

Nefndasvið Alþingis
b.t. fjárlaganefndar og efnahags- og viðskiptanefndar
nefndasvid@althingi.is

Reykjavík, 27. apríl 2020

Efni: Umsögn SI um frumvarp um frekari aðgerðir til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldurs kórónuveiru, 726 mál, frumvarp um fjárstuðning til minni rekstraraðila vegna heimsfaraldurs kórónuveiru, 725. mál og frumvarp til fjárukalaga fyrir árið 2020, 724. mál.

Samtök iðnaðarins (hér eftir „samtökin“ og „SI“) hafa tekið til umsagnar frumvörp um aðgerðir til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldurs kórónuveiru, mál nr. 724, 725 og 726.

Til móts við mesta efnahagssamdrátt í heila öld

Samtök iðnaðarins fagna annarri aðgerðaáætlun stjórnvalda sem kynnt var af forystumönnum ríkisstjórnarinnar þann 21. apríl sl. en í ofangreindum frumvörpum er leitast við að lögfesta þær aðgerðir. Frá því að fyrsta aðgerðaáætlun stjórnvalda var kynnt fyrir um mánuði síðan hafa borist jákvæðar fréttir um að virkum COVID-19 smitum hér á landi hafi fækkað umtalsvert. Á sama tíma hefur hins vegar komið betur í ljós hversu mikil neikvæð efnahagsáhrif heimsfaraldur kórónuveiru hefur haft, hér á landi og í okkar helstu viðskiptalöndum. Hér á landi er nú reiknað með stærsta efnahagssamdrætti í heila öld og að atvinnuleysi verði meira en áður hefur sést hér á landi. Nú þegar eru um 53 þúsund manns á atvinnuleysisráði eða í hlutastarfaleið.

Þörf á frekari aðgerðum

Önnur aðgerðaáætlun stjórnvalda er kynnt í ljósi þessarar þróunar. Ljóst er að þörf er á frekari aðgerðum til ná þrjúþættu markmiði aðgerðanna, þ.e. að í þeim felist fullnægjandi varnir, vernd og viðspyrna fyrir heimilin, fyrirtækin og hagkerfið. Afstaða SI er því sú að þrátt fyrir að í aðgerðum stjórnvalda felist skref í rétta átt þá þarf meira til. Eftir því sem dregur úr faraldrinum og sóttvarnaraðgerðum vegna hans munu áherslur í aðgerðum stjórnvalda þurfa að færast í auknum mæli úr því að bregðast við bráðavanda yfir á þær aðgerðir sem nauðsynlegar eru til að skapa kröftuga viðspyrnu fyrir efnahagslífið að faraldrinum loknum. Með því móti er stutt við verðmætasköpun með tilheyrandi framtíðartekjum fyrir ríkissjóð.

Mikill samdráttur í öllum helstu greinum iðnaðar

Samdrátturinn sem nú er í hagkerfinu er ekki bundinn við eina grein efnahagslífsins. Engin grein er undanskilin áhrifum þeirrar heimskreppu sem kórónuveiran hratt af stað. Mikill samdráttur er t.d. í öllum helstu greinum iðnaðar um þessar mundir, þ.e. byggingariðnaði og mannvirkjagerð, framleiðsluiðnaði og hugverkaiðnaði. Má í því sambandi nefna að samkvæmt nýlegri könnun meðal stjórnenda iðnfyrirtækja vænta 75% iðnfyrirtækja samdráttar á öðrum ársfjórðungi þessa árs og tæplega helmingur þeirra vænta að samdrátturinn í tekjum verði meiri en fjórðungur. Áhrifin af samdrætti greinarinnar eru víðtæk fyrir vinnumarkaðinn en í iðnaði störfuðu í fyrra um 43 þúsund manns en nú er um einn af hverjum fimm í iðnaði á atvinnuleysisbótum eða í greiðslum vegna minna starfshlutfalls eða ríflega 8 þúsund manns.

Samdráttur í iðnaði hefur mikil áhrif á hagkerfið en greinin skapaði um 22% landsframleiðslunnar, fimmtung starfa og 30% gjaldeyrstekna á síðasta ári. Áfallið sem hagkerfið er nú að verða fyrir undirstrikar mikilvægi fjölbreytts efnahagslífs og í því sambandi mikilvægi öflugs iðnaðar.

Þörf á umfangsmeiri og fjölþættari aðgerðum

Umfang þeirra 20 aðgerða sem stjórnvöld hafa boðað, og að hluta hrint í framkvæmd, í tilefni af heimsfaraldri kórónuveirunnar eru um 290 ma.kr. eða um 10% af landsframleiðslu. Um er að ræða tvær aðgerðaáætlanir með fjölþættum aðgerðum sem nýtast heimilum og fyrirtækjum vel í að takast á við afleiðingar veirufaraldursins. Fyrsta aðgerðaáætlunin var mun umfangsmeiri en önnur aðgerðaáætlunin eða um 230 ma.kr. samanborið við 60 ma.kr. umfang þeirrar áætlunar sem hér er til umfjöllunar. Er það mat SI að önnur aðgerðaáætlunin, sem umsögn þessi fjallar um, mætti verið umfangsmeiri og að aukin áhersla væri á þætti sem bæta samkeppnishæfni landsins, verja störf og skapa ný, auka viðspyrnu efnahagslífsins og skapa þannig tekjur fyrir ríkissjóð í framtíðinni.

Mikilvægt að allir gangi í takt

Samtökin telja jákvætt að sjá að ríkisstjórn, Seðlabanki Íslands og lánveitendur gangi í takt að sameiginlegu markmiði við erfiðar aðstæður. SI fagna yfirlýsingum forystumanna ríkisstjórnarinnar um að meira verði gert og taka heilshugar undir að betra sé að gera of mikið en of lítið við þessar aðstæður. SI telja rétt að benda á ýmis atriði sem væru að mati samtakanna til þess fallin að styrkja aðgerðirnar og ofangreind frumvörp enn frekar og auka þannig líkur á öflugri viðspyrnu fyrir íslenskt efnahags- og atvinnulíf til skemmri og lengri tíma.

I. Frumvarp um frekari aðgerðir til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldurs kórónuveiru, 726 mál¹

Í frumvarpi um frekari aðgerðir til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldurs kórónuveiru er að finna fjölþættar aðgerðir sem miða að því að draga úr tjóni, tryggja að neikvæð áhrif á atvinnulíf og efnahag vari sem skemmst og skapa aðstæður fyrir öflugra viðspyrnu í kjölfarið. Samtökin fagna frumvarpinu og telja mikilvægt að það nái fram að ganga. Samtökin vilja þó gera athugasemdir við einstaka þætti frumvarpsins sem verða útlistaðar hér að neðan.

Efling nýsköpunar

SI fagna eindregið auknum stuðningi við nýsköpun og telja að með þeim aðgerðum sem hafa verið kynntar séu líkur auknar á því að atvinnugreinar sem byggja á hugviti og nýsköpun geti sótt fram í þeim efnahagsþrengingum sem við blasa og veitt kröftuga viðspyrnu til skemmri og lengri tíma og þannig verði aukið við fjölbreytni í atvinnulífi og útflutningsgreinum. SI leggja áherslu á að fjölbreyttara atvinnulíf veiti aukinn stöðugleika til framtíðar. Í þessu ljósi er yfirlýsing stjórnvalda um að skapa forsendur fyrir öflugri efnahagslegri viðspyrnu á grundvelli hugvits og þekkingar sérstaklega jákvæð og í raun eðlilegt framhald af nýsköpunarstefnu stjórnvalda sem kynnt var haustið 2019 þar sem því var lýst yfir að Ísland væri nýsköpunarland.

SI hvetja til þess að tillögurnar verði samþykktar með eftirfarandi breytingum.

¹ <https://www.althingi.is/altext/150/s/1255.html>

Hækkun á endurgreiðsluhlutfalli og þaki vegna fjárfestinga í rannsóknum og þróun

Það er samhengi á milli efnahagslegrar velsældar og fjárfestingar í rannsóknum og þróun (R&B). Þeim mun meiri sem fjárfesting í R&B er, þeim mun meiri er efnahagsleg velsæld. Hér á landi koma um 2/3 af fjárfestingu í R&B frá einkaaðilum. Með endurgreiðslum ríkisins á útgjöldum fyrirtækja til rannsókna og þróunar (R&B) er hvatt til frekari fjárfestingar í nýsköpun. Sú fjárfesting er ekki eingöngu hagkvæm fyrir viðkomandi fyrirtæki heldur hlýst af henni samfélagslegur ávinningur.

Fjárfesting í R&B skapar störf í samfélaginu, umsvif aukast þannig að ríkissjóður fær auknar skatttekjur og útflutningur eykst sem styrkir hagkerfið. Sá hvati sem felst í endurgreiðslum á kostnaði vegna R&B hefur gefið góða raun hér á landi frá því að því fyrirkomulagi var komið á fyrir um áratug síðan. Það er því jákvætt að sjá umbætur á núverandi kerfi en samtökin telja að lengra ætti að ganga til að verja störf, skapa fleiri störf, renna fleiri stoðum undir hagkerfið, auka útflutningstekjur og skapa aukin verðmæti sem skila ríkissjóði tekjum í framtíðinni.

Samtökin leggja því til eftirfarandi breytingar:

- Að breytingar á 10. gr. laga nr. 152/2009 verði **ótímabundnar**.
- Að hækkun á þaki og endurgreiðsluhlutfalli **taki gildi strax**, fyrir rekstrarárið 2020 og að kapp verði lagt á að flýta útgreiðslum vegna ársins 2019.
- Að sérstakur frádráttur frá álöggðum tekjuskatti nemi **allt að 35 hundraðshlutum af útlögðum kostnaði, að teknu tilliti til takmarkana samkvæmt 15. gr. sömu laga** (nr. 152/2009). Fyrirhluti greinarinnar myndi hljóða svo eftir fyrrgreindar breytingar: „Nýsköpunarfyrirtæki sem er eigandi að rannsóknar- eða þróunarverkefnum sem hlotið hafa staðfestingu skv. 5. gr. á rétt á sérstökum frádrætti frá álöggðum tekjuskatti sem nemur allt að 35 hundraðshlutum af útlögðum kostnaði vegna þessara verkefna enda sé um að ræða frádráttarbæran rekstrarkostnað í skilningi 1. mgr. 1. tölul. 31. gr. laga nr. 90/2003, um tekjuskatt.“ Með öðrum orðum er lagt til að „20 hundraðshlutum“ verði breytt í „allt að 35 hundraðshlutum“.
- Að hámark kostnaðar til útreiknings á frádrætti frá álöggðum tekjuskatti hjá hverju fyrirtæki verði 1.100.000.000 kr. óháð því hvort um er að ræða aðkeypta rannsóknar- eða þróunarvinnu. Síðari hluti ákvæðis 10. gr. laga nr. 152/2009 myndi þannig hljóða svo: „Hámark kostnaðar til útreiknings á frádrætti hjá hverju fyrirtæki skal vera 1.100.000.000 kr. Þar af er heimilt að aðkeypt rannsóknar- og þróunarvinna nemi að 200.000.000 kr.“

Nánari rökstuðning fyrir umræddum breytingartillögum SI má finna í **viðauka I** við umsögn þessa.

Rýmkaðar fjárfestingaheimildir lífeyrissjóða í vísisjóðum og aukin framlög til Kríu

Vísað er í fyrirhugaða hækkun á heimild lífeyrissjóða til að fjárfesta í sjóðum um sameiginlega fjárfestingu í nýsköpunarfyrirtækjum, úr 20% í 35% (IV. kafla, 4. gr.). Lífeyrissjóðum verður heimilt að eiga allt að 35% í stað 20% af hlutdeildarskírteinum eða hlutum í sjóðum um sameiginlega fjárfestingu. Heimild þessi á að ná til sjóða um sameiginlega fjárfestingu sem eingöngu fjárfesta í litlum og meðalstórum nýsköpunarfyrirtækjum. SI telja breytinguna jákvæða og til þess fallna að liðka fyrir stofnun nýrra fjárfestingasjóða (hér eftir vísisjóða) á sviði nýsköpunar.

Þessi aðgerð, ásamt fyrirhugaðri stofnun Kríu fjárfestingasjóðs, fara vel saman. Þá er jákvætt að sjá að til stendur að flýta stofnun Kríu og auka framlög til sjóðsins samkvæmt fjárákallögum. Mikilvægt er að Kríu verði komið á fót eins fljótt og verða má þannig að hann geti komið til móts við stofnun nýrra vísisjóða á árinu 2020. Þá hafa einnig verið kynnt áform um sérstaka „stuðnings-Kríu“ sem mun bjóða mótframlag til fjárfestinga í sprotafyrirtækjum.

Þetta er jákvætt, sérstaklega í ljósi þess að mörg dæmi eru um að sprotafyrirtæki standi frammi fyrir fjárhagslegri óvissu.

Námsmenn virkjaðir í nýsköpun

SI leggja áherslu á að Alþingi samþykki aukin framlög til Nýsköpunarsjóðs námsmanna, skv. fjárukalögum 2020, og telja einnig jákvætt að nýsköpunarfyrirtæki geti ráðið til sín starfsmenn af atvinnuleysissskrá til allt að sex mánaða í senn í samvinnu Vinnumálastofnunar og Nýsköpunarmiðstöðvar Íslands.

Endurgreiðsla virðisaukaskatts til sveitarfélaga

SI fagna því að í frumvarpinu sé lagt til að sveitarfélög eða stofnanir og félög sem alfarið eru í eigu þeirra öðlist tímabundinn rétt til endurgreiðslu virðisaukaskatts af vinnu manna á byggingarstað vegna byggingar, viðhalds eða endurbóta á öðru húsnæði en íbúðar- og frístundahúsnæði, sem alfarið er í eigu þeirra. Mikilvægt er að liðka fyrir markmiði sveitarfélaga um 15 ma.kr. flýtiframkvæmdir. Byggir ákvæðið á reynslu sem fékkst eftir fjármálaáfallið 2008 þegar sveitarfélögum eða stofnunum og félögum sem alfarið eru í eigu sveitarfélaga var veitt samsvarandi heimild til endurgreiðslu virðisaukaskatts. Þar sem um tímabundna hækkun á endurgreiðslu er að ræða þarf að hafa í huga að umrædd flýtiverkefni fara nú í hönnun og í kjölfarið hefst jarðvinnan. Þessir tveir verkþættir taka tíma og því mikilvægt að endurgreiðsla virðisaukaskatts taki einnig til jarðvinnu svo að hægt verði að ná markmiðum með aðgerðinni á tímabilinu.

Mikilvægt er að fá sveitarfélögin í aðgerðir til að bregðast við niðursveiflunni og skapa viðspyrnu fyrir íslenskt atvinnulíf. Það er um 150 ma.kr. uppsöfnuð viðhaldspörf í innviðum á vegum sveitarfélaga, þ.e. í fráveitum, sveitarfélagavegum, fasteignum sveitarfélaga og í úrgangsmálum samkvæmt skýrslu SI og FRV um stöðu innviða. Mikilvægt er að ríkið skapi hvata fyrir sveitarfélögin til að fara í þessar innviðafrankvæmdir nú. Með innviðafrankvæmdum sveitarfélaga á þessu sviði eru sköpuð störf, dregið úr niðursveiflunni og byggt undir hagvöxt til framtíðar. SI fagna framgöngu SÍS, Reykjavíkurborgar og fleiri sveitarfélaga og nú ríkisins í þessum efnunum en með því eru bæði varin og sköpuð störf og verðmæti til skemmri og lengri tíma. Umfang aðgerðanna verður meira en ella, áhrifanna gætit víðar um land og framkvæmdir verða af fjölbreyttari toga, smáar og stórar. Það er jákvætt.

Endurgreiðsla virðisaukaskatts til þjónustugreina

Eitt markmiðið Allir vinna átaksins er að draga úr svartri atvinnustarfsemi og skapa jákvæða hvata fyrir neytendur að eiga lögleg viðskipti við heilbrigð fyrirtæki og fagmenn, m.a. á sviði löggiltra iðngreina. Ljóst er að þjónustuiðngreinar hafa ekki fallið undir þetta átak en sömu sjónarmið eiga við um þær greinar, þ.e. snyrtifræði, hársnyrtiðn, gull- og silfursmíði, kjól- og klæðskeraiðn og ljósmyndun. Ennfremur eru nú fordæmalausar aðstæður þar sem rekstur þessara fyrirtækja er sérstaklega erfiður og sum þeirra hafa sætt lokunum vegna ákvarðana heilbrigðisyfirvalda til að sporna gegn útbreiðslu kórónuveirunnar. Ljóst er að hluti þeirra úrræða sem stjórnvöld hafa boðað taka til þessara fyrirtækja. Til að auka viðspyrnu fyrirtækja á þessum sviðum telja SI að horfa eigi til þess að útvíkka Allir vinna átakið svo það nái til þeirra enda væri endurgreiðsla á virðisaukaskatti í þessum greinum til þess fallin að auka eftirspurn neytenda eftir þjónustu frá fyrirtækjum og þannig aðstoða fyrirtæki, bæði á meðan þessum erfiða tíma stendur og við endurreisn eftir að ástandið er yfirstaðið.

Frestun skattgreiðslna lögaðila

Í 1. gr. frumvarpsins er lagt til að lögaðilum með takmarkaða ábyrgð sé heimilt að fresta fyrirframgreiðslu tekjuskatts vegna ársins 2019 og jafna á móti tapi ársins 2020, þegar það raungerist. Er hér verið að koma til móts við fyrirtækin sem skv. áður nefndri könnun á meðal stjórnenda iðnfyrirtækja vænta 75% samdráttar á öðrum ársfjórðungi þessa árs. Samtökin fagna því að verið sé að koma til móts við fyrirtæki í landinu með þessum hætti en gera þó athugasemdir við hámark þess skatts sem heimilt er að fresta greiðslu á, sem eru 20 m.kr. Ljóst er að úrræðið nær ekki að fullu til allra fyrirtækja í landinu en ástandið í samfélaginu hefur aftur á móti áhrif á þau öll, stór sem smá.

Þrátt fyrir að meginþorri fyrirtækja falli undir úrræðið, þá er ljóst að sanngirnirök leiði til þess að fyrirtæki sem skiluðu miklum hagnaði á árinu 2019 og ber því að greiða meira en 20 m.kr. í tekjuskatt njóti sama hagræðis og önnur fyrirtæki. Núverandi ástand getur komið alveg jafn illa niður á þeim fyrirtækjum – smáum og stórum – sem hafa eftir atvikum mögulega lagt í auknar fjárfestingar, og því eðlilegt að jafnræðis sé gætt, að þessu leyti. Samtökin leggja því til að ekkert hámark verði á fjárhæð þess skatts sem heimilt er að fresta greiðslu á þannig að úrræðið nái að fullu til þeirra fyrirtækja sem skattskyld eru á Íslandi.

II. Frumvarp um fjárstuðning til minni rekstraraðila vegna heimsfaraldurs kórónuveiru, 725. mál²

Samtök iðnaðarins telja mikilvægt að auka viðspyrnu fyrirtækja til að flýta efnahagsbatanum þegar efnahagshjólin fara aftur að snúast. Tryggja þarf viðunandi lausafjárstöðu fyrirtækjanna, koma til móts við rekstrarstöðvun og minnkuð umsvif með beinum fjárveitingu frá hinu opinbera sem og auka aðgang fyrirtækja að hagstæðum lánnum, með lágum vöxtum. Því til viðbótar telja SI mikilvægt að skapa jákvæða hvata til að eiga viðskipti við fyrirtæki sem hafa orðið fyrir hvað mestu áfalli vegna lokunar starfsstöðva vegna ákvörðunar sóttvarnaryfirvalda, t.d. með endurgreiðslu eða niðurfellingu virðisaukaskatts. Samtökin fagna þeim aðgerðum sem lagðar eru til í frumvarpi þessu en vilja hér að neðan þó útlista athugasemdir sínar við einstaka aðgerðir.

Lokunarstyrkur

Í II. kafla frumvarpsins er lagður til styrkur, svokallaður lokunarstyrkur, til handa þeim rekstraraðilum sem var skylt að loka eða hætta tímabundið starfsemi og þjónustu vegna ákvörðunar sóttvarnaryfirvalda. Styrkfjárhæð er bundin hámarki, 800 þús. krónur á starfsmann og að hámarki 2,4 m.kr. fyrir hvern rekstraraðila. Samtökin fagna því að styrkja eigi með þessum hætti fyrirtæki sem hafa ekki getað starfað sökum ákvörðunar yfirvalda en ljóst er að einungis hluti þeirra fyrirtækja sem svo er ástatt um munu njóta umræddra styrkja. Hér ber til þess að líta að krafa er um að tekjur séu 75% lægri í apríl 2020 en í apríl 2019. Ljóst er að umrædd krafa um 75% tekjufall er töluvert íþyngjandi en rekstraraðstæður fyrirtækja eru ólíkar og gæti í sumum tilvikum útsjónarsemi og jafnvel nýsköpun hjá fyrirtækjum sem hefur gert fyrirtækjunum kleift að skapa sér örlytla tekjur á meðan ástandið varir leitt til þess að fyrirtækin fái engan stuðning þrátt fyrir að tekjutap sé verulegt, t.d. 74% á milli ára.

Ennfremur gera SI athugasemdir við fjárhæð styrkjanna og viðmiðun þeirra. Styrkirnir virðast eingöngu miðast við örfyrirtæki sem eru með litla yfirbyggingu og kostnað. Ljóst er að fyrirtæki sem hafa þurft að sæta lokunum hafa leitast við að nýta sér hlutastarfaleiðina og í því samhengi þurft að bera 25% launakostnað á meðan tekjur eru litlar sem engar.

² <https://www.althingi.is/altext/150/s/1254.html>

Því til viðbótar hafa fyrirtæki þurft að bera fastan kostnað. Umræddir styrkir, sér í lagi hámarkið, mun því í mörgum tilvikum ganga of skammt til að bæta fyrirtækjum það tjón sem orðið hefur vegna stöðvunarinnar.

Að auki má benda á að við útreikning styrkja er ekki miðað við starfshlutfall starfsmanna. Í 5. gr. frumvarpsins segir að lokunarstyrkur getur ekki orðið hærri en 800 þús. kr. á hvern launamann. Sú staða er því uppi að fyrirtæki sem er með tvo starfsmenn í 100% vinnu, samtals tvö stöðugildi, getur fengið að hámarki 1,6 m.kr. í styrk en fyrirtæki með þrjár starfsmenn í vinnu í 50% starfshlutfalli, samtals 1,5 stöðugildi, getur fengið hámarksstyrk, þ.e. 2,4 m.kr.

Með vísan til framangreinds leggja samtökin til að styrkirnir séu hækkaðir, þá sér í lagi hámarkið, skilyrði séu rýmkuð og tryggt að fyrirtæki njóti jafnræðis við úthlutun umræddra styrkja óháð starfshlutfalli þeirra starfsmanna sem hjá þeim starfa.

Stuðningslán

Í III. kafla frumvarpsins er lagt til að ríkissjóður ábyrgist að fullu stuðningslán frá lánastofnunum til rekstraraðila, sem veitt eru fram til ársloka 2020. Eitt þeirra skilyrða er að skattskyldar tekjur hafi numið frá 9 m.kr. að 500 m.kr. á árinu 2019 og tekjufall á tímabilinu 1. mars til 30. september 2020 verði a.m.k. 40%. Markmið aðgerðarinnar er að styðja við greiðsluflæði í hagkerfinu með því að auka möguleika smærri fyrirtækja á að standa undir föstum kostnaði. Samtökin benda á tvennt í þessu samhengi. Í fyrsta lagi er ljóst að lægri mörk skilyrðanna, þ.e. 9 m.kr. eru tvöfalt hærri en mörkin fyrir lokunarstyrkjunum. Hafa því smæstu fyrirtækin sem hafa þurft að loka starfsemi, sem í flestum tilvikum má vænta að séu einyrkjar, þ.e. einstaklingar í sjálfstæðri atvinnustarfsemi, einungis möguleika á að nýta sér lokunarstyrkina og ekki liggur fyrir rökstuðningur fyrir þeirri ákvörðun. Í öðru lagi eru efri mörkin ekki í samræmi við skilgreiningu löggjafarvaldsins á litlum fyrirtækjum sem skv. lögum um ársreikninga eru fyrirtæki með hreina veltu sem nemur 1,2 ma.kr. Er því stór hluti lítilla fyrirtækja undanskilinn þessum aðgerðum.

Samtökin leggja ríka áherslu á að aðgerðir stjórnvalda nái til allra fyrirtækja sem eins er ástatt um, óháð stærð. Sé ætlunin að aðstoða einungis minni fyrirtæki þarf hið minnsta að gæta að því að lítil og örfyrirtæki, skv. skilgreiningu löggjafans, njóti aðstoðar. Þess ber þó að geta að engin sérstök rök virðast lögð fyrir því að styðja eigi einungis minnstu fyrirtækin með sértækum aðgerðum frumvarpsins. Hér þarf að mati samtakanna að ganga lengra og styðja betur við fyrirtækin sem hafa þurft að bera fastan kostnað auk launakostnað þrátt fyrir litlar sem engar tekjur, á sama tímabili. Verði ekki tryggt að aðgerðirnar nái til fleiri aðila má ætla að viðspyrna þeirra fyrirtækja sem falla utan úrræðanna verði minni, með tilheyrandi samfélagslegu tjóni.

Samtökin leggja til stuðningslánin nái til fyrirtækja með tekjur undir 1,2 ma.kr. Í ljósi þess að fastur kostnaður er stór hluti í rekstri fyrirtækja, sérstaklega hjá litlum og meðalstórum fyrirtækjum, þá leggja samtökin til að lánsfjárhæð taki mið af rekstrarkostnaði fyrirtækja í beinu hlutfalli við tekjufall, svo fremi sem tekjutapið er 40% eða meira.

III. Frumvarp til fjárukalaga fyrir árið 2020, 724. mál³

Samtökin fagna áformum um aðgerðir ríkisstjórnarinnar en vilja umfangsmeiri og víðtækari aðgerðir sem efla efnahagslega viðspyrnu hagkerfisins.

³ <https://www.althingi.is/altext/pdf/150/s/1253.pdf>

Fjölga þarf stoðum og auka verðmætasköpun. Með því að efla samkeppnishæfni verða til aukin verðmæti, aukin fjölbreytni í atvinnulífi, fleiri störf, auknar útflutningstekjur og auknar framtíðartekjur ríkissjóðs. Það er því mikils að vinna, sér í lagi á þessum tímamarki að vinna að umbótum í átt að aukinni samkeppnishæfni.

Samkeppnishæfni er nokkurskonar heimsmeistaramót þjóða í lífsgæðum. Þeim mun meiri sem samkeppnishæfnin er, þeim mun meiri verðmæti verða til og þar með verður meira til skiptanna. Fjórar stoðir framleiðni, og þar með samkeppnishæfni eru menntun, innviðir, nýsköpun og starfsumhverfi. Nú er tækifæri til þess að efla samkeppnishæfni Íslands með því að huga að þessum fjórum málaflokkum.

Menntun

Nýsköpun

Starfsumhverfi

Innviðir

Tækifærið felst í því að hlúa að því sem fyrir er og verja störf samhliða því að byggja undir fjölbreyttara atvinnulíf með því að virkja hugvit landsmanna, styðja við nýsköpun, styrkja mannauðinn, byggja upp innviði sem mæta þörfum samfélagsins og bæta starfsumhverfið. Með því að fjölga stoðunum er byggt undir stöðugleika með fleiri störfum, auknum útflutningi og nýjum atvinnugreinum.

Mikilvægt er að mati SI að við náum kröftugri viðspyrnu með markvissum aðgerðum. Með því að veita kröftuga viðspyrnu strax samhliða því að bregðast við fyrirsjáanlegri lausafjárkrísu geta öflug fyrirtæki staðið af sér storminn og annað aukinni eftirspurn þegar óvissu er aflétt. Þá eru tækifæri gripin núna til þess að örva eftirspurn enn frekar til að flýta fyrir batanum, meðal annars í útflutningi. Sérstaklega er horft til verkefna sem geta skilað áhrifum fljótt og hafa jafnframt jákvæð langtímaáhrif. Með því að kynna aðgerðir strax má hafa áhrif á væntingar heimila og fyrirtækja sem hefur nú þegar áhrif á efnahagslífið og mildar niðursveifluna. SI vill leggja til aðgerðir í eftirtöldum fimm flokkum með það að markmiði að efla samkeppnishæfni Íslands til skemmri og lengri tíma enda skapar það aukin verðmæti. Því er brýnt að sú aðgerðaáætlun sem hér er til umfjöllunar á Alþingi ásamt þeim næstu endurspegli þær áherslur svo efnahagur landsins nái aftur fyrri styrk.

Nýsköpun og hugverk

- Með auknum fjárfestingum í rannsóknum og þróun eru verðmæti og störf varin, færri uppsagnir verða en ella og nýsköpunarfyrirtæki nýta síður hlutastarfaleiðina.
- Á sama tíma eykur stuðningur við nýsköpun framleiðni og skapar forsendur fyrir framtíðarhagvexti.

Byggingariðnaður

- Byggingamarkaður hefur snöggkólnað en áfram verður þörf fyrir uppbyggingu íbúða.
- Hið opinbera getur haft jákvæð áhrif á greinina með ýmsum úrræðum og þarf að horfa sérstaklega til þess núna með það að markmiði að draga úr sveiflum og stuðla að hagkvæmari og skilvirkari uppbyggingu.
- Ljúka þarf nauðsynlegu umbótastarfi í samræmi við tillögur átakshóps frá janúar 2019 og yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar í tengslum við Lífskjarasamning.

Innviðir

- Með því að flýta nauðsynlegum og arðbærum framkvæmdum er fjárfest í vexti framtíðar.
- Umtalsverð uppsöfnuð þörf er á fjárfestingum í innviðum landsins og var hún metin 372 ma.kr. í skýrslu SI og FRV frá 2017.
- Nú er góður tími til framkvæmda í stórum og smáum verkum um land allt enda er slaki í hagkerfinu og vaxtastig hagkvæmt.

Menntamál

- Við aðstæður sem þessar munu margir sækja í starfsnám, sér í lagi fólk sem hefur starfað við iðngreinar án réttinda. Menntakerfið þarf að taka á móti öllum þeim sem sækja um skólavist. Einnig þarf að tryggja nemendum námslok.
- Beina þarf fleirum í STEM (raunvísindi, tæknigreinar, verkfræði, stærðfræði) greinar enda eykur það hagvöxt til lengri tíma litið og fyrirtæki hafa þurft að leita út fyrir landsteinana að sérfræðingum á þessum sviðum.

Starfsumhverfi

- Létta álögur af fyrirtækjum til að skapa þeim betri starfsskilyrði sem leið til vaxtar og atvinnusköpunar.
- Lækka á tryggingagjald og fella niður næstu gjalddaga.
- Lækka á fasteignaskatta á atvinnuhúsnæði og fella niður næstu þrjá gjalddaga skattsins.
- Útvíkkun á verkefnið Allir vinna! sem lýtur að endurgreiðslu á virðisaukaskatti vegna tiltekinnar vinnu þannig að það taki til fleiri verkefna og borð við vegna jarðvinnu, vinnu á verkstæði og verksmiðjuframleiddra íbúðarhúsa eða húseininga.
- Einföldun á regluverki og skilvirkara eftirlit.

Að lokum vilja Samtök iðnaðarins ítreka ánægju sína með framkomnar tillögur stjórnvalda til að mæta þeim efnahagsþrengingum sem blasa við íslensku atvinnulífi. Samtökin leggja til að frumvörpin verði samþykkt, að teknu tilliti til framangreindra athugasemda.

Virðingarfyllst,

A handwritten signature in blue ink that reads 'Sigurður Hannesson'.

Sigurður Hannesson,
framkvæmdastjóri SI

Viðauki I

Hækkun á endurgreiðsluhlutfalli og þaki vegna fjárfestinga í rannsóknum og þróun

I. Almenn

Með endurgreiðslum ríkisins á útgjöldum fyrirtækja til rannsókna og þróunar (R&D) er hvatt til fjárfestingar í nýsköpun. Sú fjárfesting er ekki eingöngu hagkvæm fyrir viðkomandi fyrirtæki heldur hlýst af henni samfélagslegur ávinningur. Fjárfesting í R&D skapar störf í samfélaginu, umsvif aukast þannig að ríkissjóður fær auknar skatttekjur og útflutningur eykst sem styrkir hagkerfið. Reynslan sýnir að hvatarnir skila tilætluðum árangri. Með því að hækka þak á endurgreiðslur ríkissjóðs vegna R&D er samkeppnisumhverfi innlendra fyrirtækja jafnað við starfsumhverfi erlendis og fjárfest í hagvexti framtíðar þar sem stærri fyrirtæki geta aukið umsvif sín, með því að ráðast í ný rannsókna- eða þróunarverkefni, setja aukinn slagkraft í núverandi verkefni eða flytja verkefni hingað til lands, og þannig verða til störf hér á landi auk þess sem hugverkaréttindin eru þá skráð hér á landi og framtíðartekjur af þeim verða þá sömuleiðis til á Íslandi með tilheyrandi skattgreiðslum. Aðgerðin skapar þannig tekjur fyrir ríkissjóð til skemmri og lengri tíma.

Til samburðar við hlutastarfaleiðina og atvinnuleysisbætur stuðlar hækkun á endurgreiðslum á R&D að því að fyrirtæki velja að halda starfsfólki í vinnu fremur en að velja hlutastarfaleiðina til að mæta tímabundnum samdrætti en meirihluti kostnaðar vegna R&D eru laun sérfræðinga. Aðgerðin hvetur þannig til fjárfestinga í arðsömum verkefnum frekar en að hvetja til aðgerðaleysis með því að senda starfsfólk heim á atvinnuleysisbætur eða í hlutastarfaleið sem báðar eru fjármagnaðar af ríkissjóði.

II. Tillögur SI

Vísað er í fyrirhugaðar breytingar á lögum um stuðning við nýsköpunarfyrirtæki, nr. 152/2009, 10. gr. (kaflí II, 2.gr., mál 726). SI leggja til eftirfarandi breytingar:

- Að breytingar á 10. gr. verði **óttímabundnar**.
- Að hækkun á þaki og endurgreiðsluhlutfalli **taki gildi strax**, fyrir rekstrarárið 2020 og að kapp verði lagt á að flytja útgreiðslum vegna ársins 2019.
- Að sérstakur frádráttur frá álögðum tekjuskatti nemi **allt að 35 hundraðshlutum af útlögðum kostnaði, að teknu tilliti til takmarkana samkvæmt 15. gr. sömu laga** (nr. 152/2009). Fyrrihluti greinarinnar myndi hljóða svo eftir fyrrgreindar breytingar:

„Nýsköpunarfyrirtæki sem er eigandi að rannsóknar- eða þróunarverkefnum sem hlotið hafa staðfestingu skv. 5. gr. á rétt á sérstökum frádrætti frá álögðum tekjuskatti sem nemur allt að 35 hundraðshlutum af útlögðum kostnaði, að teknu tilliti til takmarkana þar sem það á við skv. 15. gr., vegna þessara verkefna enda sé um að ræða frádráttarbæran rekstrarkostnað í skilningi 1. mgr. 1. tölul. 31. gr. laga nr. 90/2003, um tekjuskatt.“ Með öðrum orðum er lagt til að „20 hundraðshlutum“ verði breytt í „allt að 35 hundraðshlutum“.
- Að hámark kostnaðar til útreiknings á frádrætti frá álögðum tekjuskatti hjá hverju fyrirtæki verði 1.100.000.000 kr. óháð því hvort um er að ræða aðkeypta rannsóknar- eða þróunarvinnu. Síðari hluti ákvæðis 10. gr. laga nr. 152/2009 myndi þannig hljóða svo:

„Hámark kostnaðar til útreiknings á frádrætti hjá hverju fyrirtæki skal vera 1.100.000.000 kr. Þar af er heimilt að aðkeypt rannsóknar- og þróunarvinna nemi 200.000.000 kr.“

III. Rökstuðningur

Niðurstöður greiningar SI á því svigrúmi sem er til staðar innan evrópska regluverksins eru þær að hækkun á þaki sé fyllilega innan þess ramma sem regluverkið heimilar og raunar er nægt svigrúm til að ganga enn lengra í þeim efnum. Markmiðið með því að hækka umrætt þak er að hafa áhrif á ákvarðanatöku hugverka- og hátæknifyrirtækja á Íslandi en slík hækkun mun skila sér í því að fyrirtæki auka almennt umsvif og ráðast í ný rannsóknar- og þróunarverkefni. Fjöldmörg dæmi eru t.a.m. um nýráðningar sem rekja má beint til tvöföldunar umrædds þaks með lögum sem tóku gildi 1. janúar 2019¹. Það skapar hins vegar ekki rétta hvata að skilyrða hluta hækkunar þaksins við aðkeypta rannsóknar- og þróunarvinnu. Þetta á sérstaklega við í þeirri stöðu sem nú blasir við í efnahagslífinu, þar sem stefnir í metatvinnuleysi hér á landi. Með því að skilyrða 200.000.000 kr. af 1.100.000.000 kr. við aðkeypta rannsóknar- og þróunarvinnu er beinlínis verið að hvetja fyrirtæki til að kaupa sérfræðipjónustu annars staðar frá í stað þess að byggja upp störf hér á landi. SI leggja því til ofangreinda breytingu á ákvæðinu.

Hvað varðar tillögu um enn frekari hækkun á endurgreiðsluhlutfalli, úr 20 í *allt að 35%* í stað 20 í 25% telja SI það fyllilega samrýmast heimildum samkvæmt evrópska regluverkinu og því verklagi sem nú er viðhaft hér á landi í þessum efnum. *Nánar útlistað hér að neðan:*

- Hámarkshlutföll aðstoðar ráðast af samblöndu ýmissa þátta, m.a. tegund verkefna og stærð fyrirtækja.
- Í 15. gr. laga nr. 152/2009 eru þeir helstu þættir þegar útlistaðir. Með því að vísa í 15. gr. í 10. gr. er því komið í veg fyrir tilvik þar sem stuðningur færi umfram heimildir. Um væri að ræða endurgreiðsluhlutfall upp á *allt að 35%*, með fyrirvara um ákvæði 15. gr. Lægri talan ræður.
- Eingöngu í einstökum tilfellum myndi 35% endurgreiðsla til einstaks fyrirtækis vegna einstaks verkefnis vera umfram þau mörk sem regluverkið setur. Undir þeim kringumstæðum yrði upphæð endurgreiðslu leiðrétt í meðförum RSK.
- Þak á endurgreiðslur ásamt því að heimildir um hámarkshlutföll vegna einstakra verkefna ná upp í allt að 80-100% samkvæmt regluverkinu skapa nægilegt svigrúm til að miða við allt að 35% endurgreiðslu samkvæmt 10. gr. laganna.

Alþingi
Nefndasvið Austurstræti 8-10
150 REYKJAVÍK

Reykjavík 26. apríl 2020
Tilvísun: 202004-0017

Efni: Umsögn ASÍ um frumvarp til fjárukalaga fyrir árið 2020, sbr. lög nr. 26/2020, 724. mál

Alþýðusamband Íslands hefur fengið til umsagnar frumvarp til fjárukalaga fyrir árið 2020, sbr. lög nr. 26/2020, 724. mál.

Almennar athugasemdir:

Heimsfaraldur kórónuveiru hefur þegar haft áður óþekkt áhrif á nánast alla þætti samfélags og efnahagslífs og reynt verulega á þanþol heilbrigðis- og velferðarþjónustunnar, heimila og atvinnulífs. Fjöldi fólks hefur á undanförnum vikum misst atvinnuna eða tekið á sig skert starfshlutfall og margir búa nú við mikla óvissu um afkomu sína og framtíð. Alþýðusamband Íslands hefur við þessar aðstæður lagt megin áherslu á að **stjórnvöld tryggi afkomu- og húsnæðisöryggi heimilanna** með öllum ráðum, **styðji við atvinnuleitendur**, sér í lagi, með því að styrkja atvinnuleysisbótakerfið, efli virkar vinnumarkaðsaðgerðir og menntunarræði og **standi vörð um félagslega grunninnviði** til að tryggja þjónustu hins opinbera í heilbrigðis- mennta- og velferðarkerfinu.

Þá leggur ASÍ ríka áherslu á að fyrirséðum hallarekstri hins opinbera verði ekki mætt með niðurskurði í heilbrigðis-, velferðar- og menntakerfinu eða aðhaldi í afkomutryggingakerfunum. Núverandi staða hefur svo um munar minnt á mikilvægi þess að viðhalda sterkum félagslegum innviðum og nýta þá ekki til að jafna sveiflur í efnahagslífinu.

Í þeim aðgerðum sem stjórnvöld hafa nú kynnt er að finna ýmsar jákvæðar aðgerðir sem miða m.a. að því að styrkja atvinnuuppbyggingu í gegnum stuðning við nýsköpun, rannsóknir og innlenda matvælaframleiðslu. Auk þess er þar að finna ýmsar félagslegar aðgerðir til að styðja viðkvæma hópa. Alþýðusambandið **lýsir hins vegar verulegum vonbrigðum með að í aðgerðunum sé ekki að finna neinar tillögur til að tryggja afkomuöryggi þeirra hópa sem hafa fallið á milli skips og bryggju** í fyrri aðgerðum stjórnvalda, s.s. einstaklinga sem eru með undirliggjandi sjúkdóma, ólétttra kvenna, foreldra sem hafa misst úr vinnu vegna takmarkaðs leikskóla- og skólastarfs og launafólks sem starfar hjá fyrirtækjum sem skv. fyrirmælum sóttvarnaryfirvalda var gert að loka starfsemi sinni.

Þá ítrekar ASÍ mikilvægi þess að **atvinnuleysistryggingakerfið verði styrkt með hækkun bótafjárhæða, lengingu tímabils tekjutengingar, hækkun stuðnings vegna barna og bættri réttarstöðu námsmanna**. Þá er afar brýnt að stjórnvöld leggi nú þegar fram tillögur í samráði við aðila vinnumarkaðarins um hvernig hlutabótaúrræði atvinnuleysistrygginga verður fram haldið eftir 31. maí nk. Þegar nágildandi bráðabirgðaákvæði fellur úr gildi. Efling atvinnuleysisbótakerfisins nú dregur verulega úr líkum á að einstaklingar og fjölskyldur sem verða fyrir atvinnumissi vegna aðstæðna lendi í íþyngjandi fjárhagserfiðleikum til lengri tíma og styður á sama tíma við kaupmátt heimilanna sem skiptir sköpum til að ná viðspyrnu í efnahagslífinu á ný.

ASÍ leggur jafnframt áherslu á að farið verði í aðgerðir til að **treysta húsnæðisöryggi** viðkvæmra hópa m.a. með **auknum stuðningi við leigjendur** en tekjulág heimili og erlent launafólk, sem margt hefur nú misst atvinnu að fullu eða hluta til, er fjölmennt á leigumarkaði, býr margt við mjög háan húsnæðiskostnað og lítið húsnæðisöryggi. Þá er brýnt að afgreiða nú á vorþingi frumvörp um **hlutdeildarlán fyrir fyrstu kaupendur** og þá sem ekki hafa átt húsnæði síðastliðin fimm ár, sem og frumvarp um **aukna vernd fyrir leigjendur**, en þau eru hluti af loforðum stjórnvalda vegna kjarasamninga á almennum vinnumarkaði vorið 2019. Þá er mikilvægt að stjórnvöld stuðli með öllum leiðum að því að **tryggja stöðugleika í verðlags- og gengismálum** til að koma í veg fyrir að verðbólga aukist og rýri kaupmátt og hækki um leið höfuðstól og greiðslubyrði á skuldum heimilanna.

ASÍ ítrekar einnig mikilvægi þess að **samráð sé haft við fulltrúa launafólks** í þeim verkefnum sem framundan eru við að takmarka afleiðingar og í framhaldinu endurreisa og byggja upp til framtíðar. Verkalýðshreyfingin býr yfir nauðsynlegri reynslu og þekkingu, þar á meðal á staðbundnum þáttum, til að móta tillögur um aðkallandi aðgerðir og framtíðarsýn fyrir íslenskt atvinnulíf og samfélag. Virkt samráð er því ekki formsatriði heldur forsenda þess að móta lausnir sem virka til framtíðar.

ASÍ fagnar því að þær félagslegu aðgerðir sem lagt er til að veita fjármunum til hafi verið metnar út frá áhrifum á jafnrétti kynjanna en mikilvægt er að slíkt mat fari fram í tengslum við öll útgjöld hins opinbera. Því er ekki síður nauðsynlegt að greina þær aðgerðir sem styðja við fyrirtæki enda eru fjárveitingar til þeirra aðgerða umtalsvert hærri heilt yfir og hafa áhrif til langs tíma. ASÍ hvetur jafnframt til þess að framhald verði á þessu mati þegar til nánari útfærslna á aðgerðunum kemur.

Athugasemdir vegna einstakra málaflokka:

Nýsköpun, rannsóknir og þekkingargreinar

Í frumvarpi til laga um Matvælasjóð, mál nr. 728 er lagt til að sameina Framleiðnisjóð landbúnaðarins og AVS rannsóknarsjóð í sjávarútvegi og er hér lagt til að veita 500 m.kr. framlag í sjóðinn til að efla nýsköpun og þróun í innlendri matvælaframleiðslu.

Alþýðusambandið fagnar því að stjórnvöld styðji við verðmætasköpun í matvælaframleiðslu. Mikil vaxtatækifæri finnast í matvælaframleiðslu, bæði í gegnum aukna verðmætasköpun í núverandi framleiðslu og í sókn í nýrri framleiðslu, vöruþróun og á nýja markaði. Nýsköpun í matvælaframleiðslu er jafnframt mikilvæg til að mæta áskorunum í umhverfismálum og Covid-19 hefur undirstrikað mikilvægi fjölbreyttrar innlendrar matvælaframleiðslu. ASÍ leggur í þessu samhengi áherslu á að stuðningurinn hafi að markmiði að fjölga störfum um landið allt og auka verðmæti afurða. Sjá nánar umsögn ASÍ um mál nr. 728.

Alþýðusambandið brýnir stjórnvöld jafnframt í því að leggja fram metnaðarfullri áætlanir um nýsköpun og þróun á fleiri sviðum atvinnulífsins. Fjárfesting af hálfu samfélagsins í nýjum lausnum þar sem fara saman hugvit og tækifæri sem Ísland bíður á fjölmörgum sviðum eru mikilvæg forsenda samfélagslegra uppbyggingar til framtíðar á grunni sjálfbærni og jöfnuðar.

Sveitarfélög og byggðamál

ASÍ fagnar sérstöku 250 m.kr. framlagi til félagslegra aðgerða vegna slæms atvinnuástands á Suðurnesjum og telur afar brýnt að gripið sé nú þegar til aðgerða til að tryggja þjónustu og úrræði til að styðja við íbúa svæðisins sem margir eru í viðkvæmri stöðu. Einkum er mikilvægt að huga að barnafjölskyldum og fólki af erlendum uppruna sem hefur margt lítið félagslegt bakland.

Menning, listir, íþróttir og æskulýðsmál

ASÍ styður tillögu um að auka framlög til launasjóðs listamanna um 250 m.kr til að unnt sé að styðja við fleira listafólk sem margt hefur orðið fyrir tekjufalli vegna faraldursins. ASÍ hvetur jafnframt til þess að ríki og sveitarfélög beiti sér fyrir því að menningarstofnanir sem fjármagnaðar eru með opinberu fé hafi að meginreglu að listamenn og annað starfsfólk sé í tryggu ráðningarsambandi og njóti kjara og réttinda samkvæmt kjarasamningum.

Framhaldsskóla og háskólastig

Lagt er til að fjárheimildir til framhaldsskóla og háskóla hækki um samtals 800 m.kr. svo að unnt sé að bjóða upp á sumarnám á framhalds- og háskólastigi fyrir nemendur og fólk í atvinnuleit með það að markmiði að sporna gegn atvinnuleysi og efla menntun meðal ungs fólks. Þá er lagt til að veita 300 m.kr. til Nýsköpunarsjóðs námsmanna vegna þriggja mánaða launa til ungra frumkvöðla.

Að mati Alþýðusambandsins ætti það fjármagn sem lagt er til framhaldsskóla og háskóla að fara langt með að duga til að hægt verði að bjóða upp á hagnýtt sumarnám fyrir háskólanema sem vilja nýta það til styttingar á námstíma, framhaldsskólanema og atvinnuleitenda sem vilja nýta þennan kost. Tíminn sem er til ráðstöfunar í undirbúning er þó skammur. Það er hins vegar mikilvægt að þegar verði hugað að framboði á námi næsta vetur og fjármögnun þess. ASÍ leggur áherslu á að það nám sem boðið verður uppá sé einingabært og að áhersla verði lögð á starfsmenntun s.s. , verk-, list- og tæknigreinar og heilbrigðisgreinar. Þá er mikilvægt að lánareglur LÍN séu ekki hindrun fyrir námsmenn að nýta þennan kost.

Sjúkrahúsjónusta og heilbrigðisþjónusta utan sjúkrahúsa

Lagt er til að framlög verði veitt til sjúkrahúsa, heilbrigðisstofnana og heilsugæslu, samtals 1 ma.kr., til að greiða heilbrigðisstarfsfólki sem staðið hefur í framlínu í baráttunni við COVID19 faraldurinn sérstakan launaauka í formi eingreiðslu. Gert er ráð fyrir að útfærsla á greiðslunum verði í höndum heilbrigðisráðherra og forstöðumanna viðkomandi stofnanna og þær nái til starfsmanna sem hafi þurft að nota sérstakan hlífðarbúnað auk starfsfólks í framlínu. ASÍ tekur heilshugar undir tillögu um að umbuna því starfsfólki sem staðið hefur vaktina í faraldrinum undir miklu álagi og oft við mjög krefjandi aðstæður en leggur ríka áherslu á að **slíkar greiðslur nái til alls starfsfólks innan heilbrigðis- og velferðarþjónustunnar sem þetta á við um og sem starfar hjá hinu opinbera eða á stofnunum sem eru reknar á ábyrgð og með framlögum úr opinberum sjóðum**. Leggur ASÍ ríka áherslu á að starfsfólk í ræstingu, umönnun og þjónustu m.a. á öldrunar- og hjúkrunarheimilum, sambýlum og einkaheimilum fái einnig greiddan launaauka. Þá ber sérstaklega að nefna starfsfólk sem starfar við ræstingar á sjúkrahúsum, heilbrigðisstofnunum, heilsugæslustöðvum, öldrunar- og hjúkrunarheimilum og í leik- og grunnskólum sem margt er ekki í beinu ráðningarsambandi við ríki og sveitarfélög þar sem þjónustan hefur verið boðin út og er því á hendi einkaaðila. Þetta starfsfólk hefur allt á undanförunum vikum gegnt lykilhlutverki við að tryggja öryggi og heilsu starfsfólks og skjólstæðinga, og hefur sætt verulega auknu álagi og áhættu í störfum sínum auk þess sem það hefur margt þurft að takmarka mjög umgengni við annað fólk til að tryggja órofna starfsemi vinnustaða sinna og öryggi skjólstæðinga. ASÍ ítrekar því mikilvægi þess að framlínustarfsfólki í starfsemi á vegum hins opinbera verði ekki mismunað og að tryggt verði að þessir hópar fái sambærilega umbun og starfsfólk heilbrigðisstofnana.

Þá er lagt til að veittar verði 540 m.kr til að efla heilsugæsluþjónustu um landið með það að markmiði að stuðla að betri geðrækt og andlegu heilbrigði. ASÍ fagnar þessari áherslu og áformum um að fjölga geðlæknum, sálfræðingum og félagsráðgjöfum í heilsugæslunni sem gefur færi á heildstæðari heilbrigðisþjónustu við einstaklinga í sínu nærumhverfi. ASÍ leggur áherslu á að þessi þjónusta verði einnig fjármögnuð til framtíðar enda lengi verið skortur á henni og aðgengi stórra hópa mjög takmarkað. Hér er því ekki um tímabundið átaksverkefni að ræða heldur þjónustu sem tryggja þarf til framtíðar.

Ekki er í frumvarpinu gert ráð fyrir auknu framlagi að öðru leyti til reksturs heilbrigðisþjónustunnar þrátt fyrir verulega aukið álag einkum á sjúkrahús og heilsugæslu. Fagnaðarefni var að við þinglega meðferð frumvarps til fjárukalaga í mars (695. mál) var tryggt 600 m.kr. viðbótarframlag til sjúkrahúsa og heilsugæslu. Ljóst er þó að sú fjárhæð dugar engan veginn til að mæta þeim viðbótarverkefnum og kröfum sem heilbrigðisstofnanir takast nú á við vegna faraldursins sem koma til viðbótar þeim rekstrarvanda sem fyrir var vegna langvarandi vanfjármögnunar. ASÍ ítrekar mikilvægi þess að stjórnvöld sendi nú þegar skýr skilaboð um að heilbrigðisþjónustunni verði tryggð nauðsynleg fjárframlög og önnur úrræði til að mæta auknu álagi og verkefnum vegna faraldursins. Ekki má koma til þess að

skera þurfi niður í hefðbundinni starfsemi heilbrigðiskerfisins og draga úr annarri nauðsynlegri þjónustu vegna fjárskorts af völdum aukinna verkefna sem fylgja heimsfaraldri kórónuveirunnar. Verði það raunin munu afleiðingar faraldursins dragast á langinn og valda uppsöfnuðum vanda innan heilbrigðiskerfisins og samfélagsins alls sem erfitt getur reynst að vinna á. Stjórnvöld um allan heim hafa sem hluta af aðgerðum sínum til að mæta faraldrinum sett ríkulegt viðbótarfé inn í rekstur heilbrigðisþjónustunnar og má sem dæmi nefna að í Bretlandi hafa stjórnvöld afskrifað yfir 13 milljarða punda skuld opinberu heilbrigðisþjónustunnar (NHS) vegna eldri hallareksturs til að gefa svigrúm til að viðhalda nauðsynlegri þjónustu og bæta innviði til framtíðar. Rétt væri að stjórnvöld horfðu til sambærilegra aðgerða til að treysta rekstur Landspítala og annarra heilbrigðisstofnana við þessar aðstæður.

Fjölskyldumál og stjórnýsla félagsmála

Lagt er til að auka fjárheimildir til fjölskyldumála um 1 ma.kr. sem nýta á til að koma til móts við foreldra langveikra barna, styðja íþrótt- og tólmstundaiðkun barna í tekjulágum fjölskyldum í samstarfi við sveitarfélög, vinna gegn heimilisofbeldi og styðja þolendur auk aðgerða sem beinast gegn ofbeldi á börnum. Þá er lagt til að veita 450 m.kr. undir liðnum stjórnýsla félagsmála til að efla félagsleg úrræði og tryggja stuðning við viðkvæma hópa. ASÍ styður ofangreindar ráðstafanir og bendir á mikilvægi þess að gripið sé fljótt til aðgerða til að koma í veg fyrir að áföll og efnahagslegar afleiðingar þeirra bitni á þeim hópum sem síst geta varið sig. Slíkt getur haft alvarlegar langtímaafleiðingar fyrir bæði einstaklinga og samfélagsgerðina alla. Ljóst er að afleiðingar faraldursins á tekjur og efnahag sveitarfélag verða mikil og geta þeirra til að mæta því er takmörkuð. Sveitarfélögin sinna viðkvæmri og nauðsynlegri velferðarþjónustu og framfærslustuðningi við íbúa sína sem brýnt er að efla og treysta við núverandi aðstæður. Aðkallandi er því að ríkið hefji nú þegar samtal um það við fulltrúa sveitarfélaganna hvernig þessu verður mætt.

Vinumál og atvinnuleysi

Í fyrsta lagi er lagt til að veitt verði 2,2 ma.kr. framlag til að fjölga tímabundnum störfum fyrir námsmenn sem eiga engan eða takmarkaðan rétt á atvinnuleysisbótum. Markmiðið er að til verði 3.000 sumarstörf fyrir námsmenn hjá opinberum stofnunum og sveitarfélögum. Í öðru lagi að veitt verði 2 ma.kr. aukafjárveiting til Atvinnuleysistryggingasjóðs til að efna til átaks í náms- og starfsúrræðum fyrir atvinnuleitendur í sumar og næsta vetur. Áætlað er að styðja við nám og þjálfun um 15.000 manns með framlaginu.

Fyrir liggur að þegar eru meira en 15.000 einstaklingar skráðir án atvinnu hér á landi, auk þess sem yfir en 35.000 einstaklingar hafa sótt um hlutabætur á móti skertu starfshlutfalli. Þá hafa þegar verið boðaðar víðtækar uppsagnir fyrir næstu mánaðarmót. Atvinnuleysi stefnir þannig sögulegar hæðum á næstu mánuðum og þótt væntingar standi til þess að dýpstu lægðinni verði brátt náð er ljóst að langur tími mun líða áður en atvinnustig verður ásættalegt að nýju. ASÍ leggur því ríka áherslu á að gripið verði til róttækra aðgerða til að

tryggja atvinnuleitendum og námsmönnum störf og virkniúrræði á næstu vikum og mánuðum og allt kapp verði lagt í að einstaklingar festist ekki í langtímaatvinnuleysi og óvirkni án þjónustu og tækifæra t.d. til náms eða annarrar sjálfseflingar.

Þeir 4,4 ma.kr. sem boðaðir eru í frumvarpinu munu væntanlega duga langt til að mæta þörfinni nú í sumar, þegar við þá bætast framlög til sumarnáms og möguleikar Vinnumálastofnunar til að bjóða fyrirtækjum og stofnunum að ráða til sín atvinnuleitendur með styrk úr Atvinnuleysistryggingasjóði.

Jafnframt er mikilvægt að þegar verði hugað að því að styrkja starfsemi Vinnumálastofnunar og símenntunarmiðstöðva frekar til að takast á við þau verkefni sem við blasa næsta vetur og til lengri framtíðar í ljósi tækniþróunarinnar og breytinga á vinnumarkaði sem þeim fylgja. Fjárheimildir vegna þessa er nauðsynlegt að tryggja með fjárákualögum síðar á árinu og í fjárlögum fyrir næsta árs eftir því sem myndin skýrist nánar á næstu vikum og mánuðum.

Alþýðusambandið áréttar það sem ítrekað hefur komi fram af hálfu sambandsins um að atvinnuleysistryggingakerfið verði styrkt með hækkun bótafjárhæða, lengingu tímabils tekjutengingar, hækkun stuðnings vegna barna og bættri réttarstöðu námsmanna. Þá er mikilvægt að lögum um atvinnuleysistryggingar verði þegar breytt þannig að atvinnuleitendur sem hafa starfað hjá fyrirtækjum sem verða gjaldþrota geti fengi greiðslur úr Atvinnuleysistryggingasjóði frá úrskurðardegi. Slíkt felur ekki í sér viðbótarkostnað fyrir sjóðinn, enda tryggt með greiðslum úr Ábyrgðasjóði launa.

Loks bendir ASÍ á að mikilvægt er að hefja þegar vinnu við endurskoðun laga um atvinnuleysistryggingar til að tryggja nauðsynlegan sveigjanleika og bæta frekar réttarstöðu atvinnuleitenda.

Virðingarfyllst,

Henný Hinz
hagfræðingur ASÍ

Fjárlaganefnd Alþingis
Nefndarsvið skrifstofu Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 27. apríl 2020

Efni: Umsögn um frumvarp til fjárukalaga 2020 – 724. mál.

Í frumvarpinu er lagt til að veita rúmlega 8,4 ma.kr. í félagslegar aðgerðir, þ.m.t. 2 milljörðum kr. til náms- og starfsúrræða fyrir atvinnuleitendur. BHM fagnar því að grípa eigi til aðgerða fyrir námsmenn sem eiga engan eða takmarkaðan rétt til atvinnuleysisbóta. Einnig fagnar BHM því að auka eigi við námsframboð. BHM lýsir ánægju sinni með að fjölga eigi sérhæfðu starfsfólki innan heilsugæslunnar, s.s. sálfræðingum og félagsráðgjöfum.

Námsframboð og heilbrigðisstéttir

Þar skiptir mestu að námið sé annaðhvort einingabært eða að það sé aðfara- og undirbúningsnám fyrir háskólastigið. Í þessu samhengi vísar BHM til yfirlýsingar forsætisráðherra, fjármála- og efnahagsráðherra og heilbrigðisráðherra frá því í febrúar 2018 sem gefin var út í tengslum við kjarasaminga við ríkið. Í henni er bent á að hár meðalaldur margra heilbrigðisstétta sé áhyggjuefni. Þar er jafnframt lagt til að gerð sé mannaflaspá fyrir heilbrigðiskerfið sem sé gert að eftirsóknarverðum starfsvettvangi. Nú er kjörið tækifæri til að tvinna saman markmið yfirlýsingarinnar og yfirstandandi aðgerðir stjórnvalda. BHM leggur til að yfirlýsing ráðherranna þriggja verði höfð til hliðsjónar við val á námsframboði, þannig að fleiri sæki sér háskólanám í greinum þar sem mest þörf er fyrir nýliðun.

Launauki og umbun samkvæmt kjarasamningum

BHM fagnar því að stjórnvöld ætli sér að greiða sérstakan launauka í formi eingreiðslu til þess heilbrigðisstarfsfólks sem staðið hefur í framlinunni í baráttunni við COVID-19. Í kjarasamningum aðildarfélaga BHM við ríkið eru ákvæði um sérstaka umbun umfram mánaðarlaun vegna sérstakra aðstæðna og tímabundins álags. Sams konar ákvæði er einnig að finna í ýmsum stofnanasamningum aðildarfélaga BHM. Það skal áréttað hér að sértækar aðgerðir stjórnvalda vegna heimsfaraldursins koma ekki í stað kjarasamningsbundinna ákvæða. BHM mun áfram beita sér fyrir því að forstöðumenn stofnana nýti úrræði kjarasamninga til að koma til móts við starfsfólk á þessum miklu álagstímum.

Staða Vinnumálastofnunar og lokunarstyrkir til fyrirtækja

Miklu máli skiptir að gerð sé tillaga um 100 m.kr. rekstrarframlag til Vinnumálastofnunar enda verður ekki séð hvernig stofnunin eigi að þjóna hlutverki sínu án þess.

BHM áréttar mikilvægi þess að svokallaðir lokunarstyrkir til fyrirtækja nái jafnframt til sjálfstætt starfandi einstaklinga á vinnumarkaði.

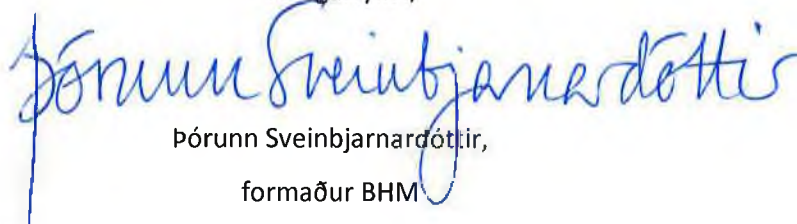
Aðgerðir til að efla rannsóknir, nýsköpun og þróun atvinnugreina

BHM styður áform stjórnvalda um aðgerðir til að efla nýsköpun og þróun. Bandalagið hefur lengi bent á mikilvægi opinbers stuðnings við nýsköpunarsjóði í þeim tilgangi að fjölga efnahagslegum stoðum atvinnulífsins. Aukinn skattafrádráttur til fyrirtækja vegna framlaga til rannsókna og þróunar, hærri framlög til Kríu fjárfestingasjóðs og rýmkun á fjárfestingarheimildum lífeyrissjóða eru allt skref í rétta átt. Þá er ástæða til að fagna því sérstaklega að hækk eigi framlög til listamannalauna.

Nýsköpunarsjóður námsmanna

300 m.kr. framlag til Nýsköpunarsjóðs námsmanna er í samræmi við ábendingar BHM um ákjósanlegar aðgerðir vegna ástandsins, þó að ekki verði séð að gert sé ráð fyrir því að ríkisstofnanir geti ráðið til sín námsmenn í sérstök rannsóknarverkefni. BHM beinir því til fjárlaganefndar að gera það kleift til hagbóta fyrir námsmenn og stofnanir ríkisins.

Virðingarfyllst,

Þórunn Sveinbjarnardóttir,
formaður BHM

Alþingi, nefndasvið
Austurstræti 8 - 10
150 REYKJAVÍK

Reykjavík, föstudagur, 24. apríl 2020
Tilvísun: 2020020053/33

Efni: Umsögn Barnaverndarstofu um frumvarp til laga um fjáráukalög 2020 - 724. mál.

Barnaverndarstofa vísar til erindis nefndasviðs Alþingis, dags. 22. apríl 2020, þar sem stofunni var gefið tækifæri á að gefa fjárlaganefnd Alþingis umsögn um frumvarp til laga um fjáráukalög 2020, 724. mál. Þakkar Barnaverndarstofa fyrir að fá tækifæri til þess að tjá sig um frumvarpið.

Umrætt frumvarp er liður í aðgerðum vegna COVID-19 faraldurs sem nú geisar og er í frumvarpinu m.a. kveðið á um fjárhagslegar aðgerðir til að styrkja stöðu barna og fjölskyldna með margvíslegum hætti.

Barnaverndarstofa fagnar þeim aðgerðum sem settar eru fram í frumvarpinu. Reynslan sýnir að þegar álag er á fjölskyldur þá eykst hættu á vanrækslu og ofbeldi gagnvart börnum. Greining Barnaverndarstofu á tilkynningum til barnaverndarnefnda í mars 2020 bendir til þess að bæði vanræksla og ofbeldi kunni að vera að aukast. Greininguna má nálgast hér:

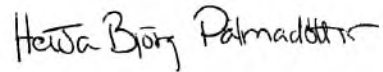
[http://www.bvs.is/barnaverndastofa/frettir/tilkynningum-fjolgargra-bornum-fra-foreldrum-og-fra-nagronnum.-fjolgun-tilkynninga-thar-sem-born-eru-talin-i-bradri-haettu\).](http://www.bvs.is/barnaverndastofa/frettir/tilkynningum-fjolgargra-bornum-fra-foreldrum-og-fra-nagronnum.-fjolgun-tilkynninga-thar-sem-born-eru-talin-i-bradri-haettu).)

Þegar litið er til ofangreinds er brýnt að grípa til margþættra aðgerða til að bæði styðja börn og fjölskyldur þeirra og eins aðgerða til að bregðast við auknu álagi á þau þjónustukerfi sem vinna með mál þar sem grunur leikur á um að vanræksla eða ofbeldi hafi átt sér stað. Telur Barnaverndarstofa þær aðgerðir, sem umrætt frumvarp kveður á um, séu gott skref í að bæta aðstæður barna sem og bregðast við auknum málþunga í barnaverndarkerfinu. Er styrking Barnahúss og barnaverndarkerfisins meðal þeirra þátta sem Barnaverndarstofa hefur hvatt ráðuneytið til að grípa til. Mælir Barnaverndarstofa eindregið með því að frumvarpið verði samþykkt.

Barnaverndarstofa telur mikilvægt að haft verði í huga að enn er töluverð óvissa varðandi þróun mála hér á landi, bæði varðandi veiruna sjálfa og afleiðingar hennar á efnahagslíf og þar með fjölskyldulíf. Barnaverndarstofa telur ekki ólíklegt að á næstu vikum og mánuðum þurfi að styrkja bæði ríki og sveitarfélög til að taka á auknum málafjölda í barnavernd umfram það sem fram kemur í frumvarpi þessu. Í þessu sambandi bendir Barnaverndarstofa á að í efnahagshruninu fyrir rúmum áratug fjölgaði tilkynningum um u.þ.b. 40% en sú fjölgun kom ekki fram fyrr en nokkrum mánuðum eftir hrun. Má því búast við því að tilkynningum um bágar aðstæður barna eigi eftir að fjölga á næstu mánuðum með tilheyrandi álagi á barnaverndarkerfið, sem verður þá mikilvægt að bregðast fljótt við.

Barnaverndarstofa veitir fjárlaganefnd Alþingis fúslega allar nánari upplýsingar og skýringar sem þörf er á verði óskað eftir því og er reiðubúin að mæta á fund nefndarinnar verði þess óskað.

Virðingarfyllt,
f.h. Barnaverndarstofu

Heiða Björg Pálmadóttir
forstjóri Barnaverndarstofu

Nefndasvið Alþingis
Fjárlaganefnd /
Efnahags- og viðskiptanefnd
Austurstræti 8 - 10
150 Reykjavík

Reykjavík, 27. apríl 2020

Efni: Umsögn BSRB um frumvarp til fjárukalaga fyrir árið 2020, sbr. lög nr. 26/2020, 724. mál og frumvarp til laga um frekari aðgerðir til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldurs kórónuveiru, 726. mál.

BSRB hefur fengið til umsagnar frumvörp um frekari aðgerðir til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldurs kórónuveiru og heimildir til fjárveitinga vegna þeirra.

BSRB tekur ekki afstöðu til 3. greinar í máli 724 og 1., 3., 4. og 9. greinar í máli nr. 726.

Álagsgreiðslur til starfsfólks í framlínu

Í frumvarpi til fjárukalaga (máli 724) er lagt til að einum milljarði króna verða varið til að greiða því heilbrigðisstarfsfólki sem staðið hefur í framlínunni í baráttunni við COVID-19 faraldurinn sérstaka launaauka í formi eingreiðslu. BSRB fagnar slíkum álagsgreiðslum en telur að greiðslurnar þurfi að ná til mun stærra hóps enda eru mun fleira starfsfólk í framlínu sem er undir auknu álagi og í sérstakri smitáhættu vegna starfa sinna. Hjá ríkinu eru það t.d. starfsfólk í umönnunarstörfum og ræstingum og viðbragðsaðilar á borð við lögreglu, slökkviliðs- og sjúkraflutningamenn. BSRB telur eðlilegt að fjárveiting til slíkra álagsgreiðslna verði aukin verulega og skilgreining á skilyrðum til greiðslnanna verði unnin í samráði við stéttarfélög opinberra starfsmanna til að tryggja sanngirni í útteilingu greiðslnanna. Enn fremur að sveitarfélög og Samtök fyrirtækja í velferðarþjónustu skuldbindi sig til slíkra greiðslna gagnvart sínu starfsfólki í framlínu og taki þá þátt í samráðinu.

Stuðningur við heimili

BSRB fagnar tillögum að félagslegum aðgerðum líkt og auknum fjárveitingum til geðheilbrigðismála og aðgerða gegn ofbeldi, stuðnings við foreldra sem ekki geta sótt vinnu vegna þess að þjónusta við langveik börn þeirra og börn með fötlun hefur legið niðri og fjárveitingu til að tryggja að börn fólks með lægstu tekjurnar geti tekið þátt í íþrótt- og tómstundastarfi. Mikið vantar þó upp á að verið sé að vernda viðkvæmustu hópana.

BSRB krefst þess að mun lengra verði gengið í stuðningi við heimili sem hafa orðið fyrir tekjufalli vegna nauðsynlegra aðgerða í sóttvarnamálum. Mikilvægt er að hafa í huga að það er oftast fólk í tekjulægstu hópnum sem hefur minni sveigjanleika varðandi vinnuáðstæður og er því hættara við að verða fyrir tekjufalli ef undirliggjandi sjúkdómar eða rof á skólalaldi gera þeim ekki kleift að mæta til vinnu. Það er algjörlega óásættanlegt að þessir hópar standi óbættir hjá garði vegna tekjufalls og nauðsynlegt er að bregðast vel og hratt við. Tímabundið tekjufall getur haft langvarandi fjárhagsleg áhrif á heimilin sem um ræðir. Einnig er nauðsynlegt að

bótafjárhæðir almanna- og atvinnuleysistrygginga verði hækkaðar. Helstu áherslur BSRB í þessum efnum eru eftirfarandi:

- Tryggja verður afkomu foreldra sem geta ekki sótt vinnu vegna skerts skólstarfs eða þjónustu við börn sín og geta ekki sinnt starfi sínu í fjarvinnu. *Úrræðið taki mið af fyrirkomulagi varðandi laun í sóttkví.*
  - Í Noregi voru greiðslur til foreldra vegna fjarveru frá vinnu vegna veikinda barna tvöfaldaðar vegna faraldursins. Þar á hvort foreldri um sig rétt á 20 dögum fyrir 1-2 börn og 30 dögum ef börnin eru þrjú eða fleiri. Einstæðir foreldrar eiga rétt á 40 dögum fyrir 1-2 börn og 60 dögum ef börnin eru þrjú eða fleiri. Í Svíþjóð er verið að undirbúa svipað úrræði innan VAB (Vård av barn).
- Tryggja verður afkomu einstaklinga sem eru frá vinnu vegna aukinnar áhættu vegna undirliggjandi sjúkdóma, eða eiga börn með undirliggjandi sjúkdóma og eru heima samkvæmt tilmælum læknis. *Úrræðið taki mið af fyrirkomulagi varðandi laun í sóttkví.*
  - Greiðslur til einstaklinga sem eru í sjálfsskipaðri sóttkví vegna undirliggjandi sjúkdóma hafa verið tryggðar í Svíþjóð.
- Tryggja verður afkomu launafólks sem á hvorki rétt til launa né réttindi í samtryggingarsjóðum með tímabundnum undanþágum á atvinnuleysistryggingalöggjöfni.
- Atvinnuleysisbætur verði hækkaðar og þær fylgi launahækkunum kjarasamninga.
  - Þann 1. janúar 2020 hækkuðu grunnatvinnuleysisbætur um 9.790 kr. BSRB leggur til að atvinnuleysisbætur verði hækkaðar um 17.000 kr. frá og með 1. janúar 2020 (í stað 9.790 kr.) og 24.000 kr. frá og með 1. apríl 2020. Eðlilegt er að fjárhæðir atvinnuleysisbóta fylgi launaþróun. Hækkun atvinnuleysisbóta er nauðsynleg til að treysta megi afkomu þeirra sem missa atvinnuna.
- Elli- og örorkulífeyrir verði hækkaðar.
  - Þann 1. janúar 2020 hækkuðu greiðslur ellilífeyrisþega sem búa með öðrum um 8.700 kr. á mánuði og um tæplega 10.900 kr. hjá þeim sem búa einir. Lágmarksframfærslutrygging örorkulífeyrisþega hækkaði með svipuðum hætti. BSRB leggur til að almannatryggingar verði hækkaðar um 17.000 kr. frá og með 1. janúar 2020 (í stað hækkunarinnar sl. áramót) og 24.000 kr. frá og með 1. apríl 2020. Fyrir liggja upplýsingar um að verst stöddu ellilífeyris- og örorkulífeyrisþegar séu í þeim hópi sem er hvað hættast við því að lenda í fátækt. Nauðsynlegt er að fjárhæðir almannatrygginga fylgi launahækkunum kjarasamninga til að draga úr ójöfnuði og til að tryggja megi afkomu fólks.

Fjárfesting til framtíðar

BSRB fagnar auknum framlögum í vinnumarkaðsaðgerðir og menntaúrræði á framhalds- og háskólastigi. Mikilvægt er að leggja áherslu á að styðja við frekari sí- og endurmenntun, hæfnipróun og vinnumarkaðsaðgerðir í greinum sem geta stuðlað að frekari verðmætasköpun í samfélaginu og skapa störf sem standa undir því velferðarstigi sem við viljum búa við. Þegar hefur verið stofnað til samráðshóps sem bandalagið fagnar sérstaklega. BSRB styður einnig auknar fjárveitingar í sjóði sem veita styrki til vísinda, nýsköpunar, samkeppni og þekkingargreina sem og aukinna fjárframlaga í menningarsjóði. BSRB fagnar því að jafnréttisáhrif af félagslegum aðgerðum hafi verið metin en leggur áherslu á að allar aðgerðir stjórnvalda geta haft áhrif á kynin með mismunandi hætti, líka þegar kemur að fjárfestingum og mótun vinnumarkaðsaðgerða og menntaúrræða.

Mikilvægi opinberrar þjónustu

Það veldur miklum áhyggjum að ekki sé verið að veita frekari fjármunum til að styrkja heilbrigðisþjónustu, löggæslu og aðra mikilvæga opinbera þjónustu. Nú sem aldrei fyrr sannast hversu mikilvæg þessi þjónusta er. Flestar af þeim opinberu stofnunum sem nú eru undir gríðarlegu álagi hafa búið við fjársvelli um árabíl sem hefur leitt til langvarandi álags á starfsfólk. Fyrir liggur að viðbótarkostnaður Landspítala hleypur á milljörðum króna en fleiri stofnanir munu þurfa á viðbótarfjárveitingum að halda og mikilvægt er að þeim verði mætt að fullu og tímanlega. Það þarf nýja nálgun á opinbera þjónustu svo að þjónustan geti staðið undir auknum kröfum samhliða faraldrinum og til framtíðar.

BSRB vill í því sambandi vekja athygli á nýlegri rannsókn sem náði til sjö aðildarríkja OECD.¹ Niðurstöðurnar sýna að fjárfesting í opinberri þjónustu skapar fleiri störf en fjárfestingar fyrir sambærilegar fjárhæðir í framkvæmdum því nánast öll framlögin fara beint í launakostnað. Framkvæmdir skapa störf og afleidd störf en rannsóknin sýnir að fjárfestingar í umönnun og velferð, svo sem öldrunarþjónustu, heilbrigðiskerfinu og leikskólum, eru ekki síður árangursríkar og jafnvel vænlegri til árangurs. Aukin framlög til þess konar þjónustu leiða til herra atvinnustigs og auka eftirspurn eftir vörum og þjónustu fyrirtækja í hagkerfinu sem aftur eykur tekjur ríkissjóðs. Fjárfestingarnar hafa líka langtímaáhrif því betri heilsa og velsæld leiða til aukinnar framleiðni launafólks.

Kynjaáhrifin af fjárfestingu í opinberri þjónustu eru einnig mjög jákvæð. Meginástæðurnar eru hve kynskiptur vinnumarkaðurinn er en þrátt fyrir háa atvinnuþátttöku kvenna á Íslandi er um þriðjungur þeirra í hlutastarfi vegna ábyrgðar á börnum og/eða ættingjum eða reksturs heimilis. Í samanburði við önnur Evrópulönd eru aðstandendur á Íslandi undir mestu álagi allra vegna umönnunar óvinnufærra ættingja, öryrkja eða aldraðra og það eru konur sem axla megin ábyrgðina á þeirri vinnu. Með eflingu opinberrar umönnunar og velferðarþjónustu geta fleiri unnið launavinnu og greitt skatta, eftirspurn eykst, sem og jöfnuður og kynjajafnrétti. Atvinnutækifærum fólks af erlendum uppruna mun einnig fjölga við slíkar aðgerðir, sérstaklega meðal kvenna.

Tekjufall hins opinbera

BSRB styður heimild til fasteignasjóðs Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga til að veita styrki til sveitarfélaga til að fjármagna framkvæmdir til að bæta aðgengi fatlaðs fólks að húsnæði sveitarfélaga og milda tekjufall Jöfnunarsjóðsins. Hins vegar telur BSRB mikilvægt að tryggja að tekjufall sveitarfélaga vegna heimsfaraldursins verði ekki til þess að skerða þurfi þjónustu sveitarfélaga til lengri tíma og fundin verði leið fyrir sveitarfélögin til að mæta tímabundnum samdrætti í efnahagslífinu án þess að það bitni á fjárveitingum til skóla- og frístundamála, velferðar- og félagsþjónustunnar. Það sama gildir um tekjufall ríkisins. Mikilvægt er að því verði ekki mætti með niðurskurði heldur með eflingu tekjustofna til lengri tíma.

BSRB mun aldrei samþykkja að efnahagsleg byrði yfirstandandi efnahagssamdráttar falli á opinbera þjónustu og auki enn frekar álag á það launafólk sem sinnir henni.

¹ Rannsóknina má nálgast hér: https://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/care_economy_en.pdf

Að lokum

BSRB gerir ekki frekari athugasemdir við frumvörpin en vekur athygli á tillögum að aðgerðum sem sendar voru stjórnvöldum þann 17. apríl sl. og nálgast má á vefslóðinni: <https://www.bsrb.is/static/files/Ymis-skjol/tillogur-bsrb-ad-adgerdum-vegna-covid-19.pdf>

Fyrir hönd BSRB

A handwritten signature in blue ink, reading "Sigr. Ingibj. Ingad.", is positioned below the text "Fyrir hönd BSRB".

Sigríður Ingibjörg Ingadóttir
hagfræðingur

Nefndasvið Alþingis
B.t. fjárlaganefndar
Austurstræti 8-10
101 Reykjavík

Reykjavík, 27. apríl 2020

Efni: Umsögn um frumvarp til fjárukalaga fyrir árið 2020 (724. mál)

Félag atvinnurekenda vísar til umsagnarbeiðni fjárlaganefndar dags. 22. apríl sl. um ofangreint mál á þingskjali 1253.

Félag atvinnurekenda lýsir sig fylgjandi þeim aðgerðum í þágu fyrirtækja og fjárveitingum til þeirra, sem kveðið er á um í frumvarpinu. Félagið telur hins vegar nauðsynlegt að ganga lengra en gert er ráð fyrir í „aðgerðapakka 2“ sem kveðið er á um í frumvarpinu og tengdum málum, sem lögð voru fram á Alþingi 21. apríl sl. Í ljósi þess að umsagnarfrestur var skammur og FA mun einnig gefa umsögn um tengd mál eru helztu athugasemdir félagsins hér settar fram í afar stuttu máli.

1. Tímabundin niðurfelling og/eða lækkun tryggingagjalds.

Mikill meirihluti félagsmanna FA, eða um 80% samkvæmt könnun meðal félagsmanna fyrr í mánuðinum, er í þeirri stöðu að verða fyrir verulegu tekjufalli samanborið við síðasta ár. Þriðjungur telur tekjutapið nema meira en 50%. Í ljósi þess hversu langdregin kreppan vegna heimsfaraldursins verður augljóslega, telja félagsmenn FA frestun á greiðslu opinberra gjalda og skatta duga skammt. Jafnframt eru ýmsir félagsmenn í þeirri stöðu að þrátt fyrir tekjufall kostar meiri vinnu en áður að viðhalda viðskiptasamböndum, nálgast vörur frá birgjum og tryggja aðföng, þannig að þeir hafa ekki séð sér fært að nýta hlutabótaleiðina nema að takmörkuðu leyti. Lækkun á launatengdum kostnaði þessara fyrirtækja myndi augljóslega hjálpa til. Félagið hefur áður lagt til að tryggingagjald verði fellt niður tímabundið og/eða lækkað verulega, en gjaldið er enn heilu prósentustigi hærra en það var áður en hækkun þess hófst eftir fjármálahrunið. Sú tillaga skal ítrekuð hér.

2. Lán til matvælainnflytjenda

Í frumvarpinu er tillaga um viðbótarábyrgðir ríkissjóðs á lánum til atvinnurekenda til að styðja við fyrirtæki sem orðið hafa fyrir tímabundnum skakkaföllum vegna heimsfaraldursins og fullnægja ákveðnum kröfum. FA leggur til að við þessi ákvæði bætist heimild til sérstakra lána til matvælainnflytjenda, sem orðið hafa við tilmælum stjórnvalda um að auka birgðir tiltekinna vara til að tryggja fæðuöryggi í heimsfaraldrinum. Birgðaaukning þýðir í mörgum tilvikum mikla fjárbindingu, sem getur numið tugum milljóna króna hjá einstökum fyrirtækjum og hefur neikvæð áhrif á rekstur þeirra á erfiðum tímum. Tilraunir til að fá fjármögnun á birgðum hjá viðskiptabönkum á hagstæðum kjörum hafa a.m.k. enn sem komið er ekki borið árangur. FA leggur til að kveðið verði á um sérstök lán til fyrirtækja sem tekið hafa á sig kostnað til að tryggja fæðuöryggi landsins og þá tekið mið af fjárbindingu hvers fyrirtækis fyrir sig vegna birgðaaukningar.

3. Lokunarstyrkir til fyrirtækja með margar starfsstöðvar

Í frumvarpinu er kveðið á um heimild til lánveitingar til fyrirtækja vegna lokunar starfsemi þeirra sökum tilmæla yfirvalda um sóttvarnir. Þessir styrkir eru fyrst og fremst ætlaðir smærri fyrirtækjum, en ljóst er að mörg meðalstór fyrirtæki eru jafnframt í miklum erfiðleikum vegna þess að þeim hefur verið óheimilt að reka starfsemi sína vikum saman. FA leggur til að bætt verði við fjárheimildum og úrræðið um lokunarstyrki rýmkað þannig að fyrirtæki sem reka margar starfsstöðvar og neyðzt til að loka þeim öllum geti fengið styrk á hverja starfsstöð og styrkirnir þannig numið hærri fjárhæð en þær 2,4 milljónir sem kveðið er á um í þeim þingmálum sem lögð hafa verið fram sem hluti af 2. aðgerðapakkanum.

4. Framlenging hlutabótaleiðarinnar

Hlutabótaleiðin svokallaða, þar sem ríkið greiðir atvinnuleysisbætur á móti hlutastarfi starfsmanns hjá vinnuveitanda, er það úrræði sem nýtt hefur mörgum fyrirtækjum bezt í hremmingum undanfarinna vikna. Í fyrstu var lagt til að hún væri í gildi út júnimánuð, en sá tími var stytur um mánuð í meðförum Alþingis. Í ljósi þess að kreppan vegna heimsfaraldursins verður bæði lengri og dýpri en fyrirséð var þegar línur voru lagðar fyrir fyrsta aðgerðapakka stjórnvalda, blasir við að lengja verður í hlutabótaleiðinni, eigi ekki að koma til fjöldauppsagna hjá ótal fyrirtækjum sem hafa nýtt sér hana en eiga ekki annan kost en að segja upp fólki ef úrræðinu lýkur í lok maí. FA leggur til að ákvörðun um slíkt verði tekin hið fyrsta og aukið við fjárheimildir sem því nemur.

5. Að lokum

Eins og áður segir er hér stiklað á stóru og verða áður nefndar tillögur FA útlistaðar nánar í umsögnum um tengd mál aðgerðapakkans. FA er að sjálfsögðu reiðubúið að funda með nefndinni sé þess óskað.

Virðingarfyllt,

Ólafur Stephensen
Framkvæmdastjóri FA

Nefndasvið Alþingis, Fjárlaganefnd
Austurstræti 8-10 150 Reykjavík, nefndasvid@althingi.is
Reykjavík, 27. apríl 2020

Efni: Umsögn félagsins Femínísk fjármál um frumvarp til laga um fjáráukalög 2020, 724. mál, 150. löggjafarþing

Félagið Femínísk fjármál fagnar því að félagslegar aðgerðir hafi verið metnar út frá áhrifum á jafnrétti kynjanna, og eru með frumvarpi þessu stigin mikilvæg skref við innleiðingu á kynjaðri fjárlagagerð. Á sama tíma gerum við athugasemdir við það að einungis hluti af aðgerðum frumvarpsins séu metnar út frá jafnréttisáhrifum, en sá hluti sem er metinn eru einmitt „mjúku“ stefnumálin. Staða kynjanna er oft sýnilegust hvað varðar félagsleg málefni, en það er mikilvægt að hafa kynja- og jafnréttissjónarmið til hliðsjónar við alla ákvarðanatöku og stefnumótun. Staðreyndin er sú að allar fjárhagslegar ákvarðanir hins opinbera hafa ólík áhrif á ólíka hópa - ekki bara þær sem varða félagsleg málefni.

Margar góðar aðgerðir eru í frumvarpinu, s.s. aðgerðir gegn heimilisofbeldi, ofbeldi gegn börnum og félagslegur og fjárhagslegur stuðningur við fjölskyldur. Félagið vill þó árétta að mikið veltur á útfærslu aðgerðanna og að stjórnvöld þurfa að gera nauðsynlegar ráðstafanir til að ganga úr skugga um þær stuðli að jafnrétti. Félagið tekur heils hugar undir með því sem segir í frumvarpinu að skerðing þjónustu við fötluð og langveik börn vegna COVID-19 kann að hafa neikvæð áhrif á atvinnuþátttöku foreldra, sérstaklega mæðra, og því mikilvægt að þjónustan standi aftur til boða eins fljótt og mögulegt er.

Tillögur um sérstakan launaauka í formi eingreiðslu til framlínustarfsfólks er góðar. Félagið gagnrýnir þó hvernig framlínustarfsfólk er skilgreint - eða í raun ekki skilgreint. Fleiri starfsstéttir en þær sem hafa þurft að nota sérstakan hlífðarbúning hafa staðið í framlínunni í baráttunni við faraldurinn. Í þessu samhengi er vert að benda á starfsfólk á hjúkrunarheimilum sem hafa lagt mikið á sig til að tryggja öryggi og heilsu íbúa og aðra sem sinna umönnun. Margt starfsfólk hefur sett sjálft sig í hálfgerða sóttkví til að draga úr líkum á því að smita íbúa af veirunni, og þannig sett sitt persónulega líf til hliðar til að tryggja öryggi viðkvæmra hópa sem þau vinna með. Einnig er vert að benda á það starfsfólk sem hefur haldið uppi starfsemi í leik- og grunnskólum landsins og unnið þrekvirki í þeim efnum.

Félagið gerir enn fremur athugasemd við umræðu um aðhald í ríkisfjármálum í frumvarpinu og varpar ljósi á mikilvægi þess að niðurskurður í opinberum fjármálum komi ekki til með að bitna á þeim hópum sem sinna að bróðurparti þeirra ólaunuðu umönnunarstarfa sem innt eru af hendi í samfélaginu, en oftast hvílir slík ábyrgð á herðum kvenna. Mikilvægt er að stjórnvöld endurhugsi hvernig samfélagi við viljum búa í áður en boðaðar eru aðgerðir um aðhald sem koma niður á opinberri velferðar- og heilbrigðisþjónustu eins og hefur gerst svo oft áður. Slíkur niðurskurður hefur ekki aðeins áhrif á starfsfólk þess geira og þau sem þurfa á þjónustunni að halda heldur hefur hann gífurlega áhrif á kynjajafnrétti. Þörfin fyrir umönnun verður alltaf til staðar og mun þá óhjákvæmilega færast inn á heimilin og langoftast í fang kvenna. Ummönnunarbyrði á Íslandi virðist nú þegar vera meiri en víða annars staðar í Evrópu samkvæmt evrópsku vinnumarkaðsrannsókninni árið 2018.

Viðringarfullst,
Stjórn Femínískra fjármála

Nefndasvið Alþingis
B.t. fjárlaganefndar
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík 27. apríl 2020

Umsögn um mál 724 – frumvarp til fjárukalaga fyrir árið 2020

Landsamtökin Geðhjálp gegna mikilvægu hlutverki í þjónustu og hagsmunagæslu fyrir þá sem glíma við geðrænar áskoranir í samfélaginu og aðstandendur þeirra. Á þeim tímum sem við nú upplifum hafa samtökin fundið fyrir aukinni þörf fyrir þjónustu en að sama skapi hafa margir aðilar sem sinna málaflokknum þurft að loka starfsemi sinni. Dreigið hefur verið úr þjónustu geðsviðs LSH og þjónusta sveitarfélaganna hefur raskast verulega. Enn fremur hefur plássum í vímuefnaeðferðir fækkað um helming og dreigið verulega úr starfsemi mikilvægara sjálfshjálparhópa (AA og Alon o.s.frv). Heilbrigðiskerfið hefur allt, sem ekki telst til bráðatilfella, verið sett á bið og voru biðlistarnir þó langir áður en faraldurinn skall á.

Í frumvarpinu er lögð til 540 m.kr. fjárheimild sem er ætlað að stórefla heilsugæslu um allt land með sérstakri áherslu á geðrækt og andlegt heilbrigði [geðheilsu]. Það verði gert með því að fjölga geðlæknum, sálfræðingum og félagsráðgjöfum. Nefnd eru 20 stöðugildi og er miðað við 12 mánaða verkefni eða eins og segir í frumvarpinu: „Ætlunin er að vakta markvisst heilbrigðisástandið í þjóðfélaginu á meðan á faraldrinum stendur og efnahags- og félagsleg eftirköst hans vara.“

Auðvitað fagnar Geðhjálp auknu fjármagni sem ætlað er til eflingar geðheilsu. Miðað við að þjónusta hefur verið skert jafn mikið og raun ber vitni og afleiðingarnar á geðheilsu þjóðarinnar langt frá því komnar í ljós, óttumst við hins vegar að 540 milljónir dugi skammt. Samkvæmt frumvarpinu er þetta verkefnið:

Gert er ráð fyrir að stórum hluta aðgerðanna verði stýrt af Þróunarmiðstöð Íslenskrar heilsugæslu en henni er ætlað að leiða faglega þróun og stýra samhæfingu heilsugæslunnar, tryggja samræmd vinnubrögð um land allt og að aðgengi að geðheilbrigðisþjónustu sé eins jafnt og stöðugt og hægt er. Meðal þess sem henni verður falið er að hafa umsjón með eflingu geðræktar, forvarna og stuðnings við börn og ungmenni í skólum. Einnig verður henni ætlað að innleiða skimun og samhæfða meðferðarnálgun vegna neyslu- og fíknivanda sem má búast við að aukist í samfélaginu í kjölfar þeirrar efnahagslæggðar sem hagkerfið siglir nú inn í. Í klínískum leiðbeiningum er lögð áhersla á að skimun fyrir áfengis-, fíkniefna- og lyfjavanda fari fram í heilsugæslu. Þá mun hún hafa umsjón með gerð fræðsluefnis s.s. um geðheilbrigðismál og neyslu- og fíknivanda, og miðla því rafrænt til viðeigandi heilbrigðisstarfsfólks. Þá verður fjarheilbrigðisþjónusta aukin enn frekar sem og samhæfing og samræming þjónustu heilsugæslu á landsvísu með því að taka upp og/eða auka fjarviðtöl og aðra fjarþjónustu við skjólstæðinga. Verkefnið er nú þegar komið í gang en það er hluti af byggðaáætlun undir aðgerðinni efling fjarheilbrigðisþjónustu í dreifbýli.

Þetta er metnaðarfullt en því miður er það mat Geðhjálpar að fjármagnið sem ætlað er í verkefnið sé hvergi nærri nóg. Það vantar víðar fjármagn í málaflokkinn en hjá heilsugæslunni. Samkvæmt óbirtri grein Héðins Unnsteinssonar MSC í alþjóðlegri stefnumótun og stefnugreiningu, Þórhildar Elfu Þórisdóttur MA í félagsráðgjöf til starfsréttinda og Ástu Snorradóttur lektors við félagsráðgjafadeild HÍ, þá er umfang geðheilsu innan heilbrigðiskerfisins 30% en fjármagnið aðeins um 11%. Þetta var staðan áður en þeir fordæmalausu tímar hófust sem við nú upplifum. Það færi vel á því að nýta þessa erfiðu tíma til þess að leggja mun meiri áherslu á geðheilbrigðismál á breiðum grunni. Geðhjálp býður fram aðstoð samtakanna í þetta verkefni heilsugæslunnar og Þróunarmiðstöðvarinnar.

Geðhjálp leggur til að ráðist verði í eftirfarandi verkefni án tafar (macro og micro):

1. Setja á laggirnar nýtt geðráð að fyrirmynd þess sem gert er í Kanada og Nýja Sjáland. Fulltrúar verði settir með erindis- og skipunarbréfi og móti stefnu og leggi til aðgerðir. Í því sitji aðilar frá ríki, sveitarfélögum og félagasamtökum (notendur m.a.). Helsta hlutverk þess verði að samþætta aðgerðir ráðuneyta, sveitarfélaga og

samfélagsins í heild í geðheilbrigðismálum. Hér má sjá það sem Nýja Sjáland hefur verið að gera: <https://www.mentalhealth.inquiry.govt.nz/>

2. Gerð verði úttekt á geðheilbrigðiskerfinu. Það er svo sannarlega þörf á slíkri úttekt og í ljósi aðstæðna og kólnunar hagkerfisins er skynsamlegt að fjárfesta í þessari úttekt núna.
3. Mikilvægt er að sálfræðiþjónusta falli undir greiðsluþátttöku Sjúkratrygginga. Frumvarp um þetta liggur fyrir þinginu og ætti að klára núna.
4. Kortleggja stöðuna í búsetumálum þeirra sem glíma við geðrænar áskoranir og ráðast strax í framkvæmdir. Það færi vel á því að mannaflsfrekar framkvæmdir fælu í sér uppbyggingu innviða í kerfinu t.d. búsetuúrræða þar sem herbergjasambýli yrðu aflögð.
5. Kalla eftir hugmyndum frjálsra félagasamtaka – þau eru mörg hver að gera frábæra hluti og geta lagt til verkefni sem gæti verið skynsamlegt að ráðast í núna.
6. Undirbúa geðfræðsluverkefni fyrir grunn- og framhaldsskóla sem hrint yrði í framkvæmd í haust. Geðhjálp hefur að undanfögnu verið að undirbúa verkefni í tengslum við Útmeða verkefnið sem gæti nýst vel í þessu samhengi. Hugarafl eiga góða fyrirlestra sem samtökin hafa farið með í grunnskóla og Hugrún geðfræðslufélag sömuleiðis í framhaldsskólana.
7. Að lokum viljum við hjá Geðhjálpi ítreka að við vorum í viðræðum við Félagsmálaráðuneytið um sérstakt virkni úrræði fyrir viðkvæmasta hópinn í samfélaginu. Þessi hópur er ungt fólk á aldrinum 18 til 24 ára sem er lítill sem engri virkni. Viðræður gengu vel og fann Geðhjálpi fyrir miklum áhuga ráðuneytisins til að ráðast í verkefnið. Lágu drög að samkomulagi fyrir sem ráðuneytið setti síðan til hliðar vegna stöðunnar. Þetta úrræði er afar brýnt núna í þeirri stöðu sem upp er komin og því þarft að hefja verkið.

Virðingarfyllst fyrir hönd stjórnar Geðhjálpar,

Grímur Atlason, framkvæmdastjóri

Umsögn Geimvísinda- og tækniskrifstofunnar (SPACE ICELAND)

vegna frumvarps til fjáráukalaga 2020, Þingskjal 1253 — 724.
mál., framlagt 21.04.2020.

Efnisyfirlit	2
Við styðjum aðgerðirnar en meira þarf til	4
Afstaða Geimvísinda- og tækniskrifstofunnar í hnotskurn	5
Um Geimvísinda- og tækniskrifstofuna	6
Frumvarp að fjárukalögum 2020	7
Nýsköpun, rannsóknir og þekkingargreinar	7
Stofnun nýsköpunarsjóðsins Kríu ásamt ásamt aukaframlagi	7
Matvælasjóður	7
Innlend verslun	8
Sveitarfélög og byggðamál	8
Almanna- og réttaröryggi	9
Menning, listir, íþróttir og æskulýðsmál	10
Framhaldsskólastig	10
Háskólastig	10
Sjúkrahúspjónusta	11
Vinnumarkaður og atvinnuleysi	11
Allt að 3000 sumarstörf fyrir nemendur	11
Almennt um félagslegar aðgerðir stjórnvalda	12
Hvers vegna geimvísindi?	12
Menning, pólitík og innblástur	12
Nýsköpun og aukin verðmæti	13
Eflir þekkingu og getu til að takast á við áskoranir nútímans	13
Opinber stefnumótun og umhverfið hér á landi	14
Umsókn að Geimvísindastofnun Evrópu (ESA)	14
Horizon áætlunin	15
Copernicus áætlunin	16
Rannís og rannsóknarsjóðir	16
Atvinnuþróunarfélög	16
Háskólar	17
Stofnanir	17
Fyrirtæki	17
EGNOS	17
Nokkur ný og söguleg dæmi um þátttöku íslenskra aðila í rannsóknum	18
Tunglfarar NASA á Íslandi	18
Geimskot Frakka á Íslandi	18
Kárhóll Arctic Observatory	18
Geimfarapjálfun á Húsavík	19
ExoMars, Geimvísindastofnun Evrópu og Roscosmos	19

Verkefni Geimvísinda- og tækniskrifstofunnar	19
Umsókn um aðild að Geimvísindastofnun Evrópu	19
Aðgangur að fjármögnun	19
Íslenskur smáhnöttur (CubeSAT)	20
Aðstoð við leyfisveitingar	20
Aðgengi að hellum til rannsókna	20
Íslenska og geimurinn	20
Samningaviðræður við UK Space Agency	20
Aukin fjárfesting	20
Skrifstofan	21
Þjónustuskrifstofa	21
Klasi	21
Samtal	21
Geimvísindi- og tækni	22
Almennar upplýsingar	22
Ísland	23
Áhrif COVID19 á iðnaðinn	23
Almenn áhrif	23
Ísland	23
Heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna og framlag geimiðnaðarins	24
Heimildir	25

Við styðjum aðgerðirnar en meira þarf til

Geimvísinda- og tækniskrifstofan lýsir almennt yfir stuðningi við annan hluta efnahagsaðgerða stjórnvalda vegna COVID19. Hins vegar er ljóst að aðgerðirnar, og þær upphæðir sem áætlað er að leggja til viðnáms í formi nýsköpunar, eru ekki af þeirri stærðargráðu sem til þarf. Skortur er á sterkari tengslum milli annars vegar yfirlýsinga um metnað og hins vegar fjárframlags til nýsköpunar. Skrifstofan fagnar öllum félagslegum aðgerðum sem boðaðar eru og hefur tekið saman bein og óbein áhrif á starf Geimvísinda- og tækniskrifstofunnar og samstarfsaðila.

*Almennt um framlög til nýsköpunar, rannsókna og viðspyrnu verður að segjast að samantlagðar efnahagsaðgerðir yfirvalda eru engan veginn nægilega stórar í sniðum til að standa undir boðuðum markmiðum um viðspyrnu, verðmætasköpun og nýsköpun. Ákvarðanir löggjafans eru ákvarðanir um hvort takmarka skuli tekjutap ríkissjóðs í framtíðinni eða ekki. Bein útgjöld ríkissjóðs eru ekki tapaðir peningar heldur fjárfesting í viðspyrnu (ekki síður en til framtíðar!). **Hér þarf að gera meira ef Ísland á ekki að fara verulega illa út úr niðursveiflunni, algjörlega að óþörfu.***

Ekki er fjallað um sérstakar aðgerðir í þágu ferðaþjónustu í þessum aðgerðarpakka. **Sérstaða Íslands er aftur á móti algjör þegar kemur að rannsóknum vegna geimferða til Mars og tunglsins. Ástæðurnar eru augljósar: Hérlandis er að finna loftslag og jarðfræði sem mest líkist Mars og tunglinu.** Öflug ferðaþjónusta og góðar flugtengingar hafa aukið samkeppnishæfni Íslands í þessum málum. Okkar vinna er því ekki ónæm fyrir áhrifum á COVID19 á ferðaþjónustu, sérstaklega ef endurskipulagning flugfélaga í heiminum veldur hruni í framboði á flugsætum hingað til lands. Yfirvöld verða að horfast í augu við að veruleg hætta er á að (tímabundin) eftirspurnarkreppa í ferðaþjónustu hérlandis verði að framboðskreppu á flugsætum til landsins, þrátt fyrir eftirspurn hjá ferðamönnum. Aðgerðir í þágu ferðaþjónustu og atvinnulífsins alls verða að taka mið af því.

Geimvísindi og tækni tengjast öllum öngum samfélagsins en mikið af þeirri tækni sem við notum í dag byggir tækniframförum úr geiranum. Sé raunverulegur vilji til að ýta undir nýsköpun og frumkvöðlafyrirtæki er ekki hægt að horfa framhjá geimiðnaðinum; iðnaði sem beinlínis býður frumkvöðlafyrirtækjum að standa á öxlum alþjóðlegra risa frá upphafi, í stað þess að byrja frá grunni. Í þessu samhengi nefnum við til dæmis frumkvöðlastarf í hugbúnaðargerð og gervigreind, leikjaiðnaði, efnispróun og líftækni, sjávarútvegi, landbúnaði, flutningum og fjármálageiranum.

Morgan Stanley spáir því að geimiðnaðurinn verði fyrsti trilljón Bandaríkjadollara iðnaðurinn í heiminum. **Ísland hefur alla burði til að sækja mikilvægan og verðmætan hluta af þeirri köku.**

Afstaða Geimvísinda- og tækniskrifstofunnar í hnotskurn

- Geimvísinda- og tækniskrifstofan lýsir almennt yfir stuðningi við annan hluta efnahagsaðgerða stjórnvalda vegna COVID19.
- Þær upphæðir sem áætlað er að leggja til viðnáms í formi nýsköpunar, eru ekki af þeirri stærðargráðu sem til þarf.
- Við fögnum áætlunum um að hækka hlutfallið úr 20% upp í 25% og hækkun þaks úr 600 m.kr. upp í 900 m.kr.
- Við fögnum áætlunum um stofnun Nýsköpunarsjóðsins Kríu og aukins fjármagns til hans. Skilvirkara er að nýta innviði sem þegar eru til staðar en að byggja nýja frá grunni. Því leggjum við að sjóðurinn fari til Rannís svo hægt sé að byggja hann upp hraðar enda um viðbragð við COVID19 að ræða.
- Við fögnum 500 m.kr. framlagi og stofnun Matvælasjóðs og teljum að hann geti eflt sértæk verkefni (e. Agriculture in extreme environment) í okkar geira.
- Við lýsum yfir stuðningi við aukið framlag í Nýsköpunarsjóð námsmanna en bendum um leið á mikilvæga tímabundna breytingu svo umsóknir nemenda sem útskrifuðust í vor séu gjaldgengar í ljósi skammtímaáhrifa COVID19.
- Við styðjum 600 m.kr. framlag til sveitarfélaga og tómstundastarfs sem nýtist m.a. til að styrkja nýsköpunarverkefni fyrir börn.
- 100 m.kr. til að efla stafræna stjórnsýslu er fagnaðarefni. Aukin skilvirkni við umsóknir og leyfi er ávallt góð fyrir okkar störf.
- Við fögnum auknu framlagi til lögreglunnar á álagstímum. Allt sem kemur í veg fyrir tafir vegna leyfisveitinga er fagnaðarefni.
- Geimvísinda- og tækniskrifstofan fagnar aðgerðum til að styðja við framhaldsskóla og bendum á nýsköpunarverkefni sem þegar eru til staðar og sem geta gagnast við að ná þeim markmiðum sem yfirvöld hafa sett fram.
- Við lýsum mikilli ánægju með aukið framlagi til Háskóla en höfum efasemdir um að upphæðin sé næg.
- Geimvísinda- og tækniskrifstofan fagnar nauðsynlegum álagsgreiðslum til framlínufólks í heilbrigðisþjónustu á tímum COVID19.
- Styðjum heilshugar aðgerðir til að skapa 3.000 sumarstörf fyrir nemendur en teljum mögulegt að krafa um mótframlag sveitarfélaga dragi úr fyrirhuguðum árangri í ljósi þess að sveitarfélögin hafa nýlega óskað eftir 50 milljarða króna framlagi vegna COVID19.
- Við erum ánægð með þær félagslegar aðgerðir sem birtast í pakkanum og hafa sumar þeirra óbein áhrif á iðnaðinn.

Um Geimvísinda- og tækniskrifstofuna

Geimvísinda- og tækniskrifstofan var stofnuð formlega árið 2019. Við erum þjónustuskrifstofa við aðila sem starfa með beinum og óbeinum hætti að geimvísindum- og tækni. Undanfarnir mánuðir hafa mótast af því að efla tengsl við innlenda- og erlenda aðila. Samstarfsaðilar okkar eru háskólar og stofnanir sem fara með málefni iðnaðarins auk fyrirtækja sem starfa og þjónusta geirann víða um lönd.

Þrátt fyrir að lítið beri á geimvísindum hér á landi er nokkur starfsemi hérlendis þegar í gangi, auk rannsókna, þróunar og þjónustu við iðnaðinn. **Innlendir háskólar eru framarlega í rannsóknum tengdum fjarkönnun, jarðfræði og gervigreind svo dæmi séu tekin. Hérlendis fer fram umtalsverð úrvinnsla gagna frá gervihnöttum. Íslensk fyrirtæki og stofnanir nýta sér tækni og þekkingu sem til verður vegna rannsókna á geimnum til aukinnar skilvirkni, þróunar og öryggis svo dæmi séu nefnd. Sjávarútvegur og landbúnaður nýta sér gögn Geimvísindastofnunar Evrópu (ESA) í miklum mæli og íslensk frumkvöðlafyrirtæki hafa sótt sér fjármagn og þekkingu frá ESA og aðild Íslands í Copernicus.**

Samstarfsaðilar okkar skiptast í innlenda og erlenda aðila, nokkurn veginn til helminga. Allir eiga það sameiginlegt að tengjast störfum og atvinnusköpun hér á landi. Innlendu aðilarnir tengjast rannsóknum, verkfræði, tölvutækni, hugbúnaði og gervigreind, landbúnaði og ferðaþjónustu svo fátt eitt sé nefnt. Um 40 aðilar starfa með okkur alla jafna auk þeirra sem við aðstoðum tímabundið vegna komu hingað til lands.

Þrjú erlend fyrirtæki hafa þegar stofnað starfsstöðvar hér á landi, fyrir tilstuðlan Geimvísinda- og tækniskrifstofunnar. Mikilvægur áfangi í starfi skrifstofunnar er að auki nýleg tilkynning um fyrirætlanir skoska nýsköpunarfyrirtækisins Skyrora um tilraunaskot á sub-orbital eldflaugum héðan frá Íslandi. Í kjölfarið hyggst fyrirtækið byggja upp varanlega starfsstöð hér á landi.

Skyrora var stofnað fyrir hálfu þriðja ári og starfa þar nú um 130 manns. Rekstur Skyrora er fullfjármagnaður og mun fyrirtækið sjálft fjármagna umsvif sín hér. Þrjú tilraunaskot eru í leyfisferli hjá íslenskum yfirvöldum nú þegar enda eru flaugarnar tilbúnar. **Viðskiptaumsvif eru áætluð ríflega tveir milljarðar króna á hvert skot að loknum tilraunaskotum.** Hluti þeirra umsvifa yrði hér á landi. **Umsvif tilraunaskotanna þriggja eru metin á um 15 ársstörf í heild, ásamt tilheyrandi margfeldisáhrifum.** Ekki er hægt að leggja næga áherslu á mikilvægi þess að umsvif fyrirtækisins verði hér á landi.

Hingað koma árlega starfsmenn á vegum alþjóðastofnana sem og vísindamenn til rannsókna og þjálfunar í tengslum við rannsóknir á geimnum og til að gera tilraunir með tækjabúnað sem ætlaður er til ferðalaga til Mars og tunglsins. Sem kunnugt er komu geimfarar bandarísku Apollo tunglferðaáætlunarinnar hingað til lands til þjálfunar. Enda þótt minna hafi farið fyrir því í opinberri umfjöllun, streyma hingað enn þann dag í dag geimfarar erlendis frá í sama tilgangi.

Aðild Íslands að ESA er ódýr og árangursrík leið til að ýta undir þekkingar- og verðmætasköpun hér á landi. Aðildin ýtir undir aukna menntun, bættu samkeppnishæfni og tækifæri og störf sem sannfært geta hæfileikaríkt fólk um að skapa sér líf á Íslandi með tilheyrandi margfeldisáhrifum.

Geimvísinda- og tækniskrifstofan vill sjá Ísland sem þátttakanda í þessu mikilvæga verkefni, aðild Íslands að Geimvísindastofnun Evrópu, ESA. Skrifstofan er stofnuð í þeim tilgangi. Undirbúningsviðræður hafa staðið milli utanríkisráðuneytisins og ESA, í samræmi við óskir Alþingis, um nokkurt skeið en fulltrúar ESA funduðu með fulltrúum frá ráðuneytinu, íslendku atvinnulífi og stofnunum í febrúar 2019. ESA telur Ísland þegar hafa til að bera kunnáttu og getu til þátttöku í samstarfi Evrópuþjóða og evrópsks atvinnulífs til þróunar í geim- og tækniiðnaði.

Núna, þegar brýn þörf er á að auka verðmætasköpun í ljósi efnahagslegra afleiðinga COVID19, hvetjum við stjórnvöld til að setja aukinn kraft í að opna markaðssvæði fyrir íslensk tæknifyrirtæki og aðgang að alþjóðlegum sjóðum. Ísland leggur þegar umtalsvert til geimvísinda og því hægt að klífa hærra upp í verðmætakeðjunni með samstilltu átaki.

Geimvísinda- og tækniskrifstofan er framtak geirans og er ekki opinber stofnun.

Frumvarp að fjáráukalögum 2020

Nýsköpun, rannsóknir og þekkingargreinar

Efling hvata og fjármögnunar til rannsókna, þróunar og nýsköpunar með auknu endurgreiðsluhlutfalli vegna rannsókna og þróunar er mikilvæg aðgerð til að efla geimvísindi, -rannsóknir og -tækni. **Við fögnum áætlunum um að hækka hlutfallið úr 20% upp í 25% og hækkun þaks á úr 600 m.kr. upp í 900 m.kr.**

- *Stofnun nýsköpunarsjóðsins Kríu ásamt ásamt aukaframlagi*

Geimvísinda- og tækniskrifstofan fagnar þessu og telur framtakið nauðsynlegt. Í ljósi aðstæðna leggur skrifstofan hins vegar til að innviðir sem þegar eru fyrir hendi verði nýttir betur. Kría á samkvæmt frumvarpi ráðherra að starfa beint undir ráðuneytinu. Við teljum réttara að færa sjóðinn til Rannís og nýta það fé og vinnu sem annars færi til uppbyggingar innviðasjóðsins til að efla þá stofnun. Rannís hefur tekið á sig aukið álag í kjölfar COVID19. Þörf er á að taka tillit til þess og styrkja getu stofnunarinnar, meðal annars með því að nýta samlegðaráhrif af þeirri starfsemi sem fyrir er, en einnig með auknu fjáframlagi til starfsemi Rannís.

- *Matvælasjóður*

Lagt er til 500 m.kr. framlag til að efla nýsköpun og þróun í innlendra matvælaframleiðslu með því að setja á fót Matvælasjóð. Fyrirhugað er að stofna sjóðinn með sameiningu Framleiðnisjóðs landbúnaðarins og AVS-rannsóknasjóðs í sjávarútvegi. **Við erum mjög ánægð með þetta verkefni og teljum að þetta muni nýtast fyrirtækjum í okkar geira. Þetta á sérstaklega við þau rannsóknar- og þróunarfyrirtæki sem vilja starfa hér á landi við hóbýlahönnun fyrir Mars og styttri rannsóknarferðir.** Nokkrir erlendra samstarfsaðila okkar hafa lýst áhuga á að vinna með Landbúnaðarháskólanum að rannsóknum á matvælaframleiðslu við erfiðar aðstæður (e. *extreme environment*). Slíkar

rannsóknir eru ekki aðeins líklegar til að leiða til hraðrar tækniframþróunar við almenna matvælaframleiðslu sem skiptir máli fyrir allt mannkyn, heldur er jafnframt augljós sá mikilvægi ávinningur sem þessar rannsóknir hafa fyrir fæðuöryggi á Íslandi.

- Innland verslun

Lagðar eru til 100 m.kr. í kynningarátak til að hvetja fólk til að versla innanlands. Þetta hefur ekki bein áhrif á okkar starfssemi en óbein áhrif eru jákvæð.

Nýsköpunarsjóður námsmanna

Geimvísinda- og tækniskrifstofan fagnar áformum um aukið framlag til Nýsköpunarsjóðs Námsmanna upp á 300 m.kr. Fyrir hefur 100 m.kr. verið bætt við. Þetta er ódýr leið til að skapa tímabundin störf fyrir nemendur, halda þeim í virkni og tempra þannig hættu á brottfalli og heimila þeim að þróa eigin hugmyndir í samstarfi við atvinnulíf, stofnanir og háskóla. Styrkirnir eru greiddir beint til nemenda sem er góð aðferð. Geimvísinda- og tækniskrifstofan vill þó vekja athygli á að sökum þess að úthlutað er seinna en venjulega er hætt við að nemendur sem útskrifuðust í vor - eftir að fyrsti umsóknarfrestur rann út - falla nú ekki undir styrkinn. Sjóðurinn er aðeins fyrir nemendur sem nú eru í námi.

Við teljum rétt í ljósi aðstæðna að opna tímabundið á að nemendur sem útskrifast hafa á árinu 2020 verði gjaldgengir við úthlutanir aukaframlagsins. Sú breyting þýðir að minni afföll verða á umsóknum sem þegar eru tilbúnar. Þá tryggir þetta að okkar mati að aðgerðirnar taki mið af núverandi aðstæðum. Leitun er að ódýrari leið til nýsköpunar en þennan sjóð. Hvert sumarstarf kostar 900 þ.kr. (3x300 þ.kr.) samkvæmt reglum sjóðsins. Geimvísinda- og tækniskrifstofan telur þessa launaupphæð nemenda heldur lága og vill almennt sjá styrkinn hækka þótt það sé ekki til umræðu nú.

Við höfum þegar tilkynnt samstarfsaðilum okkar um aukafjárveitinguna og hvatt þá til að veita nemendum tækifæri og styðja umsóknir þeirra. Þá reynum við að ýta undir aukagreiðslur til nemenda, þar sem slíku verður við komið. Við höfum þegar hvatt geimvísindastofnanir og fyrirtæki sem hyggjast starfa héraendis til að taka þátt í því með okkur að skapa rannsóknarstörf sem tengjast þeirra verkefnum fyrir nemendur í sumar.

Sveitarfélög og byggðamál

600 m.kr. framlag til sveitarfélaga og tómsundastarfa nýtist m.a. til að styrkja nýsköpunarverkefni fyrir börn. Geimvísinda- og tækniskrifstofan styður þessa aðgerð og fagnar henni. Áhrifin eru óbein en ýta þó undir virkni barna og að bæta félagslega stöðu þeirra.

Það skiptir sköpum fyrir okkar samstarfsaðila að ungt fólk sjái störf tengd geimiðnaði sem möguleika. Þörf okkar á starfsfólki með fjölbreytta þekkingu og oft afar sértæka þýðir að allar aðgerðir sem efla menntun og tómsundir munu draga úr viðvarandi erfileikum iðnaðarins um allan heim við að sækja þekkingu og starfsfólk. **Metnaður barna til starfa við geimvísindi, -tækni og -rannsóknir á ekki að einskorðast við þau börn sem eiga foreldra í sterkri fjárhagslegri stöðu. Slíkt vinnur gegn markmiðum okkar. Þess vegna fögnum við þessari aðgerð.**

Geimvísinda- og tækniskrifstofan vill vekja athygli á Nýsköpunarkeppni grunnskólanna (NKG) í þessu samhengi. NKG er öflugt verkefni sem við teljum mikilvægt í þágu þessarar aðgerðar. Við vonum að sveitarfélögin ýti undir þátttöku ungmenna í Nýsköpunarkeppninni.

NKG er hugmyndasamkeppni fyrir nemendur í 5. – 7. bekk grunnskóla. Keppnin var haldin í fyrsta skipti árið 1991 og hefur verið haldin óslitið síðan. Þátttaka á Íslandi var fram að hruni svo mikil að fleiri umsóknir bárust frá íslenskum grunnskólanemendum en í samskonar keppni í Svíþjóð. Röð tilviljana og strúktúr fjármögnunar nýsköpunarkennslu í grunnskólum olli því að verulega dró úr þátttöku og framboði til nýsköpunarnáms á árunum eftir hrun en keppnin hefur nú náð öflugum sess að nýju.

Saga keppninnar er glæsileg en við á Geimvísinda- og tækniskrifstofunni þekkjum þrjú dæmi um að hugmyndir grunnskólabarna hafi farið í framleiðslu og sölu á markaði í kjölfar hennar. NKG er dæmi um verkefni sem styrkja má og efla og ná þannig hröðum og miklum árangri með ódýrari hætti en ef byrjað yrði á núlli. NKG árið 2020 fellur ekki niður vegna COVID19. Umsóknarfrestur færir til 8. maí í stað 17. apríl. Keppnin sjálf er þó ekki aðalatriði heldur kennslan og vinna barna við að þróa hugmyndir sem sótt geta um á næsta ári. Við hvetjum yfirvöld til að styðja við þetta verkefni og ýta undir þátttöku barna. Keppnin er þekkt um allan heim fyrir ótrúlegan árangur Íslands.

Gert ráð fyrir 100 m.kr. tímabundnu framlagi til að efla stafræna stjórnsýslu og þjónustu sveitarfélaga til að koma megi á miðlægu samstarfi sveitarfélaga til þess að efla stafræna þjónustu á sveitarstjórnarstigi um landið. Aukin skilvirkni við umsóknir og leyfi er ávallt góð fyrir okkar störf. Við styðjum þetta heilshugar.

Sérstakur stuðningur til Suðurnes. Við styðjum allar aðgerðir sem styrkja þá landshluta sem hafa orðið illa úti í kjölfar COVID19. Þessi aðgerð hefur ekki bein áhrif á okkur. Og þó, því talverðar rannsóknir sem tengjast iðnaðinum geta farið fram á svæðinu. **Alvarleg staða og álag á Suðurnesjum gæti því hugsanlega tafið rannsóknarstörf þar.**

Geimvísinda- og tækniskrifstofan fagnar auknu framlagi til sveitarfélaga þar sem gert er ráð fyrir að skapa allt að 3.000 sumarstörf fyrir nemendur. Nánari útlístaun á álitum skrifstofunnar má finna í kafla um vinnumarkað og atvinnuleysi.

Almanna- og réttaröryggi

Við fögnum fögnum auknu framlagi til lögreglunnar á álagstímum. Í einstaka tilvikum þurfum við heimild löggæsluyfirvalda vegna okkar starfa. Allt sem getur komið í veg fyrir tafir og dregið úr álagi á þær stofnanir sem við þurfum að eiga samskipti við, eykur skilvirkni og dregur úr kostnaði og sóun.

Menning, listir, íþróttar og æskulýðsmál

Aukið fjárframlag til listamannalauna. Við styðjum þessa aðgerð eins og allar aðgerðir sem ýta undir viðspyrnu. Þetta hefur óveruleg bein áhrif á okkur en **menning og listir hafa alltaf verið hluti af geimvísindum**. Fyrir utan hin augljósu áhrif vísindaskáldskapar á geimferðir, hafa menning og listir í víðu samhengi ávallt skipað stórt hlutverk, hvort sem það lýtur að sjálfum geimferðunum eða kennslu/miðlun á þeirri þekkingu sem verður til í tengslum við þær. Þá hefur mannkynið frá upphafi sent menningarmuni út í geiminn í formi tónlistar, myndlistar, neytendavarnings eða sagna. Sérstækt dæmi er **Íslenskur 25 eyringur sem fór hringinn í kringum tunglið í vasa Bill Andersen með Apolló 8**. Á Íslandi hafa verkefni er varða geimvísindi og menningu verið unnin öðru hverju. Á undanförunum árum hafa menningar- og listaverkefni tengd geimnum aukist sérstaklega hjá Geimvísindastofnun Bandaríkjanna (NASA) og ESA.

Geimvísinda- og tækniskrifstofan fagnar auknu framlagi til tómstundastarfs barna (sbr. sem segir hér að ofan um fjárhagsstöðu foreldra). Nánari útlistun á álitum skrifstofunnar má finna í kafla um sveitarfélög og byggðamál.

Framhaldsskólastig

Geimvísinda- og tækniskrifstofan **fagnar aðgerðum til að styðja við framhaldsskóla**. „Um er að ræða annars vegar kynningaráfangar um nýsköpun, tækni og listir og hins vegar áfangar sem eru hluti af námsbrautum skólanna. Jafnframt verði boðið upp á stuttar starfsnámsleiðir. Til að koma til móts við starfsnámsnemendur á námssamningum verða tilraunaverkefni um starfsþjálfun fyrir nemendur sem ekki komast að hjá fyrirtækjum.“

Við erum sérstaklega ánægð með áherslur á nýsköpun, tækni og listir. Við munum auðvitað leggja fram þá aðstoð sem við getum veitt svo tækifæri og aðgerðir í geimiðnaði verði kynnt fyrir nemendum. Auk þess hvetjum okkar samstarfsaðila til að leggja það til sem þeir geta til að aðstoða við tilraunaverkefni um starfsþjálfun nemenda.

Geimvísinda- og tækniskrifstofan vill vekja athygli á nokkrum verkefnum sem horfa má til í þessu samhengi. Á framhaldsskólastigi er keppni sem heitir Ungir vísindamenn, Ungir frumkvöðlar sem, er meira viðskiptamiðuð og MeMa - Nýsköpunarhraðall framhaldsskólanna, sem á að brúa bilið á milli frumkvöðlanna og vísindanna.

Með því að efla það sem fyrir er, næst hröðun og mikill árangur með ódýrari og skilvirkari hætti en ef byrjað er á núlli.

Háskólastig

Við lýsum mikilli ánægju með aukið framlagi til Háskóla. Skrifstofan hefur efasemdir um að upphæðin sé nægilega há en fögnum því sem lagt er til. „Annars vegar er lögð til 500 m.kr. fjárveiting svo unnt sé að bjóða upp á sumarnám á háskólastigi. Markhópar sumarnáms í háskólum eru núverandi nemendur, framhaldsskóla- nemendur

(framtíðarnemendur), fagaðilar, þátttakendur í sprotaverkefnum háskóla og atvinnulausir. Boðið verði upp á verklega kennslu og launaða starfsþjálfun fyrir nemendur sem ekki hefur verið möguleg vegna takmarkana á skólustarfi í samkomubanni.“

Við höfum og munum halda áfram að hvetja samstarfsaðila okkar til að koma til móts við háskóla og nemendur. Í háskólum fara fram sprotaverkefni sem varða okkar iðnað. Háskólarnir eru lykilstofnanir í nýsköpun og rannsóknum. Við höfum þegar hafið undirbúning vegna þessa og munum á næstunni kynna fyrir nemendum þau tækifæri sem við höfum upp á að bjóða, verði þess óskað.

Geimvísinda- og tækniskrifstofan fagnar auknu framlagi til Nýsköpunarsjóðs námsmanna. Nánari útlitun á álitum skrifstofunnar má finna í kafla um nýsköpun, rannsóknir og þekkingargreinar.

Geimvísinda- og tækniskrifstofan fagnar auknu framlagi til sveitarfélaga þar sem gert er ráð fyrir að skapa allt að 3.000 sumarstörf fyrir nemendur. Nánari útlitun á álitum skrifstofunnar má finna í kafla um vinnumarkað og atvinnuleysi.

Sjúkrahúspjónusta

Geimvísinda- og tækniskrifstofan **fagnar nauðsynlegum álagsgreiðslum til framlínufólks í heilbrigðisþjónustu á tímum COVID19**. Velta má fyrir sér hvort upphæðin sé nægileg en skrifstofan hefur ekki forsendur til að meta það að svo komnu. Við fyrstu sýn virðist þetta ekki hafa bein áhrif á geimvísindi, -rannsóknir eða -iðnað en öflug viðbrögð við faraldrinum eiga meðal annars þátt í því að Geimvísinda- og tækniskrifstofan hefur getað átt í viðræðum við þá aðila sem fyrirhugað er að komi hingað til lands í sumar til rannsókna og tilraunarstarfsemi um að ekki verði fallið frá ferðum hingað til lands, enda sé mögulegt að fá undanþágu vegna sértækrar og mikilvægrar starfsemi. Þá hefur góður árangur Íslands svo tekið er um allan heim eftir haft jákvæð áhrif, enda yrði starfsfólk sem hingað gæti mögulega komið vegna rannsóknarleiðangra almennt ekki í meiri hættu hér en erlendis.

Við ítrekum þó að engar undanþágur hafa verið veittar og Geimvísinda- og tækniskrifstofan sýnir skilning á því að slíkar undanþágur eru ekki sjálfgefnar. Að lokum bendum við á að samstarf læknávisinda og geimiðnaðarins eru umtalsverð og því eru langtímaáhrifin af vel fjármögnuðu og traustu heilbrigðiskerfi og rannsóknum á heilbrigðissviði mikill styrkur fyrir okkar starfsemi.

Vinnumarkaður og atvinnuleysi

- Allt að 3000 sumarstörf fyrir nemendur

Við fögnum þessu framtaki enda mikilvægur liður í að halda uppi virkni nemenda, draga úr brottfalli og að sjálfsgöðu ýta undir neyslu. Þessi aðgerð er hönnuð sem stuðningur við nemendur, sveitarfélög og stofnanir. Þá má sjá fyrir sér aðstæður þar sem einhver þessa starfa geta óbeint nýst okkar starfi og nauðsynlegu samstarfi við sveitarfélög

og hið opinbera. Við vekjum þó athygli á að í þessari aðgerð er gert ráð fyrir mótframlagi frá sveitarfélögum í formi beinna launagreiðslna. Samtök sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu bentu nýlega á að sveitarfélög í landinu þurfi 50 milljarða króna ríkisframlag til að gera sveitarfélögunum kleift að halda uppi öflugum þjónustu- og framkvæmdastigi sem og að koma í veg fyrir niðurskurð á þjónustu og mikla skuldsetningu sveitarstjórnastigsins. Það er því veruleg hætta á að krafa um umtalsvert mótframlag (svo ákvæði kjarasamninga séu virt) vinni beinlínis gegn markmiðum þessa framtaks. Það að viðhalda vinnufærni aðila sem missa vinnuna og koma í veg fyrir félagslega einangrun eða erfiðleika í námi er í samræmi við langtímaparfir geimvísinda og tengdra rannsókna. Það auðveldar okkur að sækja starfsfólk. Við fögnum þessu verkefni þótt það hafi ekki bein skammtímaáhrif á okkar markmið.

Almennt um félagslegar aðgerðir stjórnvalda

Geimvísinda- og tækniskrifstofan lýsir yfir stuðningi við þessar aðgerðir þótt þær hafi ekki bein skammtímaáhrif á geimiðnaðinn. Hinsvegar þarf iðnaðurinn oft á tíðum mjög sérhæft starfsfólk með sérhæfða þekkingu. Þess vegna er mikilvægt, þegar við komumst út úr kreppunni, að við lendum ekki í því að stór hópur fólks hafi fallið úr virkni. Þá er erfitt að ná fólki aftur á vinnumarkað og enn erfiðara fyrir okkar samstarfsaðila að ráða hæft fólk. Þessi iðnaður er alltaf að eiga við hversu mikil eftirspurn er eftir einstaklingum með þekkingu, metnað, getu og vilja til að til starfa við geimvísindi. Teljum við að til lengri tíma litið gæti það haft áhrif ef ekki er hugsað um andleg líðan fólks vegna COVID19. Hér eiga aðgerðir vinnumarkaðs, atvinnuleysis og skólastiga við. Geimvísinda- og tækniskrifstofan er mjög ánægð með hugmyndir um 3.000 sumarstörf fyrir námsmenn þó svo að útlit sé fyrir að sú aðgerð sé ekki hönnuð fyrir okkur. Við sjáum fram á að styrktir innviðir sveitarfélaga, sem við þurfum oft að eiga samskipti við, til dæmis vegna leyfisveitinga, muni einfaldlega vera góðir fyrir okkur. Því styðjum við félagslegar áherslur heilshugar.

„Félagslegar aðgerðir voru metnar út frá áhrifum á jafnrétti kynjanna með aðferðum kynjaðrar fjárlagagerðar.“ Geimvísinda- og tækniskrifstofan lýsir yfir ánægju með þessa stefnu. Skrifstofan og samstarfsaðilar vinna út frá jafnréttisáherslum, eins og ljóst ætti að vera við lestur umsagnarinnar. Það er kynjahalli í vísindum og sama á við um okkar geira. Samstarfsaðilar skrifstofunnar eru sameinaðir í aðgerðum til úrbóta.

Hvers vegna geimvísindi?

- Menning, pólitík og innblástur

Geimvísindi blása mankyninu kraft í brjóst. Fátt vekur jafn mikinn áhuga barna á vísindum og geimurinn (kannski risaeðlur?). Þekkingartilfærsla frá tækni sem varð til vegna rannsókna á geimnum eru óteljandi. Farsímar og myndavélar í þeim. Öpp allt frá Tinder til öryggiskerfa í bankaviðskiptum, efnistækni í íþróttaskóm og reiðhjólum til landbúnaðar, sjávarútvegs og opinberrar stjórnsýslu. Listinn er endalaus. Svo vön erum við að geimvísindi hafi áhrif á

okkar daglega líf að við tökum flest ekki eftir því. Jafnvel við sem störfum á Geimvísinda- og tækniskrifstofunni þurfum af og til að minna okkur á áhrif geimvísinda á okkar daglega líf.

Ástæðurnar eru einfaldar: Geimurinn og ferðir okkar þangað eru á jaðri mannlegrar þekkingar og getu. Geimurinn er kaldur, dimmur og fjandsamlegur manningum. Hann er gríðarstór og utan okkar kjörlendis. Tækni sem stenst kröfur geimsins á sér því notagildi sem á sér engan líka á jörðu niðri. Geimvísindi snúast fyrst og fremst um rannsóknir á jörðinni.

Allir íbúar jarðarinnar hafa heyrt um Júrí Gagarín og Neil Armstrong. Íslenskt samfélag fylgdist stolt með ferð Bjarna Tryggvasonar á tíunda áratugnum. Bjarni er fæddur á Íslandi (21. sept. 1945 í Reykjavík) og er hann íslenskur ríkisborgari. Það er ekki sjálfgefið að íslenskur ríkisborgari hafi farið út í geim. Geimurinn er innblástur fyrir okkur öll. Viðurkenning á að maðurinn er í eðli sínu félagsvera. Samvinna er okkur eðlislæg. Geimvísindi eru hvatning til aukinnar þekkingar og sökum stærðar verkefnisins krefjast geimferðir og rannsóknir á geimnum fjölbjóðlegs samstarfs.

Ísland hefur alla burði til þátttöku í þessu verkefni mannkyns og gengur þar í lið með öflugustu ríkjum heims og ekki síður smærri ríkjum eins og Möltu og Eistlands. Þar er um að ræða hagkerfi af svipaðri stærð og okkar, þrátt fyrir að Eistar séu fleiri, en hafa þó vakið athygli fyrir ótrúlegan árangur sinn á þessu sviði.

- Nýsköpun og aukin verðmæti

Geimrannsóknir hvetja til nýsköpunar og styðja við efnahagslega velmegun með því að hvetja til framþróunar í tækni og vísindum. Sú framþróun skilar sér til stofnana, fyrirtækja og einstaklinga í aukinni verðmætasköpun í formi nýrrar vöru og þjónustu.

Á undanförunum árum hefur Ísland glímt við mikinn vanda vegna brottflutnings menntaðra einstaklinga sem skortir tækifæri heima fyrir. Tilgangur aðildar Íslands að ESA er meðal annars að sporna við þessari þróun, þ.e. að stuðla að fjölbreyttari atvinnumöguleikum heima fyrir og að efla vísindasamstarf við aðrar þjóðir. Íslenskir vísindamenn geta tekið þátt í verkefnum á vegum ESA en þurfa þá að vera búsettir í landi sem tekur þátt í verkefnum ESA. Ef þeir vilja flytjast til Íslands eiga þeir ekki kost á áframhaldandi þátttöku.

Vísbendingar um áhrif þátttöku í geimvísindum og þá sérstaklega ESA-aðildar á hagkerfið og vísindasamfélagið má skoða í ítarlegum úttektum sem gerðar hafa verið á þátttöku Norðurlandanna í ESA. Fyrir Danmörku var komist að þeirri niðurstöðu að fyrir hverja milljón króna sem varið er í samstarf við ESA verði til 4 til 5 milljónir króna í veltu fyrir dönsk fyrirtæki. Svipaðar niðurstöður komu fram í sambærilegri úttekt fyrir Noreg.

- Eflir þekkingu og getu til að takast á við áskoranir nútímans

Samstarf í geimvísinda- og tæknirannsóknnum eflir þekkingu og getu til að takast á við áskoranir nútímans. Geimvísindi eru í eðli sínu alþjóðleg viðleitni sem vekja áhuga um allan heim. Geimvísindi leika lykilhlutverk í átt að lausn á okkar brýnustu áskorunum. Má þar nefna loftslagsmál, framþróun á sviðum sjálfbærni og skilvirkni borgarsamfélaga (snjallborgir), nýsköpun, jafnrétti, menntun, framleiðslu og hagvöxt.

Gagnkvæmur skilningur og traust í alþjóðlegu samstarfi um sameiginleg markmið og rannsóknir opnar markaði og ýtir undir verðmætasköpun. Eftir því sem áætlanir verða metnaðarfullri, eins og ferðir manna til tunglsins og Mars, krefjast þau umfangsmeiri alþjóðlegrar samvinnu. Það ýtir undir traust, samstarf um frið, þekkingu og rannsóknir.

Opinber stefnumótun og umhverfið hér á landi

Geimvísindi- og tækni eru oft flokkuð í niðurstreymi (e. downstream) og uppstreymi (e. upstream). Niðurstreymi á við um háskóla, fyrirtæki og stofnanir í þekkingaryfirfærslu (e. tech transfer) sem nýta afleidda tækni geimvísinda (s.s. gervihnattagögn, efnistækni og mekanisma) hér á jörðu niðri og nýtast í daglegu lífi (ss. símaöpp, fjarskiptafyrirtæki, líftækni). Uppstreymi er í grófum dráttum könnun geimsins (s.s. gervitung, geimskot).

Íslenski geimiðnaðurinn er að stórum hluta niðurstreymi en framlag Íslands til uppstreymis er að mestu í formi rannsókna og tilrauna á tækjabúnaði fyrir tunglferðir og fyrirhugaðar ferðir til Mars sem og þjálfun geimfara sem í gegnum áratugina hafa komið til Íslands til þjálfunar. Allir geimfarar Apollo geimferðanna þjálfuðu hér á landi. Þá er mikill áhugi meðal fyrirtækja sem stafa við hönnun húbýla fyrir Mars að starfa og gera tilraunir á Íslandi sökum líkinda landslags hérvið Mars. Ísland hefur sterka stöðu á þessu sviði en þar sem við stöndum utan Geimvísindastofnunar Evrópu er ekki hægt að sækja stærri verkefni á þeirra vegum hingað.

- Umsókn að Geimvísindastofnun Evrópu (ESA)

Aðild Íslands að ESA er ódýr og árangursrík leið til að ýta undir þekkingar- og verðmætasköpun hér á landi. Aðildin ýtir undir aukna menntun, bættu samkeppnishæfni og tækifæri og störf sem sannfært geta hæfileikaríkt fólk um að skapa sér líf á Íslandi með tilheyrandi margfeldisáhrifum. Ein forsendan fyrir aðild að Geimvísindastofnun Evrópu er að til staðar sé tækniyfirfærslustofna, en það skilyrði er nú uppfyllt með stofnun Auðna Tæknitorgs, landsskrifstofu í tækniyfirfærslu.

ESA er bæði alþjóðastofnun á sviði vísinda og atvinnuþróunar. Aðild að ESA opnar markaði fyrir íslenska aðila en í dag er aðgengi okkar að verkefnum á vegum ESA afar takmarkað. Geimvísinda- og tækniskrifstofan hefur fylgst með og fylgt eftir ákvörðun Alþingis frá 13. október 2016 um aðild Íslands að Geimvísindastofnun Evrópu, ESA. Undirbúningsviðræður hafa staðið milli utanríkisráðuneytisins (en er nú líklega á leið til menntamálaráðuneytisins) og ESA, í samræmi við óskir Alþingis, um nokkurt skeið en fulltrúar ESA funduðu með ráðuneytinu, atvinnulífi og stofnunum í febrúar á þessu ári. Lýstu fulltrúar stofnunarinnar yfir ánægju með framlag íslenskra aðila að loknum fundahöldum. ESA telur Ísland þegar hafa kunnáttu og getu til þátttöku í samstarfi Evrópuþjóða og evrópsks atvinnulífs til þróunar geim- og tækniiðnaðar.

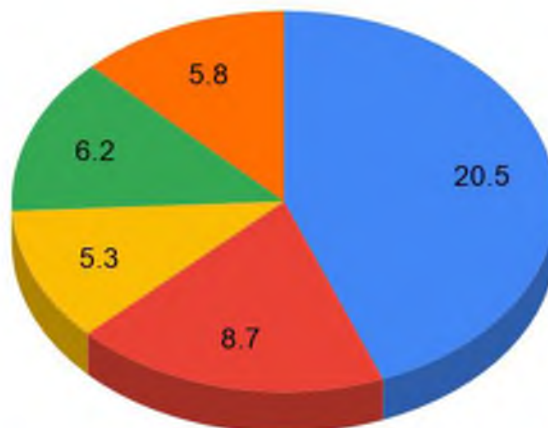
Í desember sendu tæplega 30 aðilar sem starfa við Geimvísindi og -tækni stuðningsyfirlýsingu við umsóknina til ráðherra. Þar á meðal var Mark Armstrong, sonur Neil Armstrong, sem talaði á málþingi skrifstofunnar og Könnunarsafnsins á Húsavík helgina 17-20. október 2019.

„Fyrir rúmlega 50 árum lék Ísland stórt hlutverk í að aðstoða NASA að kanna tunglið og að læra um sögu Jarðarinnar og sólkerfisins okkar. Í dag er Ísland í lykilstöðu til að gegna ennþá stærra hlutverki í framtíð geimkönnunnar þegar við horfum nú aftur til tunglsins til lengri dvalar og áfram til Mars. Hin mikla þekking sem Íslendingar hafa öðlast með búsetu sinni á köldu, eldvirku og jarðhitaríku umhverfi getur orðið sérstaklega verðmæt í könnun geimsins á næstu árum.“

- Horizon áætlunin

Ísland er aðili að Horizon 2020, rannsóknna og nýsköpunaráætlunar ESB. Mikilvægi þessar aðildar er ekki hægt að ofmeta. Nú stendur yfir vinna við uppfærða áætlun 2021-2027. Að sjálfsögðu viljum við sjá að Ísland haldi áfram þátttöku í rannsóknar og nýsköpunarsjóði (e. research and innovation framework programme) Evrópusambandsins. Fyrri sjóður Horizon 2020 sem endar nú í lok þessa árs hefur skilað inn rúmlega tuttuguföldun ($\times 20,5$) á fjárfestingum Íslands í sjóðnum. Íslensk fyrirtæki og stofnanir fengu samanlagt um 115 milljónir evra (18 milljarðar króna) þar af fóru um 47% styrkja til fyrirtækja eða um 54 milljónir evra (1). Sú margföldun er langt um meiri en á hinum Norðurlöndunum. Þau fengu 6,5 sinnum meira úr sjóðnum en þau fjárfestu í honum að meðaltali (2)(3)(4)(5)(6). Horizon 2020 sjóðurinn var um 80 milljarðar evra. Áætlað er að Horizon Europe fyrir árin 2021 til 2027 verði um 100 milljarðar evra árlega sem er auking um 25% milli ára.

Margföldun fjárfestingar í Horizon 2020

● Ísland ● Noregur ● Svíþjóð ● Finnland ● Danmörk og Færeyjar

Breytingar á Horizon Europe frá Horizon 2020 er þess eðlis að Horizon Europe 2021-2027 leggur meiri áherslu á þverfagleg verkefni sem krefjast aukinnarsamvinnu á milli fagaðila. Íslendingar hafa staðið sig mjög vel í ýmsum alþjóðlegum samstarfsverkefnum en sú reynsla og það tengslanet mun nýtast okkur mjög vel þegar kemur að umsóknum um styrki úr Horizon Europe. Önnur mikilvæg breyting sem gerð var á sjóðnum er að geimvísindi eru orðin samtvinnuð í stóran hluta þeirra. Okkar mat er að nú sé einstakt tækifæri fyrir Ísland að nýta Horizon Europe sjóðinn til að auka verðmætasköpun hér á landi meðal annars með aukinni þátttöku í geimvísindum og gefa verulega í þegar kemur að beitingu geimtækni. Geimtækni nýtist meðal annars í aðgerðum til að tryggja fæðuöryggi hér á landi, einnig sem mikilvægt verkfæri í fiskveiðistjórnun og til að meta ástand hafsins í kringum landið. Ekki má gleyma Veðurathuganir og snjóflóðavöktun. Uppbygging geimtækniðnaðar getur haft mikil

jákvæð áhrif á stöðu vel menntaðs ungs fólks og mun verulega draga úr atgervisflóttu frá Íslandi.

- Copernicus áætlunin

Ísland er samstarfsaðili Copernicus verkefnisins sem miðar að því að bæta upplýsingaþjónustu með notkun gervihnattagagna. Verkefninu er stýrt af Evrópusambandinu með stuðningi frá ESA og Umhverfisstofnun Evrópu (EEA). Landmælingar Íslands fara með aðild Íslands að verkefninu.

Markmið Copernicus er að fylgjast með og spá fyrir um ástand umhverfisins á landi, sjó og í andrúmsloftinu. Það er gert til að styðja við mótvægis- og aðlögunaráætlanir gegn loftslagsbreytingum, skilvirka stjórnun neyðarástands og bæta öryggi allra borgara. Upplýsingar frá Copernicus bæta öryggi fólks til dæmis með því að veita upplýsingar um náttúruhamfarir eins og skógarelda, jarðhræringar eða flóð og hjálpa þannig til við að koma í veg fyrir mannföll sem og tjón á eignum og umhverfi.

Copernicus veitir styrki til stofnana og fyrirtækja og rekur öflugan frumkvöðlasjóð til að ýta undir stofnun nýrra fyrirtækja sem þróa og selja þjónustu sem byggir á gögnum Copernicus. Íslenska fyrirtækið Svarmi hlaut styrk árið 2019 og Galileo Masters árið 2018, í flokknum „Earth Observation Future Challenge“. Félagið hefur frá stofnun unnið mikið með aðilum tengdum ESA og geimrannsóknum almennt, meðal annars í samstarfi með vísindamönnum á vegum NASA þar sem skipst var á gögnum sem aflað var héðan (gögnum frá Holuhrauni). Gagnanna var aflað með drónum sem voru hannaðir og smíðaðir af Svarma.

Þátttaka í Copernicus er stærsta einstaka verkefni Íslands er varðar sértæka atvinnu- og geimvísindapróun. Það er lykilatriði að við höldum áfram þátttöku en nú standa viðræður yfir um framhald Íslands í verkefninu. Án aðildar er Ísland án þátttöku í greininni og því mikla starfi sem þegar er til staðar yrði stefnt í hættu.

- Rannís og rannsóknarsjóðir

Rannís fer með rannsóknarsjóði á sviði rannsókna og nýsköpunar, menntunar, menningar og lista og æskulýðsstarfs og íþróttar. Rannís stuðlar að þróun þekkingarsamfélagsins með rekstri samkeppnissjóða, aðstoð og kynningu á alþjóðlegum sóknarfærum og samstarfsmöguleikum auk þess að greina og kynna áhrif rannsókna, menntunar og menningar á þjóðarhag. Rannís hefur umsjón með innlendum samkeppnissjóðum á málefnasviðum stofnunarinnar og sér auk þess um stærstu samstarfsáætlanir Evrópusambandsins sem Ísland tekur þátt í, s.s. Horizon 2020, Erasmus+ á sviði menntunar, æskulýðsstarfs og íþróttar og Creative Europe kvikmynda- og menningaráætlun ESB.

- Atvinnuþróunarfélög

Svæðisbundin Atvinnuþróunarfélög eru mikilvægir samstarfsaðilar Geimvísinda- og tækniskrifstofunnar þegar kemur að mati á styrkleika hvers svæðis og samtali við atvinnulíf. Þau búa yfir ómetanlegri þekkingu og innviðum á sínu svæði. Stór hluti verkefna tengdum geimiðnaðinum og sérstaklega rannsóknarleiðangrar fara fram á landsbyggðum. Styrking atvinnuþróunarfélaga hefur jákvæð áhrif á getu Geimvísinda- og tækniskrifstofunnar til að laða erlent fjármagn hingað til lands.

- Háskólar

Háskólarnir eru drifkraftur rannsókna og nýsköpunar. Vel fjármagnaðir háskólar eru lífæð verkefna Geimvísinda- og tækniskrifstofunnar. Íslenskir háskólar eru framarlega á sviði fjarkönnunar, verkfræði og gervigreindar svo dæmi séu nefnd. Íslenskir háskólar hafa flestir lýst yfir stuðningi við umsókn Íslands að ESA. Í desember 2019 sendu Háskóli Íslands, Háskólasetur Vestfjarða og Háskólinn á Akureyri yfirlýsingu til menntamálaráðherra um stuðning við aukna þátttöku Íslands í geimvísindum. Háskólinn í Reykjavík og Landbúnaðarháskólinn hafa ítrekað lýst yfir áhuga og hafa eins og aðrir háskólar tekið þátt í viðræðum við stjórnvöld og ESA.

- Stofnanir

Þau ráðuneyti sem okkar starfsemi varðar mest eru mennta- og menntamálaráðuneytið, samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytið og atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið. Vegna leyfisveitinga eru samskipti mikil við Samgöngustofu, Umhverfisstofnun, Isavia ANS, Náttúrufræðistofnun, Landhelgisgæsluna, Póst- og fjarskiptastofnun og í einstaka tilvikum lögreglu. Þá höfum við átt gott samstarf við Landmælingar, Veðurstofuna og Hafrannsóknarstofnun svo fátt eitt sé nefnt.

- Fyrirtæki

Fjöldi fyrirtækja lýsti í desember yfir stuðningi við umsókn Íslands að ESA með bréfi til ráðherra. Þar á meðal eru 4th Planet Logistics Iceland, Iceland GeoSpace, IceSat ehf, Innoent Education, Ráðgjafamiðstöð Landbúnaðarins, Arína upplýsingatækni, Bifrost Aurora, Svarmi ehf. Meðal erlendra fyrirtækja eru RBC signal, Mars Colony X, Space Nation (í íslenskri eigu) og Skyrora.

- EGNOS

Án aðildar að ESA verður uppbygging á flugleiðsögukerfinu EGNOS á kostnað íslenskra skattgreiðenda. Utan ESA fáum við minna en borgum meira. Auk þess sem að íslensk flugfélög hafa ekki aðgang að fjárstyrkjum til að setja upp kerfið í sínar flugvélar. Reikna má með að úrbætur á þjónustusvæði EGNOS á Íslandi sé um 500 m.kr. og ísetning í hverja flugvél um 20 m.kr. Einn af kostum EGNOS er að ekki þarf að setja upp jarðbúnað við hvern flugvöll sem notar EGNOS heldur byggist tæknin á útsendingum í gegnum gervihnetti. Á móti sparast því kostnaður á uppsetningu og viðhaldi jarðbúnaðar á flugvöllum.

Úrbætur á aðgengileika hérlendis munu bæta öryggi farþega og áhafna í milli- og innanlandsflugi, þar með talið öryggi sjúkraflugs. Aukin Nákvæmni EGNOS minnkar áhrif óvissupátta, til að mynda veðurs og skyggnis. Sama nákvæmni skilar sér í leiðsögu á jörðu niðri. Skekkjumörk EGNOS í rakningu er 1/10 af skekkjumörkum GPS. Þessar umbætur skila sér í öryggisaðgerðum á borð við leitarstörf lögreglu eða björgunarsveita á afskekktum stöðum.

ESA hefur umsjón með gervihnattakerfi Evrópusambandsins, meðal annars EGNOS. Flest þessara kerfa eru aðgengileg Íslandi. Allir samgöngumáttar geta nýtt sér EGNOS hér á landi, nema flugsamgöngur vegna annmarka á þjónustusvæði kerfisins. Til þess að bæta aðgengi EGNOS á Íslandi þarf að reisa sérstakar stöðvar vestan við landið. Þá þarf að reisa

að lágmarki 2-3 stöðvar. Fyrsta skrefið í átt að úrbótum er að hefja rannsókn á hvernig og hvaða útfærsla yrði hagkvæmust. Kostnaður á slíkri rannsókn er um 15 m.kr og að reisa EGNOS stöð kostar um 150 m.kr. Þá er rekstrarkostnaður stöðvarinnar á bilinu 10-20 m.kr á ári.

Ef Ísland hyggst ganga í ESA hefur Isavia lagt til að úrbætur á dreifisvæði EGNOS verði einn af megin punktum í viðræðunum. Aðild að ESA opnar einnig möguleikann á fjárhags- og rannsóknaraðstoð sem þarf til að bæta dreifikerfið. Kostnaður af úrbótum leggst á ESA en ekki íslenska ríkið. Þá geta íslensk flugfélög sótt um fjárstyrk til að innleiða EGNOS kerfið í sínar flugvélar.

Aðildarríki ESA hafa áhrif á hvernig kerfi eins og EGNOS eru hönnuð og útfærð. Atkvæðaréttur í kjölfar aðilda mun gagnast Íslandi.

Nokkur ný og söguleg dæmi um þátttöku íslenskra aðila í rannsóknum

Hér eru rakin nokkur dæmi um verkefni er varða geimvísindi sem Ísland hefur í gegnum tíðina átt þátt í. Listinn er langt því frá tæmandi.

- Tunglfarar NASA á Íslandi

Æfingar Apollo tunglfara í Þingeyjarsýslum fóru fram á sjöunda áratug 20. aldar. Þá sendi NASA tvo hópa væntanlegra Apollo tunglfara til æfinga og þjálfunar í jarðfræði. Fyrri hópurinn kom til Íslands sumarið 1965 og síðari hópurinn sumarið 1967.

- Geimskot Frakka á Íslandi

Sumarið 1964 settu franskir vísindamenn frá CNES (Centre National d'Etudes Spatiales) upp búðir sínar á Mýrdalssandi á móts við Höfðabrekku og skutu tveimur eldflaugum á loft. Sumarið 1965 settu þeir upp búðir á Skógasandi og skutu aftur upp tveimur eldflaugum. Tilgangur geimskotanna var að rannsaka Van Allen beltið, en þar sem það kemst næst jörðu við heimskautin myndast oft norðurljós. Flauginum var skotið upp í 440 kílómetra hæð eða um 100 kílómetrum hærra en sporbraut Alþjóðlegu geimstöðvarinnar (International Space Station).

- Kárhóll Arctic Observatory

Rannsóknastöðin, China-Iceland Arctic Observatory (CIAO), á Kárhóli í Reykjadal, er miðstöð fyrir vísindamenn sem rannsaka norðurslóðir í alþjóðlegu samstarfi, s.s. í háloftarannsókn, rannsóknum á gufuhvolfi og veðurfræði, líf- og vistfræði, haffræði, jöklafræði, jarðfræði, rannsóknum á loftslagsbreytingum og umhverfisrannsóknum, fjarkönnun og sjávarútvegsfræði. Rannsóknastöðin á Kárhóli er samstarfsverkefni íslenskra og kínverskra vísindastofnana þar sem Rannís leiðir samstarf íslensku aðilanna en Polar Research Institute of China (PRIC) samstarf kínversku aðilanna.

- Geimfarapjálfun á Húsavík

Fyrirtækið Iceland GeoSpace sérhæfir sig í þjálfun geimfara. Fyrirtækið sem hefur aðsetur á Húsavík er stofnað í kringum geimsafnið í bæ. Iceland GeoSpace hefur nú þegar gert samning við tvö erlend fyrirtæki sem sérhæfa sig í geimiðnaði. Annað þeirra er fyrirtækið Space Nation (bandarískt fyrirtæki í íslensku eigu) en það sér um þjálfun geimfarana. Hitt er bandaríska fyrirtækið Fort Planet Logistic (með starfsstöð á Íslandi) en það sérhæfir sig í þróun búnaðar fyrir geimiðnað. Árið 2018 tók undirbúningshópur um stofnun Geimvísinda- og tækniskrifstofunnar þátt í sínu fyrsta verkefni sem var þjálfun ungra Marsfara í jarðfræði.

- ExoMars, Geimvísindastofnun Evrópu og Roscosmos

Árið 2022 senda ESA og Roscosmos seinna könnunarfar ExoMars áætlunarinnar til reikistjörnunnar Mars, þar sem því er meðal annars ætlað að kanna lífvænleika umhverfis fyrir örverur. Einn liður í undirbúningi ferðarinnar er að prófa tækjakost farsins við aðstæður sem líkjast hinu „marsneska“ umhverfi á Nýjadal við Tungnafellsjökul hefur nú verið komið fyrir tækjasamstöðu (HABIT) til reynsluog voru við það tækifæri tekin sýni af jarðvegi á prófunarstað. Markmið verkefnisins er að kanna magn- og þáttbundna samsetningu örverulífríkis með tilliti til baktería og fyra. Einkum verður hugað að kulda- og saltþolnum frumbjarga, efnatillífangi örverum sem þrífist geta við harðneskjulegar aðstæður á Nýjadal og jafnvel á Mars. Verkefnið mun þannig skapa grundvöll til túlkunar á mælingum ExoMars könnunarfarsins. Rannsóknarhópur kom hingað til lands á vegum ESA árin 2017, 2018 og 2019. Verkefnið er enn í gangi.

Verkefni Geimvísinda- og tækniskrifstofunnar

- Umsókn um aðild að Geimvísindastofnun Evrópu

Geimvísinda- og tækniskrifstofan hefur fylgst með og fylgt eftir ákvörðun Alþingis frá 13. október 2016 um aðild Íslands að ESA.

- Aðgangur að fjármögnun

Takmarkað aðgengi er hér á landi að evrópsku fjármagn sem sérstaklega er ætlað til geimvísinda- og tækni, og sprotafyrirtækja. Sem fullgildur aðili myndi Ísland hafa aðgang að styrkjakerfi ESA Business Applications og stofnun frumkvöðlasetur ESA (ESA BIC) á Íslandi. BIC opnar fyrir umsóknir á nokkurra vikna fresti. Styrkir ESA BIC eru frá 60 þ. evrum - 250 þ. evra gegn 25% mótframlagi. Að auki fylgja tengslanet, þekkingarskipti og rekstrarráðgjafar. Sprotafyrirtæki í BIC hafa heimild til að merkja sig vörumerki ESA til aukins trausts. 200 milljónir evra hafa runnið til fimm hundruð sprotafyrirtækja sem og hefðbundinna fyrirtækja frá stofnun BIC. 2500 bein störf hafa orðið til og margföldunaráhrifin af fjármagninu eru fjörföld en stefna í sjöföldum á næstu árum. Skrifstofan hefur undanfarna mánuði unnið að upplýsingaöflun um sjóði sem þegar eru Íslandi opnir þrátt fyrir að vera ekki í ESA til að brúa bilið þar til við getum sóst eftir BIC hér á landi.

- Íslenskur smáhnöttur (CubeSAT)

Forkönnun vegna þróunar, smíði og reksturs gervitungls í CubeSat stærðaflokki U1 (10x10xYY cm) í samstarfi við innlend fyrirtæki og stofnanir, með það markmið að byggja upp þekkingu og reynslu á smíði gervitungla fyrir innlandan og erlendan markað.

- Aðstoð við leyfisveitingar

Geimvísinda- og tækniskrifstofan sækir reglulega um leyfi fyrir hönd sinna samstarfsaðila vegna rannsóknar- og tilraunaleiðangra hér á landi. Þetta er gert til að tryggja góða umgengni og auka skilvirkni við ferlið. Í mörgum tilvikum eru ferlar ekki til vegna sérhæfðra beiðna. Geimvísinda- og tækniskrifstofan leggur sig því fram við góða samvinnu við stofnanir og greinagóða skjölun svo að næstu umsækjendur geti gengið að leiðbeiningum. Tilraunaskot Skyrora eru nú í umsóknarferli sem hefur bæði gengið vel og verið skilvirkt.

- Aðgengi að hellum til rannsókna

Umtalsverð ásókn er í tilraunum í hellum á Íslandi. Þess vegna höfum við undanfarið undirbúið samstarf nokkura aðila um að undirgangast sameiginlegan skilning á verndun og umgengni. Þetta verkefni er stutt á veg komið.

- Íslenska og geimurinn

Í samstarfi við Árnastofnun sóttum við um í Nýsköpunarsjóð námsmanna til kerfisbundinnar söfnunar íðorða í geimvísindum með það markmið að gera þau aðgengileg þeim sem þau kunna að nýttast. Vinnan verður birt í Íðorðabankanum hjá Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum (idord.arnastofnun.is).

- Samningaviðræður við UK Space Agency

Geimvísindastofnun Bretlands (UKSA) óskaði eftir því í ágúst við menntamálaráðuneytið að gengið yrði til viðræðna um samstarf milli Íslands og stofnunarinnar. Tilboð UKSA er rausnarlegt en stofnunin hefur meðal annars boðið fram samstarf við rannsóknir doktorsnema, fræðslu fyrir grunn- og framhaldskólabörn auk þekkingarskipta og aðstoð við niðursteymistækni og vinnslu gervihnattagagna. Rannís leiðir viðræðurnar fyrir hönd mennta- og menningarmálaráðuneytisins.

- Aukin fjárfesting

Skortur er á innlendri fjárfestingu sem hefur veruleg áhrif á uppbyggingu tækifæra. Mikilvægi erlendrar fjárfestingar og viðskipta er gríðarlegt. Þótt til nauðsynlegrar innlendrar fjárfestingar kæmi reiða smærri ríki sig ávallt á samstarf við stærri ríki og því að laða að erlend fyrirtæki. Langstærsti hlutinn af vinnu Geimvísinda- og tækniskrifstofunnar snýst um þetta. Viðskiptavinir samstarfsaðila okkar koma að mestu erlendis frá. Geimvísinda- og tækniskrifstofan hefur notið þess að mikill áhugi er á samvinnu við Ísland sökum sérstöðu landsins þegar kemur að landgæðum sem líkjast Mars og tunglinu. Á upphafsdögum skrifstofunnar lögðum við áherslu á að svara fyrirspurnum sem týnst höfðu vegna skorts á Geimvísindaskrifstofu. Flestum verkefnum var ekki hægt að bjarga enda þarf að svara

tölvupóstum til að fá hingað viðskipti. Þetta var mikilvæg aðgerð til að byggja upp tengslanet og lýsa því yfir að Ísland taki á móti fólki með opnum örmum. Á síðasta ári höfum við átt samskipti við fjárfesta sem sérhæfa sig í fjárfestingum í geimvísindum, fjölda háskóla og geimvísindastofnana með það í huga að hingað komi verkefni. Þrjú fyrirtæki hafa opnað starfsstöð á Íslandi vegna þessara starfa og við vonumst til að halda áfram að laða hingað starfssemi.

Skrifstofan

Skipta má verkefnum Geimvísinda- og tækniskrifstofunnar í þrjár stoðir.

- Þjónustuskrifstofa

Þjónusta við fyrirtæki sem þegar starfa eða hafa áhuga á að starfa beint eða óbeint við geimvísindi, -tækni og -iðnað. Markmiðið er að byggja upp þekkingarinnviði fyrir samstarfsaðila okkar og draga úr kostnaði vegna óskilvirkni, meðal annars við leyfisveitingar, upplýsingaöflun og sókn í fjármagn. Við tökum reglulega á móti erlendum aðilum sem sækja til Íslands, hvetjum fyrirtæki til að stofna til starfsstöðva hér á landi og vísunum áfram á innlenda aðila sem starfað geta með þeim. Skrifstofan hvetur til umsókna og vekur athygli á fjármögnunarmöguleikum. Stærstur hluti starfsins fer þó í að byggja upp sterkt tengslanet og virkt samtal innan geirans. Árið 2019 fór að mestu í uppbyggingu skrifstofunnar. Í ár hefur stærri hluti verkefnanna snúist um beina þjónustu við samstarfsaðila okkar.

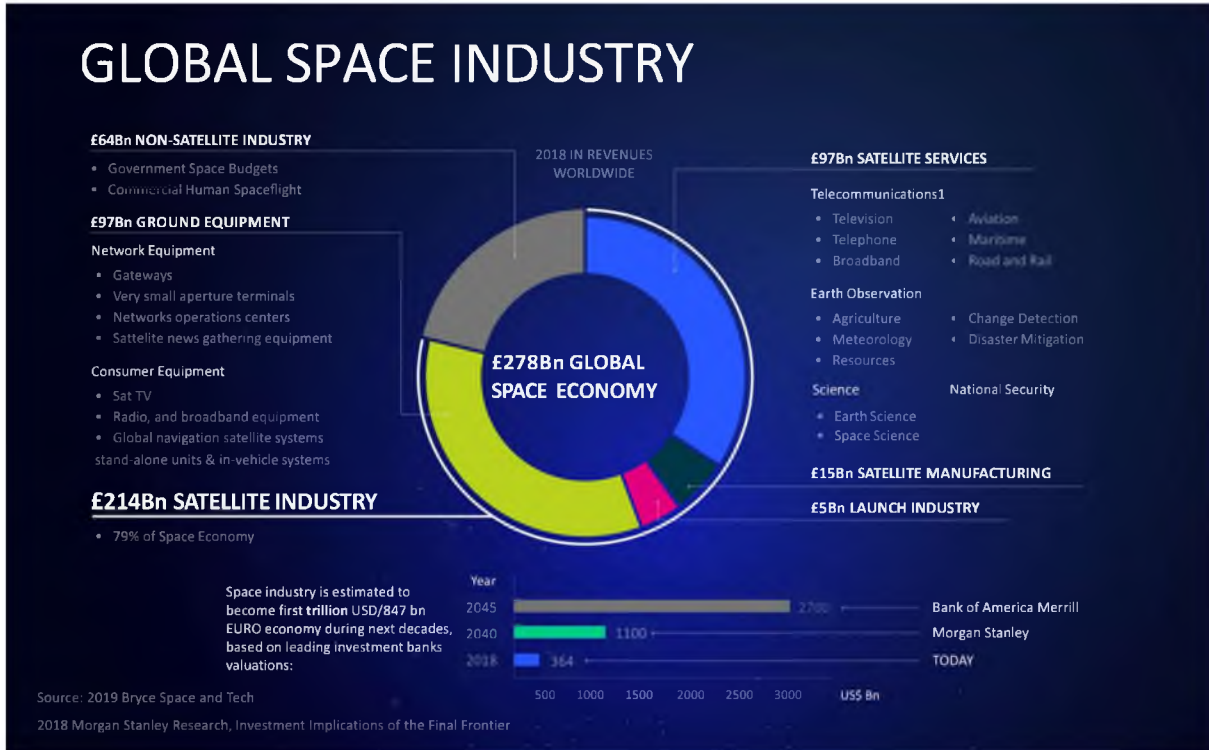
- Klasi

Geimvísinda- og tækniklasinn er okkar leið til að klasa saman aðila í samstarf til að takast á við verkefni sem eru af slíkri stærðargráðu að nauðsynlegt er að ýta sérstaklega undir náð samstarf. Þessi þáttur í starfsemi skrifstofunnar er skemmra á leið kominn en aðrir.

- Samtal

Okkar hlutverk er að tala máli vísinda, menntunar og nýsköpunar með áherslu á geimvísindi og afleidd gæði. Við störfum náð með stofnunum og nýtum hvert tækfæri til að ná eyrum stjórnmalanna. Geimvísinda- og tækniskrifstofan hefur komið að umsókn Íslands að Geimvísindastofnun Evrópu (ESA). Við hvetjum vísindamenn og okkar samstarfsaðila til að vekja athygli á sínum störfum. Við höfum staðið fyrir geimfarapjálfun fyrir ungar konur og haldið ráðstefnur um málefni geimvísinda á Íslandi. Aukinn kraftur hefur nú verið settur í þennan þátt starfsseminnar eftir uppbyggingu ársins 2019.

Geimvísindi- og tækni

Morgan Stanley spáir því að geimiðnaðurinn verði fyrsti trilljón Bandaríkjadollara iðnaðurinn í heiminum.

Almennar upplýsingar

Geimvísindi- og tækni eru oft flokkuð í niðurstreymi (e. downstream) og uppstreymi (e. upstream). Niðurstreymi á við um háskóla, fyrirtæki og stofnanir í þekkingaryfirfærslu (e. tech transfer) sem nýta afleidda tækni geimvísinda (t.d. gervihnattagögn, efnistækni og tækjabúnað) hér á jörðu niðri. Þessi verkefni nýtast oft í daglegu lífi (t.d. símaöpp, fjarskiptafyrirtæki, líftækni). Uppstreymi er í grófum dráttum könnun geimsins (t.d. gervitungl, geimskot). Áætlað markaðsvirði geimiðnaðarins í heiminum var um 360 milljarðar Bandaríkjadollara árið 2018 en áætlanir gera ráð fyrir að hann verði um 558 milljarðar dollara árið 2026. Geimtækni hefur þróast með slíkum hraða undanfarin ár að kostnaður gervitungla hefur til dæmis minnkað úr sem nemur milljörðum króna í nokkrar milljónir. Lægri kostnaður hefur ýtt undir framþróun og aukin viðskipti sem og mun stærri markað og mun aðgengilegri markað en áður þekktist.

Aðeins nokkur ár eru síðan kostnaður við gervitungl með takmarkaðri virkni var að jafnaði um fimm milljarða króna og þar er ekki átt við kostnað við að koma tunglinu á sporbraut. Algengt verð á gervitunglum hefur verið um 60 milljarðar króna. Í dag má kaupa litla smáhnetti (e. cube satellite) á um fimm milljónir. Þessi breyting í kostnaði hefur orðið til þess að geimurinn er nú opinn smærri þjóðum, frumkvöðlum og einkafyrirtækjum. Þá þýðir þessi breyting að nýr markaður hefur orðið til er varðar ýmsa þjónustu við gervihnetti til dæmis skýjalausnir, gagnageymsla, jarðstöðvar og gervigreind við úrvinnslu. Ísland er í sterkri stöðu þegar kemur að þróun þessa geira. Hér eru góðar gagnatengingar, öflug

Þekking á sviði forritunar og gríðarlega góð söguleg tengsl við NASA, geimvísindastofnun Bandaríkjanna, auk fjárfestingar kínverskra yfirvalda og geimvísindastofnunar á Norðurlandi.

Ísland

Mikilvægt er að Ísland þrói þekkingu og tæknikunnáttu innanlands. Ísland hefur forskot þegar kemur að legu landsins og mikilvæg viðskiptatækifæri. Með jöfnum hætti getum við greint og þróað ódýrari lausnir fyrir íslenskan markað sem og þjónustu við gervitungl víða um heim. Gervihnattagögn eru mikilvæg við orkunýtingu, landmælingar, sjávarútveg, flugstjórn og þróun hugbúnaðar fyrir farsíma svo fátt eitt sé nefnt. Ásókn erlendra geimvísindastofnana hingað til lands hefur verið töluverð sérstaklega á tímum Apollo verkefnisins, en geimvísindastofnanir hafa lengi haft áhuga á Íslandi, til dæmis er áhugi á Íslandi á sviði jarðfræðirannsóknna, tilrauna á sjálfstýrðum róbótum fyrir leiðangra til tunglsins og Mars og að lokum hönnun híbýla fyrir mannaða leiðangra til Mars. Ísland hefur sterka stöðu á þessu sviði en þar sem við stöndum utan Geimvísindastofnunar Evrópu (ESA) er ekki hægt að sækja stærri verkefni á þeirra vegum hingað. Landfræðilegir kostir Íslands eru framar því sem finnst annars staðar. Ísland var þjálfunarstöð fyrir tunglfara Apollo-verkefnisins og reglulega koma hér geimfarar í þjálfun á vegum erlendra stofnana. Aukin þekking og þróun geirans ýtir undir að hér verði til meiri verðmæti innanlands af slíkum ferðum.

Áhrif COVID19 á iðnaðinn

Almenn áhrif

COVID19 hefur haft veruleg skammtíma áhrif á geimiðnaðinn í heiminum. Bæði ESA og NASA hafa til dæmis þurft að fresta verkefnum og svo setja sum núverandi verkefni í biðstöðu fyrir utan verkefni sem snýr að því að senda róbótinn „Perseverance“ til Mars fyrir ágúst á þessu ári. Róbótinn þarf að senda til Mars þegar leiðin milli Jarðarinnar og Mars er sem styst. Takist ekki að senda Perseverance fyrir ágúst lokast glugginn fram til ársins 2022. Aðalframkvæmdastjóri ESA hefur kappkostað að tryggja öryggi starfsfólks sem starfar innan stofnunarinnar. Þetta gæti Ísland nýtt sér, forsendur samkeppnishæfni núna til skemmri og jafnvel lengri tíma, mun einkennast af því hversu vel hvert ríki hefur staðið sig í baráttunni gegn COVID19 og hversu auðvelt það er fyrir fyrirtæki að athafna sig í þessu nýja landslagi.

Ísland

Til skemmri tími hafa áhrifin að mestu birst í óvissu um rannsóknna- og tæknileiðangra hingað til lands. Ísland hefur þó vakið athygli fyrir skelegg viðbrögð við COVID19 sem eykur líkur á að hægt sé að halda þessum verkefnum áfram. Gríðarlegt álag hefur verið á skrifstofunni vegna aukins áhuga á að koma til Íslands í ljósi þessara góðu viðbragða heilbrigðisyfirvalda. Opinber fjárfesting og stefnumótun í atvinnuþróun tengdri geimvísindum og -tækni er ekki til staðar á Íslandi nema með óverulegum hætti. Í heiminum hefur fjárfesting í nýsköpun og

rannsóknnum í þessum geira að mestu komið frá einkaaðilum undanfarin ár og óvissa er um stöðu stórra einkaverkefna. Hins vegna hafa ríki víða um heim tekið við sér og aukið verulega við fjárfestingar.

Heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna og framlag geimiðnaðarins

Geimvísindi snerta á öllum heimsmarkmiðum Sameinuðu þjóðanna. Iðnaðurinn stuðlar að nýsköpun, uppbyggingu, hagvexti, jafnrétti, menntun, sjálfbærni og aðgerðum í loftslagsmálum svo fátt eitt sé nefnt. Þá er samvinna milli landa forsenda þess að ná framförum í geimvísindum. Gervihnattagögn hafa til dæmis nýst í kortlagningu og umsjón á flóttamannabúðum, þar á meðal greiningu á vandamálum á borð við aðgang að rafmagni, vatni og hreinlætisaðstöðu.

Á Íslandi eru fjarkönnun og gervihnattagögn notuð á ólíkum sviðum. Þar má nefna smittrakningarforritið í baráttunni gegn COVID19 faraldrinum sem byggir á staðsetningargögnum. Kortlagning jarðhræringanna á Reykjanesskaga er annað dæmi. Án tilkomu geimvísinda hefði þessum ótrúlega árangri á sviðum jarð- og heilbrigðisvísinda ekki verið náð. Með eflingu á vísindasamstarfi á öðrum sviðum, til að mynda í sjávarútvegi og landbúnaði, er hægt að vinna gegn súrnun sjávar og skaðlegum áhrifum á lífríki á landi og í sjó, auka framþróun í matvælaframleiðslu sem og efla skilvirkni og hagvöxt með aðstoð gervihnattagagna.

Fyrir hönd Geimvísinda- og tækniskrifstofunnar

Thor Fanndal

27.04.2020

Atli Þór Fanndal, verkefnastjóri Space Iceland
thor@spaceiceland.is | +354 888 2103

Heimildir

- Vilja 50 milljarða ríkisframlag til sveitarfélaga - <https://www.visir.is/a/2020372386d>
- <https://www.mema.is/>
- <https://www.althingi.is/altext/erindi/145/145-2196.pdf>
- <https://www.qsa.europa.eu/egnos/what-egnos>
- <https://webgate.ec.europa.eu/dashboard/sense/app/a976d168-2023-41d8-acec-e77640154726/sheet/0c8af38b-b73c-4da2-ba41-73ea34ab7ac4/state/analysis/select/Country/Iceland>
- <https://webgate.ec.europa.eu/dashboard/sense/app/a976d168-2023-41d8-acec-e77640154726/sheet/0c8af38b-b73c-4da2-ba41-73ea34ab7ac4/state/analysis/select/Country/Norway>
- <https://webgate.ec.europa.eu/dashboard/sense/app/a976d168-2023-41d8-acec-e77640154726/sheet/0c8af38b-b73c-4da2-ba41-73ea34ab7ac4/state/analysis/select/Country/Sweden>
- <https://webgate.ec.europa.eu/dashboard/sense/app/a976d168-2023-41d8-acec-e77640154726/sheet/0c8af38b-b73c-4da2-ba41-73ea34ab7ac4/state/analysis/select/Country/Finland>
- <https://webgate.ec.europa.eu/dashboard/sense/app/a976d168-2023-41d8-acec-e77640154726/sheet/0c8af38b-b73c-4da2-ba41-73ea34ab7ac4/state/analysis/select/Country/Faroe%20Islands>
- <https://webgate.ec.europa.eu/dashboard/sense/app/a976d168-2023-41d8-acec-e77640154726/sheet/0c8af38b-b73c-4da2-ba41-73ea34ab7ac4/state/analysis/select/Country/Denmark>
- Um tunglfara - https://www.mbl.is/frettir/innlent/2011/05/20/geimfarar_i_thingevjarsvslum/
- Um Kárhól - <https://karholl.is/is/um-ao/1-about-ao>
- Geimskot Frakka á Íslandi - <http://lemurinn.is/2012/08/14/geimskot-frakka-a-islandi/>
- Geimfaranemar á Húsavík - <https://www.vb.is/frettir/geimfaranemar-husavik/147633/>
- Háskólinn á Akureyri - úr gagnasafni Geimvísinda- og tækniskrifstofunnar
- <https://www.cubesat.org/>
- <https://emergency.copernicus.eu/mapping/ems/what-copernicus>
- <https://www.researchandmarkets.com/reports/4582139/global-space-industry-market-and-technology>
- <https://www.theverge.com/2020/3/24/21192288/european-space-agency-solar-orbiter-spacecraft-missions-instruments-safe-mode-coronavirus>
- <https://scitechdaily.com/european-space-agency-scales-down-mission-operations-amid-covid-19-pandemic/>
- <https://mars.nasa.gov/news/8654/how-nasas-perseverance-mars-team-adjusted-to-work-in-the-time-of-coronavirus/>
- Heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna og framlag geimiðnaðarins http://www.esa.int/Enabling_Support/Preparing_for_the_Future/Space_for_Earth/ESA_and_the_Sustainable_Development_Goals
- <https://www.un.is/heimsmarkmidin/>

- Evaluation of Danish Industrial Activities in the European Space Agency (ESA)
<https://ufm.dk/en/publications/2008/files-2008/evaluation-of-the-danish-contributions-to-space-research-1.pdf>
- Erindi í 804. máli: Aðild Íslands að Geimvísindastofnun Evrópu
<https://www.althingi.is/thingstorf/thingmalin/erindi/?ftg=145&mnr=804>

Reykjavík 27. apríl 2020

Nefndasvið Alþingis

B.t. fjárlaganefndar Austurstræti 8-10

150 Reykjavík

Umsögn um mál 724 - frumvarp til fjárukalaga fyrir árið 2020

Félagasamtökin Hugarafll hafa sinnt mikilvægu hlutverki á tímum Covid. Hugarafll hefur ekki lokað sinni starfsemi en hefur sinnt öflugri þjónustu í gegnum fjarfundarbúnað og með viðbragði til að ná til notenda og fjölskyldna þeirra.

Heilbrigðisráðuneytið óskaði eftir þátttöku Hugaraflls í Geðráði Covid-19 og Hugarafll hefur fundað vikulega með ráðuneytinu ásamt Geðhjálp.

Mikilvægi þess að geta leitað þjónustu hér og nú hefur komið sterklega í ljós á þessum viðkvæma tíma og til Hugaraflls hefur verið leitað vegna bráðavanda, sjálfsvígshættu, fjölskyldur hafa leitað ráðgjafar og stuðnings og einstaklingar sem hafa gengið í gegnum mikla einangrun, kvíða og þjáningu í núverandi ástandi hafa leitað hjálpar, svo fátt eitt sé nefnt. Einstaklingar í endurhæfingu hafa fengið stuðning og endurhæfingaráætlanir hafa verið útfærðar til að tryggja að samfella í þjónustu hafi haldist á meðan samkomubanni stendur. Hugarafll hefur verið í virku sambandi við úrræði á landsbyggðinni og tengst aðilum úr heilbrigðis- og félagsþjónustu og boðið fram aðstoð. Tilboðinu hefur verið tekið fagnandi og horft er til að samstarf Hugaraflls við landbyggðina mun aukast með haustinu og halda áfram um ókomna tíð.

Hugarafll hefur frá upphafi samkomubanns haldið úti metnaðarfullri dagskrá fyrir félagsmenn sína og almenning. Sjá meðfylgjandi viðhengi. Starfsfólk Hugaraflls hefur lagt nótt við dag við að móta og útfæra þjónustu á Covid tíma, í hverri viku hefur verið sett upp ný dagskrá og óhætt að segja að annríkið hefur verið mikið. Símtölum er svarað allan sólarhringinn, emailum svarað og öðrum erindum. Viðtölum hefur verið sinnt og heimavitjunum. Þjónusta Hugaraflls er opin, gjaldfrjál og er opin öllum landsmönnum.

Opinber geðheilbrigðisþjónusta.

Opinber þjónusta sbr. geðheilbrigðisþjónusta Heilsugæslunnar hefur takmarkaðar leiðir til að mæta þeirri þörf sem hér er skilgreind að ofan. Það eru of margar hindranir í veginum sem geta gert leit einstaklings og fjölskyldu að þjónustu torsóttu. Farið er fram á sjúkdómsgreiningar og tilvísanir sem geta verið fyrsta hindrun. Ennfremur getur biðtími hindrað úrlausn og takmörkuð tímalengd á þjónustu einnig. Einstaklingur hefur ekki val um að leita þjónustu af eigin frumkvæði sem getur þýtt að viðkomandi sleppir því frekar að leita hjálpar. Tilvísanir frá læknum er forsenda en getur verið mjög erfið hindrun. Sjúkdómsmiðuð nálgun getur líka verið hindrun þar sem greining á geðheilsuvanda getur verið áfall í sjálfu sér í stað þess að eðlilegar tilfinningar séu meðhöndlaðar sem eðlileg viðbrögð á svona tímum.

Mikilvægi gjörólíkrar nálgunar eins og fram fer hjá Hugarafli hefur reynst farsæl leið í núverandi ástandi. Hjá Hugarafli er gengið út frá því að mæta einstaklingi/fjölskyldu hér og nú, að hægt sé að leita aðstoðar án hindrana og sjúkdómsgreininga. Þannig næst gjarnan til hóps sem annars biði of lengi með að leita sér hjálpar. Því er hér einnig um gríðarlega mikla forvörn að ræða, aukna möguleika á bata og enduhæfingu. Samfélagleg geðþjónusta Hugarafls er í samræmi við skýrslu Sameinuðu þjóðanna um geðheilbrigði.

Efling geðheilbrigðisþjónustu.

Samhliða því að efla opinbera þjónustu eins og Heilsugæsluna bendum við hér með á mikilvægi þess að styrkja félagasamtökin Hugarafli á sama tíma. Við teljum að það verði efla Hugarafli til að mæta þeim verkefnum sem samtökin standa nú frammi fyrir og til að tryggja fjölbreytni í allri geðheilbrigðisþjónustu. Hugarafli hefur einnig sinnt geðfræðslu í grunn- og framhaldsskólum á annan áratug og mikilvægt að það starf haldi áfram og leitað sé í smiðju þeirrar reynslu.

Það er ljóst að aðeins brot af þeim vanda sem við stöndum frammi í okkar samfélagi er kominn fram. Því er nauðsynlegt að efla starf Hugarafls og gera samtökunum kleift að taka á móti nýliðum og halda áfram samstarfi við landsbyggðina. Samtök eins og Hugarafli hafa lítið fjárhagslegt bolmagn en hafa sérstöðu vegna öflugrar samfélagslegrar geðþjónustu sem er opin og aðgengileg. Því er hér með óskað eftir stuðningi frá ráðuneytinu til að mæta þeim verkefnum sem blasa við. Það er alveg ljóst að fjölga þarf fagfólki hjá Hugarafli og gætu þar tvö stöðugildi fagfólks skipt sköpum.

Við viljum einnig benda á mikilvægi þess að gera vanlíðan vegna Covid ekki sjúklega. **Það má segja að það séu eðlileg viðbrögð við óeðlilegum aðstæðum sem birtast og brýnt að taka á málum út frá því sjónarhorni.** Það er fullkomlega eðlilegt að hluti þjóðarinnar eigi erfitt með að ganga í gegnum þennan ótta og þessar breytingar sem blasa við í kjölfarið. Það er mjög brýnt að nýttar séu fjölbreyttar leiðir til að mæta vandanum og að ekki sé eingöngu hugað að opinberri þjónustu sem leggur áherslu á sjúkdómsvæðingu.

F.H. stjórnar Hugarafls

Málfriður Hrund Einarsdóttir formaður og

Auður Axelsdóttir framkvæmdastjóri

Þjónusta Hugarafli síðan samkomubann var sett á:

Félagsmenn hafa aðgang að öflugri dagskrá í gegnum fjarfundarbúnað og býðst að auki að koma í stuðningsviðtöl í húsnæði Hugarafli í Lágmúla. Félagsmenn hafa einnig aðgang að tenglum, þ.e. einstaklingi sem þekkir vanlíðan en er í góðum bata- og símtölum, netpósti og facebookskilaboðum er svarað og brugðist hratt við þegar leitað er stuðnings.

Tekið er á móti nýliðum sem hafa samband eða er vísað til Hugarafli. Boðið er uppá viðtal/viðtöl og ef við á er viðkomandi boðið strax inn í dagskrá Hugarafli. Þetta er gert til að tryggja að hægt sé að grípa viðkomandi strax og veita stuðning hér og nú. Reikna má með að nýliðar fari svo inn í hefðbundna dagskrá hjá Hugarafli þegar samkomubanni líkur. Nýliðar eru einnig hvattir til að fá tengil strax í upphafinu, tengill er einstaklingur í bata sem veitir samherjastuðning.

Hugarafli er í virku sambandi við landsbyggðina og hefur boðið nýliðum frá landsbyggðinni þátttöku í starfi Hugarafli í gegnum fjarfundarbúnað. Fulltrúar frá Hugarafli hitta ráðuneytið í Geðráði v. Covid-19 og hafa m.a. tekið að sér að kanna aðstæður á landsbyggðinni í núverandi ástandi, teikna upp tengslanet og styðja tengiliði áfram á hverjum stað fyrir sig.

Á hverjum föstudegi kl. 11:00 er boðið uppá opið streymi í gegnum facebooksíðu Hugarafli og Stundarinnar. Þar fer fram opið samtal um líðan í núverandi aðstæðum og bjargráð. Tæplega 40.000 áhorf hafa komið á þau fimm streymi sem haldin hafa verið en þeim verður haldið áfram á föstudögum.

Nefndasvið Alþingis

27. apríl 2020

Austurstræti

Umsögn LEB - Landssambands eldri borgara um fjárukalög no.724.2020

Við hjá LEB höfum miklar áhyggjur af því hversu langan tíma tekur að koma brýnum málum í gegnum Alþingi. Mál eru að velkjast um í allt of langan tíma; okkur og þinginu til tjóns. Þingmál um sveigjanleg starfslok er núna í þinglegri meðferð eftir lagfæringar, en hvar er málið í rauninni statt? Afar brýnt mál sem hefði þurft snögga meðferð til að koma hlutunum inn í ásættanlegan raunveruleika.

Við hjá LEB höfum í mörg ár unnið í nefndum til að leita leiða til að leiðrétta stöðu þeirra verst settu í hópi eldri borgara. Endalausar tafir á nefndastarfi hafa hindrað árangur.

Staða verst settu eldri borgaranna er slæm. Það er raunverulega til sárafatækt hjá fólki í neðstu 2 tekjutíundum hópsins og í 3. tekjutíund er fatækt. Er þetta viðunandi og að enginn hafi brett upp ermar þrátt fyrir öll fallegu loforðin?

Mítan um að ellilífeyrisþegar hafi a.m.k. 300 þúsund kr. í eftirlaun er ekki rétt. Jafnvel ekki þó að sérstakri heimilisuppbót sé bætt við ellilífeyri frá TR og kölluð eftirlaun. Það er mikilvægt að horfst sé í augu við þá bláköldu staðreynd að sá hópur sem fær heimilisuppbót er alls ekki allur á sama báti. Færri en 1.000 af hópnum sem býr einn, fær fulla heimilisuppbót. Í allt er fjöldi þeirra sem búa einir yfir 10.000 eldri borgarar.

Menn þurfa að losa sig frá þessari fullyrðingu um 300.000 kr. eftirlaunin, sem engan veginn stenst nokkra skoðun.

Við hvetjum alþingismenn til að skoða raunveruleg kjör eldri borgara sem hafa sigið niður æ meir síðustu ár frá árinu 2017. Nú er svo komið að kjaragliðnun milli ellilífeyris annars vegar og lægstu launa á vinnumarkaði nemur tæpum 80 þúsund króna; 256.716 kr. vs. 335.000 kr.

Allir milljarðarnir sem stjórnálmenn eru að mæra sig með, eru í besta falli ógagnsæjar reiknikúntir og hvergi sjáanlegir í raunheimi eldri borgara.

Nú í skugga Covid -19 eru æði margir eldri borgarar með hærri útgjöld vegna ýmiss kostnaðar. Þau sem fóru í félagsmiðstöðvarnar í mat þurfa nú að fá heimsendan mat með tilheyrandi aukakostnaði. Það sama er að segja um ýmsa aðra þjónustu sem þau geta ekki lengur sótt og þurfa því að fá senda heim til sín með sérstökum kostnaði.

LEB skilur vel að grípa þurfi til aðgerða vegna hruns hjá fyrirtækjum og í rekstri þeirra. Offjárfestingar síðustu ára eru að koma aftan að mörgum en ekki eldra fólki sem lifað hefur tímanna tvenna og er vant að sína ráðdeildarsemi. Eldra fólk hefur ekki staðið í offjárfestingunum sem eru nú að koma mörgum fyrirtækjum í koll, t.d. ferðaþjónustufyrirtækjum sem voru haldin gullgrafaraæði og sást ekki fyrir. Það var ekki á ábyrgð eldri borgara og ekki ásættanlegt að þeir þurfi gjalda fyrir.

Það er þakkarvert í þessu frumvarpi til fjáráukalaga að það eigi að efla heilsugæsluna, stuðla að aukinni geðrækt og sálfræðistuðningi. Mun það nýtast mörgum, ekki síst eldri borgurum. Ekki síst fögnum við að verulega eigi að bæta í aðgengismálum. Allt þetta bætir líf eldra fólks.

f.h. LEB – Landsambands eldri borgara

Þórunn Sveinbjörnsdóttir formaður

Umsögn Landssamtakanna Proskahjálpar¹ um frumvarp til fjárukalaga fyrir árið 2020, sbr. lög nr. 26/2020, 724. mál.

Landssamtökin Proskahjálpar þakka fyrir að hafa fengið frumvarpið til umsóknar og vilja koma eftirfarandi á framfæri við fjárlaganefnd.

1. Bygging íbúða fyrir fatlað fólk. - Niðurlagning herbergjasambýla / stofnana.

Samtökin leggja til að framkvæmd lagaákvæða um niðurlagningu herbergjasambýla / stofnana þar sem fatlað fólk býr verði hraðað með því að ráðast í átak við byggingu íbúða fyrir fatlað fólk.

Í lögum nr. 38/2018, um þjónustu við fatlað fólk með langvarandi stuðningsþarfir er mælt fyrir um „að fatlað fólk eigi rétt á því að velja sér búsetustað og hvar og með hverjum það býr, til jafns við aðra“ og að „óheimilt sé að binda þjónustu við fatlað fólk því skilyrði að að það búi í tilteknu búsetuformi.“ Þá segir í lögnum að fötluðu fólki sem býr nú á stofnunum eða herbergjasambýlum skuli bjóðast aðrir búsetukostir. Í þingsályktun um framkvæmdaáætlun í málefnum fatlaðs fólks er þetta sérstaklega áréttað í aðgerð F.6. sem hefur yfirskriftina „Áhrif fjárveitingar til félags-, heilbrigðis- og menntamála hafa á líf fatlaðs fólks verði skoðuð.“²

Til að uppfylla þessar lagalegu skyldur til að gefa fötluðu fólki kost á að að eignast eigið heimili og njóta margvíslegra mannréttinda sem því tengjast, s.s. tækifæra til einkalífs og fjölskyldulífs, verða stjórnvöld að tryggja að nægilegar margar íbúðir verði byggðar.

---

¹ Landssamtökin Proskahjálpar vinna að réttinda- og hagsmunamálum fatlaðs fólks, með sérstaka áherslu á fólk með þroskahömlun og fötluð börn. Samtökin byggja stefnu sína á samningi Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks, Barnasáttmála SP og öðrum fjölþjóðlegum mannréttindasamningum. Um 20 félög eiga aðild að samtökunum með um 6 þúsund félagsmenn.

² F.6. Áhrif fjárveitingar til félags-, heilbrigðis- og menntamála hafa á líf fatlaðs fólks verði skoðuð.

Markmið: Heildarmynd af samfélagslegum stuðningi við fatlað fólk sé ljós.

Lýsing: Við fjárlagagerð verði skoðað hvernig fjárveitingar koma við fatlað fólk eins og gert er í kynjaðri fjárlagagerð með jafnrétti í huga. Áhrif útgjaldabreytinga á sviði velferðar, heilbrigðis og menntunar á stöðu og líf fatlaðs fólks verði skoðuð. Sérstaklega verði hugað að stöðu ungs fólks þegar það hefur sjálfstætt líf og áætlunum framfylgt um að útrýma herbergjasambýlum í áföngum. Skipaður verði stýrihópur með fulltrúum samstarfsaðila.

Ábyrgð: Velferðarráðuneytið.

Dæmi um samstarfsaðila: Fjármála- og efnahagsráðuneytið, innanríkisráðuneytið, samtök fatlaðs fólks og sveitarfélög.

Tími: 2017–2021.

Kostnaður: Innan ramma.

Mælanlegt markmið: Breyttu verklagi komið á.

Með því að ráðst í átak við að byggja íbúðir fyrir fatlað fólk yrði hraðað framkvæmd lagalegrar skyldu sem hvílir nú þegar á stjórnvöldum til að gera fötluðu fólki kleift að eignast heimili og um leið yrðu sköpuð störf við byggingu íbúðanna fyrir fólk sem ella væri atvinnulaust eða í skertum störfum og fengi því atvinnuleysisbætur eða hlutalaun frá ríkinu.

Þá er í þessu sambandi, í ljósi þess að frumvarpið er lagt fram til að bregðast við áhrifum Covid 19, óhjákvæmilegt að nefna að herbergjasambýli eru afar óæskilegt búseturform með tilliti til smitvarna og möguleika fólks til að fara í sóttkví og einangrun. Stjórnvöld eiga því erfitt með að standa við skyldur sínar til að verja það fatlaða fólk sem býr við þær aðstæður fyrir smitsjúkdómum til jafns við aðra.

Fjölgun samninga um notendastýrða persónulega aðstoð (NPA).

Samtökin leggja til að samningum um notendastýrða persónulega aðstoð verði fjölgað.

Með lögum nr. 38/2018, um þjónustu við fatlað fólk með langvarandi stuðningsþarfir var notendastýrð persónuleg aðstoð (NPA) tekin í lög sem aðferð við þjónustu við fatlað fólk. Fyrir fatlað fólk sem vill nýta sér NPA og hefur miklar þjónustuþarfir auka samningar um NPA mjög mikið tækifæri til sjálfstæðs lífs og virkrar þátttöku í samfélaginu og til að njóta margra annarra mikilsverðra mannréttinda.

Í lögum um þjónustu við fatlað fólk segir að ríkið muni leggja fé til tiltekins fjölda NPA-samninga og fjölga þeim samningum samkvæmt lögum á milli ára og eiga þeir að verða 172 á árinu 2022. Eftir það fellur ákvæðið um tiltekinn fjölda samninga niður.

Með því að fjölga þeim NPA-samningum sem ríkið leggur fé til þannig að þeir verði a.m.k. 172 á yfirstandandi ári yrði hraðað framkvæmd laga um aðgang fatlaðs fólks að NPA-samningum og því tryggð mikilsverð tækifæri til sjálfstæðs lífs og virkrar þátttöku í samfélaginu. Með því yrðu einnig til störf við að aðstoða þá sem hafa NPA-samninga fyrir fólk sem ella væri atvinnulaust eða í skertum störfum og fengi því atvinnuleysisbætur eða hlutalaun frá ríkinu.

2. Óskert þjónusta sveitarfélaga við fatlað fólk verði tryggð.

Sú þjónusta sem sveitarfélögum er skylt lögum samkvæmt að veita fötluðu fólki er gríðarlega mikilvæg fyrir lífsgæði fatlaðs fólks og tækifæri til virkrar þátttöku í samfélaginu. Mjög oft er þessi þjónusta algjör forsenda þess að fatlað fólk geti notið margvíslegra mannréttinda sem eru sérstaklega áréttuð í samningi Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks sem íslenska ríkið fullgilti árið 2016 og skuldbatt sig þar með til að virða og framfylgja. Í lögum um þjónustu við fatlað fólk með langvarandi stuðningsþarfir er mælt fyrir um að við framkvæmd laganna skuli framfylgja samningi SP um réttindi fatlaðs fólks.

Samtökin hafa verulegar áhyggjur af að áhrif Covid -19 á fjárhagsstöðu einhverra sveitarfélaga geti orðið þannig að þeim reynist örðugt að standa við skuldbindingar sínar til að veita fötluðu fólki þá þjónustu sem það á skilyrðislausan rétt til samkvæmt lögum og samningi SP um réttindi fatlaðs fólks.

Með vísan til þess sem að framan segir hvetja samtökin Alþingi til að gera nauðsynlegar ráðstafanir til að sveitarfélög geti örugglega staðið við allar skuldbindingar sínar gagnvart fötluðu fólki samkvæmt lögum, samningi SP um réttindi fatlaðs fólks og öðrum mannréttindasamningum sem við eiga og íslenska ríkið hefur gengist undir.

3. Kjör fatlaðs fólks.

Sá hópur fólks sem býr við alverstu kjörin í íslensku samfélagi eru þeir sem engar tekjur hafa aðrar en bætur frá Tryggingastofnun ríkisins. Þær bætur eru af óútskýrðum og órökstuddum ástæðum umtalsvert lægri (um 30.000 kr.) en atvinnuleysisbætur, sem enginn er þó of sæll af. Staðreyndin er hins vegar sú að atvinnuleysisbætur eru, sem betur fer, oftast tímabundið ástand hjá þeim sem þurfa að byggja afkomu sína á þeim á meðan örorkubótaþegar eru í þessari kröppu stöðu árum saman og margir allt sitt líf, án tækifæra til þess að afla sér annarra tekna.

Með vísan til framangreinds telja Landssamtökin Þroskahjálp augljóst að bæta verði kjör fatlaðs fólks.

Landssamtökin Þroskahjálp óska eindregið eftir að fá fund með fjárlaganefnd til að gera nefndinni betur grein fyrir tillögum sínum og áherslum.

Virðingarfyllst,

Bryndís Snæbjörnsdóttir, formaður Þroskahjálpar.

Árni Múli Jónasson, framkvæmdastjóri Þroskahjálpar

Nefndasvið Alþingis

Reykjavík, 27. apríl 2020

Efni: ***Umsögn við mál 724. mál frá nefndasviði Alþingis***

Ég vil fyrir hönd MS-félags Íslands og okkar skjólstæðinga lýsa vonbrigðum með að engar sértækar aðgerðir til fatlaðs og langveiks fólks er að sjá í aðgerðarpakka nr. 2 frekar en í aðgerðarpakka nr. 1.

Ég vil nefna til dæmis að:

Sjúkrþjálfun hefur legið niðri og geta margra til að viðhalda hreyfifærni og styrk verið skert. Fyrir tiltekinn hóp okkar skjólstæðinga væri nauðsynlegt að eiga þess kost að fá úr því bætt með sérstöku átaki, t.d.. dvöl á Reykjalandi eða Heilsustofnun.

Leggja þarf áherslu á að fella sálfræðisþjónustu inn í greiðsluþátttökukerfið svo fólk hafi efni á að sækja sér sálfræðiaðstoð og auka einnig aðgengi að heilbrigðisþjónustu, ekki síst geðheilbrigðisþjónustu.

Það er jákvætt að ríkisstjórnin hafi samþykkt sérstakar greiðslur til öryrkja vegna COVID-19 en 20 þúsund krónur duga skammt. Öryrkjar mega ekki við neinu þegar kemur að fjárhagnum, svo naumt er skammtað fyrir.

Stór hluti okkar skjólstæðinga er á ónæmisbælandi lyfjum. Hingað til hefur ekki verið ljóst hvort það auki hættuna á því að fá sjúkdóminn eða fá alvarleg einkenni en alþjóðasamtök MS-sjúklinga og margir innlendir læknar hafa mælt með því við sína sjúklinga að þeir einangri sig eins og kostur er. Því hafa margir farið í verndarsóttkví. Sumir eru svo lánsamir að geta unnið heiman að frá sér en það á alls ekki við um alla. Þessir aðilar eru í mikilli óvissu um launagreiðslur á þessu tímabili og eiga strangt til tekið ekki rétt á launum. Koma þyrfti til móts við þessa aðila með bótum.

Virðingarfyllt,
MS-félag Íslands

Berglind Ólafsdóttir, frkvstj.

Umsögn

Efni: Frumvörp til laga lögð fram á alþingi 21. apríl 2020 til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldur kórónaveiru

Fyrir alþingi liggja eftirtalin þrjú lagafrumvörp vegna áformaðra aðgerða ríkisstjórnarinnar (aðgerðapakki 2) vegna áhrifa kórónaveirunnar sem lögðu voru fram á alþingi 21. apríl 2020.

- **Frumvarp til laga um fjárstuðning til minni rekstraraðila vegna heimsfaraldurs kórónaveiru. Þingskjal 1254 – 725 mál.**
- **Frumvarp til laga um frekari aðgerðir til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldurs kórónaveiru. Þingskjal 1255 – 726. mál.**
- **Frumvarp til fjárlagalaga fyrir árið 2020, sbr. lög nr. 26/2020. Þingskjal 1253 – 724. mál.**

Áður en vikið verður nánar að tillögum ríkisstjórnarinnar er mikilvægt að fara yfir stöðu fjármála sveitarfélaga í tengslum við efnahagsleg áhrif heimsfaraldurs COVID-19.

Fjármál Reykjavíkurborgar og áformaðar aðgerðir vegna heimsfaraldursins

Reykjavíkurborg ítrekar þau sjónarmið sem komu fram í umsögn um fyrsta aðgerðapakka ríkisstjórnarinnar og er um margt sammála þeirri sviðsmynd sem fjármálaráðuneytið dregur upp í kynningu á aðgerðapakka 2 um líklega efnahagsþróun framundan sem verður væntanlega bæði langvinnari og dýpri en séð varð fyrir fáum vikum síðan. Í þessu samhengi er minnt á að niðursveiflan setur ekki aðeins fjármál fyrirtækja og ríkisins í erfiða stöðu heldur einnig fjármál heimilanna og sveitarfélaganna. Helstu tekjustofnar sveitarfélaganna, útsvarstekjur, hafa dregist saman og munu væntanlega dragast enn frekar saman á þessu og næsta ári með vaxandi atvinnuleysi. Sama mun væntanlega gilda um framlög Jöfnunarsjóðs sem byggja á skatttekjum ríkisins og að hluta á útsvarsstofni sveitarfélaganna. Tekjur sveitarfélaganna af sölu eigna s.s. lóða og af gatnagerðargjöldum eru þegar langt undir áætlunum og allt útlit fyrir að þær verði mjög litlar. Á sama tíma fara útgjöld til velferðarmála, einkum fjárhagsaðstoðar væntanlega að vaxa hratt, einkum vegna vaxandi atvinnuleysis. Á sama tíma er mikið ákall um aukningu á þjónustu og hvers kyns framlögum sveitarfélaga til íbúa, félaga og fyrirtækja og enn frekari eftirgjöf á sköttum og gjaldskrártekjum. Einnig er kallað eftir auknum fjárfestingum sveitarfélaga til að halda uppi atvinnustigi og þátttöku þeirra í vinnumarkaðsaðgerðum.

Reykjavíkurborg hefur unnið greiningar á efnahagslegum áhrifum COVID-19 faraldursins á fjárhagsstöðu borgarinnar, sjá nánar í minnisblaði dags. 10. apríl sl. hjálagt. Reykjavíkurborg áætla

núna að næstu tvö árin verði útsvarstekjur undir útsvarstekjum ársins 2019 og um samanlagt 16,8 milljörðum undir fjárhagsáætlun 2020 og 2021. Þá er áætlað að tekjur af sölu byggingarréttar og gatnagerðargjöldum dragist saman um rúmlega 8 milljarða á sama tímabili. Spár um þróunina á vinnumarkaði gefa fullt tilefni til að ætla að mikil fjölgun verði á þeim sem þurfa fjárhagsaðstoð og er áætlað að útgjöld vegna hennar aukist um 900 m.kr. á þessu ári umfram fjárhagsáætlun, um 4.200 m.kr. á næsta ári og um 8.700 m.kr. umfram fjárhagsáætlun 2022 til 2024. Áætlað er að bataferlið hefjist ekki fyrr en um mitt ár 2021 en dugi ekki til að ná rekstrarjöfnuði fyrr en árið 2024. Gert er ráð fyrir að veltufé frá rekstri verði neikvætt 2020-2022 en á sama tíma eykst reiknuð fjármögnunarpörf borgarsjóðs langt umfram fjárhagsáætlanir á þessu tímabili eða um 39 milljarða samanlagt árin 2020 og 2021 og einnig mjög háum fjárhæðum 2022 til 2024 eða um 36,5 milljörðum.

Í þeim frumvörpum sem nú liggja fyrir alþingi eru engar greiningar gerðar á fjármálum sveitarfélaga sem þó eru ætluð mikilvæg verkefni við hlið ríkisins í aðgerðapakka 2. Líklegt er að flest sveitarfélög muni glíma við verulega erfiðar fjárhagsaðstæður á þessu ári og næstu árum eins og ofangreind greining lýsir fyrir Reykjavíkurborg. Í aðgerðapakka 2 eða næsta aðgerðapakka vantar nauðsynlega að gera greiningar á fjármálum sveitarfélaga og koma með raunhæfar aðgerðir til að tryggja að þau geti staðið undir lögbundnum verkefnum sínum gagnvart íbúum og atvinnulífi. Ef aðeins hefði verið um að ræða skammvinnan vanda, 3 til 6 mánaða niðursveiflu með skjótu bataferli, hefði mögulega dugað að ríkið styddi við lausn fjármögnunaráttans með lánveitingum á hagkvæmum kjörum. Vandinn snýst hins vegar ekki aðeins um skammtíma fjármögnunaráttanda heldur stefnir í algerlega ósjálfbæran rekstur til margra ára. Þessa ósjálfbærni er ekki hægt að leysa með hækkun leyfilegrar skattlagningar eða þjónustugjalda eða með stórfelldum niðurskurði í útgjöldum borgarinnar sem varða að langmestu leyti leik- og grunnskóla og velferðarþjónustu. Hefðbundnar aðferðir eru ekki í boði. Þá er ekki hægt að leysa þetta með stórfelldum lánveitingum þar sem veltufé frá rekstri mun ekki til margra ára framundan standa undir afborgunum. Þetta eru meginrökin fyrir því að ríkið komi með beinan óendurkræfan stuðning til sveitarfélaganna sem tryggir að þau geti staðið undir þjónustuskuldum sínum við íbúana og heimilin og staðið með atvinnulífinu a.m.k. að því marki sem alþingi hefur samþykkt með lögum.

Hér fylgir yfirferð og umsögn yfir tillögurnar í aðgerðapakka 2:

Tillögur um lokunarstyrki, stuðningslán og jöfnun tekjuskatts á milli ára

Tillögu um lokunarstyrki er ætlað að bæta minni aðilum tekjutap sem gert hefur verið að loka tímabundið starfsemi sinni vegna sóttvarnareglna. Stuðningslánnum með fullri ábyrgð ríkisins, sem viðskiptabankar annast, er ætlað að styðja við minni aðila í lausafjáranda. Jöfnun tekjuskatts er ætlað að auka lausafé smárra fyrirtækja á árinu með því að heimila fyrirtækjum að jafna áætlað tap á þessu ári á móti hagnaði fyrra árs.

Reykjavíkurborg telur mikilvæg sanngirnissjónarmið að baki tillögu um að veita lögaðilum sem er gert að loka starfsemi sinni tímabundið vegna sóttvarnaaðgerða styrki vegna lokunarfyrimælanna. Það er ljóst út frá hámarksfjárhæð á hvern aðila að þessir styrkir eru fyrst og fremst hugsaðir fyrir lítil fyrirtæki með fáa starfsmenn sem sæta lokun í stuttan tíma. Spurning er hvort þetta úrræði þurfi ekki að ná til lögaðila með fleiri starfsmenn og gilda til lengri tíma ef sóttvarnarreglur loka starfseminni áfram eftir 4. maí nk.

Reykjavíkurborg telur mikilvægt að veita minni lögaðilum sem orðið hafa fyrir miklu tekjufalli 2020 m.v. 2019 aðgengi að lánaþyrngreiðslu vegna tímabundins lausafjárskorts. Í fljótu bragði er erfitt að áætla til hve margra fyrirtækja þetta úrræði nær eða út frá hverju er gengið þegar fjármálaráðuneyti áætla þennan fjölda um 8.000 fyrirtæki. Það gefur auga leið að fyrirtæki sem hafði 500 m.kr. árstekjur 2019 og stendur frammi fyrir a.m.k. 40% eða 200 m.kr. tekjufalli á þessu ári er væntanlega í mun meiri lánsfjárförf en sem nemur 6 m.kr.

Viðskiptabankar eiga að annast veitingu stuðningslána. Þau verða með fullri ríkisábyrgð sem hlýtur að teljast mjög ívilnandi aðgerð sem óhugsandi er að veita öllum. Ríkisábyrgðin felur í sér að áhætta bankans er engin. Það hlýtur að hafa áhrif á hegðun bankans ef hann fær tekjur af áhættulausum lánveitingum. Æskilegt væri þess vegna að bankinn beri hluta af áhættunni til að tryggja eðlilega áhættusækni hans.

Reykjavíkurborg telur einnig að jöfnun tekjuskatts milli ára geti verið áhugaverð leið til að auka möguleika minni lögaðila á aðgengi að lausafé.

Óhjákvæmilegt hlýtur að vera að þessum ívilnandi aðgerðum, sem hér er fjallað um, fylgi skilyrði um að viðkomandi aðili hafi skilað skattframtölum og eftir atvikum staðgreiðsluskilagreinum og virðisaukaskattskýrslum, hafi ekki nýtt sér sjálfur eða í gegnum eigin fyrirtæki erlend skattaskjól, hafi verið a.m.k. til síðustu áramóta skilvís á skatta og opinber gjöld á Íslandi og ekki í vanskilum gagnvart lánastofnunum. Þá hljóta einnig að eiga að gilda skilyrði um að viðkomandi taki ekki út arðgreiðslur, kaupauka eða lán úr eigin rekstri á árinu 2020 eða tímabili lánaþyrngreiðslu og að hlutaðeigandi starfsemi geti að faglegu mati orðið rekstrahæf eftir heimsfaraldurinn. Mikilvægt er að gæta hagsmuna almennings hvað varðar þessar stuðningsleiðir til að koma í veg fyrir misnotkun þeirra enda mun almennitur síðar bera kostnaðinn af þessum aðgerðum.

Ofangreindar þrjár tillögur hafa ekki bein áhrif á borgarsjóð en stuðningur við atvinnulífið af ofangreindum toga getur aukið líkur á að mörg fyrirtæki klári sig í gegnum niðursveifluna og skapi síðar auknar atvinnutekjur að nýju. Áhrif þess á helstu tekjur borgarsjóðs geta skipt miklu máli.

Tillögur sem varða sérstakan stuðning við sveitarstjórnarstigið

Um er að ræða þrjár tillögur. Í fyrsta lagi tillögu um að Fasteignasjóður Jöfnunarsjóðs veiti Jöfnunarsjóði allt að 1.500 m.kr. lán til að auka ráðstöfunarfé Jöfnunarsjóðs sem skiptast á milli jöfnunarframlaga vegna reksturs grunnskóla, jöfnunarframlaga vegna þjónustu við fatlað fólk, bundinna framlaga og fasteignaskattaframlaga. Í öðru lagi að veita Fasteignasjóði Jöfnunarsjóðs heimild til að veita framlög/styrki til sveitarfélaga vegna framkvæmda sem hafa þann tilgang að bæta aðgengismál fatlaðra í byggingum og útisvæðum á vegum sveitarfélaga og gildir þá einu hvort framkvæmdin er hjá sveitarfélaginu sjálfu eða félagi í eigu þess. Í þriðja lagi tillögu um að veita sveitarfélögum eða stofnunum og félögum sem alfarið eru í eigu þeirra heimild til endurgreiðslu virðisaukaskatts sem þau hafa greitt vegna vinnu manna sem innt er af hendi á tímabilinu 1. mars 2020 til og með 31. desember 2020 á byggingarstað við byggingu, viðhald eða endurbætur á öðru húsnæði en íbúðar- og frístundahúsnæði sem alfarið eru í eigu þeirra.

Reykjavíkurborg getur ekki séð að lánsfjárhæðin 1.500 m.kr byggji á mati á tekjufalli Jöfnunarsjóðs vegna minnkandi skatttekna og þar með á því sjónarmiði að sveitarfélög fái óskert framlög þrátt fyrir efnahagsáfallið. Á þessum tímamarki er væntanlega erfitt að áætla hvert verður tekjufall í

skattstofnum ríkisins og útsvarstofni sveitarfélaga á árunum 2020 og 2021 en það hefur úrslitaáhrif á ráðstöfunarfé Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga. Tillagan um að taka 1.500 m.kr. að láni úr Fasteignasjóðnum virðist grundvallast á því mati að Fasteignasjóðurinn geti lánað þessa fjárhæð án þess að staða sjóðsins sé rýrð um of. Vitað er að framlög Jöfnunarsjóðs vegna þjónustu við fatlað fólk hafa á síðustu árum skilið nokkur þjónustusvæði/sveitarfélög, einkum Reykjavíkurborg, eftir með þungan ófjármagnaðan viðbótarkostnað. Nú þegar ætla má að stofn útsvarstekna skerðist til mikilla muna á yfirstandandi ári, og verður jafnvel mun lægri en 2019, vegna mikils og vaxandi atvinnuleysis má reikna með samsvarandi falli í ráðstöfunarfé Jöfnunarsjóðs vegna þessa verkefnis. Þá má ætla að minnkandi veltuskattar ríkissjóðs hafi mikil áhrif á ráðstöfunarfé Jöfnunarsjóðs vegna jöfnunarframlaga til reksturs grunnskóla og fasteignaskattaframlaga sem hefur áhrif flest önnur sveitarfélög en borgina. Við þessar fordæmalausu aðstæður, þar sem öll sveitarfélögin verða fyrir miklu fjármálalegu höggi og ekki síst borgin, er óskiljanlegt að ráðstafa auknum framlögum í gegnum grunnskólaframlagið og Reykjavíkurborg fái ekki stuðning vegna reksturs grunnskóla á sama málefnalega grundvelli og önnur sveitarfélög. Það gefur auga leið að útgjöld sveitarfélaga munu fremur vaxa en minnka vegna þeirrar þjónustu sem þarna er um að ræða á árunum 2020 og 2021. Mikilvægt er að tryggja Jöfnunarsjóði aukið ráðstöfunarfé á árinu 2020 til að sveitarfélögin geti haldið uppi óskertri þjónustu. Gert er ráð fyrir að umrætt lánsfé komi til endurgreiðslu á næstu árum sem mun skerða ráðstöfunarfé Jöfnunarsjóðs í sama mæli. Í þessu sambandi verður að hafa í huga að fjárhagsleg áhrif heimsfaraldursins munu að líkindum vara mun lengur en út þetta ár og marka djúp spor á fjármál sveitarfélaga. Fresta ætti ákvörðunartöku um endurgreiðslu lánsins þangað til línur verða skýrari í fjármálum sveitarfélaganna.

Styrkir úr Fasteignasjóði til að bæta aðgengismál fatlaðra munu hafa jákvæð áhrif á möguleika sveitarfélaga til að fara í slíkar framkvæmdir. Tillagan gerir sveitarfélögum kleift að fara í brýn aðgengisverkefni fyrir fatlaða einstaklinga. Reykjavíkurborg telur markmið tillögunnar mikilvægt og jákvætt. Hins vegar er óljóst hve miklum fjármunum á að ráðstafa til þessara verkefna og hvaða leikreglur eiga að gilda um ráðstöfunina. Æskilegt er að leikreglur um ráðstöfun skattfjár séu gagnsæjar í lögum en ekki skildar eftir til ákvörðunar hjá ráðherra.

Tillaga um endurgreiðslu á virðisaukaskatti vegna vinnu við framkvæmdir sveitarfélaga er jákvæð og reyndist vel í framhaldi af bankahruninu. Ákvæðið eykur fjárhagslega getu sveitarfélaga til að fara í framkvæmdir og viðhaldsaðgerðir sem hefur jákvæð áhrif á atvinnulífið. Þó er bent á mikilvægi þess að úrræðið gildi lengur eða til ársloka árið 2021 til þess að úrræðið nái sannarlega markmiði sínu, þar sem mikil undirbúningsvinna þarf venjulega að fara fram áður en verkefni fara í framkvæmd.

Tillögur um framlínuálag, geðheilbrigði, fjarþjónustu og verndun viðkvæmra hópa

Tillaga um framlínuálag felur í sér eingreiðslur til heilbrigðisstarfsfólks sem staðið hefur í framlínunni í baráttunni við COVID-19 faraldurinn á sjúkrahúsum og heilsugæslustöðvum um land allt.

Um framlínuálag: Í fjárukalögum kemur fram að einungis er stutt við heilbrigðisstarfssemi ríkisins með framlínuálagi. Reykjavíkurborg vill benda á að mikið hefur mætt á starfsfólki velferðarsviðs borgarinnar vegna umönnunar fatlaðra einstaklinga sem hafa sýkst eða verið í sóttkví og vegna umönnunar langveikra og fatlaðra barna á undanförunum vikum. Enn fremur hefur vinna við smitvarnir kallað á umfangsmiklar aðgerðir og meira hefur mætt á framlínustarfsmönnum en öðrum. Bent er á mikilvægi þess að fjárframlög verði aukin til Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga, þannig að unnt verði að fjármagna

sambærilegar eingreiðslur til viðeigandi starfsmanna sveitarfélaganna til að gæta jafnræðis. Þá er bent á það að heimahjúkrun og sjúkraflutningar sem Reykjavíkurborg og Slökkvilið höfuðborgarsvæðisins sinnir fyrir ríkið með þjónustusamningi, er einnig í framlínu vegna COVID-19 og nauðsynlegt er að tryggja aukin framlög til þeirra sem fara með þessa samninga til að tryggja sambærilegan launaauka til allra stétta.

Tillaga um framlög til geðheilbrigðis og fjarþjónustu felur í sér að ráðist verði í áttak til að stuðla að geðrækt og bættri andlegri heilsu íbúa landsins. Gert er ráð fyrir að stórum hluta aðgerðanna verði stýrt af Þróunarmiðstöð Íslenskrar heilsugæslu sem hefur meðal annars það hlutverk að leiða faglega þróun og stýra samhæfingu heilsugæslu í landinu. Meðal þess sem henni verður falið er að hafa umsjón með eflingu geðræktar, forvarna og stuðnings við börn og ungmenni í skólum. Einnig verður henni ætlað að innleiða skimun og samhæfða meðferðarnálgun vegna neyslu- og fíknivanda sem má búast við að aukist í samfélaginu í kjölfar þeirrar efnahagslæggðar sem hagkerfið siglir nú inn í. Heilsugæslan fær einnig sérstakt framlag til að þróa og efla getu sína til að veita fjarheilbrigðisþjónustu á þessu sviði.

Reykjavíkurborg fagnar því að framlög verði aukin til geðheilbrigðismála. Velferðarsvið borgarinnar veitir umtalsverða þjónustu á sviði geðheilbrigðismála til íbúa borgarinnar og hefur meðal annars kallað eftir aukinni þekkingaruppbyggingu hjá heilsugæslunni í málefnum fólks með alvarlegan fíknivanda og bent á mikilvægi þess að þessir einstaklingar fái viðeigandi þjónustu innan heilbrigðiskerfisins.

Tillaga um verndun viðkvæmra hópa felur í sér aðgerðir til að vernda börn, fjölskyldur og viðkvæma hópa. Í fyrsta lagi fjárveitingu til að mæta breyttum aðstæðum hjá foreldrum eða umönnunaraðilum langveikra og/eða fatlaðra barna. Í öðru lagi fjárveitingu til að veita tímabundinn stuðning til lágtekjuheimila til að tryggja jöfn tækifæri barna til íþróttar- og tómstundastarfs í sumar með frístundastyrk. Í þriðja lagi fjárveitingu til að fara í markvissar aðgerðir gegn heimilisofbeldi og að tryggja fullnægjandi hjálp og stuðning fyrir þolendur. Í fjórða lagi fjárveitingu til aðgerða sem beinast eiga gegn ofbeldi á börnum, þjónustu fyrir þau og ráðgjöf fyrir gerendur sem til dæmis telja sig vera í hættu á að beita ofbeldi.

Reykjavíkurborg lýsir ánægju með framlag til umönnunar langveikra barna þar sem mikið hefur mætt á foreldrum fatlaðra barna og langveikra í COVID faraldrinum.

Fjármunir í frístundastarf barna og ungmenna er aðgerð sem mun koma börnum efnalítilla foreldra í Reykjavík til góða. Fram kemur að gert er ráð fyrir að framkvæmd úrræðisins verði á höndum sveitarfélaga og að fjölskyldur sæki um aukinn stuðning til félagsþjónustu þeirra, en ríkið endurgreiði þeim kostnaðinn sem verður til vegna úrræðisins. Sveitarfélögin hafa mikla reynslu af úthlutun frístundastyrkja sem hafa verið við líði um margra ára skeið. Það er því mikilvægt að nýta kerfislegt utanumhald sem til staðar er og hjá Reykjavíkurborg verður áhersla lögð á samvinnu velferðarsviðs og íþróttar- og tómstundasviðs við útfærslu og framkvæmd. Þá er bent á mikilvægi þess að nýta núverandi fyrirkomulag sveitarfélaganna við framkvæmd aðgerðarinnar, sem í tilviki Reykjavíkurborgar er útfært með Frístundakorti, þar sem greiðslur fyrir námskeið renna beint til viðkomandi félags eða námskeiðshaldara. Skýra þarf hvort nota megji frístundastyrkinn í sumarnámskeið sveitarfélaga og hvort heimilt verði að skipta styrknum á fleiri en eitt námskeið.

Aðgerðir gegn heimilisofbeldi kemur börnum sem búa við ofbeldi mjög til góða, ef því er stýrt á markvissan hátt og með beinni aðkomu barnaverndaryfirvalda í sveitarfélögum. Þetta ætti því að létta

á þeim hluta vinnunnar sem snýr að meðferðarstarfinu en að sama skapi skilar fjölgun í þessum málum sér í auknu álagi á Barnavernd Reykjavíkur þar sem samhliða meðferðinni, sem verður á vegum Barnahúss, þarf að vinna könnunarvinnu og meðferðaráætlun. Tryggja verður að það fjármagn sem hér er veitt nái einnig til þess að efla barnaverndarstarf sveitarfélaga og það mikilvæga samstarf við Barnahús um málefni barna í vanda, svo markmiðum með aðgerðunum verði náð.

Tillaga um að efla félagsleg úrræði og tryggja stuðning við viðkvæma hópa hefur það að markmiði að vinna gegn félagslegri einangrun aldraðra, efla félagsmiðstöðvar fyrir eldri borgara og öryrkja, auka félagslegan stuðning fyrir fjölskyldur á landsvísi með sérstaka áherslu á stuðning við fjölskyldur fatlaðra barna, styrkja starf landshlutateyma fyrir fötluð börn og fjölskyldur þeirra og að styrkja stöðu barna af erlendum uppruna.

Fram kemur að félagsmálaráðuneytið muni útfæra frekari tillögur í samvinnu við fulltrúa hagsmunaaðila, sérfræðinga og fleiri. Mikilvægt er að benda á umfangsmikla þjónustu Reykjavíkurborgar við þá hópa sem falla undir úrræðið og þýðingu þess að borgin komi að mótun aðgerða með beinum stuðningi ríkisins. Reykjavíkurborg vill benda á að til þess að efla stöðu barna af erlendum uppruna er æskilegt að bjóða upp á sérstök sumarnámskeið, blöndu af íslenskukennslu og leikjanámskeiðum fyrir börn af erlendum uppruna í ljósi þess að mörg þeirra hafa misst mikið úr skóla á undanförunum vikum. Þá þarf bjóða upp á öflugan stuðning við heimavinnu á næsta skólaári. Mikilvægt er að ríkið komi að beinum stuðningi við þessi verkefni.

Tillögur um sókn í nýsköpun, sumarúrræði fyrir námsmenn og innlenda verðmætasköpun

Hvatar til rannsókna og þróunar og fjármögnun nýsköpunar

Hér er um er að ræða tvær aðgerðir. Annars vegar um endurgreiðsluhlutfall vegna rannsókna- og þróunarkostnaðar sem hækkar úr 20% upp í 25% og þak á endurgreiðslur hækkar úr 600 m.kr. upp í 900 m.kr. og hins vegar framlög til Kríu fjárfestingasjóðs sem verða aukin og fjárfestingaheimildir lífeyrissjóða í vísindasjóðum rýmkaðar.

Reykjavíkurborg telur að þessar aðgerðir hafi jákvæð áhrif á atvinnulífið þar sem þær fjármagna verðmæt störf og halda lífi í fyrirtækjum sem gætu annars verið í meiri hættu. Aðgerðirnar hafa að öðru leiti ekki bein áhrif á borgarsjóð.

Sumarúrræði fyrir námsmenn.

Verja á 2.200 m.kr. til sumarstarfa fyrir námsmenn 18 ára og eldri og áætlað er að hægt sé að skapa 3.000-3.500 störf hjá ríki og sveitarfélögum.

Gera má ráð fyrir að nálgunin sé að fara fyrst og fremst þá þekktu og skilvirku leið að sveitarfélögin og ríkið skapi sumarstörf og sækji um þau til Vinnumálastofnun (VMST), störfín séu auglýst og námsmenn sækji um og framlag sem jafngildir atvinnuleysisbótum renni til vinnuveitandans. Laun eru greidd eftir kjarasamningum og ábyrgð í starfi og því er ljóst að mótframlag ríkis dugar ekki fyrir launum og launatengdum gjöldum. Reykjavíkurborg er tilbúin að leggja fjármagn í sumarstörf fyrir námsmenn en gerir kröfur um að:

- Reykjavíkurborg fái fjármagn og auglýsir störf, þ.e. þau verði ekki auglýst í gegnum VMST.
- Reykjavíkurborg ráði nema með lögheimili í Reykjavík, eftir staðfestingu á námsvist.

Reykjavíkurborg hefur nú þegar auglýst sumarstöf og áætlað var að ráða 822 einstaklinga í þau störf. Reykjavíkurborg myndi búa til sértæk tímabundin sumarstöf sem falli undir ákveðin viðmið er snúa að nýsköpun, þekkingu, umhverfisvernd, umönnun og virkni hópa sem mikilvægt er að sinna eftir COVID-19.

Reykjavíkurborg leggur til að fjöldi starfa sem komi til borgarinnar af þeim störfum sem fara til sveitarfélaganna fari eftir hlutfalli námsmanna sem eru á atvinnuleysiskrá og eigi lögheimili í Reykjavík.

Reykjavíkurborg telur skilvirkast að hafa fyrirkomulagið með þeim hætti að borgin fái til ráðstöfunar fjármagn og skapi ólík störf. Gert er ráð fyrir tveggja mánaða ráðningartíma í öll störf en því brýnt að fá svar við því hvað ríkið ætlar að greiða mótframlag í margar vikur/mánuði en gert er ráð fyrir að það verði tveir mánuðir eins og áður.

Með umsókn um starf þyrfti umsækjandi að skila inn staðfestingu á námi hvort sem er á framhaldsskólastigi eða háskólastigi. Skilyrði fyrir ráðningu er að námsmenn séu að koma úr námi og að þeir séu skráðir í nám að hausti (séu á milli anna) og verði 18 ára á árinu.

Því fleiri störf sem sköpuð eru til námsmanna draga úr líkum á að námsmenn komi inn á fjárhagsaðstoð sveitarfélaganna.

Nýsköpunarsjóður námsmanna

Verja á 300 m.kr. til að efla Nýsköpunarsjóð námsmanna. Nefnt hefur verið að útvíkka starfsemi sjóðsins þannig að úthlutun styrkja nái ekki eingöngu til rannsóknarverkefna. Tillögur eru um að opna sjóðinn fyrir frekari nýsköpun og bjóða þeim sem vilja hrinda viðskiptahugmynd í framkvæmd að sækja um. Frumkvöðlateymi gætu verið valin til þátttöku í gegnum vandað umsóknarferli og fá aðstoð við að koma viðskiptahugmyndum í framkvæmd í þrjá mánuði yfir sumartímann.

Reykjavíkurborg leggur til að hluti þeirra starfa sem borgin skapar fari í gegnum nýsköpunarsjóð námsmanna. Nýsköpunarsjóður námsmanna hefur það að markmiði að gera fyrirtækjum eða háskólum tækifæri til að ráða námsfólk í grunn- og meistaranámi við háskóla til sumarvinnu við metnaðarfullt og krefjandi rannsóknarverkefni. Þannig geta starfsstaðir Reykjavíkurborgar farið í auknum mæli í virðisaukandi verkefni.

Virkni í atvinnuleit.

Gert er ráð fyrir að veita 2.000 m.kr. til Atvinnuleysistryggingarsjóðs til að efna til átaks í náms- og starfsúrræðum fyrir atvinnuleitendur í sumar og næsta vetur. Reykjavíkurborg styður aðgerðir sem stuðla að virkni í atvinnuleit. Allar aðgerðir til að draga úr langtímaatvinnuleysi draga einnig úr líkum á að fólk komi inn á fjárhagsaðstoð sveitarfélaganna.

Menningarmálin

Lagt er fram viðbótarframlag í listamannalaun upp á 250 m.kr. á þessu ári eða í 600 mannmánuði. Fjárhagsleg áhrif á borgarsjóð eru ekki mikil en áhrifin eru jákvæð fyrir skapandi greinar í borginni.

Matvælasjóður og garðyrkjusamningur

Lagt er til framlag verði veitt til að efla nýsköpun og þróun í innlendri matvælaframleiðslu með því að setja á fót Matvælasjóð en fyrirhugað er að stofna sjóðinn með sameiningu Framleiðnisjóðs landbúnaðarins og AVS-rannsóknarsjóðs í sjávarútvegi (Aukið virði Sjávarafurða).

Höfuðborgarsvæðið hefur fengið um 70% af styrkjum til AVS sem er í takt við íbúafjölda. Hluttur höfuðborgarsvæðisins í framleiðnisjóðnum hefur hinsvegar rétt numið 20-25%. Það má búast við að þessi hlutföll haldist óbreytt í nýjum sjóðum.

Þessi aðgerð hefur ekki mikil fjárhagsleg áhrif á borgarsjóð en styður við fyrirtæki í borginni og er það vel.

F.h. Reykjavíkurborgar,

Halldóra Káradóttir,
sviðsstjóri fjármála- og áhættustýringarsviðs

Hjálagt:

Minnisblað starfshóps um aðgerðir í efnahags- og fjármálum vegna áhrifa af COVID-19 faraldrinum á fjármál borgarinnar, dags. 10. apríl 2020.

MINNISBLAÐ

Fyrir liggur endurskoðuð greining starfshóps um aðgerðir í efnahags- og fjármálum á áhrifum COVID-19 faraldursins á fjárhagsstöðu Reykjavíkurborgar. Meðfylgjandi greining byggir á sviðsmynd U þar sem gert er ráð fyrir 9-12 mánaða djúpri niðursveiflu, sem hefur mikil áhrif á fjármál borgarinnar og raunar allt hagkerfið. Ólíklegra er nú að um stutta niðursveiflu verði að ræða en starfshópurinn hefur unnið með þrjár sviðsmyndir: V-sviðsmynd með 3-6 mánaða niðursveiflu, U-sviðsmynd með 9-12 mánaða niðursveiflu og L-sviðsmynd með lengri niðursveiflu eða allt til loka árs 2023.

Gera má ráð fyrir að útsvarstekjur og aðrir mikilvægir tekjustofnar borgarinnar dragist mikið saman í þessari niðursveiflu eins og lýst verður hér að neðan. Á sama tíma er ljóst að Reykjavíkurborg eins og önnur sveitarfélög verða að standa við skyldur sínar gagnvart íbúum og þær verða mun kostnaðarsamari en fyrir séð var í fyrri áætlunum, einkum á sviði velferðarmála og þá sérstaklega vegna fjárhagsaðstoðar. Að þessu leyti til má segja að mikil líkindi séu með aðstæðum nú og þeim sem voru í framhaldi af bankahruninu 2008, þ.e. mikill tekjusamdráttur og skörp útgjaldaaukning. Á sama tíma er mikið ákall í samfélaginu um aukna þjónustu og aukin framlög til íbúa, félaga og fyrirtækja, frestanir á innheimtu skatta og opinberra gjalda og enn frekari eftirgjöf á þeim. Í lögum um aðgerðir ríkisins hefur sérstaklega verið lögfestur réttur atvinnufyrirtækja til frestana á greiðslu fasteignaskatta. Þá hefur verið kallað eftir auknum fjárfestingum sveitarfélaga til að halda uppi atvinnustigi.

Fjármál sveitarfélaga ráðast að mestu leyti af lögfestum ákvæðum um tekjustofna og margvíslegum ákvæðum um þjónustuskyldur við íbúana. Flest sveitarfélög þurfa stuðning úr Jöfnunarsjóði sveitarfélaga til að geta fjármagnað lögbundnar skyldur sínar í venjulegu árferði og ráða jafnvel samt ekki við verkefni.

Í ljósi ofangreindra aðstæðna blasir það við að sveitarfélögin munu lenda í algerlega ósjálfbærri stöðu ef ekki kemur til öflugur stuðningur ríkisins. Þar dugir skammt að aflétta tímabundið ströngum kvöðum í fjármálareglum sveitarfélaga um jafnvægi í rekstri og skuldahámark. Sveitarfélögin þurfa tímabundna styrkingu tekjustofna, lækkun skatta (s.s. afnám fjármagnstekjuskatts) og ríkisstutt aðgengi að fjármögnun á rekstri og fjárfestingum.

Sviðsmynd af 9-12 mánaða niðursveiflu (sviðsmynd U)

Stutta lýsingin á þessari sviðsmynd er eftirfarandi:

- Niðursveifla sem stendur til loka fyrsta árfjórðungs árið 2021 – níu til tólf mánaða U-kúrfa.
- Tekist hefur að ná að mestu niðurlögum heimsfaraldursins á fyrri hluta 2021. Lönd sem eru með vanþróað heilbrigðiskerfi hafa ekki brugðist við af festu í upphafi faraldursins hafa verið mun lengur að ná tókum á vandanum.
- Í lok annars ársfjórðungs 2021 hafa stjórnvöld náð tókum á veirufaraldrinum og ferðabanni hefur verið aflétt og það dregur hratt úr óvissu. Sterk inngrip stjórnvalda tryggja að þegar ferðalangar fara aftur að láta á sér kræla þá eru lykilverðþjónustufyrirtæki enn í rekstri og geta aukið aftur umsvif sín og ný fyrirtæki verða til við breyttar aðstæður eftir því sem eftirspurn eykst. Verslun og þjónusta er sömuleiðis í startholum og

byggingarverkefnum sem frestað var í niðursveiflunni komast aftur á skrið á öðrum og þriðja ársfjórðungi. Fyrirtæki auka aftur starfshlutfall starfsmanna og nýráðningar hefjast aftur.

Atvinnuleysi í Reykjavík og á öllu landinu hefur farið vaxandi frá síðari hluta 2019 og í árslokatalöum kemur fram að starfsmenn ferðapjónustu og erlendir ríkisborgarar eru sérstaklega útsettir. Hjá Reykjavíkurborg fjölgaði einnig einstaklingum á fjárhagsaðstoð. Þessi þróun hélt áfram í janúar og febrúar. Á þessu ári munu rúmlega 400 Reykvíkingar klára atvinnuleysisbótarétt sinn og munu væntanlega bætast við á fjárhagsaðstoð. Til viðbótar við þennan hóp kunna um 700 nýir einstaklingar á vinnumarkaði á þessu ári að bætast við vinnuaflið í borginni sem hvorki fá nú vinnu né eiga rétt á atvinnuleysisbótum. Í nýjum tölum Vinnuálastofnunar mælist atvinnuleysi í mars um 6,2% og 9,3% þegar saman er tekið hefðbundið atvinnuleysi og það atvinnuleysi sem birtist í hlutastarfabótaleiðinni. Það hlutfall er talið ná er talið 16,4% í apríl. Telja verður ólíklegt að nokkur viðsnúningur í ferðapjónustu og tengdum greinum hefjist á þessu ári og raunar tæplega fyrr en á öðrum ársfjórðungi 2021. Þess vegna er reiknað með að atvinnuleysi í borginni verði að meðaltali milli 14-15% bæði 2020 og 2021 og að fjöldi einstaklinga á fjárhagsaðstoð nær þrefaldist, sjá töflu hér að neðan.

Br. vinnuagns	2020	2021	2022	2023	2024
Áætlun	0,5%	1,1%	1,1%	0,9%	0,9%
U-sviðsmynd	-10,8%	1,2%	6,0%	4,0%	4,0%
Fj. atvinnulausra	2020	2021	2022	2023	2024
Áætlun	3.459	4.397	4.905	4.949	5.072
U-sviðsmynd	11.146	11.299	8.879	7.377	6.249
Fj. á fjárhagsaðstoð	2020	2021	2022	2023	2024
Áætlun	1.076	1.101	1.119	1.130	1.141
U-sviðsmynd	1.450	2.825	2.960	2.459	1.562
Atvinnuleysi %	2020	2021	2022	2023	2024
Áætlun	4,5%	5,7%	6,2%	6,2%	6,3%
U-sviðsmynd	14,7%	14,4%	11,1%	9,2%	7,7%

Áhrif þessara breytinga á útsvarstekjur 2020 og 2021 eru mikil og þar við bætast lækkuð framlög úr Jöfnunarsjóði vegna minnkandi skatttekna ríkisins sem hér eru áætluð en opinberar tölur liggja ekki fyrir, sjá meðf. töflu (allar tölur í mkr):

Útsvar	2020	2021
Fjárhagsáætlun	83.003	88.757
U-sviðsmynd með aðgerðum	75.054	79.904
Lækkun m.v. fjárhagsáætlun	-7.950	-8.853
Framlög Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga	2020	2021
Fjárhagsáætlun	8.080	8.639
U-sviðsmynd með aðgerðum	7.306	7.777
Lækkun m.v. fjárhagsáætlun	-774	-861

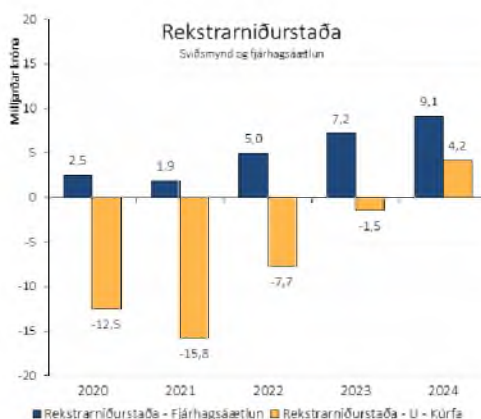
Tekjur af sölu byggingarréttar og gatnagerðargjöldum eru afar kvikar og hækka ört í uppsveiflum og fara hratt niður í samdrætti. Gert var ráð fyrir í fjárhagsáætlun að sala byggingarréttar skilaði um 4.400 mkr í tekjur 2020 og 4.506 mkr á næsta ári en nú er gert ráð fyrir þessar tekjur muni lækka um tæpa 4 milljarða og um 4,2 milljarða á næsta ári. Svipaða sögu er að segja um endurskoðun á spá um tekjur af gatnagerðargjöldum. Áhrifin af tekjum af byggingarréttarsölu eru bein á rekstur en áhrif lækkaðra tekna af gatnagerðargjöldum birtast í sjóðstreymi. Þessi áhrif voru með sama hætti eftir bankahrunið.

Tekjur af sölu byggingarréttar	2020	2021
Fjárhagsáætlun	4.400	4.506
U - sviðsmynd með aðgerðum	425	305
Lækkun m.v. fjárhagsáætlun	-3.975	-4.201
Tekjur af gatnagerðagjöldum		
Fjárhagsáætlun	3.344	3.772
U - sviðsmynd með aðgerðum	600	490
Lækkun m.v. fjárhagsáætlun	-2.744	-3.282

Fjölgun einstaklinga á fjárhagsaðstoð mun auka verulega útgjöld til þess þáttar og er áætluð aukning umfram forsendur fjárhagsáætlunar sýnd í meðfylgjandi töflu (allar tölur í mkr):

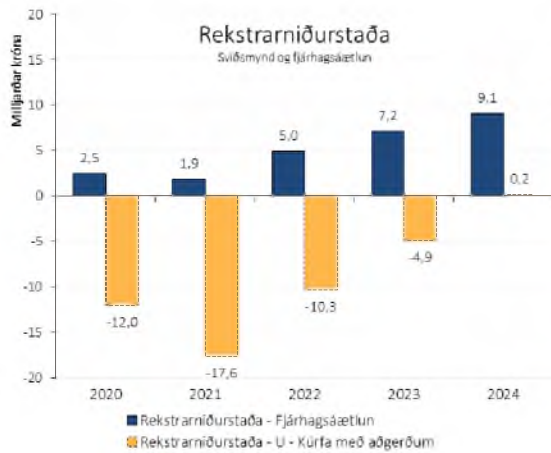
Fjárhagsaðstoð	2020	2021
Fjárhagsáætlun	2.615	2.773
U - sviðsmynd með aðgerðum	3.524	6.963
Hækkun m.v. fjárhagsáætlun	909	4.191

Viðsnúningur í rekstrarniðurstöðu A-hluta borgarsjóðs er mikil eða 32,7 milljarðar samanlagt árin 2020 og 2021 en meðfylgjandi mynd sýnir fjárhagsáætlunina fyrir árin 2020-2024 og sviðsmyndina (gult).

Áætlað bataferli hefst um mitt ár 2021 en dugir ekki til að ná rekstrarjöfnuði fyrir en árið 2024. Þá ber að nefna að lækkun tekna vegna fasteignagjalda kemur sterkt inn árin 2023 og 2024 vegna lotunar á fasteignamati. Þetta leiðir með skýrum hætti fram nauðsyn þess að ríkið komi með stuðning í formi tímabundinnar styrkingar á rekstrartekjum og fjármögnun sveitarfélagsins.

Hér hefur ekki verið tekið tillit til aðgerða Reykjavíkurborgar í formi aukinna útgjalda til stofnana til að mæta COVID-19, víðtækra greiðslufresta á fasteignagjöldum og öðrum gjöldum heimila og fyrirtækja eða áforma um 2,5 milljarða aukningu mannaflsfrekra fjárfestinga og aukinna stofnframlaga um 900 mkr til uppbyggingar á félagslegu húsnæði. Á móti vegur áformuð viðbótararðgreiðsla OR að fjárhæð 1.400 mkr á árinu 2020. Meðfylgjandi mynd sýnir rekstur og sjóðstreymi skv. fjárhagsáætlun 2020-2024 og hvernig rekstur og sjóðstreymi verða skv. sviðsmyndinni fyrir sama tímabil miðað við að handbært fé í lok hvers árs sé gert jákvætt með nauðsynlegum lántökum (sjá töflu að neðan):

Meðfylgjandi tafla sýnir lántökur, afborganir og veltufé frá rekstri skv. gildandi fjárhagsáætlun tímabilið 2020-2024 og sömu kennitölur í sviðsmyndinni þegar tillit er tekið til aðgerða og nauðsynlegrar lántöku/fjármögnunar:

Tekin ný langtímalán	2020	2021	2022	2023	2024
Fjárhagsáætlun	6.000	4.500	4.000	0	0
U - Kúrfa með aðgerðum	23.000	26.500	22.000	18.000	11.000
Afborganir langtímalána					
Fjárhagsáætlun	-1.667	-1.940	-1.950	-2.076	-2.160
U - Kúrfa með aðgerðum	-2.130	-3.547	-4.842	-6.223	-7.409
Veltufé frá rekstri					
Fjárhagsáætlun	7.699	8.505	11.433	14.527	18.170
U - Kúrfa með aðgerðum	-1.572	-6.778	-3.336	1.256	7.980
Veltufé frá rekstri, % af tekjum	-1,6%	-6,6%	-3,0%	1,1%	6,3%

Tafla sýnir að viðbótarfjármögnunarbörf borgarsjóðs umfram forsendur fjárhagsáætlunar fyrir tímabilið 2020-2021 nemur um 39 milljörðum og einnig mjög háum fjárhæðum 2022-2024 ef bataferlið gengur jafn hægt og því er lýst í sviðsmyndinni.

Aðkoma ríkisins að fjármögnunarbörðum

Taflan hér að ofan sýnir að rekstur borgarinnar er með neikvætt veltufé frá rekstri 2020-2022 og stendur alls ekki undir afborgunum af langtímalánum árin 2020-2023. Hér að ofan er gert ráð fyrir því að tekin verði langtíma jafngreiðslulán til að leysa vandann. Það þýðir að afborganaþungi lánanna er að óverulegu leyti kominn fram á árunum 2020-2024 og veltufé frá rekstri þarf að vaxa mjög mikið á næstu árum á eftir til að sveitarfélagið eigi möguleika á að standa undir þeim byrðum. Það gerist ekki nema með verulegri aukningu tekna eða stórfelldum niðurskurði. Þetta eru megin rökin fyrir því að ríkissjóður komi með beinum hætti að fjármögnuninni með sérstökum óendurkræfum framlögum til að mæta þessum vanda.

Reykjavíkurborg fær að líkindum þyngrri skell en flest önnur sveitarfélög. Í fyrsta lagi verður tekjuhrun í útsvarstekjum vegna mikils atvinnuleysis og eignatekjur vegna byggingarréttar og gatnagerðargjalda skreppa saman um marga milljarða. Í öðru lagi verða að líkindum mjög miklar kostnaðarhækkningar í velferðarþjónustunni, sérstaklega vegna fjárhagsaðstoðar. Útgjöld borgarsjóðs vegna fjárhagsaðstoðar eru langt yfir helming heildarútgjalda sveitarfélaga á ári hverju sem endurspeglar þá staðreynd að hátt hlutfall einstaklinga og fjölskyldna með erfiðar félagslegar og fjárhagslegar aðstæður hefur fengið húsnæði í borginni.

Ef aðeins hefði verið um að ræða skammvinnan vanda, 3 til 6 mánaða niðursveiflu með skjótu bataferli, hefði mögulega dugað að ríkið styddi við lausn fjármögnunarbörðans með lánveitingum á hagkvæmum

kjörum. Starfshópurinn hefur rýnt slíka sviðsmynd, þ.e. stutta niðursveiflu með fullt bataferli á fáum mánuðum. Vandinn snýst hins vegar ekki aðeins um skammtíma fjármögnunarvanda heldur stefnir í algerlega ósjálfbæran rekstur til margra ára. Þessa ósjálfbærni er ekki hægt að leysa með hækkun leyfilegrar skattlagningar eða þjónustugjalda eða með stórfelldum niðurskurði í útgjöldum borgarinnar sem varða að langmestu leyti leik- og grunnskóla og velferðarþjónustu. Hefðbundnar aðferðir er ekki í boði. Þá er ekki hægt að leysa þetta með stórfelldum lánveitingum þar sem veltufé frá rekstri mun ekki til margra ára framundan standa undir afborgunum.

Þetta eru meginrökkin fyrir því að ríkið komi með beinan óendurkræfan stuðning til sveitarfélaganna sem tryggir að þau geti staðið undir þjónustuskyldum sínum við íbúana og heimilin og staðið með atvinnulífinu a.m.k. að því marki sem alþingi hefur samþykkt með lögum. Ef bein óendurkræf framlög ríkisins vegna ársins 2020 myndu nema 50 milljörðum fyrir sveitarfélögin og viðbótarframlög vegna 2021 kæmu síðar þegar greiningar liggja fyrir, sýnir ofangreind fjármálagreining að tryggja þarf jafnframt aðgengi sveitarfélaganna að lánum fyrir a.m.k. jafnháar fjárhæðir hjá Seðlabanka Íslands á hagkvæmustu kjörum ríkisins með 5-7 afborgunarlaus ár í upphafi lánstímans.

RÍKISENDURSKOÐUN

Bríetartúni 7, 105 Reykjavík IS-Iceland.

	Dagsetning	Tilvísun
Alþingi fjárlaganefnd	27. apríl 2020	20040022
Austurstræti 8-10		11.01
150 Reykjavík		GJJ

Umsögn Ríkisendurskoðunar um frumvarp til fjárlagalaga – þskj. 1253, 724. mál

Ríkisendurskoðun hefur þann 22. apríl 2020 móttengið tölvupóst þar sem óskað er eftir umsögn embættisins um ofangreint þingmál.

Ríkisendurskoðun tekur ekki afstöðu til efnislegra þátta frumvarpsins enda er forsenda þeirra háð stjórnmalalegu mati ríkisstjórnar Íslands á aðstæðum í samfélaginu og mati hennar á hvernig bregðast skuli við. Ríkisendurskoðun telur hins vegar rétt að benda á tiltekin atriði sem mikilvægt er að fjárlaganefnd hafi hugfast við meðferð frumvarpsins.

Í frumvarpi því sem hér er til umsagnar kemur fram í 3. gr. að breyta eigi 6. gr. fjárlaga fyrir árið 2020 þannig að heimilt verði að veita lánastofnunum fulla ábyrgð ríkissjóðs á höfuðstól og vexti lána. Um er að ræða úrræði til að styðja við einstaklinga og lögaðila sem stunda atvinnurekstur eða sjálfstæða starfsemi og hafa orðið fyrir tímabundnum skakkaföllum vegna Kórónuveirusfaraldursins. Meðal skilyrða fyrir umræddum lánnum er að viðkomandi rekstraraðili hafi orðið fyrir tekjusakdrætti á árinu 2020, lánin séu veitt fyrir árslok 2020 og að þau verði eingöngu nýtt til að standa undir rekstrarkostnaði lánþega. Þá er í lok ákvæðisins kveðið á um að heimilt verði að semja við Seðlabanka Íslands um að annast umsýslu vegna ríkisábyrgðarinnar.

Umræddu ákvæði svipar til heimildar sem samþykkt var með 4. gr. fjárlagalaga nr. 26/2020 sem samþykkt voru á Alþingi þann 30. mars sl. Ríkisendurskoðun sendi hinn 24. mars 2020 umsögn vegna frumvarpsins sem varð að þeim lögum. Margt af því sem fram kemur í þeirri umsögn má árétta vegna þess frumvarps sem hér er til meðferðar sem og það sem fram kemur í umsögn Ríkisendurskoðunar dags. 15. apríl 2020 um drög að samningi á milli Seðlabanka Íslands og fjármála- og efnahagsráðuneytisins.

Í III. kafla frumvarps til laga um fjárstuðning við rekstraraðila vegna heimsfaraldurs kórónuveiru sjá þskj. 1254, 725. mál, er að finna upptalningu í átta tölulíðum á þeim skilyrðum sem uppfylla þarf svo að full ríkisábyrgð fái á lánnum sem lánastofnun

hefur veitt. Nær öll þau skilyrði eru hlutlæg s.s. að tekjusamdráttur nemi ákveðnu hlutfalli af tekjum sama tímabils á árinu 2019, launakostnaður hafi verið a.m.k. 10% af rekstrarkostnaði og opinber gjöld séu ekki í vanskilum. Önnur skilyrði eru matskenndari s.s. að ætla megi að rekstraraðili verði rekstrarhæfur þegar bein áhrif heimsfaraldar kórónuveiru og aðgerðir stjórnvalda til að verjast henni eru liðin hjá.

Þetta fyrirkomulag gerir í reynd ráð fyrir að lánastofnanir veiti lán að tilteknum skilyrðum uppfylltum og ekki verður annað ráðið af 725. máli (þskj. 1254) en að skylt sé að veita lánin séu skilyrðin uppfyllt og að baki þeim sé 100% ábyrgð ríkissjóðs Íslands. Til umhugsunar er hvort að með þessu hætti sé í reynd verið að fela einkaaðilum að fara með tiltekið opinbert vald, þó með vissum takmörkunum. Hvaða rétt gæti það skapað hjá viðkomandi rekstraraðilum sem ekki kynnu að fá lán? Eiga slíkir aðilar einhvern málsskotsrétt og þá hvert eða verður að líta á ákvæði frumvarpanna sem vísireglur?

Að mati Ríkisendurskoðunar er brýnt að ekki fari á milli mála að ef fjármálafyrirtæki vikur frá skilyrðum sem Alþingi setur, sbr. þingmál 725, verði ábyrgð á slíku ekki lögð á ríkissjóð ef greiðslufall á endurgreiðslu lána verður og lánveitingin lendir í vanskilum. Þá telur Ríkisendurskoðun eðlilegt að fram komi í lögum að viðmið um tekjur, launa- og rekstrarkostnað o.fl. verði sótt í skattskil viðkomandi rekstraraðila.

Með vísan til framanritaðs gætu skapast ýmis álitamál við framkvæmd þessara reglna og nær útilokað er að sjá fyrir öll álitamál sem upp kunna að koma. Um er að ræða afar óvenjulega ráðstöfun sem leiðir hugann að því hvort að ákvæði 3. gr. frumvarpsins auk þeirra skilyrða sem fram koma í þskj. 1254, uppfylli 40. gr. stjórnarskrárinnar. Ríkisendurskoðun gengur út frá að þess hafi verið gætt við samningu frumvarpanna og þær óvenjulegu aðstæður sem nú eru uppi geri að verkum að ákvæði stjórnarskrárinnar standi ekki í vegi fyrir því að skipa málum með þessum hætti.

Að lokum skal bent á að full ríkisábyrgð á lánum eins og hér er lagt til getur dregið úr ábyrgðar- og varúðarhegðun sem lánastofnun ber almennt að beita við lánveitingar. Þetta fyrirkomulag veldur því að þau skilyrði sem setja á fyrir lánveitingu þurfa að vera hlutlægari en ella og draga þarf, eins og unnt er úr matskenndum skilyrðum. Að þessu virtu mælir Ríkisendurskoðun með að fjárlaganefnd fjalli um þetta atriði í nefndaráliti og leiði rök að því að ríkisábyrgð eigi að falla niður komi í ljós að skilyrði fyrir lánveitingu hafi ekki verið uppfyllt en lán veitt af lánastofnun allt að einu.

Virðingarfyllst,

SAMBAND ÍSLENSKRA SVEITARFÉLAGA

Alþingi b.t. nefndasviðs
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík 27. apríl 2020

2003041SA KB/gb
Málalykill: 01.20

Efni: Ábendingar við aðgerðapakka 2 og frv. til fjárukalaga, mál nr. 724 og 726

Samband íslenskra sveitarfélaga hefur yfirfarið frumvarp fjármála- og efnahagsráðherra um frekari aðgerðir til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldurs kórónuveiru og frumvarp til fjárukalaga fyrir árið 2020.

Almennt

Sambandið getur tekið undir nánast allar þær aðgerðir sem tilgreindar eru í frumvörpunum. Frekari aðgerðir hafa verið boðaðar fljótlega og hljóta sveitarfélög að hafa væntingar til þess að horft verði til þeirra í aðgerðapakka 3.

Í þessari umsögn er lögð áhersla á að upplýsa um stöðu og horfur sveitarfélaga á þessum tímamarki, ásamt því að fjalla um aðgerðir í þeim frumvörpum sem hér eru til umsagnar og snúa að sveitarfélögum.

Sambandið telur óhjákvæmilegt að lýsa óánægju með hve lítið samráð var haft við sveitarfélögin um mótun aðgerðapakka 2. Tilfni er til að benda á að bæði í sveitarstjórnarlögum og lög um opinber fjármál er gert ráð fyrir mjög víðtæku samstarfi ríkis og sveitarfélaga um efnahagsmál. Staðreyndin er því miður sú að þau tæki sem nýta á til formlegs samráðs, svo sem Jónsmessunefnd, hafa ekki verið nýtt undanfarnar vikur. Þessu hlýtur sambandið að mótmæla harðlega og krefjast virks samtals við ríkisstjórn um þær leiðir sem færar eru til stuðnings sveitarfélögum og verkefnum þeirra.

Áhrif COVID-19 kreppunnar á sveitarfélögin

Sveitarfélögin munu verða fyrir miklu tekjufalli og stórfelldri útgjaldaaukningu vegna þess efnahagsáfalls sem nú ríður yfir. Samtök sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu hafa lagt fram drög að greiningu á fjárhagsvanda sveitarfélaga á því svæði. Niðurstaðan er að tekjufall og útgjaldaaukning sveitarfélaga svari til 137 þús.kr. á hvern íbúa eða um 50 ma.kr. fyrir árin 2020 og 2021.

Hvert endanlegt umfang efnahagsáfallsins verður á þjóðarbúskapinn í heild og hið opinbera liggur engan veginn ljóst fyrir á þessari stundu. Sveitarfélögin eiga mikið undir aðgerðum ríkisins á fjölmörgum sviðum og óvissa um aðgerðir ríkisins á næstu mánuðum hefur í för með sér að erfitt er að meta endanleg áhrif COVID-19 kreppunnar á sveitarfélögin. En fyrirsjáanlegt er að þau verða mjög misjöfn eftir sveitarfélögum, sem huga þarf að við mótun aðgerða.

Tekjufall hjá Jöfnunarsjóði sveitarfélaga vegna lækkunar útsvarsstofns og skatttekna ríkisins mun hafa mikil áhrif á mörg sveitarfélög og þarf að horfa til þess hvernig hægt verði að mæta því áfalli. Jöfnunarsjóður sveitarfélaga hefur varað sveitarfélög landsins við því að framlög ársins verði miklu lægri en ráð hafði verið fyrir gert. Áætla forsvarsmenn sjóðsins að tekjur hans muni lækka um 3,9 ma.kr. eða um 6,9%. Líklega er hér um nokkurt eða jafnvel verulegt vanmat að ræða. Á móti er reiknað með að 1,5 ma.kr. framlagi sem tekið verði úr Fasteignasjóði jöfnunarsjóðs sem verði endurgreitt árin 2021-2028. Myndi þessi endurgreiðsla bætast við þann milljarð sem árlega skal halda eftir til að fjármagna framlög til sameiningar sveitarfélaga, en til viðbótar kemur uppgjör vegna dómsmála í fyrra. Jöfnunarsjóður er þannig að taka lán hjá sjálfum sér og full ástæða til að hafa verulegar áhyggjur af getu hans til að þjónusta sveitarfélögum landsins á næstu árum.

Rétt er að hafa í huga að málefni fatlaðs fólks eru fjármögnuð úr jöfnunarsjóði. Nú þegar er milljarða halli á þessu verkefni sem sveitarfélögin tóku yfir árið 2011. Að óbreyttu mun þessi halli aukast verulega á næstu árum m.a. vegna þess að framlög ríkissjóðs til NPA munu lækka umtalsvert.

Fjölmennustu sveitarfélögin fá hins vegar mörg hver aðeins óverulegan hluta sinna tekna frá jöfnunarsjóði en verða einnig fyrir miklum áföllum vegna minnkandi skatttekna, tekna af sölu byggingaréttar og gatnagerðargjöldum og stórauðnum útgjöldum til fjárhagsaðstoðar. Mikilvægt er að viðtækt samráð verði milli ráðuneyta og sambandsins um mótun aðgerða til að koma til móts við sveitarfélögin og tryggja að þau geti áfram boðið fram þá þjónustu við íbúa sem lög og reglur kveða á um.

Meðfylgjandi samantekt hag- og upplýsingasviðs sambandsins á aðgerðum ríkisstjórna annars staðar á Norðurlöndum í þágu sveitarfélaga sýnir að aðgerðirnar miðast við að bæta sveitarfélögum ekki bara aukinn kostnað vegna veirunnar heldur einnig vegna tapaðra tekna.

Í ljósi framangreinds hefur stjórn sambandsins ályktað að mikilvægt sé að ríkissjóður komi að málum með fjölbreyttum almennum aðgerðum og með beinum fjárhagslegum stuðningi til að verja þjónustu og starfsemi sveitarfélaganna á landinu öllu. Við þessar aðstæður er mikilvægt að sveitarfélögin hafi nægan fjárhagslegan styrk og svigrúm til þess að halda uppi þjónustu við íbúa, ráðast í nauðsynlega fjárfestingu og uppbyggingu og tryggja framlög til skólahalds, velferðarþjónustu, íþróttar- og menningarstarfsemi svo fátt eitt sé nefnt. Gangi þau áhrif eftir sem lýst hefur verið verður rekstur sveitarfélaganna þungur um langan tíma og verður ekki leystur með lántökum og niðurskurði í þjónustu sveitarfélaganna.

I. Um frumvarp til fjárukalaga

Þær tillögur sem lagðar eru fram í þessu frumvarpi eru einkum af þrennum toga. Í fyrsta lagi er um að ræða félagslegar aðgerðir, en samtals er óskað eftir 8.410 m.kr. fjárheimildum vegna þeirra. Í öðru lagi er gert ráð fyrir 2.500 m.kr. í lokunarstyrki sem fyrirtæki og einstaklingar í atvinnurekstri sem hafa tímabundið þurft að hætta

eða draga verulega úr starfsemi sinni vegna opinberra tilmæla geta sótt um. Í þriðja lagi er lögð fram tillaga um 2.300 m.kr. til að efla nýsköpun og þróun.

Í þessari umsögn er fyrst og fremst horft til aðgerða sem snúa að sveitarfélögum, félagslegum aðgerðum og byggðamálum. Þær helstu eru þessar:

- Umfangsmestu tillögurnar eru atvinnuúrræði fyrir námsmenn sem eiga engan eða takmarkaðan rétt til atvinnuleysisbóta og námsúrræði fyrir atvinnuleitendur í sumar og næsta vetur. Stefnt er að því að ríki og sveitarfélög geti sameiginlega skapað um 3.000 sumarstörf fyrir námsmenn með sérstöku átaki í samstarfi félagsmálaráðuneytis og mennta- og menningarmálaráðuneytis næstu mánuði.

Unnið er að því að safna upplýsingum frá sveitarfélögum um mögulegan fjölda slíkra starfa en þær upplýsingar sem þegar hafa borist frá sveitarfélögum gefa tilefni til bjartsýni um að sett markmið náist.

- Lagðar eru til fjárheimildir um eflingu félagslegra úrræða, allt að 895 m.kr. Umfangsmesta tillagan er 450 m.kr. til að vinna gegn félagslegri einangrun aldraðra og öryrkja. Félagsmiðstöðvar fyrir þessa hópa verða efdar, fjölskyldum fatlaðra barna verður veittur félagslegur stuðningur, landshlutateymi fyrir fötluð börn og fjölskyldur þeirra styrkt og sérstök verkefni sett af stað til að styrkja stöðu barna af erlendum uppruna. Þá er lagt til að heimila sérstakar tímabundnar greiðslur til þeirra sem sinna umönnun langveikra barna sem búa við skerta þjónustu vegna áhrifa COVID-19 og er gert ráð fyrir 200 m.kr. vegna þessa. Sérstök áhersla verður lögð á aðgerðir gegn heimilisofbeldi og ofbeldis gegn börnum, samtals 215 m.kr. Meðal helstu aðgerða er aukinn stuðningur við þolendur og fjölskyldur þeirra auk viðbótarframlaga til Barnahúss. Þá verður bætt við þremur stöðugildum lögreglu í fjóra mánuði á höfuðborgarsvæðinu til að efla samstarf lögreglu, félagsþjónustu og barnaverndar í sumar til að auðvelda markvissari aðkomu að þjónustu við börn í viðkvæmri stöðu. Þá er gert ráð fyrir 30 m.kr. til að takast á við áskoranir sem fylgja COVID-19 í félagsþjónustu og barnavernd í dreifðustu byggðum landsins.

Þetta eru mjög jákvæð verkefni en skýrt þarf að vera hvort heimilt verði að færa fjárheimildir á milli liða, þar sem mikil óvissa er um umfang einstakra aðgerða og aðstæður geta einnig verið misjafnar milli landshluta og sveitarfélaga.

- Lagt er til að veitt verði 540 m.kr. fjárheimild á málefnasviði 24 Heilbrigðisþjónusta utan sjúkrahúsa til verkefnisins Heilsuefling í heimabyggð, sem samanstendur af fjölda aðgerða. Heilsugæsluþjónusta um land allt verður stórefld með sérstakri áherslu á geðrækt og andlegt heilbrigði. Í því felst að sérhæfðu starfsfólki innan heilsugæslunnar verður fjölgað, s.s. geðlæknum, sálfræðingum og félagsráðgjöfum. Þá verður fjarheilbrigðisþjónusta aukin enn frekar sem og samhæfing og samræming þjónustu heilsugæslu á landsvísu. Ætlunin er að á meðan óvissuástand í þjóðfélaginu varir verði andleg líðan íbúa markvisst vöktuð og sérstaklega

stendur til að efla geðræktarstarf, forvarnir og stuðning við börn og ungmenni í skólum.

Þetta er mjög jákvæð aðgerð sem mun styðja við innleiðingu áætlana á sviði geðheilbrigðismála og lýðheilsu.

- Lögð er til fjárheimild er lýtur að sértækum stuðningi til sveitarfélaga. Þar vegur þyngst tillaga á málefnasviði 29 Fjölskyldumál um að verja 600 m.kr. til sveitarfélaga í því skyni að gera þeim kleift að veita styrki til tekjulágra heimila, þannig að öll börn geti óháð efnahag stundað íþróttir og aðrar tólmstundir í sumar.

Þetta er mjög jákvæð aðgerð.

- Einnig er gert ráð fyrir 250 m.kr. á málefnasviði 08 Sveitarfélög og byggðamál til aðgerða á Suðurnesjum.

Sambandið tekur undir að staðan í þeim landshluta krefst sérstakra úrræða en væntir þess að frekari greining á stöðu einstakra sveitarfélaga og landshluta muni leiða til frekari sértækra aðgerða. Ljóst er að ákveðin sveitarfélög og svæði fara mjög illa út úr þeim áföllum sem dunið hafa yfir í ferðapjónustu.

- Á málefnasviði 08 Sveitarfélög og byggðamál er auk þess gert ráð fyrir 100 m.kr. tímabundnu framlagi til að efla stafræna stjórnsýslu og þjónustu sveitarfélaga til að koma megi á miðlægu samstarfi sveitarfélaga til þess að efla stafræna þjónustu á sveitarstjórnarstigi um landið. Jafnframt er lagt til að veita tímabundið 25 m.kr. framlag til áframhaldandi þróunar á fjárhagslegu sjálfbærnilíkani fyrir sveitarfélög.

Hér er um að ræða verkefni sem Samband íslenskra sveitarfélaga stendur að og er þessum tillögum fagnað sérstaklega.

Sambandið tekur undir allar þessar tillögur. Það þarf þó að gera enn betur og að áliti sambandsins mætti t.d. leggja meiri áherslu á að bæta atvinnuhorfur fólks af erlendum uppruna, með stórauðni námsframboði fyrir þann hóp.

Jákvæður fylgifiskur þess ástands sem nú ríkir er að viðhorf stjórnvalda og almennings til stafrænnar þróunar hefur gjörbreyst. Tílefni er til þess að hugsa stórt í þeim efnum. Sambandið telur tílefni til að minna á að í umsögn þess um sérstakt tímabundið fjárfestingaáttak benti sambandið á möguleika á því að gera nú stóráttak til að auka fjarkennslu, dreifkennslu og fjarþjónustu í leik-, grunn- og framhaldsskólum, sem einnig gæti náð til tónlistarskóla. Mikil nýsköpun er í gangi í skólamálum í því neyðarástandi sem þjóðin glímir nú við og hljóta að vera gríðarleg tækifæri til þess að byggja á þeirri reynslu þannig að skólakerfið taki risastökk fram á við. Lýsir sambandið áhuga á að eiga aðkomu að mótun slíks átaks.

Loks vill sambandið kalla eftir því að í aðgerðapakka 3 verði hugað frekar að stöðu heimilanna, þar sem m.a. verði fjallað um húsnæðismál og upptöku hlutdeildarlána.

Um frumvarp um frekari aðgerðir til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldurs kórónuveiru

Sambandið styður þær lagabreytingar sem snúa að aðgerðum í þágu fyrirtækja, einstaklinga og fjölmiðla og telur skynsamlegt að leggja allt kapp á að milda það högg sem fjöldi fyrirtækja hefur orðið fyrir að undanfögnu. Eðlilegt er að ríkisstjórnin skoði nánar hvort frekari aðgerða er þörf í þessum efnum en umfang stuðnings hlýtur að þurfa að taka mið af því hversu langvarandi efnahagslægdin verður. Einnig telur sambandið að aukin áhersla á nýsköpun og rannsóknir muni til lengri tíma styrkja stöðir efnahagslífs hér á landi og auka fjölbreytni starfa.

Breyting á lögum um virðisaukaskatt

Sambandið hlýtur að fagna því sérstaklega að brugðist hefur verið við gagnrýni þess á fyrsta aðgerðapakka ríkisstjórnarinnar, þannig að í 3. gr. frumvarpsins er lögð til breyting á fyrri bandormi sem hljóðar svo:

Ákvæði 1. mgr. nær á viðkomandi tímabili jafnframt til annars húsnæðis sem er alfarið í eigu sveitarfélaga eða stofnana og félaga sem alfarið eru í eigu sveitarfélaga, enda sé húsnæðið skráð í fasteignaskrá Þjóðskrár Íslands

Ljóst er að þessi lagabreyting mun hafa mjög jákvæð áhrif og greiða fyrir auknum fjárfestingum sveitarfélaga ásamt því að lækka kostnað við framkvæmd þeirra. Með breytingunni verður sveitarfélögum eða stofnunum og félögum sem alfarið eru í eigu þeirra veitt samsvarandi heimild til endurgreiðslu virðisaukaskatts og þeim var veitt með lögum nr. 10/2009 og var hluti þeirra ráðstafana sem gripið var til í kjölfar fjármálakreppunnar sem hófst árið 2008. Sé tekið mið af fyrirbyggjandi áætlunum sveitarfélaga um framkvæmdir á árinu 2020 og enn fremur litið til endurgreiðslna samkvæmt hliðstæðri heimild sem var í gildi á árunum 2009–2014 má áætla að endurgreiðslur til sveitarfélaga skv. 3. gr. gætu orðið um 1 milljarður kr. sem dreifast muni á árin 2020 og 2021.

Breyting á lögum um tekjustofna sveitarfélaga

Í 5. og 6. gr. eru lagðar til breytingar á lögum um tekjustofna sveitarfélaga, sem útvíkka heimildir til ráðstöfunar úr Fasteignasjóði Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga. Annars vegar er um að ræða heimildir til að styðja við aðgengismál fatlaðs fólks og hins vegar heimild til að nýta tímabundið fjármuni úr fasteignasjóðnum til að mæta fyrirséðri lækkun á lögbundnum framlögum sveitarfélaga. Í 6. gr. er gert ráð fyrir því að þessi ráðstöfun verði greidd til baka á árunum 2021–2028. Sambandið styður þessa ráðstöfun.

Sambandið minnir þó á að þessi endurgreiðsla bætist við þann milljarð sem jöfnunarsjóði er ætlað að halda eftir árlega vegna framlaga til sameiningar sveitarfélaga auk fjárhæðar vegna uppgjors dómsmála á síðasta ári. Full ástæða er til að hafa áhyggjur af getu jöfnunarsjóðs til að styðja við sveitarfélög næstu árin og telur sambandið einboðið að ríkissjóður auki fjárheimildir sjóðsins.

Lokaorð

Mikilvægt er að hafa í huga að tækifæri sveitarfélaga til að hagræða í sínum rekstri eru afar misjöfn. Jafnframt er ljóst að við núverandi aðstæður er ekki æskilegt að sveitarfélög dragi saman seglin í sínum rekstri. Þvert á móti er í raun uppi krafa um að sveitarfélög bæti í framkvæmdir og fjölgi störfum. Þrátt fyrir tímabundnar tilslakanir gagnvart fjármálaeglum sveitarfélaga er fyrir séð að næstu misseri muni verða þung í rekstri margra sveitarfélaga og er því áréttað mikilvægi virks samtals milli ríkis og sveitarfélaga um frekari aðgerðir í þágu sveitarfélaga. Í þessu sambandi þarf sérstaklega að huga að lánamálum sveitarfélaga. Í uppsiglingu eru samtöl milli fjármálaráðuneytis, sveitarfélaga og Seðlabanka Íslands um aðkomu hins síðastnefnda að lánamálum sveitarfélaga.

Loks er tilefni til að áréttu að enn er óleystur ágreiningur milli ríkis og sveitarfélaga um annars vegar fjármögnun sameiningarframlaga og hins vegar bótagreiðslu til sveitarfélaga. Um þau mál er vísað til umsagna sambandsins fyrr á þessu löggjafarþingi um frumvarp til breytinga á ýmsum lögum vegna fjárlaga fyrir árið 2020 og breytingar á sveitarstjórnarlögum og lögum um tekjustofna sveitarfélaga. Mikilvægt hlýtur að vera að sá ágreiningur verði leystur sem fyrst þannig að hægt verði að horfa fram á veginn varðandi tekjustofnamál sveitarfélaga.

Virðingarfyllst

SAMBAND ÍSLENSKRA SVEITARFÉLAGA

Karl Björnsson
framkvæmdastjóri

Fylgiskjöl:

- 1) Minnisblað hag- og upplýsingasviðs sambandsins dags. 22. apríl 2020
- 2) Yfirlit um aðgerðir ríkisstjórna á Norðurlöndum í þágu sveitarfélaga vegna COVID-19 kreppunnar

Minnisblað

Móttakandi: Framkvæmdastjóri

Dags.: 22. apríl 2020

Sendandi: Sigurður Ármann Snævarr

Málsnr.: 2004012SA

Málalykill: 13.30

Efni: Yfirlit um aðgerðir ríkisstjórna á Norðurlöndum í þágu sveitarfélaga vegna COVID-19 kreppunnar

Hag- og upplýsingasvið hefur tekið saman minnisblað um aðgerðir ríkisstjórna annars staðar á Norðurlöndum vegna COVID-19 sem snúa að sveitarfélögum. Þessi samantekt er fyrst og fremst byggð á svörum norrænna kollega við fyrirspurnum hag- og upplýsingasviðs. Svörin lýsa stöðunni í hverju landanna um miðjan apríl.

Lík en samt ólík

Rétt er að taka fram að þótt margt sé líkt um skipan sveitarstjórna á Norðurlöndum skilur ýmislegt að. Það er aðeins hér á landi og í Finnlandi þar sem ekki er þriðja stjórnsýslustigið (fylkeskommuner í Noregi og *regioner* í Danmörku og Svíþjóð). Í Danmörku er sérstakt samband *Danmarks regioner* í forsvari fyrir *regioner* og annað KL (*kommunernes landsforening*) fyrir sveitarfélögin. Í Danmörku og Svíþjóð reka *regioner* sjúkrahúsin, í Finnlandi eru sjúkrahúsin rekin af sveitarfélögum, oftast í e.k. byggðasamlagi. Í Noregi eru sjúkrahúsin rekin af ríkinu. Heilsugæsla er verkefni sveitarfélaga nema hér á landi.

Samskipti sveitarfélagastigsins við ríkisvaldið er með ýmsum móti í þessum löndum. Danmörk er nokkuð sér á báti, en þar í landi er samið árlega milli ríkis og sveitarfélaga um fjárfestingar, skatta og útgjöld. Skattlagning sveitarfélaga er líka með öðrum hætti í Danmörku en hinum löndunum sem felst m.a. í því að danska ríkið ábyrgist skatttekjur sveitarfélaga. Ísland sker sig úr að því leyti hversu stór hluti tekna sveitarfélaga eru af sköttum sem þau leggja á. Í Finnlandi og Svíþjóð hafa sveitarfélög fullt frelsi til að ákveða skatthlutföll. Norsk sveitarfélög eru hins vegar undir sömu sök seld og íslensk að ríkið setur efri og neðri mörk skatthlutfalla. Dönsk sveitarfélög búa enn og aftur við töluvert öðruvísi kerfi en hin löndin og frelsi þeirra til að breyta skatthlutföllum er afar takmarkað.

Mikil óvissa

Umræðan er mjög á einn veg alls staðar á Norðurlöndum: Það ríkir mikil óvissa um framvindu þjóðmála almennt og efnahagsmála sérstaklega. Útgefnar spár eru með miklu óvissubili, þar sem fyrst og fremst er vísað til hversu lengi faraldurinn er til trafala.

Nýleg spá Alþjóðagjaldeyrissjóðsins (AGS) bendir til að hagvöxtur verði neikvæður í öllum löndunum 2020 og tiltöluleg svipaður milli þeirra. Mestan samdrátt sér AGS á á Íslandi (-7,2%) en minnst í Finnlandi (-6,0%). Atvinnuleysi spáir sjóðurinn að verði mest í Noregi árið 2020 (13%) en minnst í Danmörku (6,5%). Öll löndin ætla AGS að muni ná sér strax á árinu

2021, hagvöxtur glæðast verulega og atvinnuleysi minnka í kjölfarið en haldast þó áfram hátt.

Tekjur sveitarfélaga munu snarlækka og útgjöld aukast

Fyrir liggur fyrsta bráðabirgðamat á áhrifum faraldrarins á afkomu sveitarfélaganna í nokkrum landanna.

- Norska sambandið telur að tekjulækkun og útgjaldaaukning sveitarfélaga verði að óbreyttu 12-16 ma.NOK og samsvarandi hjá fylkjunum 2,5-3 ma.NOK. Meðal annars er gert ráð fyrir verulegri aukningu fjárhagsaðstoðar og mikilli lækkun tekna hafna af skemmtiferðaskipum.
- Finnska sambandið áætlar að sveitarfélögin muni missa tekjur upp á um 2 ma.EUR.

Lög er mikil áhersla á að óvissa er áfram mikil í þessum útreikningum.

Bráðaöðgerðir ríkisstjórna

Fyrstu aðgerðir ríkisstjórna beindust að launatryggingu því að niðurgreiða launakostnað fyrirtækja sem eiga í vandræðum í meira eða minna mæli í afmarkaðan tíma.

- Í Finnlandi og Noregi er til fyrirkomulag (n. permittering) sem minnir á hlutabótafyrirkomulag. Aðgerðin er til skamms tíma.
- Svipað fyrirkomulag er tekið upp í Svíþjóð og á að gilda út árið. Ríkið greiðir allt að helming launaútgjalda fyrirtækja í vanda og launþeginn heldur allt að 90% af fyrri launum. Í Danmörku greiðir ríkið allt að 75% af launaútgjalda fyrirtækja í vanda yfir þriggja mánaða tímabil.
- Meðal annarra bráðaöðgerða má nefna: Veikindaréttur er rýmkaður í Noregi og sænska ríkið yfirtekur allan kostnað vegna sjúkradagpeningar. Í Noregi hefur virðisaukaskattur verið lækkaður sem og gistináttaskattur. Tryggingagjald lækkað um 4 punkta í 2 mánuði.
- Í Svíþjóð bjóða ríki og sveitarfélög upp á frestun á greiðslu fasteignaskatta (sem eru tekjur bæði ríkis og sveitarfélaga) út þetta ár. Ríkið yfirtekur útgjöld vegna sjúkradagpeninga í tvo mánuði.
- Í öllum löndunum hefur verið ráðist í víðtækar peningalegar aðgerðir til að sjá atvinnulífina fyrir lausafé og tilslökunum í ríkisfjármálum sem ekki er ástæða til að tíunda hér.

Víðtækar aðgerðir í þágu sveitarfélaga

Í öllum löndunum hefur ríkið lagt fram verulega auknar fjárhæðir til sveitarfélaga á undanförunum vikur. Þessi auknu framlög falla í grófum dráttum í þrjá flokka.

Í fyrsta lagi er um að ræða endurgreiðslu á beinum kostnaði vegna veirunnar, þar er ekki síst um að ræða kostnað sveitarfélaga vegna heilsugæslu og reksturs sjúkrahúsa þar sem við á.

- Sænsk sveitarfélög hafa fengið um 3 ma. SEK vegna kostnaðar við heilsugæslu og finnsk eiga í vændum framlög vegna hins sama.
- Ríkið greiðir norskum sveitarfélögum 1 ma. NOK vegna missis tekna af leikskólagjöldum og sömu fjárhæð vegna minni fargjaldtekna almenningssamgangna.

Í öðru lagi eru framlög eða aðgerðir til að örva fjárfestingar sveitarfélaga, auka lánamöguleika þeirra og bæta lausafjárstöðu sveitarfélaga sem eru í þröng.

- Þak á fjárfestingum danskra sveitarfélaga er afnumið tímabundið. Boðið upp á 100% lánsfjármögnun til framkvæmda. Talið auka fjárfestingar um 2,5 ma. DKK. Lánalínur til reiðu fyrir sveitarfélög í lausafjárþröng.
- Norska ríkið leggur eigið fjárframlag (750 m. NOK) til Kommunalbanken (sveitarfélagabankinn).

Í þriðja lagi falla til framlög sem koma eiga til móts við tekjufall sveitarfélagastigsins, bæði vegna skatta og þjónustutekna, að hluta eða öllu leyti.

- Stórþingið norska hefur gefið út að sveitarfélögum og fylkjum verði bætt allt tekjufall sem þau hafa orðið fyrir, jafnt vegna skatttekna og þjónustugjalda. Þegar hefur verið ákveðið að veita 6,5 ma. NOK, þ.a. 3,75 ma. vegna lægri skatttekna og lækkun tekna af þjónustugjöldum sem rakin eru að ofan. Fjáruka lög verða gefin út í maí og er þá vænst yfirlýsingar um frekari stuðning við sveitarstjórnarstigið.
- Það er yfirlýst stefna dönsku ríkisstjórnarinnar að útgjöld sveitarfélaga vegna veirunnar eigi ekki að leiða til niðurskurðar á annarri þjónustu sveitarfélaga. Ríkisstjórnin hefur heitið því að sveitarfélögum og *regioner* verði bættur skaðinn vegna veirunnar. Með hvað hætti þetta verður gert er óvíst, en verður væntanlega tekið upp í samningum milli ríkisins og sambandsins á næstunni.
- Sænsk sveitarfélög og *regioner* hafa fyrirheit um ríkisframlög að fjárhæð um 20 ma. SEK vegna tapaðra skatttekna og fleira. Áætlað sænska sambandið að það fari nærri að dekkja tekjutapið. Hins vegar eru ýmsir fyrirvarar á framlagi ríkisins sem sambandið hefur gert athugasemdir við.
- Ríkisstjórn Finnlands hefur gefið sveitarfélögum landsins fyrirheit um framlög sem nema rúmlega milljarði evra. Margt er enn óljóst um fyrirkomulag þessa, en talið er að það verði m.a. í formi aukinnar hlutdeildar í sköttum af lögaðilum (samfundskatt) og auknum jöfnunar framlögum, bæði almennum og sértækum. Gert er ráð fyrir framlög verði kynnt í þriðja aðgerðapakka finnsku ríkisstjórnarinnar á næstu vikum.

Niðurlag

Stefna ríkisstjórna annars staðar á Norðurlöndum er nokkuð skýr: Ríkissjóðir ríkjanna munu bæta sveitarfélögum allan eða næstum allan þann efnahagslega skaða sem af veirunni hlýst.

Hag- og upplýsingasvið sambandsins mun áfram vakta þróun mála annars staðar á Norðurlöndum. Í meðfylgjandi töflu eru helstu aðgerðir dregnar saman.

Til minnis:

- Einn milljarður NOK svarar til um 2.550 ISK á mann. Yfirfært á 364 þús.Íslendinga: um 930 m.kr.
- Einn milljarður SEK svarar til um 1.400 ISK á mann. Yfirfært á 364 þús.Íslendinga: um 510 m.kr.
- Einn milljarður DKK svarar til um 3.620 ISK á mann. Yfirfært á 364 þús.Íslendinga: 1.320 m.kr.
- Einn milljarður EUR svarar til um 28.440 ISK á mann. Yfirfært á 364 þús.Íslendinga: 10.360 m.kr.

SAS

	Noregur	Danmörk	Svíþjóð	Finnland
Almennt	<p>Áætlað að aukinn kostnaður/minni tekjur sveitarfélaga verði 12-16 ma.NOK og 2,5-3 ma. hjá fylkjum.</p> <p>Í fjárukalögum sem lögð verða fyrir í maí er búist við frekari framlögum til sveitarstjórnarstigsins. Yfirlýsingar ríkisstjórnar og þings staðfesta að sveitarstjórnarstigið fær full framlög á móti áhrifum kreppunnar.</p>	<p>Ekki liggur fyrir hver áhrifin verða á sveitarstjórnarstigið.</p> <p>Ríkið, KL og DR eiga í áframhaldandi samtali um áhrif COVID-19 og aukinn kostnað sveitarstjórnarstigsins.</p> <p>Löng hefð fyrir því að dönsk sveitarfélög fái allt bætt frá ríkinu.</p>	<p>Ekki liggur fyrir hver áhrifin verða á sveitarstjórnarstigið. Sænska sambandið telur að framlög ríkisins muni að mestu dekkja aukinn kostnað/minni tekjur.</p> <p>Krisupakkinn metinn á 300 milljarða SEK.</p>	<p>Áætlað að skatttekjur sveitarfélaga verði um 2 ma. EUR lægri en skv. fjárhagsáætlunum m.v. að ástandið vari fram á sumar. Ríkisstjórnin hefur heitið sveitarfélögum einum ma. EUR og meira eftir þörfum. (8.4. 2020). Vonir standa til að framlög muni koma að mestu á mo</p>
Vinnumarkaður	<p>Launatrygging (permittering) í 20 daga - fyrirtækið greiðir laun fyrstu 2 dagana og svo greiðir ríki full laun næstu 18 daga. Sjálfstætt starfandi fá 80% tekna frá NAV. Einnig starfsmenn sem missa pláss. Að auki geta fleiri í láglaunahópnum fengið dagpeninga, viðmið lækkað þar verulega.</p> <p>Tryggingargjald lækkað og veikndaréttur rýmkaður. Hlutdeild ríkis vegna sjúkradagpeninga aukinn.</p>	<p>Launatrygging (lønkompensation) veitt til fyrirtækja sem eiga í erfiðleikum. Allt að 30 þús DKK á mánuði fyrir fullt starf. Mun gilda frá 9.mars - 9. júní 2020. Ríkið greiðir 75% launaframlag vegna launafólks fyrirtækja í erfiðleikum. Áætlaður kostnaður um 4,6 ma. DKK.</p>	<p>Ríkið tekur yfir allan kostnað vegna sjúkradagpeninga í 2 mánuði, apríl og maí.</p> <p>Korttidspermittering, ríkið tekur á sig allt að helming launakostnaðar fyrirtækja, og launþegar halda 90% launa sinna.</p> <p>https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/03/krispaket-for-svenska-foretag-och-jobb/</p>	<p>Finnland sker sig úr hér. Hafa gert kerfið skilvirkara, stýtt biðtími eftir bótum og frá fyrsta degi getur bótabegi fengið allt að 50% af launum.</p> <p>Þetta er ekki fjármagnað af ríkinu heldur arbetslöshetskassor og sysselsatningssjóðir.</p> <p>Ríkið virðist hafa litla aðkomu.</p> <p>https://svenska.yle.fi/artikel/2020/03/26/d-e-nordiska-landerna-har-valdigt-olika-satt-att-hjalpa-foretag-och-anstallda</p>
Skattar og gjöld	<p>Virðisaukaskattur lækkaður, gistináttaskattur lækkaður úr 12 í 8%, boðið upp á frestun gjalddaga til fyrirtækja. Tryggingargjald lækkað tímabundið, í 2 mánuði.</p>	<p>Ríki og sveitarfélög bjóða fyrirtækjum frestun á greiðslu fasteignaskatta út árið 2020. Talið kosta sveitarfélög 1,1 ma. DKK. Stuðningur við opinbera birgja í gegnum breytingar á opinberum innkaupum, og ríki og sveitarfélög flýta greiðslum til þeirra. Síðarnefndu um allt að 5 ma DKK.</p>		

<p>Stuðningur við sveitarfélög</p>	<p>Norska þingið hefur gefið út að sveitarfélögum og fylkjum verði bættur kostnaður vegna tekjufalls (bæði tekjuskatti en líka þjónustutekjur og fleira). Von á fjárukalögum í maí. Þann 14. apríl gaf þingið út að stuðningur til þeirra nemi um 6,45 ma. NOK. Þessi upphæð dekkar m.a.: 1 ma. til fylkja vegna almenningsamgangna. 1 ma. til sveitarfélaga vegna tekjufalls í þjónustutekjum vegna leikskóla, grunnskóla og frístund. 3,75 ma. til sveitarfélaga vegna falls í skatttekjum. Til að tryggja svf fjármagn hefur ríkið aukið eigið fé Kommunalbankans.</p>	<p>Ríkið, KL og regioner hafa samið um að afnema þak á fjárfestingum sveitarfélaga (anlægsloftet) í rammasamkomulagi milli aðila. Sveitarfélög og regioner geta þá flýtt framkvæmdum um kringum 2,5 ma DKR árið 2020. Stendur til boða 100% lánsfjármögnun. Samið um sértaka lánalínu fyrir sveitarfélög sem eiga í lausafjávanda vegna þessa, samtals allt að 500 m. DKK.</p> <p>Ríkisstjórnin hefur heitið stuðningi við sveitarfélagstigið til að hindra að útgjöld vegna faraldursins leiði til niðurskurðar annarra útgjalda. Þetta verður þó líklega heildarfjárhæð eða pottur fyrir öll sveitarfélög sem síðan verður úthlutað úr.</p>	<p>Ríkið leggur til aukalega 20 milljarða SEK til sveitarfélaga og regioner til að viðhalda getu þeirra til að reka heilsugæslu og sjúkrahús, skóla, félagsþjónustu og almenningsamgöngur. Af þessum 20 ma kr er 12,5 ma kr aukafjárveiting sem útteilist til sveitarfélaga/regioner næstu árin.</p> <p>Til viðbótar þessu er gert ráð fyrir að ríkið leggi sveitarfélögum og regioner til alls 3 ma. SEK sem á að mæta viðbótarkostnaði vegna COVID-19. Þó er settur inn fyrirvari um að ríkið eigi fyrir þessu. Ekki ljóst hvernig eigi að forgangsraða þessum fjármunum eða úthluta milli sveitarfélaga og regioner.</p>	<p>Sveitarfélögum hafa þegar fengið framlög til að mæta tekjulækkun vegna seinkunar á skattgreiðslum fyrirtækja.</p> <p>Í apríl pakknum er styrkur til heilsugæslu vegna COVID 19.</p> <p>Sveitarfélög fá aukna hlutdeild í sköttum af fyrirtækjum, almenn jöfnunarframlag hækka sem og sértæk framlög. Endanleg útfærsla og skipting liggur ekki fyrir.</p>
---	---	---	---	--

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

nefnasvid@althingi.is

Reykjavík, 27. apríl 2020

Mál: Frumvarp til fjárukalaga fyrir árið 2020 (724. mál), frumvarp til laga um fjárstuðning til minni rekstraraðila vegna heimfaraldurs kórónuveiru (725. mál) og frumvarp til laga um frekari aðgerðir til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldurs kórónuveiru (726. mál)

Samtök atvinnulífsins (SA) vísa til tölvupósts fjárlaganefndar og efnahags- og viðskiptanefndar Alþingis frá 22. apríl 2020 þar sem óskað var umsagnar SA um ofangreind mál.

Frumvörpin er annar pakinn sem lagður er fram á rúmlega mánuði við afar sérstakar og fordæmalausar aðstæður í efnahagslífinu. Í þeim eru lagðar til nokkrar afmarkaðar breytingar á gildandi lögum sem lúta að tilteknum hluta mótvægisráðstafana stjórnvalda í tengslum við það áfall á efnahag landsins sem leiðir af heimsfaraldri COVID-19.

Talsverð óvissa ríkir í íslensku efnahagslífi um þessar mundir og mikilvægt að aðgerðir stjórnvalda séu almennar, skýrar og þjóni tilætluðum árangri.

Samtök atvinnulífsins fagna aðgerðum stjórnvalda en gera hins vegar níu athugasemdir við frumvörpin,

1. Stuðningslán - fyrir örfyrirtæki en lítil fyrirtæki skilin eftir
2. Jöfnun tekjuskatts - mikilvægt að gæta jafnræðis
3. Lokunarstyrkir óháð starfshlutfalli
4. Stuðningur við nýsköpunarfyrirtæki – til bóta en ganga mætti lengra
5. Nýsköpun ungs fólks
6. Átak til að fjölga tímabundnum störfum fyrir námsmenn
7. Aðlögun að breyttu umhverfi á líka við opinbera markaðinn
8. Matvælasjóður
9. Eftirlit

1. Stuðningslán ná aðeins til örfyrirtækja, lítil fyrirtæki skilin eftir

Að mati Samtaka atvinnulífsins eru stuðningslán með 100% ríkisábyrgð mikilvæg aðgerð og til þess fallin að styðja við þau örfyrirtæki sem aðgerðin nær til. Stuðningslánin ná hins vegar aðeins til lítills hluta viðskiptahagkerfisins sem vekur furðu í ljósi fyrri yfirlýsinga stjórnvalda um mikilvægi þess að verja störf in í landinu með almennum aðgerðum.

Samtök atvinnulífsins gera tvær athugasemdir við útfærslu stuðningslána,

Í **fyrsta lagi** eru stuðningslán stjórnvalda kynnt á þeim forsendum að þau nái til lítilla og meðalstórra fyrirtækja. Samkvæmt lögum um ársreikninga eru eftirfarandi viðmið varðandi stærð fyrirtækja út frá hreinni veltu á ársgrundvelli.

- Örfyrirtæki með veltu undir 40 m.kr.
- Lítill fyrirtæki með veltu undir 1,2 ma.kr.
- Meðalstór fyrirtæki með veltu undir 6 ma.kr.
- Stór fyrirtæki með veltu yfir 6 ma.kr.

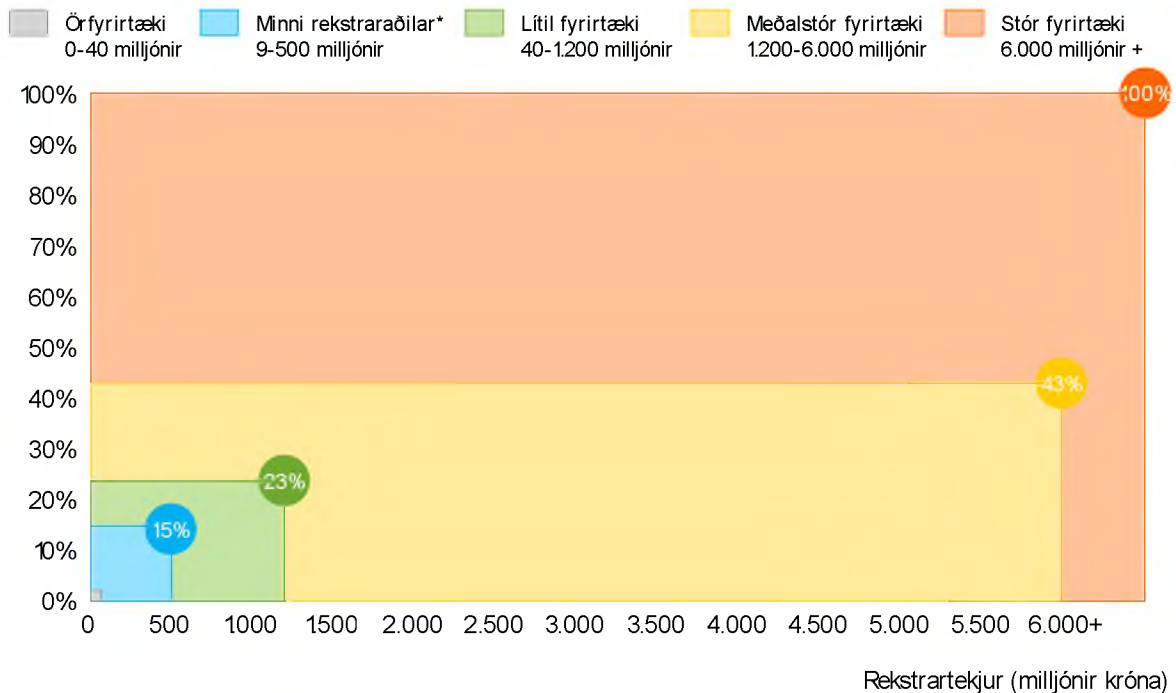
Eitt af þeim skilyrðum sem fyrirtæki þurfa að uppfylla til þess að geta fengið stuðningslán er að tekjur ársins 2019 hafi að lágmarki verið 9 m.kr. og að hámarki 500 m.kr. Því er ljóst að aðgerðin nær fyrst og fremst til örfyrirtækja og sætir furðu að stjórnvöld lýsi því beinlínis yfir að slík lán nái einnig til lítilla og meðalstórra fyrirtækja.

Ljóst er að COVID-19 faraldurinn hefur víðtæk áhrif á íslenskt atvinnulíf og líklega þyngra en í mörgum öðrum ríkjum vegna efnahagslegs mikilvægis ferðabjónustu í verðmætasköpun og fjölda starfa. Samkvæmt tölum frá Creditinfo úr ársreikningum fyrirtækja fyrir árið 2018 ná þessi lán aðeins til 15% viðskiptahagkerfisins miðað við ársveltu. Eftir standa því 85% viðskiptahagkerfisins sem lánin ná ekki til.

Stuðningslán eru hugsuð sem rekstrarlán til að aðstoða fyrirtæki í gegnum mjög erfiðara efnahagsaðstæður. Í ljósi þess hversu víðtæk áhrif COVID-19 faraldurinn hefur á íslenskt atvinnulíf er óheppilegt að horft sé fram hjá svo stórum hluta viðskiptahagkerfisins.

Uppsöfnuð velta eftir stærð fyrirtækja

Hlutfall af rekstrartekjum árið 2018

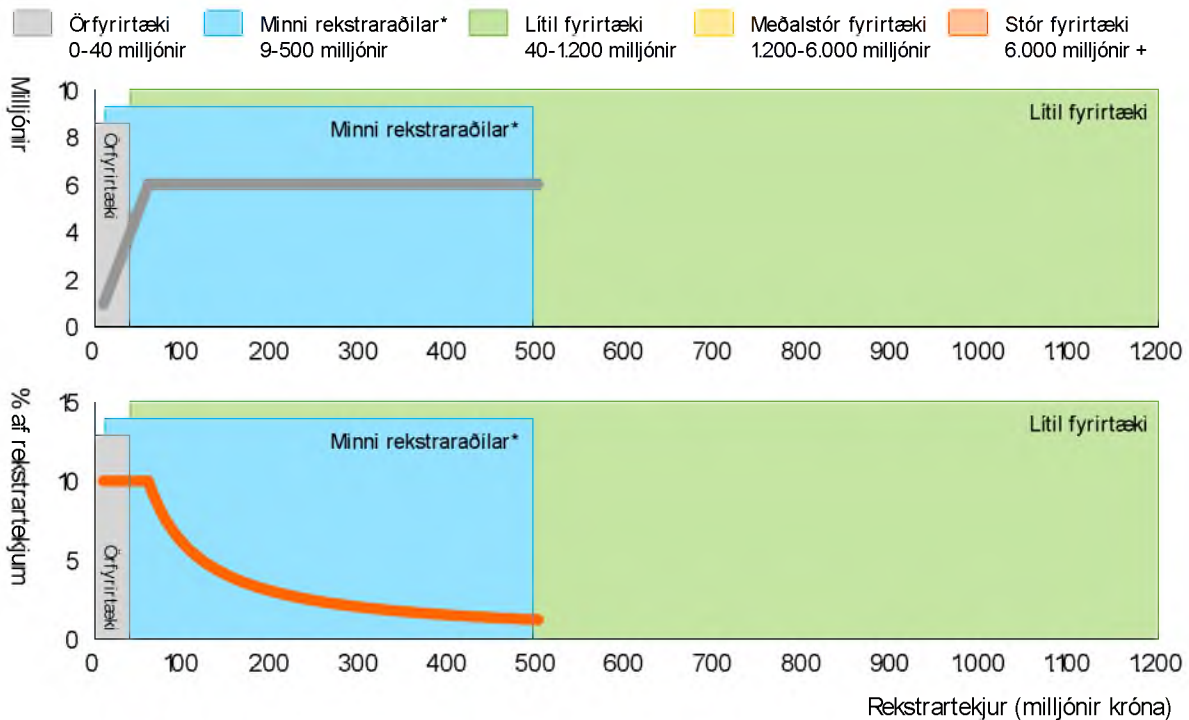
*Minni rekstraraðilar samkvæmt skilyrðum frumvarpsins, með tekjum undir 500 milljónir
Heimildir: Creditinfo

Í öðru lagi er hámarksfjárhæð lánsins 6 m.kr. og tiltekið að lánsfjárhæð geti ekki orðið hærri en 10% af tekjum rekstraraðila. Ekki verður betur séð en að slík skilyrði nýtist einkum örfyrirtækjum, með fáa starfsmenn, litla ársveltu og rekstrarkostnað í samræmi við stærð. Sem dæmi má nefna að fyrirtæki sem er með 500 m.kr. í ársveltu og uppfyllir skilyrði um stuðningslán getur tekið lán sem nemur rúmlega 1% af heildartekjum fyrirtækisins. Stuðningurinn fer fallandi fyrir öll fyrirtæki sem eru með ársveltu meiri en 60 m.kr. og á við um 97% fyrirtækja sem eru með ársveltu undir 500 m.kr.

Stuðningslán fyrir fyrirtæki sem orðið hafa fyrir a.m.k. 40% tekjusamdrætti í apríl

Milljónir króna og hlutfall af rekstrartekjum árið 2019

*Minni rekstraraðilar samkvæmt skilyrðum frumvarpsins, með tekjur undir 500 milljónir
Heimildir: Frumvarp um fjárstuðning til minni rekstraraðila vegna heimsfaraldur kórónuveiru

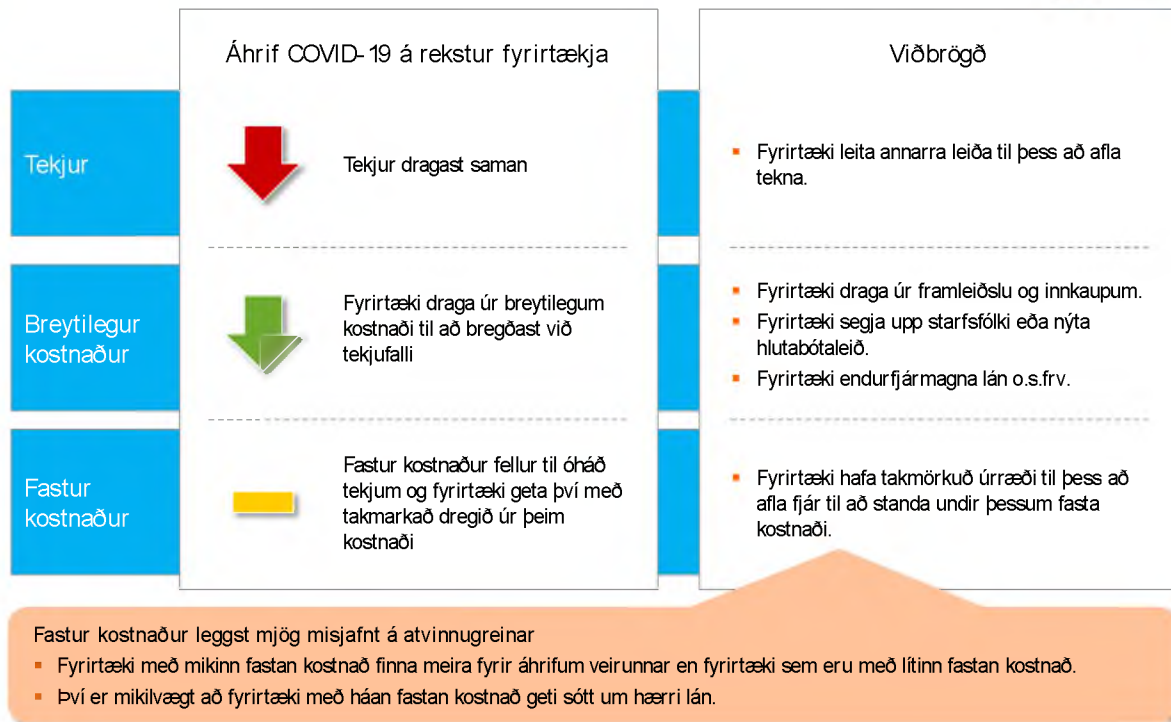
Samtök atvinnulífsins leggja til að tvær breytingar verði gerðar á skilyrðum stuðningslána,

- 1) Stuðningslán nái til fyrirtækja sem eru með tekjur undir 1,2 ma.kr.
- 2) Lánsfjárhæð taki mið af rekstrarkostnaði fyrirtækja í beinu hlutfalli við tekjufall, svo fremur sem tekjutapið er 40% eða meira.

Í viðauka er ítarleg útfærsla á tillögu SA.

Kostir ofangreindrar útfærslu er að aðgerðin er almennari og fjármunum er beint þar sem þörfin er mest. Lánsfjárhæð tekur mið af því hversu mikið tekjufallið er hjá hverju fyrirtæki og reiknast sem hlutfall af rekstrarkostnaði fyrirtækja. Þau fyrirtækja sem lenda í mestu tekjufalli og eru með háan fastan kostnað fá hærri lán en önnur sem standa frammi fyrir minna tekjufalli og eru með lágan fastan kostnað. Þá ná stuðningslánin einnig til lítilla fyrirtækja en ekki aðeins örfyrirtækja eins og gert er ráð fyrir í óbreyttri mynd.

Í ofangreindri tillögu er gengið út frá því að meðalstór og stærri fyrirtæki hafi kost á því að ganga í úrræði stjórnvalda varðandi brúarlánin, enn hafa slík lán hins vegar ekki komið til framkvæmda og þarf að leysa hið fyrsta. Mikilvægt er hins vegar að huga að samspili stuðningslána við brúarlánin. Eðlilegt væri ef stuðningslán og brúarlán yrðu háð hvoru öðru. Stuðningslánin yrðu þannig dregin frá ríkisábyrgð sem má veita hverju fyrirtæki með brúarlánunum.

2. Jöfnun tekjuskatts

Í 1. kafla frumvarps til laga um frekari aðgerðir til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldurs kórónuveiru er að finna breytingu á lögum um tekjuskatt, nr. 90/2003. Í 1. gr. er lagt til að bæta við tveimur bráðabirgðaákvæðum, LIV og LV. sem gerir fyrirtækjum sem sjá fram á tap á yfirstandandi ári kleift að sækja um frekari frestun á greiðslu tekjuskatts þar til álagning næsta árs liggur fyrir. Þau geta þá lækkað skattkröfuna sem nemur reiknaðri skatteign af tapi ársins, að uppfylltum skilyrðum laganna. Hámark skatts sem heimilt verður að fresta greiðslu á er 20 millj. kr., þ.e. skattur af 100 millj. kr. skattstofni, hagnaði fyrra árs. Af fjárhæðarmörkum er ljóst að úrræðið snýr fyrst og fremst að litlum og meðalstórum fyrirtækjum.

Að mati SA ætti ekki að takmarka fjárhæð skatteignarinnar með þessum hætti. Þau fyrirtæki sem skiluðu miklum hagnaði á síðasta ári geta hæglega lent í miklu tapi í núverandi árferði. Ríkissjóður setti ekki þak á skattgreiðslur þeirra fyrirtækja í fyrra. Ákvæðið í núverandi mynd felur þannig í sér ómálefnalega mismunun sem er ekki fullnægjandi rökstudd. Í skattheimtu verður að ríkja jafnræði og því eðlilegt að fyrirtæki með meiri hagnað en 100 millj. kr. í fyrra og fer í mikinn taprekstur í ár geti tekið tapið út á einu ári í stað fleiri. Aðgerðin er tekjuhlutlaus fyrir ríkissjóð að frádregnum fjármagnskostnaði.

3. Fjárhæð lokunarstyrkja

Í 5. gr. frumvarpsins til fjárukalaga er fjallað um fjárhæð lokunarstyrkja. Fjárhæðin skal vera jafnhá rekstrarkostnaði rekstraraðila á tímabilinu 24. mars til 3. maí 2020. Styrkurinn getur þó ekki orðið hærri en 800 þúsund kr. á hvern launamann sem starfaði hjá rekstraraðila í febrúar 2020, þó að

hámarki 2,4 millj. á hvern rekstraraðila. Að mati SA er hámarksfjárhæðin of lág og tekur með takmörkuðu móti mið af þeirri alvarlegu stöðu sem fjöldi fyrirtækja stendur frammi fyrir eftir að hafa þurft að loka starfsemi sinni með öllu í tæpar sex vikur.

Í þessu samhengi er jafnframt einkennilegt að frumvarpið horfir ekki til þess í hvaða starfshlutfalli launamenn fyrirtækis eru við mat á hámarki styrkfjárhæðar. Félag með 3 starfsmenn í 50% starfi getur því fengið hámarksstyrk en félag með 2 starfsmenn í 100% starfi getur mest fengið 1,6 millj. Kr. Heppilegra og gagnsærra væri að miða við fjölda heilsársstarfa.

4. Stuðningur við nýsköpunarfyrirtæki

Í 2. gr. frumvarps til laga um frekari aðgerðir til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldurs kórónuveiru eru lagðar til breytingar á lögum um stuðning við nýsköpunarfyrirtæki nr. 152/2009. SA fagna breytingunum og telja þær til bóta en telja að ganga megi lengra svo þær skili meiri árangri og leggja því til eftirfarandi breytingar:

- Að hækkun á þaki og endurgreiðsluhlutfalli taki gildi strax, fyrir rekstrarárið 2020, og að kapp verði lagt á að flýta útgreiðslum vegna ársins 2019.
- Að breytingar á 10. gr. verði ótímabundnar þannig að þær taki ekki aðeins til árána 2021 og 2022.
- Að sérstakur frádráttur frá álögðum tekjuskatti nemi allt að 35 hundraðshlutum af útlögðum kostnaði, að teknu tilliti til takmarkana samkvæmt 15. gr. sömu laga (nr. 152/2009). Fyrri hluti greinarinnar myndi hljóða svo eftir fyrrgreindar breytingar: „Nýsköpunarfyrirtæki sem er eigandi að rannsóknar- eða þróunarverkefnum sem hlotið hafa staðfestingu skv. 5. gr. á rétt á sérstökum frádrætti frá álögðum tekjuskatti sem nemur allt að 35 hundraðshlutum af útlögðum kostnaði vegna þessara verkefna enda sé um að ræða frádráttarbæran rekstrarkostnað í skilningi 1. mgr. 1. tölul. 31. gr. laga nr. 90/2003, um tekjuskatt.“ Með öðrum orðum er lagt til að „25 hundraðshlutum“ verði breytt í „allt að 35 hundraðshlutum“.
- Að hámark kostnaðar til útreiknings á frádrætti frá álögðum tekjuskatti hjá hverju fyrirtæki verði 1.100.000.000 kr. óháð því hvort um er að ræða aðkeypta rannsóknar- eða þróunarvinnu. Síðari hluti ákvæðis 10. gr. laga nr. 152/2009 myndi þannig hljóða svo: „Hámark kostnaðar til útreiknings á frádrætti hjá hverju fyrirtæki skal vera 1.100.000.000 kr. Þar af er heimilt að aðkeypt rannsóknar- og þróunarvinna nemi að hámarki 200.000.000 kr.“

5. Nýsköpun ungs fólks

SA fagna auknu framlagi til Nýsköpunarsjóðs námsmanna, sem er fyrir háskólanema í grunn- og meistaranámi, sem hefur reynst vel til að tengja nám við nýsköpunarstarf í fyrirtækjum.

SA vilja einnig vekja athygli á því að mjög gróskumikið nýsköpunarstarf fer fram í framhaldsskólum. Í Fyrirtækjasmíðju Ungra frumkvöðla stofna nemendur og reka eigin fyrirtæki auk þess að vinna að viðskiptahugmynd á 13 vikna námskeiði sem miðar að því að efla skilning þeirra á fyrirtækjarekstri. Þátttakendur fjármagna stofnun fyrirtækis með sölu hlutabréfa, ráða í stöðugildi og búa til ítarlega viðskiptaáætlun sem er hrint í framkvæmd og taka þátt í vörusýningu í Smáralind. Fyrirtækið er að

lokum gert upp með ársreikningi og skýrslu í lok tímabilsins. Framkvæmdin er höfð eins raunveruleg og kostur er. Höndlað er með peninga og nemendum veitt ábyrgð til mikilvægrar ákvarðanatöku.

Samkvæmt þeim sem þekkja vel til nýsköpunarstarfs í landinu almennt og Fyrirtækjasmíðjunnar eru mörg þessara verkefna þess eðlis að alvöru fyrirtæki gætu komið út úr því og nemendur þeirra eru tilbúnir til að halda áfram með þau. Fjárveitingar úr einhvers konar sjóði kæmi sér vel og væri til þess fallið að skapa störf. SA leggja því til að stofnaður verði sjóður sem þessir nemendur geti sótt í að eða sjóður sem fyrir er verði útvíkkaður í þessum tilgangi með auknu fjármagni.

6. Átak til að fjölga tímabundnum störfum fyrir námsmenn

Í frumvarpi til fjárukalaga er gert ráð fyrir 2.200 m.kr. framlagi til sérstaks átaks til að fjölga tímabundnum stöfum fyrir námsmenn 18 ára og eldri á komandi sumri þar sem þeir eigi engan eða takmarkaðan rétt til atvinnuleysisbóta. Þetta átak takmarkast við samvinnu Vinnumálastofnunar og félagsmálaráðuneytis við stofnanir ríkisins og sveitarfélög. Stefnt er að því að með átakanu verði til 3.000 tímabundin störf hjá ríkisstofnunum og sveitarfélögum.

SA vilja koma því á framfæri að undirstaða verðmætasköpunar í landinu er hjá fyrirtækjum á almennum markaði og í eigu einkaaðila. Það sætir því furðu að þetta samstarf nái ekki til einkafyrirtækja en það er ljóst að sum þeirra þurfi að ráða inn tímabundna starfskrafta í sumar vegna sumarleyfa starfsfólks. Einnig er líklegt að mörg fyrirtæki sleppi því að ráða inn sumarfolk vegna bágrar fjárhagslegrar stöðu og velji fremur að draga úr þjónustu í sumar. Með þessari aðgerð væri því hægt að hvetja fyrirtæki til þess að ráða námsmenn og auka þannig enn frekar á fjölbreytni þeirra starfa sem námmönnum stendur til boða í sumar. Þar að auki myndi þetta aðstoða fyrirtæki við að halda uppi starfsemi og þjónustustigi í sumar á meðan starfsfolk þeirra er í sumarleyfum.

7. Aðlögun að breyttu umhverfi á líka við um opinbera markaðinn

Óhjákvæmilega mun efnahagssamdrátturinn hafa mikil áhrif á rekstur ríkissjóðs og útlit fyrir halli á rekstri ríkissjóðs í ár verði meiri heldur en mældist að meðaltali á árunum 2008-2010.

Íslenskt atvinnulíf glímir við efnahagsskell sem er án allra fordæma og það mun taka nokkur ár að vinna upp framleiðslutapið. Ríkissjóður getur ekki brugðist við versnandi efnahagshorfum, tekjufalli og auknum útgjöldum með hækkun skatta og gjalda á íslenskt atvinnulíf til að standa undir samneyslunni líkt og gert var í kjölfar bankahrunsins. Ísland er háskattaríki í alþjóðlegum samanburði og frekari skattahækkanir á verulega laskað atvinnulíf er aðeins til þess fallið að dýpka efnahagssamdráttinn. Aukin hagræðing í ríkisrekstri er nauðsynleg og verður verkefni næstu missera þegar faraldurinn hefur gengið yfir. Stöðugt þarf hins vegar að horfa til þeirra fjármuna sem ríkissjóður hefur úr að spila hverju sinni. SA hvetja stjórnvöld til að horfa til þeirrar stöðu sem nú er uppi og finna allar mögulegar leiðir til að draga úr útgjöldum og hagræða í rekstri.

Í ljósi þessa lýsa Samtök atvinnulífsins yfir vonbrigðum enn á ný yfir því að engin hagræðingarkrafa er sett á ríkisstofnanir í frumvarpi til fjárukalaga. Opinberir markaðurinn eins og hinn almenni þarf að aðlagast breyttu efnahagsumhverfi.

8. Matvælasjóður

Að lokum vilja Samtök atvinnulífsins benda á að í frumvarpi til fjárukalaga er gert ráð fyrir 500 m.kr. framlagi til (nýs) Matvælasjóðs auk þess sem þegar hefur verið samþykkt til AVS-sjóðsins og Framleiðnisjóðs landbúnaðarins og 1150 m.kr. framlagi til (nýs) fjárfestingasjóðs, Kríu. Stofnun beggja sjóðanna er til umfjöllunar á Alþingi (mál 711 og 728).

Samtök atvinnulífsins styðja þessi ákvæði frumvarps til fjárukalaga enda hafa þau lýst stuðningi við stofnun beggja sjóða og nauðsynlegt að tryggja fjármagn til að sjóðirnir nái markmiðum sínum og efli þannig nýsköpun, þróun og verðmætasköpun í atvinnulífinu.

Samtök atvinnulífsins telja þessar breytingar afar mikilvægar og styðja þær.

9. Eftirlit

Í 19. gr. frumvarps til laga um fjárstuðning til minni rekstraraðila vegna heimsfaraldurs kórónuveiru er lagt til að nefnd sem ráðherra skipar á grundvelli 2. mgr. ákvæðis til bráðabirgða II í lögum um ríkisábyrgðir, nr. 121/1997 hafi eftirlit með framkvæmd III. kafla frumvarpsins. Í 19. gr. er jafnframt vísað í 3. mgr. bráðabirgðaákvæðis II. Í 24. gr. frumvarpsins má finna breytingar á lögum nr. 121/1997 þar sem lagt er til að nýju bráðabirgðaákvæði verði bætt við lögin. Ákvæðið hefur hins vegar hvorki 2. né 3. mgr. og þar er ekki fjallað um eftirlitsnefnd skipaða af ráðherra. Vegna þeirra mistaka er ómögulegt fyrir SA að taka afstöðu til þess hvernig eftirliti með lögunum mun vera háttað.

Lokaorð

Starfsmenn SA eru hér eftir sem hingað til reiðubúnir að svara öllum frekari spurningum og koma á framfæri öllum frekari gögnum vegna málsins.

Virðingarfyllt,
f.h. Samtaka atvinnulífsins

Halldór Benjamín Þorbergsson

Viðauki. Ítarleg útfærsla á tillögu SA varðandi stuðningslán til fyrirtækja

Stuðningslán eiga það sammerkt með áður kynntum brúarlánnum að þau eru eins konar rekstrarlán til að aðstoða fyrirtæki í gegnum tímabundinn lausafjórvara. Mikilvægt er að úrræði stjórnvalda séu markviss og almenn.

Samtök atvinnulífsins leggja því til að tvær breytingar verði á skilyrðum stuðningslána,

- 1) Stuðningslán nái til fyrirtækja sem eru með tekjur undir 1,2 ma.kr.
- 2) Lánsfjárhæð taki mið af rekstrarkostnaði fyrirtækja í beinu hlutfalli við tekjufall, svo fremur sem tekjutapið er 40% eða meira.

Fyrirtæki sem sýna fram á að minnsta kosti 40% tekjutap á 60 daga tímabili frá 1. mars – 30. september geta sótt um lánið. Aðgerðin er einföld og gagnsæi mikið. Í stað þess að upphæð lánsins miðist við tekjur fyrra árs eða hámarks 6 milljóna króna eins og lagt er til í frumvarpinu leggja Samtök atvinnulífsins til að upphæð lánsins ráðist af föstum kostnaði fyrirtækisins í beinu hlutfalli við tekjufallið.

$$\text{Lán} = (\text{Tekjutap á 60 dögum frá 1.mars} - 30.\text{september}) \\ * (\text{fastur kostnaður á sama tímabili})$$

Dæmi:

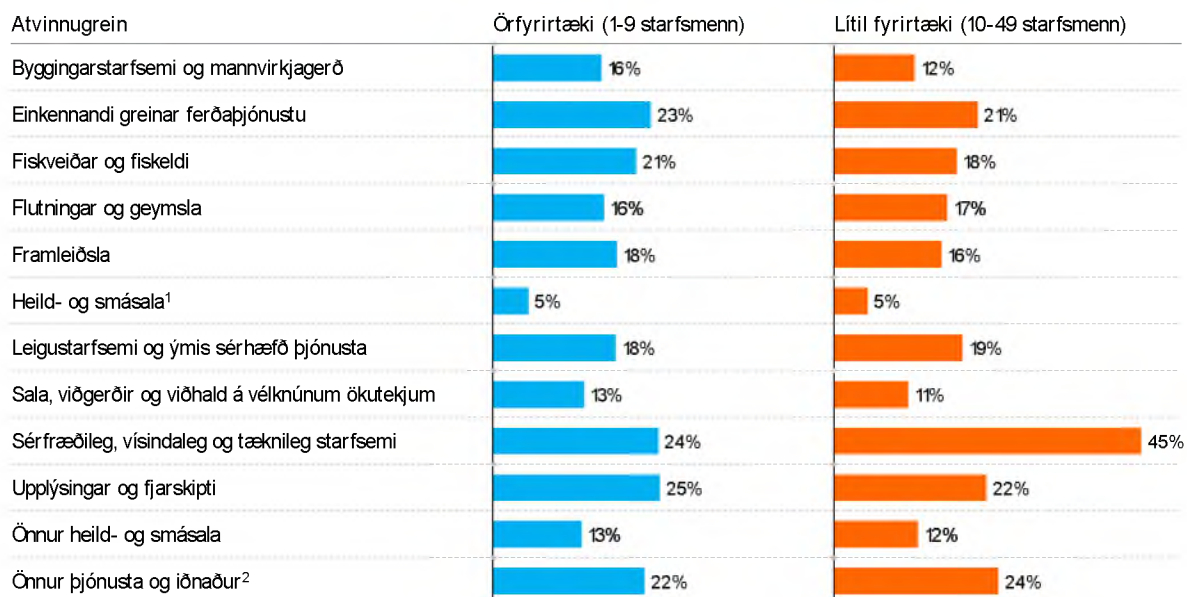
Ef fyrirtæki verður fyrir 40% tekjutapi og fastur kostnaður þess er t.d. ein milljón króna á þessu tveggja mánaða tímabili verður fjárhæðin sem viðkomandi fyrirtæki getur fengið lánað.

$$40\% * 1.000.000 \text{ kr.} = 400.000 \text{ kr.}$$

Með þessu móti ræðst upphæð láns af annars vegar tekjutapi fyrirtækisins yfir tímabilið og hins vegar hversu hár fastur kostnaður fyrirtækið ber. Fastur kostnaður er mishár eftir atvinnugreinum og atvinnugreinar því misvel í stakk búnað til að takast á við mikinn tekjusamdrátt af völdum heimsfaraldursins. Að mati Samtaka atvinnulífsins er því þessi leið æskilegri og til þess fallin að styðja betur við fyrirtæki í gegnum mesta samdráttinn. Þá nær aðgerðin einnig til lítilla fyrirtækja.

Fastur kostnaður leggst misþungt á fyrirtæki eftir atvinnugreinum

Fastur kostnaður sem hlutfall af rekstrartekjum árið 2018

¹Heild- og smásala með lyf, lækningavörur, matvöru (og aðrar nauðsynjar)

²Félagasamtök og önnur þjónusta, Námuþróftur o.s.frv., gisting og veitingar utan ferðaþjónustu, vatnsveita og fráveita

³Rekstrarliðir til stofns fasts kostnaðar: 100% af föstum kostnaði auk vaxtagjalda, 50% af rekstarkostnaði sem er ekki hægt að skipta í fastan og breytilegan kostnað

Gera má ráð fyrir því að með því að útvíkka tekjuviðmið þeirra fyrirtækja sem geti sótt um lán upp í 1,2 milljarð og að lánsfjárhæðin taki mið af föstum kostnaði fyrirtækjanna má gróflega áætla að umfangið geti orðið allt að 12 milljarða króna.

Nefndasvið Alþingis
b.t. fjárlaganefndar
Austurstræti 8–10
101 Reykjavík
nefndasvid@althingi.is

Reykjavík, 27. apríl, 2020

Efni: Umsögn um frumvarp til fjárukalaga fyrir árið 2020, sbr. lög nr. 26/2020.

Hinn 21. apríl síðastliðinn lagði fjármála- og efnahagsráðherra fram á Alþingi frumvarp til fjárukalaga fyrir árið 2020, sbr. lög nr. 26/2020 (þskj. 1253 í 724. máli). Frumvarpinu var vísað til fjárlaganefndar að 1. umræðu lokinni hinn 22. apríl. Með tölvupósti óskaði nefndin eftir umsögn SAF – Samtaka ferðaþjónustunnar.

Í grófum dráttum er tilgangur frumvarpsins tvíþættur, þ.e. annars vegar að tryggja ráðherra heimild til sammingsgerðar við Seðlabanka Íslands um umönnun umsýslu vegna svokallaðra stuðningslána og hins vegar að afla heimilda til 13,2 ma.kr. fjárheimilda til félagslegra aðgerða, styrkingu nýsköpunar og þróunar og svokallaðra lokunarstyrkja.

Í byrjun vill SAF koma eftirfarandi á framfæri:

Hinn 20. mars sl. var lögum um atvinnuleysistryggingar og ábyrgðarsjóður launa breytt. Þar var vinnuveitendum gert kleift að viðhalda ráðningasambandi við starfsmenn með lækkuðu starfshlutfalli. Höfuðáhersla var lögð á að viðhalda ráðningasambandi það væri besta viðspyrman fyrir samfélagið á þeim tíma. Í greinargerðinni með lögnum er talað um tímabundið ástand og að gert væri ráð fyrir að þær breytingar sem lagðar eru til í frumvarpinu gildi í afmarkaðan tíma þar til aðstæður skýrast.

Þetta var mikilvæg aðgerð á þeim tíma en nú eru aðstæður skýrari. Þrátt fyrir að um tímabundið ástand sé að ræða er ljóst að aðgerðin dugar ekki fyrirtækjum í ferðaþjónustu sem standa frammi fyrir algjöru tekjufalli. Fyrirtækin eiga því við mjög alvarlegan lausafjáranda að stríða og ljóst er að þau geta ekki greitt starfsfólki jafnvel hluta launa um margra mánaða skeið. Af sömu orsökum er ljóst að fyrirtækin ráða ekki við að greiða starfsfólki fullan uppsagnarfrest eins og tilgangur laga um hlutabótaleiðina gerir ráð fyrir og félagsmálaráðherra og VMST hafa nýverið áréttað. Áframhaldandi áhersla á hlutabótaleiðina sem lausn á vanda ferðaþjónustufyrirtækja mun því gera það að verkum að lausafé þrýtur og fjöldagjaldþrot í greininni verða nær óumflýjanleg. SAF leggja því þunga áherslu á að aðgerðir stjórnvalda komi til móts við þessa stöðu hið fyrsta á þann hátt að losa fyrirtækin undan þeirri skyldu að greiða starfsfólki uppsagnarfrest. Með þeim hætti má leysa bráðavanda fyrirtækjanna vegna launakostnaðar og skapa svigrúm til að vinna að lausnum varðandi annan kostnað fyrirtækja, s.s. fasteignagjöld og -skatta, kostnað vegna fjárfestinga, viðhalds búnaðar o.fl.

Ísland er einstakur áfangastaður og mikilvægt að þegar þjóðir hætta að vera uppteknar við sóttvarnir og að bjarga mannlífum verði fyrirtækin tilbúin að þjónusta erlenda ferðamenn. Það verður ekki gert ef aðgerðir stjórnvalda verða til þess fallnar að keyra fyrirtækin í gjaldþrot. Rétt er að vekja athygli á að flest fyrirtæki í ferðaþjónustu, eins og í atvinnulífi landsmanna almennt, eru einkafyrirtæki eða einkahlutafélög þar sem eigendur eru að mestu sjálfir í ábyrgð. Á undanföllum árum hefur byggst upp mikil þekking og reynsla í þessum fyrirtækjum og eigendur hafa gjaman bæði lagt hagnað úr rekstri til fjárfestinga og lagt eigin eignir að veði. Eins og gefur að skilja er mikil hætta á að ekki aðeins fjárhagsleg verðmæti fari forgörðum heldur jafnframt mikilvæg þekking og reynsla sem er augljós framtíðarávinningur ef vel er að málum staðið. Fjöldagjaldþrot er engin lausn. Stjórnendur og eigendur ferðaþjónustufyrirtækja eru ekki eins og skopparabolti sem skoppar strax upp aftur eftir að hafa farið niður heldur munu almenn gjaldþrot ferðaþjónustufyrirtækja hamla verulega uppbyggingu í greininni á

ný, jafnvel um árabíl. Aðgerðir stjórnvalda hljóta að þurfa að tryggja sem hraðasta efnahagslega uppbyggingu og verðmætasköpun til að takmarka samfélagslegan kostnað til lengri tíma. Skýrasta leiðin til þess er að tryggja að ferðaþjónusta verði til sem heildstæð atvinnugrein en ekki aðeins fyrirtæki á stangli í kjölfar fjöldagjaldþrota. Einnig er þörf á að þær taki mið af þeim aðgerðum sem helstu samkeppnislönd Íslands eru að grípa til að styrkja samkeppnisstöðu atvinnugreinarinnar þegar hagkerfi heimsins taka við sér á ný. SAF leggja hér áherslu á að atvinnugreinin er í kapphlaupi við tímann. Greinin þarf þolinmótt fjármagn til langs tíma til að leggjast í var til lengri tíma svo fyrirtækin verði tilbúin að hefja starfsemi á ný og skapa verðmæti fyrir samfélagið strax og tækifæri gefst til.

Lokunarstyrkir og stuðningslán

SAF telja það afar jákvætt að stjórnvöld ætli að veita lokunarstyrki og stuðningslán til minni fyrirtækja. Hins vegar telja SAF að umfang lokunarstyrkja sé ekki nægjanlegt, m.t.t. þess fjárhæðarhámarks sem áætlað er að setja hverjum rekstraraðila og þess markmiðs sem stefnt er að. SAF telja einnig nauðsynlegt að veita veitingastöðum lokunarstyrki enda voru rekstrarforsendur þeirra algjörlega brostnar við birtingu auglýsingar um takmörkun á samkomum vegna farsóttar nr. 243/2020. Takmörkunin var þá orðin svo umtalsverð að ekki var stætt á að halda veitingastöðum áfram opnum og því hafði auglýsingin þau áhrif að stöðunum var *de facto* lokað með birtingu auglýsingarinnar. Á tímum sem þessum gildir ekki frasinn kunnugi *minna er meira*, heldur þarf ríkið að tileinka sér það að veita meira heldur en minna og rýmka takmörkin.

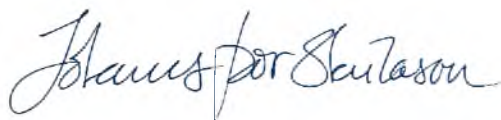
Fyrirkomulag stuðningslána gefur tilefni til að ætla að ríkið telji rétt að láta aðra um að taka forystu í verkefninu. Það er edlilegt að skilyrði séu sett um lántöku og ábyrgð. Það vekur hins vegar furðu þegar ríkið setur skilyrði um eitthvað fram í tímann, ef það er ekki uppfyllt þá fellur ríkisábyrgðin niður og ef lánið fer í vanskil þá lendir það á lánveitanda. Skilyrði um að lántaki megi ekki ráðstafa fjármunum með ákveðnum hætti því þá falli ríkisábyrgðin niður hefur þær afleiðingar að lánveitandi verður hikandi að veita lán. Það hægir á kerfinu og vinnur gegn markmiðum laganna um að viðhalda atvinnustigi og efnahagssumsvifum. Lánveitandi getur ekki borið ábyrgð á hegðun lántaka til framtíðar. Markmið lánanna er að vinna gegn lausafjárvanda og því mega skilyrðin ekki vera letjandi fyrir lánveitendur. Þetta verður að vera úrræði sem minni fyrirtæki geti nýtt sér í raun. Að öðrum kosti er betra heima setið en af stað farið.

Samkvæmt ofangreindu þá mun SAF koma með athugasemdir við frumvarpið um fjárstuðning til minni rekstraraðila vegna heimsfaraldurs kórónuveiru. Nefndarmenn eru beðnir um að hafa í huga að það þarf nauðsynlega að leggja frekara fjármagn til þessara ráðstafana en það sem mælt er fyrir um í fjárukafrumvarpinu enda þarf að rýmka þær girðingar sem frumvarpið setur. SAF leggja því áherslu á að nefndin horfi til hærri kostnaðar við stuðningslánaúrræðið, t.d. vegna hærri tekjumarka og/eða hækkunar á hámarksupphæð lánanna.

Nýsköpun og þróun

Tillaga um 2.3 ma.kr. til að efla nýsköpun og þróun er afar jákvætt skref. Gera má ráð fyrir að SAF muni setja fram athugasemdir og ábendingar um frumvarp til laga um matvælasjóð.

Virðingarfyllt,

Jóhannes Þór Skúlason
framkvæmdastjóri Samtaka ferðaþjónustunnar

Reykjavík 27. apríl 2020

Nefndarsvið Alþingis við Austurvöll
B.t. efnahags- og viðskiptanefndar
og fjárlaganefndar

Umsögn um 724. mál á þingskjali 1253 og 725. mál á þingskjali 1254: Stuðningslán

Umsögnin nær til beggja frumvarpa, þ.e. frumvarps um fjárstuðning til minni rekstraraðila vegna heimsfaraldurs kórónuveiru og fjáráukalaga þar sem er fyrirhugað að afla lagaheimildar m.a. vegna kostnaðar og ábyrgða vegna frumvarpsins um fjárstuðning við minni rekstraraðila. Athugasemdir við einstakar greinar snúa þó að mestu að fyrrnefnda málinu.

Umsögn og athugasemdir Samtaka fjármálafrirtækja (SFF) beinast einkum að fyrirkomulagi stuðningslána.

Frumvörpin gera ráð fyrir að stuðningslán verði veitt af lánastofnunum en verði með fullri ríkisábyrgð. Um er að ræða einfalda ábyrgð sem felur það í sér að lánastofnun þarf að sýna fram á að innheimta lánsins hafi verið árangurslaus áður en hægt er að krefja ríkissjóðs um innlausn ábyrgðarinnar. Gert er ráð fyrir að lánastofnun annast mat á því hvort fyrirtæki uppfylli skilyrði fyrir stuðningsláni. Sett er hámark á gjaldtöku lánastofnunar vegna veitingar lánsins við 2%. Með frumvarpinu er fastsett að vextir stuðningslána skulu vera þeir sömu vextir og af sjö daga bundnum innlánnum lánastofnana hjá Seðlabanka Íslands. Stuðningslánið er til 30 mánaða og skal greitt upp með mánaðarlegum greiðslum síðustu 12 mánuði lánstímans.

Meðal atriða sem þarfnast frekari skoðunar að mati SFF eru:

1. Hvort ástæða er til þess að lán þessi séu veitt í gegnum efnahagsreikninga lánastofnana. Lánin eru alfarið á ábyrgð ríkis, og réttur til þeirra byggir á skýrum viðmiðum sem skilgreind eru í frumvarpinu. Að mati SFF kemur vel til álita að lánin séu á veitt í gegnum efnahagsreikning Ríkisábyrgðarsjóðs, Seðlabanka eða annarra sérshæfðrar lánastofnunar í eigu ríkisins. Lánastofnanir eru í raun umsýsluaðilar skv. frumvarpinu og ætlað að aðstoða við úrvinnslu umsókna en eins gæti Skatturinn annast þá úrvinnslu samhliða úrvinnslu umsókna um lokunarstyrki. Óháð því hvort stuðningslánin eru á efnahagsreikningi lánastofnana eða ekki gæti Skatturinn annast mat á rétti til stuðningslána og tilkynnt lánastofnunum þar um.
2. Í ljósi þess að ætlunin er að gera umsóknarferlið rafrænt væri til hagræðis að gera breytingar á lögum um aðför og eftir atvikum öðrum lögum þannig að hægt verði að hafa allt ferlið rafrænt, þ.m.t. undirbúning og undirritun rafrænna skuldaskjala með beinni aðfararheimild.

3. Gera þarf ráð fyrir möguleika lántaka á málsskoti sambærilegu og finna má í 8. gr. og snýr að lokunarstyrkjum. Þannig geti lántaki skotið niðurstöðu um lántökurétt og fjárhæð stuðningsláns til úrskurðaraðila telji hann að matið sé rangt.
4. Ekkert er fjallað um kostnað vegna innheimtu lánanna séu þau á efnahagsreikningi lánastofnana. Þar sem lánin er að fullu með ábyrgð ríkis hlýtur ríkissjóður að bera þann hluta innheimtukostnaðar sem ekki innheimtist hjá lánþega. Tryggja þarf lánastofnunum fullt skaðleysi af innheimtu lánanna og taka fram að við innheimtu lánanna verði farið eftir reglum og ferlum hverra lánastofnunar.
5. Gert er ráð fyrir að stuðningslánin verði með vöxtum sem samsvara vöxtum innlána lánastofnana hjá Seðlabanka sem bundin eru í 7 daga. Þeir vextir eru 0,75% lægri en vextir á 7 daga veðlánnum sem lánastofnunum standa til boða til að fjármagna þessi lán. Vaxtamunur þessara lána er því neikvæður um 0,75%. Lánskjör stuðningslánanna verða að minnsta kosti að samsvara vöxtum á veðlánnum Seðlabanka til lánastofnana að viðbættum bankaskatti. Sé vilji til þess að stuðningslánin séu á vöxtum sem er undir markaðskjörum þarf endurfjármögnun Seðlabanka að vera í takt við það. Margir seðlabankar, þar á meðal Seðlabanki Evrópu, eru að endurfjármagna lán lánastofnana með lánnum sem eru undir stýrivöxtum bankans.
6. Samkvæmt frumvarpinu eru hlutlæg skilyrði lögð til grundvallar fyrir rétti til stuðningsláns. Mikilvægt er að svo sé og að komi frekari skilyrði t.d. í samningi fjármálaráðuneytis og Seðlabanka, þarf að vera alveg skýrt að fari lánastofnunum eftir þeim hlutlægu skilyrðum fyrir veitingu lánsins sem tilgreind eru í frumvarpinu, sé ríkisábyrgðin óupprekjanleg.
7. Í 2. mgr. 12. gr. frumvarpsins kemur fram: „rekstraraðili (umsóknaraðili) staðfesti við umsókn að hann uppfylli skilyrði 10. gr., að upplýsingar sem hann skilar og liggja til grundvallar ákvörðun fjárhæðar skv. 11. gr. séu réttar og að honum sé kunnugt um að það geti varðað álagi, sektum eða fangelsi að veita rangar eða ófullnægjandi upplýsingar“. Það mætti bæta við að lánastofnun mun að fremsta megni gæta að því að skilyrði séu uppfyllt skv. 10. gr. en komi í ljós síðar að umsóknaraðili hafi ekki uppfyllt öll ákvæðin, þrátt fyrir staðfestingu hans þess efnis eins og fram kemur í ákvæðinu, leiði það ekki til niðurfellingar ábyrgðar ríkissjóðs. Er það efnislega sambærilegt því sem fram kemur í greinargerð með frumvarpinu við 4. tölul. 10. gr. að því er varðar greiðslur til hluthafa og tengdra aðila.
8. 14. gr. mælir fyrir um að stuðningslán skuli eingöngu nýta til að standa undir rekstrarkostnaði rekstraraðila. Hér þyrfti að bæta við að lánastofnun geti sett slík skilyrði fram við rekstraraðila fyrir útgreiðslu láns en geti ekki borið ábyrgð á því að rekstraraðili brjóti gegn skilyrðinu. Ríkið beri ábyrgð gagnvart lánastofnuninni þrátt fyrir að það komi í ljós síðar að rekstraraðili hafi nýtt lán til annars en rekstrarkostnaðar. Í þessu sambandi er rétt að benda á að gert er ráð fyrir viðurlögum við broti í 21. gr. frumvarpsins.
9. Með frumvarpinu eru sett skilyrði varðandi arðgreiðslur og greiðslur af lánnum rekstraraðila til eigenda. Þessi skilyrði munu endurspeglast í lánaskilmálum stuðningslána. Það getur hins vegar ekki verið í höndum lánastofnunar að bera ábyrgð á því ef lántaki brýtur gegn þessu skilyrði með þeim hætti að að ábyrgð ríkissjóðs falli niður. Lánastofnun er umsóknaraðili vegna stuðningslána en getur ekki haft eftirlit með rekstraraðilum á lánstímanum.

10. Líftími ríkisábyrgðarinnar er 30 mánuðir samkvæmt frumvarpinu. Sé stuðningslán veitt í formi skuldabréfs getur innheimta þess tekið um 3 til 6 mánuði, sé stuðningslán veitt í formi lánssamnings tekur innheimta nokkuð lengri tíma eða 6 til 12 mánuði að því gefnu að ekki verði tekið til varna af hálfu lántaka. Ákvæði frumvarpsins um að innheimta stuðningslánsins fari fram síðustu 12 mánaði ábyrgðartímans er því torvelt í framkvæmd. Hér eru tveir möguleikar. Falli ríkisábyrgðin skilyrðislaust niður eftir 30 mánuði er óhjákvæmilegt að lánstími stuðningslánanna verði styttri sem væntum innheimtutíma nemur. Hinn kosturinn er að lánstími stuðningslánanna verði 30 mánuðir og ríkisábyrgðin standi þangað til innheimtuferlið hefur leitt í ljós greiðslugetu lánþega. Mögulegt væri að stytta innheimtutímamann með því að mæla fyrir um það í lögum hversu langt þurfi að ganga í innheimtuaðgerðum áður en heimilt er að innleysa ábyrgð ríkissjóðs, t.d. að árangurslaust fjárnám sé nægilegt til að virkja ábyrgð ríkissjóðs. Einnig væri mögulegt að mæla fyrir um í lögum að lánastofnun verði heimilt að lengja niðurgreiðsluferlið í allt að 6 ár án þess að ríkisábyrgð falli niður.
11. Frumvarpið gerir ráð fyrir að 'lánastofnun' veiti stuðningslánið. Óljóst er á hvaða forsendum ákvörðun mun byggja um hvaða lánastofnun skuli afgreiða umsóknir einstaka lántaka. Mörg minni fyrirtækja eru í litlum lánaviðskiptum við lánastofnanir. Óljóst er því hvaða lánastofnun ætti að taka að sér veitingu stuðningslánsins í hverju tilviki.

Virðingarfyllst,

Yngvi Örn Kristinsson, hagfræðingur SFF

Nefndasvið Alþingis
b.t. fjárlaganefndar og efnahags- og viðskiptanefndar
nefndasvid@althingi.is

Reykjavík, 27. apríl 2020

Efni: Umsögn SI um frumvarp um frekari aðgerðir til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldurs kórónuveiru, 726 mál, frumvarp um fjárstuðning til minni rekstraraðila vegna heimsfaraldurs kórónuveiru, 725. mál og frumvarp til fjárukalaga fyrir árið 2020, 724. mál.

Samtök iðnaðarins (hér eftir „samtökin“ og „SI“) hafa tekið til umsagnar frumvörp um aðgerðir til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldurs kórónuveiru, mál nr. 724, 725 og 726.

Til móts við mesta efnahagssamdrátt í heila öld

Samtök iðnaðarins fagna annarri aðgerðaáætlun stjórnvalda sem kynnt var af forystumönnum ríkisstjórnarinnar þann 21. apríl sl. en í ofangreindum frumvörpum er leitast við að lögfesta þær aðgerðir. Frá því að fyrsta aðgerðaáætlun stjórnvalda var kynnt fyrir um mánuði síðan hafa borist jákvæðar fréttir um að virkum COVID-19 smitum hér á landi hafi fækkað umtalsvert. Á sama tíma hefur hins vegar komið betur í ljós hversu mikil neikvæð efnahagsáhrif heimsfaraldur kórónuveiru hefur haft, hér á landi og í okkar helstu viðskiptalöndum. Hér á landi er nú reiknað með stærsta efnahagssamdrætti í heila öld og að atvinnuleysi verði meira en áður hefur sést hér á landi. Nú þegar eru um 53 þúsund manns á atvinnuleysisráði eða í hlutastarfaleið.

Þörf á frekari aðgerðum

Önnur aðgerðaáætlun stjórnvalda er kynnt í ljósi þessarar þróunar. Ljóst er að þörf er á frekari aðgerðum til ná þrjúþættu markmiði aðgerðanna, þ.e. að í þeim felist fullnægjandi varnir, vernd og viðspyrna fyrir heimilin, fyrirtækin og hagkerfið. Afstaða SI er því sú að þrátt fyrir að í aðgerðum stjórnvalda felist skref í rétta átt þá þarf meira til. Eftir því sem dregur úr faraldrinum og sóttvarnaraðgerðum vegna hans munu áherslur í aðgerðum stjórnvalda þurfa að færast í auknum mæli úr því að bregðast við bráðavanda yfir á þær aðgerðir sem nauðsynlegar eru til að skapa kröftuga viðspyrnu fyrir efnahagslífið að faraldrinum loknum. Með því móti er stutt við verðmætasköpun með tilheyrandi framtíðartekjum fyrir ríkissjóð.

Mikill samdráttur í öllum helstu greinum iðnaðar

Samdrátturinn sem nú er í hagkerfinu er ekki bundinn við eina grein efnahagslífsins. Engin grein er undanskilin áhrifum þeirrar heimskreppu sem kórónuveiran hratt af stað. Mikill samdráttur er t.d. í öllum helstu greinum iðnaðar um þessar mundir, þ.e. byggingariðnaði og mannvirkjagerð, framleiðsluiðnaði og hugverkaiðnaði. Má í því sambandi nefna að samkvæmt nýlegri könnun meðal stjórnenda iðnfyrirtækja vænta 75% iðnfyrirtækja samdráttar á öðrum ársfjórðungi þessa árs og tæplega helmingur þeirra vænta að samdrátturinn í tekjum verði meiri en fjórðungur. Áhrifin af samdrætti greinarinnar eru víðtæk fyrir vinnumarkaðinn en í iðnaði störfuðu í fyrra um 43 þúsund manns en nú er um einn af hverjum fimm í iðnaði á atvinnuleysisbótum eða í greiðslum vegna minna starfshlutfalls eða ríflega 8 þúsund manns.

Samdráttur í iðnaði hefur mikil áhrif á hagkerfið en greinin skapaði um 22% landsframleiðslunnar, fimmtung starfa og 30% gjaldeyrstekna á síðasta ári. Áfallið sem hagkerfið er nú að verða fyrir undirstrikar mikilvægi fjölbreytts efnahagslífs og í því sambandi mikilvægi öflugs iðnaðar.

Þörf á umfangsmeiri og fjölþættari aðgerðum

Umfang þeirra 20 aðgerða sem stjórnvöld hafa boðað, og að hluta hrint í framkvæmd, í tilefni af heimsfaraldri kórónuveirunnar eru um 290 ma.kr. eða um 10% af landsframleiðslu. Um er að ræða tvær aðgerðaáætlanir með fjölþættum aðgerðum sem nýtast heimilum og fyrirtækjum vel í að takast á við afleiðingar veirufaraldursins. Fyrsta aðgerðaáætlunin var mun umfangsmeiri en önnur aðgerðaáætlunin eða um 230 ma.kr. samanborið við 60 ma.kr. umfang þeirrar áætlunar sem hér er til umfjöllunar. Er það mat SI að önnur aðgerðaáætlunin, sem umsögn þessi fjallar um, mætti verið umfangsmeiri og að aukin áhersla væri á þætti sem bæta samkeppnishæfni landsins, verja störf og skapa ný, auka viðspyrnu efnahagslífsins og skapa þannig tekjur fyrir ríkissjóð í framtíðinni.

Mikilvægt að allir gangi í takt

Samtökin telja jákvætt að sjá að ríkisstjórn, Seðlabanki Íslands og lánveitendur gangi í takt að sameiginlegu markmiði við erfiðar aðstæður. SI fagna yfirlýsingum forystumanna ríkisstjórnarinnar um að meira verði gert og taka heilshugar undir að betra sé að gera of mikið en of lítið við þessar aðstæður. SI telja rétt að benda á ýmis atriði sem væru að mati samtakanna til þess fallin að styrkja aðgerðirnar og ofangreind frumvörp enn frekar og auka þannig líkur á öflugri viðspyrnu fyrir íslenskt efnahags- og atvinnulíf til skemmri og lengri tíma.

I. Frumvarp um frekari aðgerðir til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldurs kórónuveiru, 726 mál¹

Í frumvarpi um frekari aðgerðir til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldurs kórónuveiru er að finna fjölþættar aðgerðir sem miða að því að draga úr tjóni, tryggja að neikvæð áhrif á atvinnulíf og efnahag vari sem skemmst og skapa aðstæður fyrir öflugra viðspyrnu í kjölfarið. Samtökin fagna frumvarpinu og telja mikilvægt að það nái fram að ganga. Samtökin vilja þó gera athugasemdir við einstaka þætti frumvarpsins sem verða útlistaðar hér að neðan.

Efling nýsköpunar

SI fagna eindregið auknum stuðningi við nýsköpun og telja að með þeim aðgerðum sem hafa verið kynntar séu líkur auknar á því að atvinnugreinar sem byggja á hugviti og nýsköpun geti sótt fram í þeim efnahagsþrengingum sem við blasa og veitt kröftuga viðspyrnu til skemmri og lengri tíma og þannig verði aukið við fjölbreytni í atvinnulífi og útflutningsgreinum. SI leggja áherslu á að fjölbreyttara atvinnulíf veiti aukinn stöðugleika til framtíðar. Í þessu ljósi er yfirlýsing stjórnvalda um að skapa forsendur fyrir öflugri efnahagslegri viðspyrnu á grundvelli hugvits og þekkingar sérstaklega jákvæð og í raun eðlilegt framhald af nýsköpunarstefnu stjórnvalda sem kynnt var haustið 2019 þar sem því var lýst yfir að Ísland væri nýsköpunarland.

SI hvetja til þess að tillögurnar verði samþykktar með eftirfarandi breytingum.

¹ <https://www.althingi.is/altext/150/s/1255.html>

Hækkun á endurgreiðsluhlutfalli og þaki vegna fjárfestinga í rannsóknum og þróun

Það er samhengi á milli efnahagslegrar velsældar og fjárfestingar í rannsóknum og þróun (R&B). Þeim mun meiri sem fjárfesting í R&B er, þeim mun meiri er efnahagsleg velsæld. Hér á landi koma um 2/3 af fjárfestingu í R&B frá einkaaðilum. Með endurgreiðslum ríkisins á útgjöldum fyrirtækja til rannsókna og þróunar (R&B) er hvatt til frekari fjárfestingar í nýsköpun. Sú fjárfesting er ekki eingöngu hagkvæm fyrir viðkomandi fyrirtæki heldur hlýst af henni samfélagslegur ávinningur.

Fjárfesting í R&B skapar störf í samfélaginu, umsvif aukast þannig að ríkissjóður fær auknar skatttekjur og útflutningur eykst sem styrkir hagkerfið. Sá hvati sem felst í endurgreiðslum á kostnaði vegna R&B hefur gefið góða raun hér á landi frá því að því fyrirkomulagi var komið á fyrir um áratug síðan. Það er því jákvætt að sjá umbætur á núverandi kerfi en samtökin telja að lengra ætti að ganga til að verja störf, skapa fleiri störf, renna fleiri stoðum undir hagkerfið, auka útflutningstekjur og skapa aukin verðmæti sem skila ríkissjóði tekjum í framtíðinni.

Samtökin leggja því til eftirfarandi breytingar:

- Að breytingar á 10. gr. laga nr. 152/2009 verði **ótímabundnar**.
- Að hækkun á þaki og endurgreiðsluhlutfalli **taki gildi strax**, fyrir rekstrarárið 2020 og að kapp verði lagt á að flýta útgreiðslum vegna ársins 2019.
- Að sérstakur frádráttur frá álöggðum tekjuskatti nemi **allt að 35 hundraðshlutum af útlögðum kostnaði, að teknu tilliti til takmarkana samkvæmt 15. gr. sömu laga** (nr. 152/2009). Fyrirhluti greinarinnar myndi hljóða svo eftir fyrrgreindar breytingar: „Nýsköpunarfyrirtæki sem er eigandi að rannsóknar- eða þróunarverkefnum sem hlotið hafa staðfestingu skv. 5. gr. á rétt á sérstökum frádrætti frá álöggðum tekjuskatti sem nemur allt að 35 hundraðshlutum af útlögðum kostnaði vegna þessara verkefna enda sé um að ræða frádráttarbæran rekstrarkostnað í skilningi 1. mgr. 1. tölul. 31. gr. laga nr. 90/2003, um tekjuskatt.“ Með öðrum orðum er lagt til að „20 hundraðshlutum“ verði breytt í „allt að 35 hundraðshlutum“.
- Að hámark kostnaðar til útreiknings á frádrætti frá álöggðum tekjuskatti hjá hverju fyrirtæki verði 1.100.000.000 kr. óháð því hvort um er að ræða aðkeypta rannsóknar- eða þróunarvinnu. Síðari hluti ákvæðis 10. gr. laga nr. 152/2009 myndi þannig hljóða svo: „Hámark kostnaðar til útreiknings á frádrætti hjá hverju fyrirtæki skal vera 1.100.000.000 kr. Þar af er heimilt að aðkeypt rannsóknar- og þróunarvinna nemi að 200.000.000 kr.“

Nánari rökstuðning fyrir umræddum breytingartillögum SI má finna í **viðauka I** við umsögn þessa.

Rýmkaðar fjárfestingaheimildir lífeyrissjóða í vísisjóðum og aukin framlög til Kríu

Vísað er í fyrirhugaða hækkun á heimild lífeyrissjóða til að fjárfesta í sjóðum um sameiginlega fjárfestingu í nýsköpunarfyrirtækjum, úr 20% í 35% (IV. kafla, 4. gr.). Lífeyrissjóðum verður heimilt að eiga allt að 35% í stað 20% af hlutdeildarskírteinum eða hlutum í sjóðum um sameiginlega fjárfestingu. Heimild þessi á að ná til sjóða um sameiginlega fjárfestingu sem eingöngu fjárfesta í litlum og meðalstórum nýsköpunarfyrirtækjum. SI telja breytinguna jákvæða og til þess fallna að liðka fyrir stofnun nýrra fjárfestingasjóða (hér eftir vísisjóða) á sviði nýsköpunar.

Þessi aðgerð, ásamt fyrirhugaðri stofnun Kríu fjárfestingasjóðs, fara vel saman. Þá er jákvætt að sjá að til stendur að flýta stofnun Kríu og auka framlög til sjóðsins samkvæmt fjáraukalögum. Mikilvægt er að Kríu verði komið á fót eins fljótt og verða má þannig að hann geti komið til móts við stofnun nýrra vísisjóða á árinu 2020. Þá hafa einnig verið kynnt áform um sérstaka „stuðnings-Kríu“ sem mun bjóða mótframlag til fjárfestinga í sprotafyrirtækjum.

Þetta er jákvætt, sérstaklega í ljósi þess að mörg dæmi eru um að sprotafyrirtæki standi frammi fyrir fjárhagslegri óvissu.

Námsmenn virkjaðir í nýsköpun

SI leggja áherslu á að Alþingi samþykki aukin framlög til Nýsköpunarsjóðs námsmanna, skv. fjárukalögum 2020, og telja einnig jákvætt að nýsköpunarfyrirtæki geti ráðið til sín starfsmenn af atvinnuleysissskrá til allt að sex mánaða í senn í samvinnu Vinnumálastofnunar og Nýsköpunarmiðstöðvar Íslands.

Endurgreiðsla virðisaukaskatts til sveitarfélaga

SI fagna því að í frumvarpinu sé lagt til að sveitarfélög eða stofnanir og félög sem alfarið eru í eigu þeirra öðlist tímabundinn rétt til endurgreiðslu virðisaukaskatts af vinnu manna á byggingarstað vegna byggingar, viðhalds eða endurbóta á öðru húsnæði en íbúðar- og frístundahúsnæði, sem alfarið er í eigu þeirra. Mikilvægt er að liðka fyrir markmiði sveitarfélaga um 15 ma.kr. flýtiframkvæmdir. Byggir ákvæðið á reynslu sem fékkst eftir fjármálaáfallið 2008 þegar sveitarfélögum eða stofnunum og félögum sem alfarið eru í eigu sveitarfélaga var veitt samsvarandi heimild til endurgreiðslu virðisaukaskatts. Þar sem um tímabundna hækkun á endurgreiðslu er að ræða þarf að hafa í huga að umrædd flýtiverkefni fara nú í hönnun og í kjölfarið hefst jarðvinnan. Þessir tveir verkþættir taka tíma og því mikilvægt að endurgreiðsla virðisaukaskatts taki einnig til jarðvinnu svo að hægt verði að ná markmiðum með aðgerðinni á tímabilinu.

Mikilvægt er að fá sveitarfélögin í aðgerðir til að bregðast við niðursveiflunni og skapa viðspyrnu fyrir íslenskt atvinnulíf. Það er um 150 ma.kr. uppsöfnuð viðhaldspörf í innviðum á vegum sveitarfélaga, þ.e. í fráveitum, sveitarfélagavegum, fasteignum sveitarfélaga og í úrgangsmálum samkvæmt skýrslu SI og FRV um stöðu innviða. Mikilvægt er að ríkið skapi hvata fyrir sveitarfélögin til að fara í þessar innviðafrankvæmdir nú. Með innviðafrankvæmdum sveitarfélaga á þessu sviði eru sköpuð störf, dregið úr niðursveiflunni og byggt undir hagvöxt til framtíðar. SI fagna framgöngu SÍS, Reykjavíkurborgar og fleiri sveitarfélaga og nú ríkisins í þessum efnunum en með því eru bæði varin og sköpuð störf og verðmæti til skemmri og lengri tíma. Umfang aðgerðanna verður meira en ella, áhrifanna gætir víðar um land og framkvæmdir verða af fjölbreyttari toga, smáar og stórar. Það er jákvætt.

Endurgreiðsla virðisaukaskatts til þjónustugreina

Eitt markmiðið Allir vinna átaksins er að draga úr svartri atvinnustarfsemi og skapa jákvæða hvata fyrir neytendur að eiga lögleg viðskipti við heilbrigð fyrirtæki og fagmenn, m.a. á sviði löggiltra iðngreina. Ljóst er að þjónustuiðngreinar hafa ekki fallið undir þetta átak en sömu sjónarmið eiga við um þær greinar, þ.e. snyrtifræði, hársnyrtiðn, gull- og silfursmíði, kjól- og klæðskeraiðn og ljósmyndun. Ennfremur eru nú fordæmalausar aðstæður þar sem rekstur þessara fyrirtækja er sérstaklega erfiður og sum þeirra hafa sætt lokunum vegna ákvarðana heilbrigðisyfirvalda til að sporna gegn útbreiðslu kórónuveirunnar. Ljóst er að hluti þeirra úrræða sem stjórnvöld hafa boðað taka til þessara fyrirtækja. Til að auka viðspyrnu fyrirtækja á þessum sviðum telja SI að horfa eigi til þess að útvíkka Allir vinna átakið svo það nái til þeirra enda væri endurgreiðsla á virðisaukaskatti í þessum greinum til þess fallin að auka eftirspurn neytenda eftir þjónustu frá fyrirtækjum og þannig aðstoða fyrirtæki, bæði á meðan þessum erfiða tíma stendur og við endurreisn eftir að ástandið er yfirstaðið.

Frestun skattgreiðslna lögaðila

Í 1. gr. frumvarpsins er lagt til að lögaðilum með takmarkaða ábyrgð sé heimilt að fresta fyrirframgreiðslu tekjuskatts vegna ársins 2019 og jafna á móti tapi ársins 2020, þegar það raungerist. Er hér verið að koma til móts við fyrirtækin sem skv. áður nefndri könnun á meðal stjórnenda iðnfyrirtækja vænta 75% samdráttar á öðrum ársfjórðungi þessa árs. Samtökin fagna því að verið sé að koma til móts við fyrirtæki í landinu með þessum hætti en gera þó athugasemdir við hámark þess skatts sem heimilt er að fresta greiðslu á, sem eru 20 m.kr. Ljóst er að úrræðið nær ekki að fullu til allra fyrirtækja í landinu en ástandið í samfélaginu hefur aftur á móti áhrif á þau öll, stór sem smá.

Þrátt fyrir að meginþorri fyrirtækja falli undir úrræðið, þá er ljóst að sanngirnirök leiði til þess að fyrirtæki sem skiluðu miklum hagnaði á árinu 2019 og ber því að greiða meira en 20 m.kr. í tekjuskatt njóti sama hagræðis og önnur fyrirtæki. Núverandi ástand getur komið alveg jafn illa niður á þeim fyrirtækjum – smáum og stórum – sem hafa eftir atvikum mögulega lagt í auknar fjárfestingar, og því eðlilegt að jafnræðis sé gætt, að þessu leyti. Samtökin leggja því til að ekkert hámark verði á fjárhæð þess skatts sem heimilt er að fresta greiðslu á þannig að úrræðið nái að fullu til þeirra fyrirtækja sem skattskyld eru á Íslandi.

II. Frumvarp um fjárstuðning til minni rekstraraðila vegna heimsfaraldurs kórónuveiru, 725. mál²

Samtök iðnaðarins telja mikilvægt að auka viðspyrnu fyrirtækja til að flýta efnahagsbatanum þegar efnahagshjólin fara aftur að snúast. Tryggja þarf viðunandi lausafjárstöðu fyrirtækjanna, koma til móts við rekstrarstöðvun og minnkuð umsvif með beinum fjárveitingu frá hinu opinbera sem og auka aðgang fyrirtækja að hagstæðum lánnum, með lágum vöxtum. Því til viðbótar telja SI mikilvægt að skapa jákvæða hvata til að eiga viðskipti við fyrirtæki sem hafa orðið fyrir hvað mestu áfalli vegna lokunar starfsstöðva vegna ákvörðunar sóttvarnaryfirvalda, t.d. með endurgreiðslu eða niðurfellingu virðisaukaskatts. Samtökin fagna þeim aðgerðum sem lagðar eru til í frumvarpi þessu en vilja hér að neðan þó útlista athugasemdir sínar við einstaka aðgerðir.

Lokunarstyrkur

Í II. kafla frumvarpsins er lagður til styrkur, svokallaður lokunarstyrkur, til handa þeim rekstraraðilum sem var skylt að loka eða hætta tímabundið starfsemi og þjónustu vegna ákvörðunar sóttvarnaryfirvalda. Styrkfjárhæð er bundin hámarki, 800 þús. krónur á starfsmann og að hámarki 2,4 m.kr. fyrir hvern rekstraraðila. Samtökin fagna því að styrkja eigi með þessum hætti fyrirtæki sem hafa ekki getað starfað sökum ákvörðunar yfirvalda en ljóst er að einungis hluti þeirra fyrirtækja sem svo er ástatt um munu njóta umræddra styrkja. Hér ber til þess að líta að krafa er um að tekjur séu 75% lægri í apríl 2020 en í apríl 2019. Ljóst er að umrædd krafa um 75% tekjufall er töluvert íþyngjandi en rekstraraðstæður fyrirtækja eru ólíkar og gæti í sumum tilvikum útsjónarsemi og jafnvel nýsköpun hjá fyrirtækjum sem hefur gert fyrirtækjunum kleift að skapa sér örlytlar tekjur á meðan ástandið varir leitt til þess að fyrirtækin fái engan stuðning þrátt fyrir að tekjutap sé verulegt, t.d. 74% á milli ára.

Ennfremur gera SI athugasemdir við fjárhæð styrkjanna og viðmiðun þeirra. Styrkirnir virðast eingöngu miðast við örfyrirtæki sem eru með litla yfirbyggingu og kostnað. Ljóst er að fyrirtæki sem hafa þurft að sæta lokunum hafa leitast við að nýta sér hlutastarfaleiðina og í því samhengi þurft að bera 25% launakostnað á meðan tekjur eru litlar sem engar.

² <https://www.althingi.is/altext/150/s/1254.html>

Því til viðbótar hafa fyrirtæki þurft að bera fastan kostnað. Umræddir styrkir, sér í lagi hámarkið, mun því í mörgum tilvikum ganga of skammt til að bæta fyrirtækjum það tjón sem orðið hefur vegna stöðvunarinnar.

Að auki má benda á að við útreikning styrkja er ekki miðað við starfshlutfall starfsmanna. Í 5. gr. frumvarpsins segir að lokunarstyrkur getur ekki orðið hærri en 800 þús. kr. á hvern launamann. Sú staða er því uppi að fyrirtæki sem er með tvo starfsmenn í 100% vinnu, samtals tvö stöðugildi, getur fengið að hámarki 1,6 m.kr. í styrk en fyrirtæki með þrjár starfsmenn í vinnu í 50% starfshlutfalli, samtals 1,5 stöðugildi, getur fengið hámarksstyrk, þ.e. 2,4 m.kr.

Með vísan til framangreinds leggja samtökin til að styrkirnir séu hækkaðir, þá sér í lagi hámarkið, skilyrði séu rýmkuð og tryggt að fyrirtæki njóti jafnræðis við úthlutun umræddra styrkja óháð starfshlutfalli þeirra starfsmanna sem hjá þeim starfa.

Stuðningslán

Í III. kafla frumvarpsins er lagt til að ríkissjóður ábyrgist að fullu stuðningslán frá lánastofnunum til rekstraraðila, sem veitt eru fram til ársloka 2020. Eitt þeirra skilyrða er að skattskyldar tekjur hafi numið frá 9 m.kr. að 500 m.kr. á árinu 2019 og tekjufall á tímabilinu 1. mars til 30. september 2020 verði a.m.k. 40%. Markmið aðgerðarinnar er að styðja við greiðsluflæði í hagkerfinu með því að auka möguleika smærri fyrirtækja á að standa undir föstum kostnaði. Samtökin benda á tvennt í þessu samhengi. Í fyrsta lagi er ljóst að lægri mörk skilyrðanna, þ.e. 9 m.kr. eru tvöfalt hærri en mörkin fyrir lokunarstyrkjunum. Hafa því smæstu fyrirtækin sem hafa þurft að loka starfsemi, sem í flestum tilvikum má vænta að séu einyrkjar, þ.e. einstaklingar í sjálfstæðri atvinnustarfsemi, einungis möguleika á að nýta sér lokunarstyrkina og ekki liggur fyrir rökstuðningur fyrir þeirri ákvörðun. Í öðru lagi eru efri mörkin ekki í samræmi við skilgreiningu löggjafarvaldsins á litlum fyrirtækjum sem skv. lögum um ársreikninga eru fyrirtæki með hreina veltu sem nemur 1,2 ma.kr. Er því stór hluti lítilla fyrirtækja undanskilinn þessum aðgerðum.

Samtökin leggja ríka áherslu á að aðgerðir stjórnvalda nái til allra fyrirtækja sem eins er ástatt um, óháð stærð. Sé ætlunin að aðstoða einungis minni fyrirtæki þarf hið minnsta að gæta að því að lítil og örfyrtæki, skv. skilgreiningu löggjafans, njóti aðstoðar. Þess ber þó að geta að engin sérstök rök virðast lögð fyrir því að styðja eigi einungis minnstu fyrirtækin með sértækum aðgerðum frumvarpsins. Hér þarf að mati samtakanna að ganga lengra og styðja betur við fyrirtækin sem hafa þurft að bera fastan kostnað auk launakostnað þrátt fyrir litlar sem engar tekjur, á sama tímabili. Verði ekki tryggt að aðgerðirnar nái til fleiri aðila má ætla að viðspyrna þeirra fyrirtækja sem falla utan úrræðanna verði minni, með tilheyrandi samfélagslegu tjóni.

Samtökin leggja til stuðningslánin nái til fyrirtækja með tekjur undir 1,2 ma.kr. Í ljósi þess að fastur kostnaður er stór hluti í rekstri fyrirtækja, sérstaklega hjá litlum og meðalstórum fyrirtækjum, þá leggja samtökin til að lánsfjárhæð taki mið af rekstrarkostnaði fyrirtækja í beinu hlutfalli við tekjufall, svo fremi sem tekjutapið er 40% eða meira.

III. Frumvarp til fjárukalaga fyrir árið 2020, 724. mál³

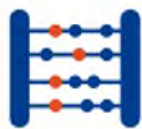
Samtökin fagna áformum um aðgerðir ríkisstjórnarinnar en vilja umfangsmeiri og víðtækari aðgerðir sem efla efnahagslega viðspyrnu hagkerfisins.

³ <https://www.althingi.is/altext/pdf/150/s/1253.pdf>

Fjölga þarf stoðum og auka verðmætasköpun. Með því að efla samkeppnishæfni verða til aukin verðmæti, aukin fjölbreytni í atvinnulífi, fleiri störf, auknar útflutningstekjur og auknar framtíðartekjur ríkissjóðs. Það er því mikils að vinna, sér í lagi á þessum tímamarki að vinna að umbótum í átt að aukinni samkeppnishæfni.

Samkeppnishæfni er nokkurskonar heimsmeistaramót þjóða í lífsgæðum. Þeim mun meiri sem samkeppnishæfnin er, þeim mun meiri verðmæti verða til og þar með verður meira til skiptanna. Fjórar stoðir framleiðni, og þar með samkeppnishæfni eru menntun, innviðir, nýsköpun og starfsumhverfi. Nú er tækifæri til þess að efla samkeppnishæfni Íslands með því að huga að þessum fjórum málaflokkum.

Menntun

Nýsköpun

Starfsumhverfi

Innviðir

Tækifærið felst í því að hlúa að því sem fyrir er og verja störf samhliða því að byggja undir fjölbreyttara atvinnulíf með því að virkja hugvit landsmanna, styðja við nýsköpun, styrkja mannauðinn, byggja upp innviði sem mæta þörfum samfélagsins og bæta starfsumhverfið. Með því að fjölga stoðunum er byggt undir stöðugleika með fleiri störfum, auknum útflutningi og nýjum atvinnugreinum.

Mikilvægt er að mati SI að við náum kröftugri viðspyrnu með markvissum aðgerðum. Með því að veita kröftuga viðspyrnu strax samhliða því að bregðast við fyrirsjáanlegri lausafjárkrísu geta öflug fyrirtæki staðið af sér storminn og annað aukinni eftirspurn þegar óvissu er aflétt. Þá eru tækifæri gripin núna til þess að örva eftirspurn enn frekar til að flýta fyrir batanum, meðal annars í útflutningi. Sérstaklega er horft til verkefna sem geta skilað áhrifum fljótt og hafa jafnframt jákvæð langtímaáhrif. Með því að kynna aðgerðir strax má hafa áhrif á væntingar heimila og fyrirtækja sem hefur nú þegar áhrif á efnahagslífið og mildar niðursveifluna. SI vill leggja til aðgerðir í eftirtöldum fimm flokkum með það að markmiði að efla samkeppnishæfni Íslands til skemmri og lengri tíma enda skapar það aukin verðmæti. Því er brýnt að sú aðgerðaáætlun sem hér er til umfjöllunar á Alþingi ásamt þeim næstu endurspegli þær áherslur svo efnahagur landsins nái aftur fyrri styrk.

Nýsköpun og hugverk

- Með auknum fjárfestingum í rannsóknum og þróun eru verðmæti og störf varin, færri uppsagnir verða en ella og nýsköpunarfyrirtæki nýta síður hlutastarfaleiðina.
- Á sama tíma eykur stuðningur við nýsköpun framleiðni og skapar forsendur fyrir framtíðarhagvexti.

Byggingariðnaður

- Byggingamarkaður hefur snöggkólnað en áfram verður þörf fyrir uppbyggingu íbúða.
- Hið opinbera getur haft jákvæð áhrif á greinina með ýmsum úrræðum og þarf að horfa sérstaklega til þess núna með það að markmiði að draga úr sveiflum og stuðla að hagkvæmari og skilvirkari uppbyggingu.
- Ljúka þarf nauðsynlegu umbótastarfi í samræmi við tillögur áttakshóps frá janúar 2019 og yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar í tengslum við Lífskjarasamning.

Innviðir

- Með því að flýta nauðsynlegum og arðbærum framkvæmdum er fjárfest í vexti framtíðar.
- Umtalsverð uppsöfnuð þörf er á fjárfestingum í innviðum landsins og var hún metin 372 ma.kr. í skýrslu SI og FRV frá 2017.
- Nú er góður tími til framkvæmda í stórum og smáum verkum um land allt enda er slaki í hagkerfinu og vaxtastig hagkvæmt.

Menntamál

- Við aðstæður sem þessar munu margir sækja í starfsnám, sér í lagi fólk sem hefur starfað við iðngreinar án réttinda. Menntakerfið þarf að taka á móti öllum þeim sem sækja um skólavist. Einnig þarf að tryggja nemendum námslok.
- Beina þarf fleirum í STEM (raunvísindi, tæknigreinar, verkfræði, stærðfræði) greinar enda eykur það hagvöxt til lengri tíma litið og fyrirtæki hafa þurft að leita út fyrir landsteinana að sérfræðingum á þessum sviðum.

Starfsumhverfi

- Létta álögur af fyrirtækjum til að skapa þeim betri starfsskilyrði sem leið til vaxtar og atvinnusköpunar.
- Lækka á tryggingagjald og fella niður næstu gjalddaga.
- Lækka á fasteignaskatta á atvinnuhúsnæði og fella niður næstu þrjá gjalddaga skattsins.
- Útvíkkun á verkefnið Allir vinna! sem lýtur að endurgreiðslu á virðisaukaskatti vegna tiltekinnar vinnu þannig að það taki til fleiri verkefna og borð við vegna jarðvinnu, vinnu á verkstæði og verksmiðjuframleiddra íbúðarhúsa eða húseininga.
- Einföldun á regluverki og skilvirkara eftirlit.

Að lokum vilja Samtök iðnaðarins ítreka ánægju sína með framkomnar tillögur stjórnvalda til að mæta þeim efnahagsþrengingum sem blasa við íslensku atvinnulífi. Samtökin leggja til að frumvörpin verði samþykkt, að teknu tilliti til framangreindra athugasemda.

Virðingarfyllst,

Sigurður Hannesson,
framkvæmdastjóri SI

Viðauki I

Hækkun á endurgreiðsluhlutfalli og þaki vegna fjárfestinga í rannsóknum og þróun

I. Almenn

Með endurgreiðslum ríkisins á útgjöldum fyrirtækja til rannsókna og þróunar (R&D) er hvatt til fjárfestingar í nýsköpun. Sú fjárfesting er ekki eingöngu hagkvæm fyrir viðkomandi fyrirtæki heldur hlýst af henni samfélagslegur ávinningur. Fjárfesting í R&D skapar störf í samfélaginu, umsvif aukast þannig að ríkissjóður fær auknar skatttekjur og útflutningur eykst sem styrkir hagkerfið. Reynslan sýnir að hvatarnir skila tilætluðum árangri. Með því að hækka þak á endurgreiðslur ríkissjóðs vegna R&D er samkeppnisumhverfi innlendra fyrirtækja jafnað við starfsumhverfi erlendis og fjárfest í hagvexti framtíðar þar sem stærri fyrirtæki geta aukið umsvif sín, með því að ráðast í ný rannsókna- eða þróunarverkefni, setja aukinn slagkraft í núverandi verkefni eða flytja verkefni hingað til lands, og þannig verða til störf hér á landi auk þess sem hugverkaréttindin eru þá skráð hér á landi og framtíðartekjur af þeim verða þá sömuleiðis til á Íslandi með tilheyrandi skattgreiðslum. Aðgerðin skapar þannig tekjur fyrir ríkissjóð til skemmri og lengri tíma.

Til samburðar við hlutastarfaleiðina og atvinnuleysisbætur stuðlar hækkun á endurgreiðslum á R&D að því að fyrirtæki velja að halda starfsfólki í vinnu fremur en að velja hlutastarfaleiðina til að mæta tímabundnum samdrætti en meirihluti kostnaðar vegna R&D eru laun sérfræðinga. Aðgerðin hvetur þannig til fjárfestinga í arðsömum verkefnum frekar en að hvetja til aðgerðaleysis með því að senda starfsfólk heim á atvinnuleysisbætur eða í hlutastarfaleið sem báðar eru fjármagnaðar af ríkissjóði.

II. Tillögur SI

Vísað er í fyrirhugaðar breytingar á lögum um stuðning við nýsköpunarfyrirtæki, nr. 152/2009, 10. gr. (kaflí II, 2.gr., mál 726). SI leggja til eftirfarandi breytingar:

- Að breytingar á 10. gr. verði **óttímabundnar**.
- Að hækkun á þaki og endurgreiðsluhlutfalli **taki gildi strax**, fyrir rekstrarárið 2020 og að kapp verði lagt á að flyta útgreiðslum vegna ársins 2019.
- Að sérstakur frádráttur frá álögðum tekjuskatti nemi **allt að 35 hundraðshlutum af útlögðum kostnaði, að teknu tilliti til takmarkana samkvæmt 15. gr. sömu laga** (nr. 152/2009). Fyrrihluti greinarinnar myndi hljóða svo eftir fyrrgreindar breytingar:

„Nýsköpunarfyrirtæki sem er eigandi að rannsóknar- eða þróunarverkefnum sem hlotið hafa staðfestingu skv. 5. gr. á rétt á sérstökum frádrætti frá álögðum tekjuskatti sem nemur allt að 35 hundraðshlutum af útlögðum kostnaði, að teknu tilliti til takmarkana þar sem það á við skv. 15. gr., vegna þessara verkefna enda sé um að ræða frádráttarbæran rekstrarkostnað í skilningi 1. mgr. 1. tölul. 31. gr. laga nr. 90/2003, um tekjuskatt.“ Með öðrum orðum er lagt til að „20 hundraðshlutum“ verði breytt í „allt að 35 hundraðshlutum“.
- Að hámark kostnaðar til útreiknings á frádrætti frá álögðum tekjuskatti hjá hverju fyrirtæki verði 1.100.000.000 kr. óháð því hvort um er að ræða aðkeypta rannsóknar- eða þróunarvinnu. Síðari hluti ákvæðis 10. gr. laga nr. 152/2009 myndi þannig hljóða svo:

„Hámark kostnaðar til útreiknings á frádrætti hjá hverju fyrirtæki skal vera 1.100.000.000 kr. Þar af er heimilt að aðkeypt rannsóknar- og þróunarvinna nemi 200.000.000 kr.“

III. Rökstuðningur

Niðurstöður greiningar SI á því svigrúmi sem er til staðar innan evrópska regluverksins eru þær að hækkun á þaki sé fyllilega innan þess ramma sem regluverkið heimilar og raunar er nægt svigrúm til að ganga enn lengra í þeim efnum. Markmiðið með því að hækka umrætt þak er að hafa áhrif á ákvarðanatöku hugverka- og hátæknifyrirtækja á Íslandi en slík hækkun mun skila sér í því að fyrirtæki auka almennt umsvif og ráðast í ný rannsóknar- og þróunarverkefni. Fjöldmörg dæmi eru t.a.m. um nýráðningar sem rekja má beint til tvöföldunar umrædds þaks með lögum sem tóku gildi 1. janúar 2019¹. Það skapar hins vegar ekki rétta hvata að skilyrða hluta hækkunar þaksins við aðkeypta rannsóknar- og þróunarvinnu. Þetta á sérstaklega við í þeirri stöðu sem nú blasir við í efnahagslífinu, þar sem stefnir í metatvinnuleysi hér á landi. Með því að skilyrða 200.000.000 kr. af 1.100.000.000 kr. við aðkeypta rannsóknar- og þróunarvinnu er beinlínis verið að hvetja fyrirtæki til að kaupa sérfræðipjónustu annars staðar frá í stað þess að byggja upp störf hér á landi. SI leggja því til ofangreinda breytingu á ákvæðinu.

Hvað varðar tillögu um enn frekari hækkun á endurgreiðsluhlutfalli, úr 20 í *allt að 35%* í stað 20 í 25% telja SI það fyllilega samrýmast heimildum samkvæmt evrópska regluverkinu og því verklagi sem nú er viðhaft hér á landi í þessum efnum. *Nánar útlistað hér að neðan:*

- Hámarkshlutföll aðstoðar ráðast af samblöndu ýmissa þátta, m.a. tegund verkefna og stærð fyrirtækja.
- Í 15. gr. laga nr. 152/2009 eru þeir helstu þættir þegar útlistaðir. Með því að vísa í 15. gr. í 10. gr. er því komið í veg fyrir tilvik þar sem stuðningur færi umfram heimildir. Um væri að ræða endurgreiðsluhlutfall upp á *allt að 35%*, með fyrirvara um ákvæði 15. gr. Lægri talan ræður.
- Eingöngu í einstökum tilfellum myndi 35% endurgreiðsla til einstaks fyrirtækis vegna einstaks verkefnis vera umfram þau mörk sem regluverkið setur. Undir þeim kringumstæðum yrði upphæð endurgreiðslu leiðrétt í meðförum RSK.
- Þak á endurgreiðslur ásamt því að heimildir um hámarkshlutföll vegna einstakra verkefna ná upp í allt að 80-100% samkvæmt regluverkinu skapa nægilegt svigrúm til að miða við allt að 35% endurgreiðslu samkvæmt 10. gr. laganna.

Reykjavík, 27. apríl, 2020

Nefndasvið Alþingis
b.t. fjárlaganefndar
Austurstræti 8–10
101 Reykjavík
nefnasvid@althingi.is

Efni: Umsögn um frumvarp til fjárukalaga fyrir árið 2020, sbr. lög nr. 26/2020.

Hinn 21. apríl síðastliðinn lagði fjármála- og efnahagsráðherra fram á Alþingi frumvarp til fjárukalaga fyrir árið 2020, sbr. lög nr. 26/2020 (pskj. 1253 í 724. máli). Frumvarpinu var vísað til fjárlaganefndar að 1. umræðu lokinni hinn 22. apríl. Með tölvupósti óskaði nefndin eftir umsögn SVP – Samtaka verslunar og þjónustu um frumvarpið.

Í grófum dráttum er tilgangur frumvarpsins tvíþættur, þ.e. annars vegar að tryggja ráðherra heimild til samningsgerðar við Seðlabanka Íslands um umönnun umsýslu vegna svokallaðra stuðningslána og hins vegar að afla heimilda til 13,2 mia. kr. fjárheimilda til félagslegra aðgerða, styrkingu nýsköpunar og þróunar og svokallaðra lokunarstyrkja.

Lokunarstyrkir

SVP telja afar jákvæð þau áform sem felast í lokunarstyrkjum og stuðningslánnum til minni fyrirtækja sem þurftu að leggja niður starfsemi í ljósi ákvæða auglýsingar um takmörkun á samkomum vegna farsóttar, nr. 243/2020. Það er þó álitamál hvort umfang lokunarstyrkja sé í raun nægilegt, m.t.t. þess fjárhæðarhámarks sem áætlað er að setja hverjum rekstraraðila og þess markmiðs sem stefnt er að. Af lestri umfjöllunar um *Áhrif á efnahagslífið* á bls. 10–11 í greinargerð frumvarps til laga um fjárstuðning til minni rekstraraðila vegna heimsfaraldurs kórónuveiru virðist áhrifamatið háð töluverðri óvissu sem m.a. snýr að því að hvaða leyti rekstraraðilar hafa nýtt sér önnur úrræði. Þrátt fyrir að lokunarstyrkjum sé aðeins ætlað að bæta rekstraraðilum hluta þess tekjutaps sem þeir hafa orðið fyrir vegna tímabundinnar lokunar á starfsemi verður að ætla að slíkum styrkjum sé ætlað að hafa raunveruleg áhrif á rekstrarstöðu þessara aðila. Miðað við þær upplýsingar sem virðast hafa legið fyrir við samningu frumvarpsins hlýtur a.m.k. að teljast óljóst hvort sú verði niðurstaðan og þar með er óljóst hvort umfang fjárheimildar til lokunarstyrkja geti talist nægilegt.

Nýsköpun og þróun

Tillaga um 2.300 m.kr. til að efla nýsköpun og þróun er að sama skapi afar jákvætt skref. Gera má þó ráð fyrir að SVP muni setja fram einhverjar athugasemdir og ábendingar í umsögn um frumvarp til laga um matvælasjóð.

Erlendir íbúar

Engum dylst að atvinnusvæðið Suðurnes hefur orðið fyrir verulegu höggi vegna aðgerða í tengslum við COVID-19 og í því samhengi er sérstök áhersla á viðbrögð á því svæði afar skynsamleg. Ástæða er til að fagna því sérstaklega að til standi að hrinta af stað átaki í að efla félagslega þátttöku og virkni íbúa með erlendan bakgrunn.

Undanfarin ár hafa fjölmargir einstaklingar af erlendum uppruna sest hér að og tekið virkan þátt í verðmætasköpun í atvinnulífinu. Erlent vinnuafli hefur reynst atvinnulífi og hagvexti á Íslandi afar mikilvægt. Smæð samfélagsins og verulegt umfang ferðaþjónustu en ekki síður verslunar og þjónustu hefur beinlínis framkallað verulega þörf fyrir vinnuafli. Það eru í raun hagsmunir allra að virkni fólksins verði aukin. SVP telja afar mikilvægt að stjórnvöld og atvinnulífið vinni saman að því að treysta stöðu þessa fólks, efla það og styrkja. Á sama tíma og við ætlumst til þess að erlendir íbúar aðlagist íslenskri menningu, þurfum við, sem eigum rætur á Íslandi, að laga okkur að þeirri staðreynd að við þurfum á þeim að halda.

Álagsgreiðslur til heilbrigðisstarfsfólks í framlínusveit

Álags- og áhættuumbun til heilbrigðisstarfsfólks í framlínusveit er í raun eðlileg í ljósi aðstæðna. SVP vilja nota tækifærið og hvetja til þess að þess verði gætt sérstaklega að umbunin nái til þeirra sem tekið hafa þátt í bakvarðasveit í heilbrigðisþjónustu ekki síður en fastráðnum starfsmönnum heilbrigðiskerfisins. Þeir sem tekið hafa þátt í bakvarðasveitinni njóta kjara í samræmi við gildandi kjarasamninga en vegna þess hve starfstími þeirra er skammur njóta þeir takmarkaðri veikindaréttar en margir fastráðnir starfsmenn í heilbrigðiskerfinu. Það má því segja að áhættutaka þeirra sé í ákveðnum skilningi meiri. Ef þeir sýkjast af COVID-19 í starfi á vettvangi bakvarðasveitarinnar og veikindin dragast á langinn geta þeir staðið frammi fyrir því að veikindaréttur nái ekki til alls þess tíma sem það tekur þá að ná fullum bata og starfsorku að nýju.

Heilsuefling í heimabyggð

Gerð er tillaga um 540 millj. kr. fjárheimild til verkefnisins *heilsuefling í heimabyggð*. Um verkefnið segir í greinargerð frumvarpsins:

Heilsugæsluþjónusta um land allt verður stórefld með sérstakri áherslu á geðrækt og andlegt heilbrigði. Í því felst að sérhæfðu starfsfólki innan heilsugæslunnar verður fjölgað, s.s. geðlæknum, sálfræðingum og félagsráðgjöfum. Þá verður fjarheilbrigðisþjónusta aukin enn frekar sem og samhæfing og samræming þjónustu heilsugæslu á landsvísi.

Að mati SVP er þarna um að ræða verkefni sem mögulegt er að einstakir einkaaðilar geti tekið að sér ekki síður en heilsugæslan. Af þeim sökum telja samtökin að taka verði forsendur fjárveitingarinnar til endurskoðunar.

Atvinnuúrræði fyrir námsmenn

Meðal félagslegra aðgerða sem ætlunin er að tryggja fjárheimildir fyrir er atvinnuúrræði fyrir námsmenn sem eiga engan eða takmarkaðan rétt til atvinnuleysisbóta. Í greinargerð frumvarpsins er tekið fram að vonir standi til þess að ríki og sveitarfélög geti sameiginlega skapað um 3.000 sumarstörf fyrir námsmenn með sérstöku átaki í samstarfi félagsmálaráðuneytis og mennta- og menningarmálaráðuneytis næstu mánuði. Til grundvallar liggur það markmið að virkniþörf atvinnuleitenda, þ.e. að viðhalda, bæta og breyta færni vinnuaflsins til sóknar þegar atvinnuástand batnar.

Á vettvangi SVP hefur það verið rætt hvort það sé eðlilegt að þeir fjármunir sem ætlunin er að veita til slíkra verkefni renni einvörðungu til atvinnuúrræða sem komið er á laggirnar af hálfí hins opinbera. Samdráttur atvinnutækifæra hjá einkafyrirtækjum hefur átt sér stað vegna

tekjufalls en tekjur standa ekki undir þeim fjölda starfa sem þær hafa hingað til staðið undir. Slík fyrirtæki ættu hins vegar í mörgum tilvikum að vera að öðru leyti í ágætis færum til þess að setja á fót ýmis ófjármögnuð þróunarverkefni sem skapað geta verðmæti til framtíðar. Á grundvelli vinnu við slík verkefni geta námsmenn kynnst rekstri einkafyrirtækja og myndað tengsl við atvinnulífið og stuðlað að verðmætasköpun til framtíðar. Telja SVP því rétt að útvíkka gildissvið fjárheimildarinnar þannig einkafyrirtækjum verði gert fært að sækja um framlag vegna launa til námsmanna sem starfa við afmörkuð og tímabundin þróunarverkefni.

Kynningarátak til að verja störf og auka verðmætasköpun innanlands

SVP fagna áformum um 100 millj. kr. framlag til kynningarátaks til að verja störf og auka verðmætasköpun innanlands.

Samtökin eru meðal aðila að samningi um sameiginlegt kynningarátak stjórnvalda og atvinnulífs um að verja störf og auka verðmætasköpun og hafa þegar skuldbundið sig til að leggja fram fjármuni til verkefnisins. Afar mikilvægt er að vel takist til og átakið hafi raunveruleg áhrif. Sagan kennir okkur að vanda þarf til slíkra verkefna en dæmi eru um það erlendis frá að slík kynningarátök skili ekki þeim árangri sem að er stefnt. Verkefnið er hins vegar afar brýnt í ljósi aðstæðna og efnahagshorfa næstu eins til tveggja ára.

Að lokum

Með samþykkt laga nr. 23/2020 var svokölluð hlutabótaleið tekin upp tímabundið í ljósi aðstæðna. Markmið hlutabótaleiðarinnar var að stuðla að því að vinnuveitendur gætu haldið ráðningarsambandi við starfsmenn sína eins og frekast væri unnt, enda þótt það kynni að vera nauðsynlegt að minnka starfshlutfall þeirra að einhverju leyti. Var þannig stefnt að því að draga úr auknu atvinnuleysi vegna tímabundinna þrenginga á vinnumarkaði og koma til móts við aðstæður launamanna sem þurfa að taka á sig kjaraskerðingu í formi minnkaðs starfshlutfalls vegna tímabundins rekstrarvanda fyrirtækis þess sem þeir starfa hjá.

Frá því að lögin voru samþykkt hafa efnahagshorfur orðið skýrari og við blasir verulegur samdráttur útflutningstekna og 7–13% samdráttur vergrar landsframléiðslu árið 2020. Þá virðist ljóst að töluvert muni vanta upp á að samdrátturinn gangi til baka á árinu 2021. Ekki virðist fyrir séð að ástandið muni leiða af sér þrýsting á verðlag en atvinnuleysishorfur út árið 2021 eru dekkri en áður. Undir slíkum kringumstæðum horfa atvinnurekendur fram á verulega þörf fyrir aðlögun sem einkum mun koma fram í aðgerðum sem stefna að lækkun rekstrarkostnaðar. Miðað við núverandi stöðu og horfur virðist sýnt að fjöldamörg fyrirtæki munu ekki ráða við aðlögunina og þá hvað helst þau sem búa við verulega eða nær algerlega skert tekjustreymi. Undir slíkum kringumstæðum ráða fyrirtækin einfaldlega hvorki við að standa undir 25% launakostnaðar né útgreiðslu launa á uppsagnarfresti. Þá standa þau frammi fyrir verulegum vanda við að standa undir föstum kostnaði sem ekki tekur sveiflu eftir árferði, t.d. fasteignaskatti sem er lagður á miðað við forsendur sem byggjast á stöðu síðasta árs og virðist nánast aldrei dragast saman sama hvað á gengur.

Á þessum tímamarki virðist ljóst að mörg fyrirtæki munu leggja upp laupana á næstunni og þau sem eftir standa verða í mörgum tilvikum mjög skuldbundin. Þar með er ekki aðeins hætt við að fjárhagsleg verðmæti og þekking fari forgörðum heldur gætu einnig skapast forsendur stöðnunar sem hæglega getur dregið úr þróttu atvinnulífsins til að takast á við verðmætasköpun

til nokkurs tíma litið. Í þessu ljósi telja SVP afar mikilvægt stjórnvöld grundvalli aðgerðir og umfang þeirra á raunhæfu mati á samfélagslegum kostnaði og ábata til nokkurs tíma litið og stígi fast til jarðar.

Virðingarfyllt,

f.h. SVP – Samtaka verslunar og þjónustu

Andrés Magnússon
framkvæmdastjóri

Benedikt S. Benediktsson
lögfræðingur

Reykjavík, 27. apríl 2020

Fjárlaganefnd Alþingis
Skrifstofa Alþingis
101 Reykjavík

Efni: Umsögn við frumvarp til fjárukalaga 2020, 724. mál.

UMFÍ – Ungmennafélag Íslands og Ungmennaráð UMFÍ fagna aðgerðum stjórnvalda til að sporna gegn þeirri efnahagsvá sem blasir við vegna neikvæðra afleiðinga af yfirstandandi heimsfaraldri COVID-19. Afleiðingarnar eru þegar komnar fram og munu þær gera það áfram. Af þeim sökum þurfa allir að snúa bökum saman.

UMFÍ og Ungmennaráð hafa tekið saman nokkur atriði sem varða málaflokka frumvarps til fjárukalaga.

- Liður 18: Menning, listir, íþróttir og æskulýðsmál:** Gert ráð fyrir að framlag úr ríkissjóði nemi 250 milljónum króna. UMFÍ og Ungmennaráð UMFÍ fagna því að komið er til móts við tónlistarfólk en lýsa yfir undrun að þrátt fyrir upptalningu í flokknum er ekki í áætluninni ný fjárveiting til íþróttta og æskulýðsmála. Vissulega hefur verið samþykkt að veita fjármunum til íþróttahreyfingarinnar. Ljóst er að framlagið mun dreifast á margar hendur og dugar það því til skamms tíma og þarf að bæta í. UMFÍ og Ungmennaráð UMFÍ benda á að jafnt á við um listafólk og íþróttafólk, þar sem fjöldi þess hefur atvinnu af íþrótt sinni. Mikilvægt er að styðja við þann hóp fólks með sama hætti og tónlistarfólk.
- Liður 29: Fjölskyldumál:** Lagt er til að einum milljarði króna verði varið í stuðningi við fjölskyldur og börn, þar af 600 milljónum króna til að veita tímabundinn stuðning til lágtekjuheimila og til að tryggja jöfn tækifæri barna í íþróttta- og tómstundastarfi í sumari. UMFÍ og Ungmennaráð UMFÍ fagna skjótum viðbrögðum enda sýna rannsóknir gífurlegt forvarnargildi þátttöku í skipulögðu íþróttta og tómstundastarfi. En á sama tíma þarf að tryggja að úrvinnslan verði auðveld til að tryggja að aðgerðin nái til allra hópa, jafnt þeirra sem standa á jaðrinum og fjölskyldna af erlendu bergi brotið. Rannsóknir á vegum UMFÍ sýna einmitt að börn af erlendum uppruna taka síður þátt í skipulögðu íþróttta- og tómstundastarfi en önnur börn. Af þeim sökum þarf að gæta sérstaklega vel að því að foreldrar barnanna verði upplýstir um stöðuna svo börnin verði með.
- Liður 32: Lýðheilsa og stjórnsýsla velferðarmála:** Lagt er til 450 milljóna króna framlagi úr ríkissjóði til að efla félagsleg úrræði og tryggja stuðning við viðkvæma hópa. UMFÍ og Ungmennaráð UMFÍ hvetur til að þau verkefni sem úrræðin fela í sér

verði unnin í samvinnu við sterkt og umfangsmikið net félagasamtaka um allt land. Bakland félagasamtaka er gríðarlega sterkt og hafa sjálfböðliðar innan þriðja geirans sýnt fram á að vinna þeirra skilar sér margfalt til baka. Því er um að gera og styðjast við baklandið til að tryggja farsælan stuðning, vinna gegn félagslegri einangrun og ná til þeirra sem þurfa á stuðningi að halda um allt land.

Vinum saman

Að öðru leyti fagna UMFÍ og Ungmennaráð UMFÍ því að næstu skref hafa verið stigin til að draga úr neikvæðum áhrifum COVID-19 á samfélagið. Ljóst er að þetta eru ekki lokaskrefin heldur þarf að halda áfram stuðningi.

Forsvarsfólk UMFÍ og Ungmennaráðs UMFÍ er reiðubúið til frekari útskýringa og aðstoðar á fleiri stigum málsins ef þess er óskað.

Gerum gott starf betra samfélaginu til góða!

Virðingarfyllst,
f.h. Ungmennafélags Íslands og Ungmennaráðs UMFÍ

Auður Inga Þorsteinsdóttir,
Framkvæmdastjóri UMFÍ

Ástþór Jón Ragnheiðarson,
Formaður Ungmennaráðs UMFÍ

VIÐSKIPTARÁÐ ÍSLANDS

Nefndasvið Alþingis
Efnahags- og viðskiptanefnd
Austurstræti 8-10
101 Reykjavík

Reykjavík, 28. apríl 2020

Efni: Frumvarp til fjárukalaga fyrir árið 2020, frumvarp til laga um fjárstuðning til minni rekstraraðila vegna heimsfaraldurs kórónuveiru, frumvarp til laga um frekari aðgerðir til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldurs kórónuveiru og frumvarp til laga um Matvælasjóð (Mál nr.724, 725, 726 og 728)

Viðskiptaráð þakkar fyrir tækifærið til að veita frumvörpunum umsögn. Það er afar mikilvægt að stjórnvöld, líkt og landsmenn allir, ráðist í aðgerðir og bregðist við gjörbreyttum veruleika vegna COVID-19 faraldursins. Þess vegna er aðgerðapakki 2; *Varnir, vernd og viðspyrna gegn efnahagslegum og félagslegum áföllum* jákvætt innlegg. Áhrifin á samfélagið og þar með efnahagslífið eru á skala sem ekki hefur áður sést og hafa horfurnar fremur versnað heldur en hitt frá því að fyrsti pakinn kom fram. Mikilvægt er að stjórnvöld reyni í senn að milda höggið á fólk og fyrirtæki, sjái til þess að faraldurinn og aðgerðir hans vegna valdi sem minnstum skaða og búi í haginn fyrir viðspyrnu efnahagslífsins.

Aðgerðirnar eru fjölbreyttar og þingmálin samtals fjögur. Að þessu sinni vill ráðið leggja áherslu á eftirfarandi:

1	Almennt um stöðuna og viðbrögð stjórnvalda.....	2
1.1	Mesti efnahagssamdráttur frá upphafi mælinga er raunhæfur möguleiki	2
1.2	Viðspyrna atvinnulífs grunnforsenda velferðar.....	3
1.3	Forgangsröðun hins opinbera	3
2	Helstu efnahagsaðgerðir í pakka tvö – betri leiðir færar?.....	3
2.1	Mörg lítil fyrirtæki en fá störf	3
2.2	Að ganga lengra, einkum gagnvart ferðaþjónustu, gæti skilað miklum ávinningi	5
2.3	Önnur leið fær: Almenn fastkostnaðarlán í hlutfalli við tekjutap	6
2.4	Myndarlegur stuðningur við nýsköpun	7
2.4.1	Hvatar til aukinna rannsókna og þróunar (R&D)	8
2.4.2	Kría og fjármögnun í sprotaumhverfi	9
2.5	Fyrirtækin standi námsmönnum einnig til boða	11
2.6	Afturvirk jöfnun tekjuskatts – skynsamlegt úrræði sem gengur of skammt.....	11
2.7	Eftirlit með framkvæmd lána	13

1 Almennt um stöðuna og viðbrögð stjórnvalda

1.1 Mesti efnahagssamdráttur frá upphafi mælinga er raunhæfur möguleiki

Um miðjan febrúar, áður en landsmenn gerðu sér fyllilega grein fyrir ógninni sem stafar af kórónaveirunni, leit út fyrir að árið yrði þungt fyrir efnahagslíf landsins. Til að mynda spáði Seðlabankinn þá innan við 1% hagvexti í ár og auknu atvinnuleysi. Síðan þá hefur staðan versnað með hverri vikunni og í dag má segja að það sé raunhæfur möguleiki að nær engir erlendir ferðamenn komi til landsins það sem eftir lifir árs. Við blasir efnahagssamdráttur sem er að öllum líkindum meiri en árið 2009, líklega sá mesti í heila höld og jafnvel frá upphafi hagnæmleika árið 1870.

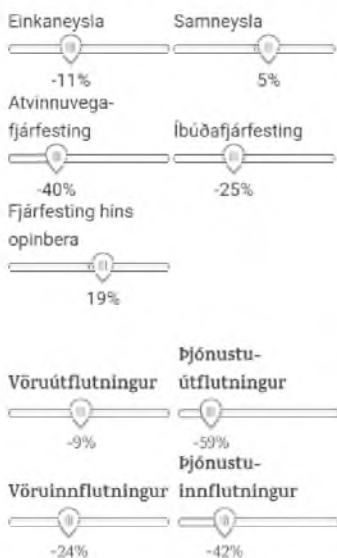
Óvissan er gríðarleg, ógnin fordæmalaus í nútímahagkerfi og áfallið þess eðlis að hefðbundin haglíkön ná illa að fanga stöðuna. Til glöggvunar hefur Viðskiptaráð sett fram [sviðsmyndalíkan](#) sem er opið öllum til að spreyta sig á. Sé líkanið opnað birtist þar ákveðin grunnsviðsmynd sem er býsna dökk en þó raunsæ fyrir árið 2020 en síðan er gert ráð fyrir að undirliðir landsframleiðslu fylgi sögulegri þróun frá og með árinu 2021. Í sviðsmyndinni verður samdráttur landsframleiðslu á þessu ári 13%, eða sá mesti í heila öld. Einn og sér leiðir samdrátturinn til mikils halla á ríkissjóði, án þess að tillit sé tekið til þeirra aðgerða sem boðaðar hafa verið. Þar sem staða ríkisfjármála er almennt góð, vextir lágir en staða efnahagsmála grafalvarleg gerir Viðskiptaráð ekki athugasemd við að hallinn verði enn meiri en horfur voru á við fyrri fjárukálög í mars.

Mynd 1

Skjaskot úr sviðsmyndalíkani Viðskiptaráðs

Forsendur sviðsmyndar

Raubreyting undirliða VLF árið 2020

Niðurstöður

- Dýpt kreppunnar er -13% sem samsvarar 379 milljarða króna lækkun landsframleiðslu frá 2019.
- Landsframleiðslu á mann árið 2019, 8,2 milljónir króna, verður aftur náð árið 2028 miðað við sviðsmyndina og mannfjöldaspá Hagstofunnar.
- Uppsafnað tap landsframleiðslu frá 2019 er 1120 milljarðar króna eða sem nemur rekstri Landspítalans í 16 ár og öllum launum og tengdum gjöldum á Íslandi í 8 mánuði*

Heimild: Grid og Viðskiptaráð Íslands. *Miðað við rekstrargjöld Landspítalans 2018 þar sem ársreikningur 2019 liggur ekki fyrir. Laun og tengd gjöld árið 2019

Með þeim fyrirvara að framangreind sviðsmynd sé ekki endilega líklegri en aðrar má nefna að uppsafnað tap landsframleiðslu í þeirri sviðsmynd nemur kostnaði Landspítalans í 16 ár og launakostnaði allra á íslenskum vinnumarkaði í 8 mánuði. Ekki þarf frekari orð um hve mikið er í húfi en nálgast má nánari skýringar á sviðsmyndinni [á vef Viðskiptaráðs](#).

1.2 Viðspyrna atvinnulífs grunnforsenda velferðar

Í ljósi þess hve mikið er í húfi, einkum vegna atvinnuleysis á „biblískum skala“ og hruns í gjaldeyristekjum, ætti forgangsatríði stjórnvalda að vera að leita leiða til að atvinnulífið komist sem fyrst aftur á lappir. Það útilokar ekki aðrar góðar aðgerðir sem nú eru boðaðar eins og verndun viðkvæmra hópa og eflingu geðheilbrigðisþjónustu. Aðalatriðið er að vernda störf og kaupmátt með því að byggja upp og styðja við öflugt atvinnulíf.

Hægt er að ná utan um þetta mikilvægi með mörgum leiðum en ein sú einfaldasta og nærtækasta nú er að byrja að hugsa um lífsnauðsyn utanríkisviðskipta fyrir örpjód eins og Ísland. Nær öll svið samfélagsins krefjast innflutnings vöru. Sá innflutningur verður ekki til án öflugs útflutnings sem skapar gjaldeyristekjur. Þar að auki er öflugur útflutningur forsenda þess að lífeyrissjóðir dreifi eignum sínum meðal annars erlendis svo við eigum ekki alla framfærslu okkar í ellinni undir framvindunni í litlu einhæfu hagkerfi. Þessi öflugi útflutningur krefst öflugs atvinnulífs og einkaframtaks. Forgangsverkefnið er því að efla útflutning á ný og atvinnulífið í heild.

1.3 Forgangsröðun hins opinbera

Í ljósi þess hve mikið höggið er á efnahagslífið í heild sinni blasir við að flestir munu finna fyrir því að einhverju leyti og æskilegt er að höggið dreifist. Í umræðu um stöðu ríkistofnana og -starfsmanna í því samhengi hefur tvennu verið ruglað talsvert saman: Annars vegar að ríkissjóður sé rekinn með sem minnstum halla og hins vegar því að ríkið forgangsraði á skynsamlegan hátt þegar það er einfaldlega minna til skiptanna í hagkerfinu.

Sem fyrr segir gerir Viðskiptaráð ekki athugasemd við að ríkissjóður sé með verulegum halla í ár. Hvernig sá halli er fjármagnaður skiptir þó máli og mikilvægt er að ríkið gangi ekki of langt þannig að hér verði verulegt verðbóluskot. Aftur á móti blasir því miður við, ef afleiðingar kreppunnar vara næstu ár og misseri, að opinberir starfsmenn og -stofnanir geta almennt ekki verið undaskildar afleiðingum þess rétt eins og efnahagslífið allt. Mikilvægt er að stjórnvöld viðurkenni þennan veruleika fyrr frekar en seinna svo hægt sé að forgangsraða á sem skynsamlegastan hátt í breyttum heimi. Þannig má skerpa á baráttunni við afleiðingar COVID-19 en jafnframt styðja betur við uppbyggingu atvinnulífsins, sem aftur er forsenda velsældar þegar fram í sækir.

2 Helstu efnahagsaðgerðir í pakka tvö – betri leiðir færar?

2.1 Mörg lítil fyrirtæki en fá störf

Í aðgerðapakka stjórnvalda sem kynntur var í síðustu viku er aðaláherslan lögð á mjög lítil fyrirtæki í því sem lítur að vörnum. Í raun má segja að beinar efnahagsaðgerðir snúi nær einvörðungu að þeim hvort sem horft er til stuðningslána, lokunarstyrkja og jöfnunar tekjuskatts. Frumvarp um fjárstuðnings til minni rekstraraðila felur meðal annars í sér lokunarstyrki til fyrirtækja sem tímabundið þurftu að hætta alveg eða draga verulega úr atvinnustarfsemi vegna tilmæla hins opinbera um takmarkanir á samkomum og hafa orðið af verulegum tekjum af þeim sökum. Þá er lagt til að ríkissjóður ábyrgist að fullu stuðningslán frá lánastofnunum til minni rekstraraðila vegna tekjutaps vegna faraldursins. Viðskiptaráð tekur undir að lítil fyrirtæki séu berskjölduð fyrir áhrifum veirunnar og því sé skynsamlegt að veita þeim sérstakan stuðning. Þó má gera nokkrar athugasemdir við útfærslu þeirrar áherslu.

Í fyrsta lagi eru skilgreiningar á litlum fyrirtækjum þröngar og fjárhæðarmörk lág svo aðgerðirnar ná almennt til mjög lítilla fyrirtækja en ekki millistórra og stærri. Við kynningu aðgerðanna hefur komið fram að þær séu sniðnar að minni fyrirtækjum, litlum og meðalstórum. Viðskiptaráð furðar sig á þessu í ljósi þess að í lögum um ársreikninga er stærð fyrirtækja skilgreind á eftirfarandi vegu: *örfélög* með veltu undir 40 m. kr., *lítil félög* með veltu undir 1,2 ma. kr., *meðalstór félög* með veltu undir 6 ma. kr. og *stór félög* með veltu yfir 6 ma. kr. Til að uppfylla skilyrði stuðningsláns þurfa tekjur félags árið 2019 að vera að lágmarki 9 m.kr. og að hámarki 500 m. kr. Það er því ljóst að aðgerðin nær ekki til millistórra fyrirtækja og í raun einungis til hluta lítilla fyrirtækja – þó allra örfyrirtækja. Það er því ekki rétt að fjalla um stuðningslánin sem aðgerð til aðstoðar litlum og meðalstórum fyrirtækjum.

Þá nemur lokunarstyrkur aðeins 2,4 milljónum króna að hámarki og hámark tekjuskattsjöfnunar er 20 m.kr (sem frumvarp um frekari aðgerðir vegna kórónuveiru felur í sér). Til að setja þetta í einfaldara samhengi má sjá á mynd 2 að fyrirtæki með 10-49 starfsmenn eru að meðaltali með ríflega 600 milljóna króna veltu. Úrræðin ná því ekki til þeirra fyrirtækja þar sem bróðurpartur landsmanna starfar. Þetta á ekki síður við ferðapjónustuna en miðað við nýjustu tölur störfuðu 82% starfsfólks í ferðapjónustu hjá fyrirtækjum með 10 eða fleiri starfsmenn en í viðskiptahagerfinu í heild er hlutfallið lægra eða 72%. Þó talað sé um að úrræðin ná til margra fyrirtækja er það í besta falli hálf sagan því horfa þarf jafnframt til hvar fjöldi starfa liggur.

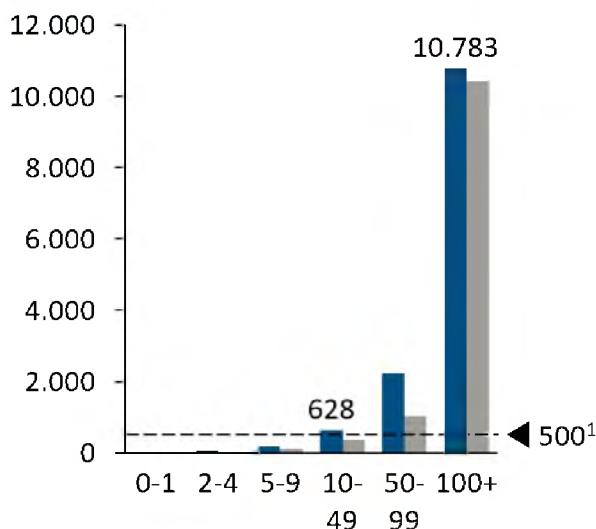
Mynd 2

Velta og skipting starfsmanna eftir stærð fyrirtækja árið 2017

Milljónir króna á verðlagi 2020 og hlutfall eftir fjölda starfsmanna

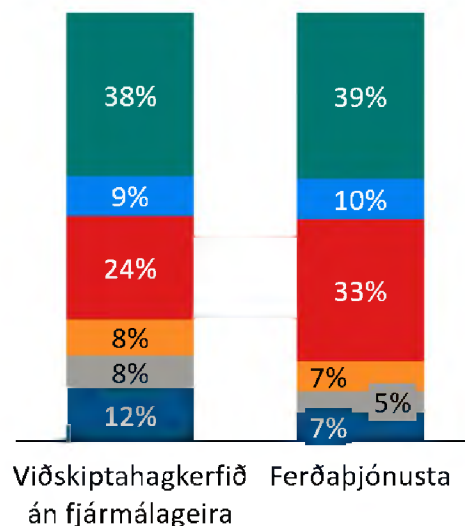
Meðalvelta eftir fjölda starfsmanna

■ Viðskiptahagkerfið án fjármálageira
■ Ferðapjónusta

Dreifing heildarfjölda starfsmanna

■ 100+ ■ 10-49 ■ 2-4
■ 50-99 ■ 5-9 ■ 0-1

Heimild: Hagstofa Íslands

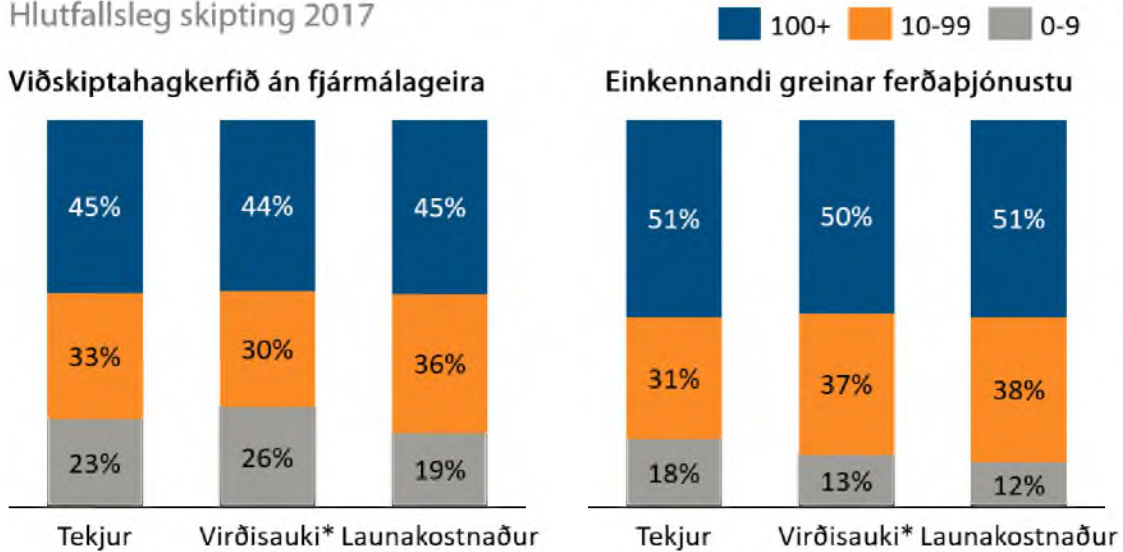
¹ Veltumörk stuðningslána eru 500 m.kr.

Í öðru lagi, og sem afleiðing af þröngri skilgreiningu á smærri fyrirtækjum, ná úrræðin einungis til lítils hluta hagkerfisins þó þau ná til meirihluta fyrirtækja, einnig í ferðapjónustu (mynd 3). Sem dæmi má nefna að 87% af framlagi ferðapjónustu til landsframleiðslu varð til í fyrirtækjum með 10 starfsmenn eða fleiri, en hlutfall þetta var um 74% í hagkerfinu í heild.

Mynd 3

Dreifing tekna virðisauka og launakostnaðar Hlutfallsleg skipting 2017

Heimild: Hagstofa Íslands. *Vinnsluvirði á þáttavirði

Í þriðja lagi eru brúarlán sem eru einkum ætluð stærri og meðalstórum fyrirtækjum enn ekki komin í gagnið og mikil óvissa ríkir um hvenær svo verður. Svo virðist sem skilyrði þeirra séu matskennd og hefur ferlið tekið afar langan tíma í ljósi aðstæðna. Því væri æskilegt að stjórnvöld myndu opna á að fleiri fyrirtæki njóti þeirra úrræða sem eru í boði eða endurhugsi nálgunina.

Fleiri agnúar eru á úrræðunum. Til dæmis segir velta fyrirtækja ekki nema hálfá söguna um umfang starfsemi þeirra. Fyrirtæki sem er með 2.000 milljónir króna í veltu getur t.a.m. haft jafn umfangsmikla starfsemi og sama fjölda starfsmanna og fyrirtæki með 500 milljóna króna veltu. Þá má færa rök fyrir því að lokunarstyrkir ættu að ná til fleiri fyrirtækja heldur en einungis þeirra sem var gert að loka þar sem áhrif samkomubanns á eftirspurn eru geigvænleg (sjá aðra leið í 2.3).

2.2 Að ganga lengra, einkum gagnvart ferðaþjónustu, gæti skilað miklum ávinningi

Stjórnvöld hafa verið gagnrýnd fyrir að ganga ekki lengra í að bjarga fyrirtækjum sem hafa orðið fyrir algjöru tekjufalli, einkum í ferðaþjónustu. Það er skiljanlegt að ríkið sé hikandi við að ganga lengra í ljósi mikillar óvissu á heimsvísu.

Viðskiptaráð telur þó að tækifæri og rök séu fyrir því að koma til móts við gagnrýnina að einhverju leyti. Ísland á gríðarlega mikið undir því að ferðaþjónustan verði tilbúin þegar markaðir opnast á ný enda hefur mörg hundruð milljörðum króna verið fjárfest í þeim geira að ótöldum þeim mikla og sérhæfða mannauði sem þar hefur orðið til síðustu ár. Að tryggja að ferðaþjónustan verði reiðubúin þegar kallið kemur er mikið keppikefli og gæti skilað margföldum ávinningi fyrir þjóðarbúið. Öflugri stuðningur gæti náð því markmiði, en í ljósi þess hve staðan er óljós og enginn veit hvenær og hve hratt ferðaþjónustan getur farið aftur af stað, eru takmörk fyrir því hversu langt skuli ganga. Algjörlega óháð stuðningi stjórnvalda er ljóst að ferðaþjónustan ásamt fleiri atvinnugreinum mun þurfa að fara í gegnum sársaukafulla endurskipulagningu.

Með þetta í huga ættu stuðningslán, jöfnun tekjuskatts, brúarlán og lokunarstyrkir og almennt þau úrræði sem ráðist er í til að verja efnahagslífið að ná tveimur markmiðum. Annars vegar að útvega fyrirtækjum líflínu í gegnum mesta storminn á meðan staðan skýrist. Hins vegar að gera nauðsynlega

aðlögun og endurskipulagningu sársaukaminni, sem aftur gerir t.d. ferðaþjónustu fyrr reiðubúna til að stökkva af stað þegar ferðamenn snúa aftur.

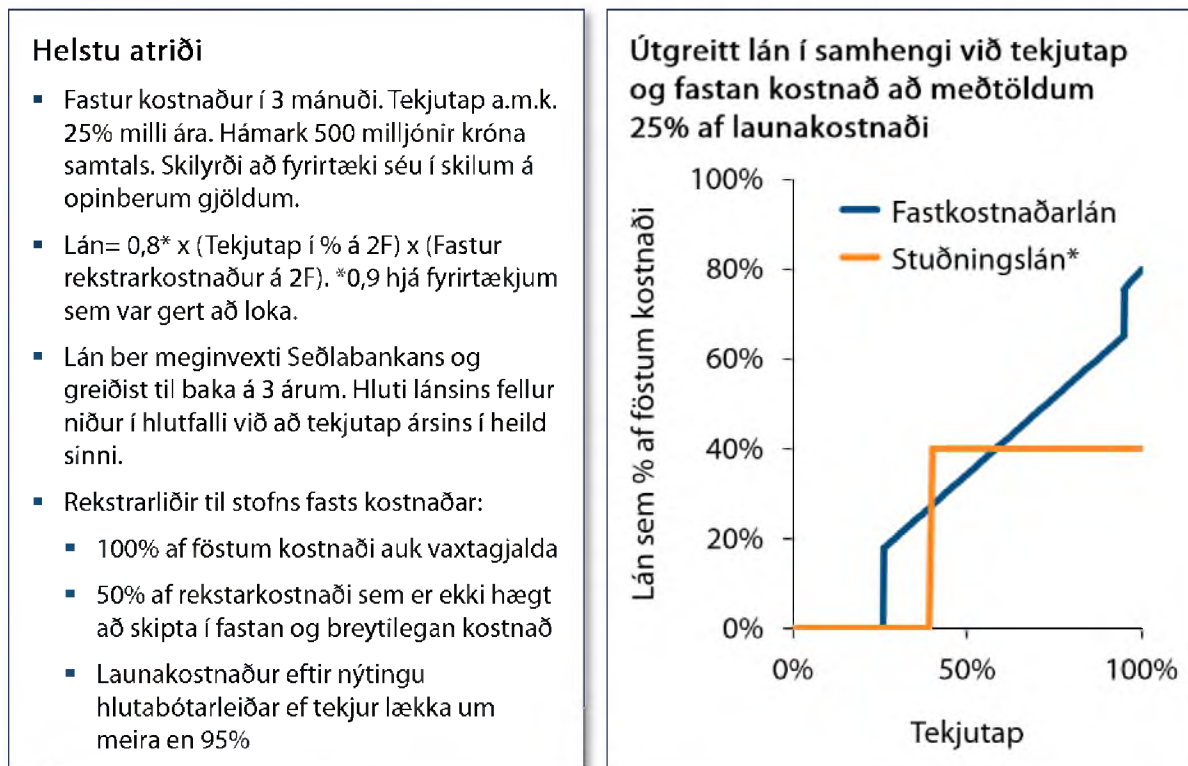
2.3 Önnur leið fær: Almenn fastkostnaðarlán í hlutfalli við tekjutap

Með allt ofangreint í huga vill Viðskiptaráð leggja til að stjórnvöld kanni betur og útfæri markvissari leið til stuðnings fyrirtækja sem byggir á því að styðja við fastan kostnað í anda þess sem [Norðmenn hafa kynnt](#). Slíkt úrræði gæti hjálpað fjölbreyttari fyrirtækjum, náð betur til ferðaþjónustunnar, bjargað fleiri störfum og virðist almennt vænlegra til árangurs án þess að vera endilega kostnaðarsamara fyrir ríkissjóð.

Úrræðið er í grundvallaratriðum stuðningslán þannig að fyrirtæki fái lán frá ríkinu á meginvöxtum Seðlabankans. Það sem er helst frábrugðið er að það byggir á föstum kostnaði og hægt væri að fá lán fyrir allt að 80% af föstum kostnaði, í hlutfalli við tekjutap umfram ákveðin mörk tekjutaps frá fyrra ári, t.d. 25%. Fjárhæðarmörk lánsins gætu verið 500 milljónir króna og lánin veitt fyrir kostnaði í þrjá mánuði. Í Noregi og Danmörku þar sem er um beinan styrk að ræða en ekki lán eru fjárhæðarmörkin til samanburðar rúmur einn milljarður íslenskra króna.

Með því að miða sérstaklega við tekjutap og fastan kostnað er hægt að miða lánnum frekar þangað þar sem þeirra er mest þörf. Þannig fær fyrirtæki sem er með 100% tekjutap og situr uppi með fremur háan fastan kostnað hærri fjárhæð að láni en fyrirtæki sem varð fyrir 50% tekjutapi og er með fremur háan fastan kostnað. Við blasir að stuðningslánin gera ekki greinarmun þarna á milli en beintenging er við umfang tekjutaps og fasts kostnaðar í fastkostnaðarlánum. Með þessu er hægt að hækka fjárhæðarmörkin talsvert til að ná til lítilla og millistórra fyrirtækja án þess endilega að auka umfangið sem er metið á um 28 milljarða í greinargerð frumvarpsins. Nánari tillögu má sjá á mynd 4.

Tillaga að útfærslu fastkostnaðarlána

*Að því gefnu að stuðningslánið sé 40% af föstum kostnaði en ekki eru forsendur til að meta hvað sé algengt hlutfall. Aðalatriðið er að hlutfallið er það sama skv. stuðningslánum, óháð tekjutapi umfram 40%.

Öll úrræði hafa kosti og galla en eins og margir hafa bent á, þar á meðal Viðskiptaráð, getur mikil lántaka og uppsafnaðir greiðslufrestir takmarkað getu fyrirtækja til að spyrna við fótum. Því má útfæra lánið þannig að það falli niður að hluta að fyrirframgefnum skilyrðum, einkum ef fyrirtækin ná sér ekki hratt aftur á strik. Annar ókostur er að það gæti reynst erfitt að sannprófa hratt og örugglega hvort fyrirtæki uppfylli skilyrði fyrir ákveðinni lánsfjárhæð. Þetta má leysa með því að hafa almennt mjög einföld og auðþrófanleg skilyrði fyrir útgreiðslu lánsins því tíminn er naumur. Aftur á móti myndi endurgreiðslutíminn vera styttri og vextir hærri ef í ljós kemur að fyrirtæki sótti um lán sem var í engum takti við raunverulegt tekjutap og fastan kostnað. Einnig er galli að stundum er óljóst hvaða rekstrarkostnaðarliðir eru fastir. Í þeim tilfellum má gera ráð fyrir að ákveðið hlutfall slíkra rekstrarkostnaðarliða sé fast, t.d. 50% eins og á mynd 4. Þá þarf að horfa á fastkostnaðarlánin í samhengi við önnur úrræði eins og brúarlán og hugsanlegt að stuðningslán útfærð sem fastkostnaðarlán geti tekið þungan af brúarlánum.

Með þessari útfærslu myndu þúsundir fyrirtækja fá tímabundið andrými til að komast í gegnum storminn og vera reiðbúin til að skapa störf og stuðla að endurreisn, einkum ef bjartsýnni sviðsmyndir rætast. Ef ekki, þá nýtist andrýmið til að endurskipuleggja reksturinn og hagræða til að takast á við breyttan veruleika, sem mun aftur koma til góðs þegar líf landsmanna og í okkar helstu viðskiptalöndum kemst smám saman í fyrra horf.

2.4 Myndarlegur stuðningur við nýsköpun

Viðskiptaráð telur skynsamlegt af stjórnvöldum að horfa sérstaklega til nýsköpunar í viðbrögðum sínum við Covid krísunni. Ánægjulegt er að horft sé til stærri jafnt sem smærri nýsköpunarfyrirtækja

með fjölbreyttum stuðningi. Jafnframt er jákvætt að ekki sé einungis horft til þess að mæta bráðavanda heldur að hvatt sé til þess að undirbúningur að uppbyggingu sé hafinn.

Rétt er að geta þess að öflugur nýsköpunar- og hugverkaiðnaður verður ekki byggður á einni nóttu heldur þarf að byggja upp þekkingu og getu með fjárfestingum yfir lengri tíma. Því er ekki hægt að líta á nýsköpun sem einhverskonar varaafstöð verðmætasköpunar sem grípa má til þegar annað þrýtur. Aftur á móti má benda á að nú þegar efnahagssumsvif fara töluvert minnkandi er umframgeta í hagkerfinu, sem tilvalið er að nýta til þess að vinna að þróun nýrra vara og þjónustu. Því er ánægjulegt að hið opinbera fjárfesti bæði beint í nýsköpun en eflí einnig hvata fyrir einkaaðila til þess að gera slíkt.

2.4.1 Hvatar til aukinna rannsókna og þróunar (R&D)

Stærsta einstaka aðgerðin er efling endurgreiðslna vegna kostnaðar við rannsóknir og þróun (R&D), annars vegar með hækkun endurgreiðsluhlutfalls en hins vegar með hækkun þaks á hámarkskostnaði til útreiknings endurgreiðslu. Viðskiptaráð fagnar þessari aðgerð sem og flýtingu greiðslna fyrir árið 2019 en vert er að benda á að aðgerðin hefur ólíka þýðingu fyrir fyrirtæki eftir því hvar þau eru á æviskeiðinu. Þegar kemur að stærri og rótgrónari fyrirtækjum hefur aðgerðin þá þýðingu að hægt verður að nýta stærri hluta starfsmanna í þróunarverkefni sem getur einnig þýtt að færri einstaklingar munu þurfa að nota hlutabótaleiðina eða að lækka megi starfshlutfall minna en ella, sem hefur jákvæð áhrif á stöðu ríkissjóðs. Ómögulegt er að reikna með nákvæmum hætti hver nettó áhrifin af eflingu R&D kerfisins verða, en leiða þó má líkum að því að á móti útgjöldum vegna endurgreiðslu vegi hækkun starfshlutfalla eða fjölgun starfa á þessu sviði þungt.

Fyrir minni fyrirtæki eða fyrirtæki í startholunum má segja að aðgerðin veiti ákveðið súrefni. Í tilviki minni félaga þýðir hækkun endurgreiðsluhlutfalls upp í 25% að það hlutfé sem félagið hefur safnað nýtist lengur en ella. Þetta er sérstaklega mikilvægt nú, þegar erfiðara er að sækja fjármagn vegna óvissu og hafta.

Aftur á móti telur Viðskiptaráð að skynsamlegt hefði verið að ganga lengra í hækkun endurgreiðsluhlutfalls vegna R&D og nýta að fullu þær heimildir sem ríkið hefur til slíkra aðgerða skv. EES-samningnum. Hámarkshlutfall endurgreiðslu vegna þróunarverkefna eins og það hefur verið skilgreint í 15 gr. laga nr. 152/2009 um stuðning við nýsköpunarfyrirtæki og samræmist skuldbindingum vegna EES-samningsins er sem hér segir:

- 45% fyrir lítil fyrirtæki, sem eru með færri en 50 starfsmenn og árlega veltu undir 10 milljónum evra og/eða efnahagsreikning undir 10 milljónum evra
- 35% fyrir meðalstór fyrirtæki, sem eru með 50-250 starfsmenn og árlega veltu undir 50 milljónum evra og/eða efnahagsreikning undir 43 milljónum evra
- 25% fyrir stór fyrirtæki, sem fara yfir fjölda starfsmanna, veltu og/eða efnahagsreikningsmörk sem kveðið er á um í tilviki meðalstórra fyrirtækja¹

Ennfremur er í lögnum heimild til þess að veita hærri endurgreiðslu vegna kostnaðar við verkefni sem teljast rannsókna- eða samstarfsverkefni. Það er því ekki þannig að gengið sé út frá því að sömu reglur gildi um rannsókna- og þróunarverkefni í evrópsku regluverki heldur er sitthvort hámarkshlutfallið fyrir hvora tegund verkefnis. Á Íslandi hefur hins vegar verið endurgreitt sama hlutfall óháð tegund verkefnis.

Samkvæmt lögnum er því heimilt að greiða 70% af heildarupphæð kostnaðar vegna rannsókna og 80% vegna samstarfsverkefna fyrir lítil fyrirtæki, 60% vegna rannsókna og 75% vegna

---

¹ Sjá 2. mgr. 15. gr. laga nr. 152/2009 um stuðning við nýsköpunarfyrirtæki

samstarfsverkefna fyrir meðalstór fyrirtæki og 50% vegna rannsókna og 65% vegna samstarfsverkefna þegar um er að ræða stór fyrirtæki. Þrátt fyrir að tilefni geti verið fyrir stjórnvöld að skoða hvort réttast væri að aðskilja meðferð endurgreiðslna fyrir rannsóknir annars vegar og þróun hins vegar þegar til lengri tíma er litið, telur Viðskiptaráð það ekki viðeigandi í núverandi árferði enda markmið laganna að mæta bráðavanda. Þær lausnir sem settar eru fram verða að geta komið til framkvæmda innan vikna eða mánaða en líklegt er að flækjustig af því að aðskilja rannsóknaverkefni og þróunarverkefni í framkvæmd laganna sé of mikil til þess að skynsamlegt sé að gera breytinguna hér og nú.

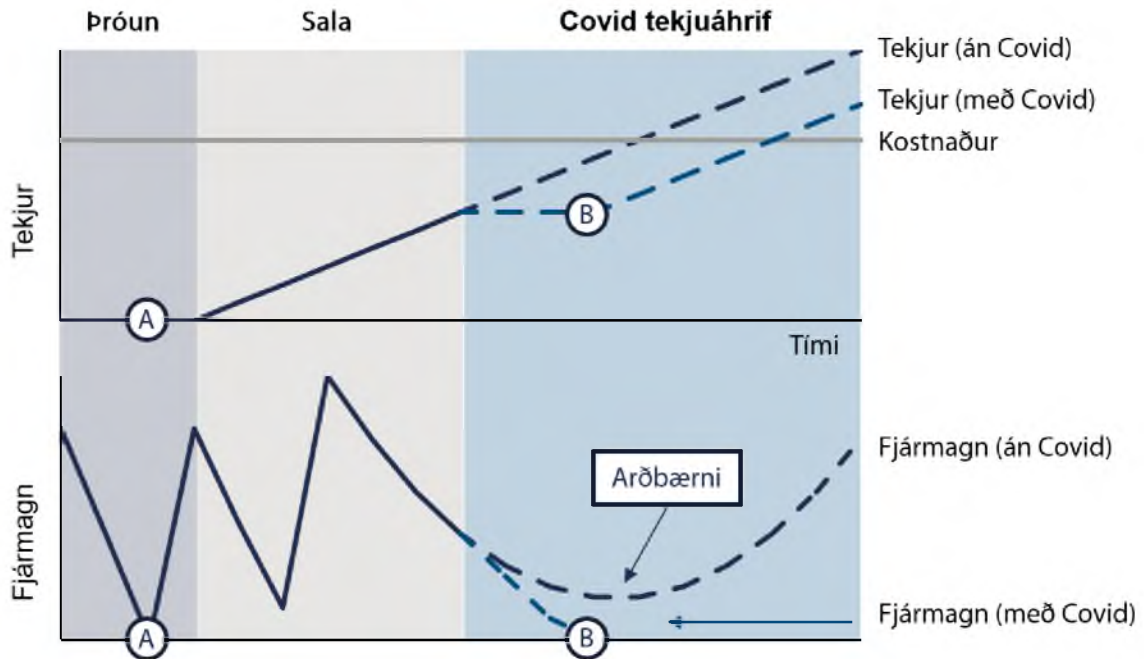
Viðskiptaráð hvetur því nefndina til þess að breyta þessu atriði í meðferð sinni og efla enn frekar stuðningskerfið fyrir lítil- og meðalstór fyrirtæki þannig að það taki mið af hámarki þróunarverkefna þ.e. 35% fyrir meðalstór fyrirtæki og 45% fyrir lítil fyrirtæki. Yrði það gert þyrfti þó að huga að því að heildarstuðningur hins opinbera má aldrei fara yfir það hlutfallsmark sem vikið var að hér að ofan. Það myndi þýða að draga þyrfti frá aðra opinbera styrki t.a.m. úr tækniþróunarsjóði frá endurgreiðslum vegna R&D. Slíkt ætti þó að vera nokkuð auðvelt í framkvæmd enda fer Rannís með umsjón flestra styrkveitinga hins opinbera þegar kemur að R&D og samþykkt verkefna þegar kemur að endurgreiðslum vegna R&D. Jafnframt telur ráðið að nefndin ætti að breyta frumvarpinu á þann hátt að útvíkka hækkun þaks og endurgreiðsluhlutfalls fyrir árið 2019 þ.a. hækkunin kæmi til útgreiðslu nú strax í ár.

2.4.2 Kría og fjármögnun í sprotaumhverfi

Önnur veigamikil aðgerð í þágu nýsköpunar í öðrum pakka stjórnvalda lýtur að fjármögnunarumhverfi sprota, hvort tveggja í ljósi núverandi ástands en einnig þegar kemur að uppbygginu til framtíðar. Sprota- og vaxtarfyrirtæki geta orðið fyrir töluverðum röskunum á starfsemi sinni vegna COVID-19 en að mati Viðskiptaráðs getur vandinn haft fyrst og fremst tvær birtingarmyndir. Annars vegar er varðar félög sem eru enn í hönnun og þróunarferli og hafa engar tekjur eiga ekki kost á fjármögnun vegna hafta og óvissu sem nú ríkir. Hins vegar varðandi félög sem eru komin í sölu- og markaðssetningu en eru enn með neikvætt fjárflæði. Slík félög reiða sig á hraðan tekjuvöxt til þess að stemma stigu við fjármagnsþörf en forsendur fyrir slíkum vexti eru í mörgum tilvikum brostnar vegna faraldursins.

Mynd 5

Lífvænlegir sprotar geta orðið gjaldþrota vegna Covid-19 Sýnidæmi um tvenn möguleg áhrif Covid-19 á lífsferli sprota

- A** Lífvænlegur sproti sem enn stendur að hönnun og þróun vöru getur ekki sótt sér fjármagn á tímum Covid þar sem slíkt er einfaldlega ekki í boði. Samfélagslegur ávinningur sem hefði annars orðið skilar sér því aldrei.
- B** Lífvænlegur sproti sem er byrjaður í sölu- og markaðsstarfi en með neikvætt fjárlæði getur orðið gjaldþrota vegna þess að tekjur hætta að vaxa og fjármagn er einfaldlega ekki í boði. Samfélagslegur ávinningur sem hefði annars orðið skilar sér því aldrei.

Þegar kemur að aðstoð vegna bráðavanda vegur hin svokallaða Stuðnings-Kríu þyngst en úrræðinu er ætlað að veita fjármagn til lífvænlegra sprota- og vaxtarfyrirtækja. Útfærsla liggur ekki endanlega fyrir en Viðskiptaráð fagnar þó fyrirætlaninni. Í grunninn er Stuðnings-Kríu ætlað að veita mótframlag gegn fjárfestingum einkafjárfesta í sprotafyrirtækjum. Viðskiptaráð telur úrræðið líklegt til þess að létta á róðrinum fyrir srotafyrirtæki. Þó telur Viðskiptaráð að þær fjárhæðir sem ætlaðar eru í verkið séu ólíklegar til að duga til. Til stendur að veita 1.200 milljónum króna til viðbótar í Kríu en af því framlagi rennur aðeins hluti til Stuðnings-Kríu. Ljóst er að samhengi þeirra vísissjóða sem eru virkir í dag er sú upphæð heldur hófleg en virkir vísissjóðir eru samtals um 25-30 milljarðar króna að stærð.

Þegar kemur að uppbyggingu til framtíðar hefur ríkisstjórnin tilkynnt um flýtingu á stofnun Kríu, stuðningssjóðs við nýsköpun, sem er mikilvægt skref enda hafa verið áhyggjur af því að tafir á stofnun Kríu gætu hægt mjög á nýsköpunarumhverfinu. Þetta er mikilvægt skref sem hvetur til stofnunar fleiri vísissjóða sem er sérstaklega mikilvægt á þessum tímum enda er óvíst hvernig COVID kreppan leikur þá sjóði sem nú eru virkir. Hætta er á að slægt gengi vísissjóða vegna kreppunnar letji stofnanafjárfesta til þess að fjárfesta í nýsköpun á sama tíma og ljóst er að endurfjármagna þarf mikið af stærri atvinnuvegum landsins sem krefst verulegra fjárfestinga. Því er sérstaklega mikilvægt nú að ríkið stigi inn með afgerandi hætti og skapi hvata fyrir stofnanafjárfesta til að leggja fjármagn í nýsköpun. Því fagnar Viðskiptaráðs sérstaklega flýtingu Kríu.

Loks er einnig mikilvægt skref að heimila lífeyrissjóðum að eiga stærri eignarhlut í einstaka vísissjóðum og Viðskiptaráð styður fyrirætlanir um að hækka hámarkseignarhlutdeild lífeyrissjóða úr 20% í 35%.

2.5 Fyrirtækin standi námsmönnum einnig til boða

Gert er ráð fyrir 2.200 m.kr. til sérstaks átaks til að fjölga tímabundnum störfum fyrir námsmenn 18 ára og eldri á komandi sumri sem eiga engan eða takmarkaðan rétt til atvinnuleysisbóta. Með átakinu eiga að verða til 3.000 tímabundin störf í sumar fyrir námsmenn hjá opinberum stofnunum og sveitarfélögum. Viðskiptaráð tekur undir markmiðið og telur nauðsynlegt að tryggð sé úrræði fyrir námsmenn en telur rétt að útfæra þessa lausn á aðra vegu.

Fjöldmörg fyrirtæki ráða til sín sumarstarfsfólk ár hvert. Vegna samdráttar sökum COVID-19 er lítið um að fyrirtæki geti boðið upp á slíkt þetta árið og þessu hafa námsmenn lýst miklum áhyggjum yfir. Sumarstörf námsmanna á hinum ýmsu sviðum atvinnulífsins geta skipt gríðarlega miklu máli fyrir bæði þá sjálfa og fyrirtæki og þar með samfélaginu öllu. Til þessa hafa atvinnurekendur ráðið til sín efnilega námsmenn yfir sumartímamann sem oft verða framtíðarstarfsmenn. Á þessum samdráttartímum fara atvinnurekendur því á mis við ungt fólk sem gæti aflað sér mikilvægrar reynslu hjá þeim og reynst fyrirtækjum dýrmætur starfskraftur til framtíðar litið.

Viðskiptaráð telur því mikilvægt að úrræðið sé útvíkkað til fyrirtækja og að þeim verði gert kleift að ráða námsmenn til sín í tímabundin störf með sama fyrirkomulagi og gilda mun um opinberar stofnanir og sveitarfélög. Fyrirtækin fá þá að kynnast og taka þátt í að þróa starfsfólk framtíðarinnar og geta veitt sínu starfsfólki frekara svigrúm en ella til orlofstöku.

Því hefur verið lýst yfir að vonir standi til þess að sveitarfélögin leggi fram mótframlag sem jafnist á við framlag ríkisins til úrræðisins. Krefjast mætti sama mótframlags af atvinnurekendum sem taka þátt í úrræðinu þannig þeir greiði helming af launakostnaði á móti ríkinu. Útvíkkun úrræðisins myndi því engu breyta um kostnað við aðgerðina en nýtist betur, skapar viðtækari reynslu hjá þessum 3.000 námsönnum og mögulega meiri verðmæti fyrir samfélagið. Í þessu sambandi má t.d. líta til almennra innviða háskólanna sem til staðar eru fyrir námsmenn í atvinnuleit og nýta þann mannauð sem þar er til þess að koma hugmyndinni á legg. Í tilviki háskólanna má jafnvel skoða þann möguleika að meta sumarstörf námsmanna til eininga, tengist þau fagsviði þeirra nemenda sem störfin hljóta. Þannig má enn frekar fjölga störfum fyrir námsmenn.

Viðskiptaráð leggur áherslu á að úrræðið komi fljótt til framkvæmdar svo það nýtist sem best. Ekki síst í ljósi þess að stutt er í að skólaárinu ljúki og tíminn runninn upp þar sem námsmenn vanalega flykkjast í sumarstörf.

2.6 Afturvirk jöfnun tekjuskatts – skynsamlegt úrræði sem gengur of skammt

Í frumvarpinu um frekari aðgerðir til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldurs kórónuveiru er fyrirtækjum veitt heimild til þess að jafna tapi ársins í ár við hagnað síðasta árs við greiðslu tekjuskatts. Ekki er þó gert ráð fyrir að tekjuskattsjöfnunin geti leitt af sér útgreiðslu af hálfu ríkissjóðs (þ.e. endurgreiðslu vegna ofgreiddra skatta fyrir árin 2019-2020) heldur aðeins áhrif til niðurfellingar á frestuðum skatti ársins 2019 (sem greiddur er á árinu 2020).

Viðskiptaráð fagnar þessari tillögu enda beinist hún sérstaklega að lífvænlegum fyrirtækjum og léttir af greiðslubyrði þeirra árin 2021-2022 þegar búast má við að fyrirtæki landsins og einkum ferðapjónustan séu að lifna við á ný eftir dágóðan tíma í dvala. Þannig verður þeim auðveldað að koma undir sig fótunum á nýjan leik, ráða til sín starfsfólk, ráðast í markaðssetningu eða fjárfestingar til þess að efla þjónustu. Að mati ráðsins er sú útfærsla sem kynnt er í frumvarpi þessu að mörgu leyti

gagnleg sökum þess hve einföld hún er vera í framkvæmd. Þá stuðlar hún að því að skattfrestanir sem veittar hafa verið safnist ekki fyrir á skuldahlíð efnahagsreiknings fyrirtækja.

Þess ber að geta sérstaklega í þessu tilliti að á nafnvirði er þessi aðgerð tekjuhlutlaus fyrir ríkissjóð enda myndu fyrirtæki sem skila tapi árið 2020 að öðrum kosti jafna tapið fram á við í stað þess að gera það afturvirk.

Jafnframt ber að geta þess að úrræðið felur ekki í sér neina tilraunastarfsemi eða séríslenskt regluverk enda þekkist afturvirk tekjuskattsjöfnun í einum átta Evrópulöndum líkt og sjá má á mynd 6 auk þess sem það tíðkaðist um langa hríð í Bandaríkjunum, en ríkisstjórn Donald's Trump afnam ákvæðið á alríkisstigi í nýlegum skattalagabreytingum vestanhafs. Þó er heimildina til þess að jafna tap afturvirk enn að finna í nokkrum ríkjum Bandaríkjanna.²

Mynd 6

Átta önnur Evrópuríki heimila afturvirka jöfnun tekjuskatts Fjöldi ára, hámarksheimild til jöfnunar eða önnur skilyrði

Fjöldi ára á undan sem draga má frá	Athugasemdir
 Bretland	1 ár Á bara við um verðbréfavíðskipti
 Belgía	3 ár
 Írland	1 ár
 Þýskaland	1 ár Hámark 1.000.000 EUR
 Holland	1 ár
 Frakkland	1 ár Hámark 1.000.000 EUR
 Ungverjaland	2 ár
 Noregur	2 ár Hámark 30.000.000 NOK

Þá má einnig nefna að Noregur innleiddi afturvirka jöfnun tekjuskatts fyrirtækja í aðgerðapakka sínum til þess að mæta efnahagslegum afleiðingum Covid-19. Úrræðið í Noregi er nokkuð víðtækt í samanburði við þá útfærslu sem kynnt er í frumvarpi þessu en þar er heimilt að færa tap ársins í ár á móti hagnaði síðustu tveggja ára auk þess sem hámarksskattafsláttur er 30 milljónir norskra króna eða sem nemur tæplega 430 milljónum íslenskra króna á gengi dagsins 27. apríl.

Því verður að gera athugasemd við hversu skammt aðgerðin gengur í samanburði við önnur lönd og einkum Noreg. Þannig er hámarksheimildin (20 m.kr) töluvert lægri en í öðrum löndum sem búa yfir sambærilegu úrræði og í raun óútskýrt og órókstutt hvers vegna heimildin ætti ekki að ná til allra

² Á ensku er afturvirk jöfnun tekjuskatts kölluð „Loss carry-back“

fyrirtækja og vera án nokkurs hámarks.³ Um er að ræða ódýra aðgerð fyrir ríkissjóð sökum þess að aðeins er verið að flytja til fjármuni í tíma en ekki veita fyrirtækjum fyrirgreiðslu þar sem tapið yrði alltaf nýtt til frádráttar tekjuskatts en munurinn liggur aðeins í því á hvaða ári frádráttarheimildin er nýtt.

Viðskiptaráð leggur því til að nefndin endurskoði 20 m.kr. hámark tekjuskattsjöfnunar sem gert er ráð fyrir að gildi í þessu frumvarpi. Skynsamlegt væri að afnema hámarkið með öllu en sé ekki vilji til þess þyrfti að hækka það verulega og að minnsta kosti tvöfalda það. Þannig er hægt að ná til mun stærri hluta efnahagslífsins sbr. umfjöllun í kafla 2.1. Eins og úrræðið er kostnaðarmetið og miðað við greiddan tekjuskatt lögaðila árið 2019 nær það einungis til um 17% af efnahagslífinu að því leyti að þeir 13 milljarðar sem talið er að umfangið sé er 17% af tekjuskatti lögaðila.

Þá er einnig við frumvarpið að athuga að aðeins er heimilt að jafna hagnaði síðasta árs við tap ársins í ár en í Noregi hefur úrræðið eins og áður sagði verið útfært þannig að það nái til hagnaðar tveggja síðustu ára. Jafnvel má segja að ríkari rök séu fyrir því að lengra tímabil verði haft til viðmiðunar hér en í Noregi enda ljóst að árið 2019 var að sumu leyti óvenjulegt rekstrarár á Íslandi, einkum fyrir ferðapjónustu og líklegt er að mörg lífvænleg fyrirtæki hafi skilað litlum eða engum hagnaði í fyrra. Því er töluverður möguleiki fyrir hendi að verið sé að fara á mis við lífvænleg fyrirtæki og þau geti ekki notið þessa stuðningsúrræðis í jafn ríkulegum mæli og skynsamlegt væri. Með öðrum orðum er, verið að gera minna fremur en meira með því að skilyrða afturvirkni tekjuskattsins við eitt ár.

2.7 Eftirlit með framkvæmd lána

Í 19. gr. frumvarpsins til laga um fjárstuðnings til minni rekstraraðila er fjallað um eftirlit með framkvæmdinni. Þar segir að samkvæmt 2. mgr. ákvæðis til bráðabirgða II í lögum um ríkisábyrgðir, nr. 121/1997, skal ráðherra skipa nefnd til að hafa eftirlit með framkvæmd viðbótarlána sem ríkissjóður ábyrgist. Lagt er til að nefndinni verði jafnframt falið að hafa eftirlit með framkvæmd III. kafla frumvarpsins. Jafnframt er lagt til að 3. mgr. bráðabirgðaákvæðisins gildi um það eftirlit. 24. gr. frumvarpsins felur svo í sér breytingu á lögum um ríkisábyrgðir, það bráðabirgðaákvæði er vísað er í í 19. gr. Ákvæðið (24.gr.) inniheldur þó enga 2. mgr. né 3. mgr. og er þar hvergi fjallað um þá nefnd er fjallað er um í 19. gr. Erfitt er því að átta sig á því hvernig eftirliti með framkvæmdinni verður háttað og þarf að bæta úr þessu misræmi.

2.8 Matvælasjóður og umgjörð landbúnaðar

Áætlað er að verja 500 m.kr. til stofnunar Matvælasjóðs. Tilgangur sjóðsins er að styðja við nýsköpun, sjálfbærni, verðmætasköpun og samkeppnishæfni matvælaframleiðslu. Sjóðurinn fær einnig 100 m.kr. til að styrkja markaðssetningu á alþjóðlegum mörkuðum. Viðskiptaráð telur markmiðið mikilvægt og styður því stofnun sjóðsins en telur á sama tíma nauðsynlegt að ráðist sé í heildarendurskoðun á umgjörð landbúnaðar hérlendis. Eigi að stuðla að nýsköpun, sjálfbærni, samkeppnishæfni og verðmætasköpun í íslenskri matvælaframleiðslu er nauðsynlegt að breyta þeirri umgjörð sem greinin býr við í dag, þar sem stuðningur ríkisins er bundinn við sértæka matvælaframleiðslu, sem beinlínis vinnur gegn nýsköpun.⁴

³ Meira að segja þegar litið er til hámarksins í hlutfalli við landsframleiðslu er heimildin í Noregi hærrí en á Íslandi. Til þess að hámarksheimild til jöfnunar væri jafn há í hlutfalli við landsframleiðslu þyrfti heimildin að nema um 25 milljónum króna á Íslandi.

⁴ Sjá nánari umfjöllun Viðskiptaráðs um umgjörð landbúnaðarins hér: <https://www.vi.is/skodanir/rof-i-landbunadi-stigum-skrefid-til-fulls>

Viðskiptaráð leggur til að frumvörpin verði samþykkt að teknu tilliti til ofangreindra athugasemda en áskilur sér rétt til að koma með frekari athugasemdir á síðari stigum.

Virðingarfyllt,

Konráð S. Guðjónsson
Hagfræðingur Viðskiptaráðs Íslands

Ásta Sigríður Fjeldsted
Framkvæmdastjóri Viðskiptaráðs Íslands

Alþingi
Nefndasvið Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 27. apríl 2020

Efni: Umsögn Vísindafélags Íslands vegna frumvarps til fjárukalaga fyrir 2020 (Aðgerðapakka 2). 724. mál 150. löggjafarþings 2019–2020.

Vísindafélag Íslands er óháður félagsskapur vísindamanna á öllum sviðum vísinda. Hlutverk þess er meðal annars að styðja vísindalega starfsemi, stuðla að samvinnu meðal aðila sem sinna vísindum og vinna að bættu starfsumhverfi vísinda hér á landi.

Tilfni þessa bréfs eru frumvarp ríkisstjórnar Íslands til fjárukalaga fyrir árið 2020 (þingskjal 1253 – 724. mál) og frumvarp um frekari aðgerðir til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldurs kórónuveiru (þingskj. 1255 – 726. mál) sem heyra undir svokallaðan Aðgerðapakka 2 til að bregðast við áhrifum heimsfaraldursins. Við erum jafnframt fús til að funda með viðeigandi embættis- eða nefndarmönnum til að ræða þessar ráðleggingar og þar með leggja frekar af mörkum til þeirrar vinnu sem nú fer fram við að bregðast við áhrifum faraldursins.

Í fyrsta aðgerðapakka ríkisstjórnarinnar vegna COVID-19, sem tilkynnt var um í mars, er að finna 1400 millj. kr. aukningu á fé til Rannsóknasjóðs, Innviðasjóðs og Tækniþróunarsjóðs, sem skiptist þannig að 700 milljónir fara til Rannsóknasjóðs og Innviðasjóðs og 700 til Tækniþróunarsjóðs.

Í Aðgerðapakka 2 er í frumvarpi til fjárukalaga kveðið á um 2.300 m.kr. aukningu á fé til að efla nýsköpun og þróun. Þær skiptast í 500 m.kr. í Matvælasjóð sem mun stuðla að nýsköpun og þróun í innlendi matvælaframleiðslu, 1.150 m.kr. til sprota- og nýsköpunarsjóðsins Kríu, 100 m.kr. í kynningarátak um að verja störf og auka verðmætasköpun á Íslandi, 300 m.kr. til Nýsköpunarsjóðs námsmanna og 250 m.kr. til launasjóða listamanna. Meðal annarra atriða sem tengjast rannsóknum og menntun má nefna 2.200 m.kr. í átak til að fjölga tímabundnum störfum fyrir námsmenn og 500 m.kr. í sumarnám á háskólastigi.

Þær aðgerðir sem kveðið er á um þarna eru mikilvægar. Hins vegar er það stjórn Vísindafélagsins mikið áhyggjuefni að algerlega vantar stuðning við grunnrannsóknir í aðgerðapakka 2. Til þess að takmarka ekki getu okkar til að takast á við núverandi áskoranir þarf að vanda vel til forgangsröðunar í vísindum og tækni þannig að veikir hlekkir í kerfinu takmarki ekki getu okkar til að takast á við þessar áskoranir. Grunnrannsóknir eru ekki einungis einn hlekkur íslenskrar nýsköpunar, heldur eru undirstaða hennar og því er mikilvægt að hlúa að þeim til þess að hámarka ávinning íslensks þekkingarsamfélags. Þá hefur það sýnt sig á undanförunum vikum og mánuðum hve mikilvægt er að vandað sé til verka við alla upplýsingagjöf og að stutt sé við upplýsta umræðu og ákvarðanatöku. Forsendur fyrir því að það sé mögulegt hvíla á öflugum vísindastarfi í landinu, sem er meðal annars nauðsynlegur grundvöllur þess að fjölmiðlar geti rækt hlutverk sitt með ábyrga umfjöllun og gagnrýna hugsun að leiðarljósi.

Ábati grunnrannsókna er næstum alfarið samfélagslegur, ófyrirsjáanlegur en þó ótvíræður, og því ætti hið opinbera að telja það forgangsatriði og skyldu að styðja við þær. Grunnrannsóknir eru almennagæði sem ríkinu ber að fjárfesta í svo að samfélagið allt fái að njóta þeirra, bæði í þeim ávinningi sem kemur fram efnahagslega sem og í bættum lífskjörum.

Þessi mikla áhersla á síðari stig nýsköpunar og rannsókna í Aðgerðapakka 2 er nánast öll í þá átt að að styðja við framleiðslu- og tæknigreinar og nýsköpun á forsendum sem nýtast fyrirtækjum og undanskilur alveg grunnrannsóknir. Til samanburðar við þá fjárhæð sem veitt hefur verið aukalega til Rannsókna- og Innviðasjóðs, 700 m.kr., viljum við benda á að samkvæmt öðru frumvarpi sem einnig er hluti af Aðgerðapakka 2, frumvarpi um frekari aðgerðir til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldurs kórónuveiru (þingskj. 1255 – 726. mál), er lagt til að endurgreiðslur til nýsköpunarfyrirtækja geti numið allt að 900 m.kr. til hvers einstaks fyrirtækis, og því geta stök fyrirtæki fengið úr ríkissjóði endurgreiðslur sem eru hærri en öll viðbótin í Rannsókna- og Innviðasjóð.

Vissulega mun aukið fjármagn til Rannsóknasjóðs og Innviðasjóðs, úr Aðgerðapakka 1 sem nemur 30% tímabundinni aukningu á fjármögnun þessara sjóða, nýtast að einhverju leyti til þessara rannsókna. Mikilvægt er þó að hafa í huga að úthlutanir af fjárlögum til Rannsóknasjóðs hafa um það bil staðið í stað síðan 2016 þrátt fyrir mikinn vöxt og fjölgun vísindamanna og grósku í íslenskum vísindum. Árangurshlutfall umsókna í sjóðinn var nú síðast komið niður í 14%, og hefur ekki verið lægra síðan árin rétt eftir efnahagshrunið 2008. Þetta sífellt lækkandi árangurshlutfall hefur valdið því að íslenskar grunnrannsóknir hafa orðið mun brotakenndari og viðkvæmari en ella og gildir þetta á öllum sviðum grunnrannsókna. Eigi sjóðurinn að halda í við íslenskt rannsóknarumhverfi og hlúa að því sem skyldi þyrfti að tvöfalda hann og gæta þess að hann haldi ávallt í við hagvöxt.

Stór hluti styrkúthlutana Rannsóknasjóðs fer í launagreiðslur til ungs vísindafólks, bæði doktorsnema og nýdoktora, sem stendur nú, rétt eins og aðrir, frammi fyrir skraufþurum atvinnumarkaði. Aukið fé í Rannsóknasjóð skilar sér þannig beint í fjölgun starfa fyrir ungt vísindafólk. Hið gjörbreytta samfélagsástand sem við búum nú við kallar á auknar rannsóknir í hug-, félags- og menntavísindum þar sem margar forsendur hafa breyst nánast á einum degi. Heimsmyndin er ný og margt sem miðað hefur verið við í eldri rannsóknum hefur úrelst á fáeinum vikum. Eins er mikilvægt nú sem aldrei fyrr að hlúa að rannsóknum í líf- og heilbrigðisvísindum. Og enn má nefna að grunnrannsóknir á öllum sviðum vísinda eru undirstaða alls vísindastarfs og við þá samfélagsuppbyggingu sem nú er ráðist í við þetta mikla áfall er áriðandi að láta þær ekki mæta afgangi. Þessar rannsóknir verða sjaldan gerðar í nýsköpunarvinnu fyrir fyrirtæki, en þau munu taka við keflinu þegar árangur grunnrannsóknanna sýnir sig. Einnig er rétt að benda á að tímabundin sumarstörf fyrir námsmenn nýtast ekki í þessum tilgangi fyrir vísindafólk sem lokið hefur framhaldsnámi og sinnir sjálfstæðum rannsóknum, þótt þau geti vissulega verið kærkomin og gagnleg til að styðja við vísindafólk framtíðarinnar.

Stjórn Vísindafélags Íslands fagnar því að ríkisstjórnin hafi hug á því að hlúa að þekkingarsköpun í landinu og hvetur því til þess að hugað verði betur að þeim sjóðum sem

VÍSINDAFÉLAG ÍSLANDS
stofnað 1918

skapa undirstöðuna fyrir þekkingaröflun í landinu og leiða verði leitað til að styðja við starfsemi á öllum sviðum vísinda.

Með vinsemd og virðingu,

Stjórn Vísindafélags Íslands,

Erna Magnúsdóttir, dósent við Háskóla Íslands
Eyja Margrét Brynjarsdóttir, prófessor við Háskóla Íslands
Eyjólfur Ingi Ásgeirsson, dósent við Háskólann í Reykjavík
Oddur Vilhelmsson, prófessor við Háskólann á Akureyri
Sigrún Ólafsdóttir, prófessor við Háskóla Íslands
Snævar Sigurðsson, sérfræðingur við Háskóla Íslands
Þórdís Ingadóttir, dósent við Háskólann í Reykjavík

Nefndasvið Alþingis
B.t. fjárlaganefndar
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík 27. apríl 2020

Efni: Umsögn Öryrkjabandalags Íslands um frumvarp til fjárukalaga fyrir árið 2020, sbr. Lög nr. 26/2020, 724. mál

Öryrkjabandalag Íslands gegnir mikilvægu hlutverki í hagsmunagæslu yfir þrjátíuþúsund fatlaðra og langveikra einstaklinga og aðstandenda þeirra á Íslandi.

Almennar athugasemdir

Í því ástandi sem nú hefur ríkt vegna Covid-19 hefur orðið ljóst að fatlað og langveikt fólk býr við fátækt og jafnvel sárafátækt. ÖBÍ ítrekar því orð sérlegs skýrslugjafa Mannréttindaráðs Sameinuðu þjóðanna, Catalina Devandas, sem segir að á tímum faraldurs og neyðarástands er skylda og ábyrgð ríkja heims enn ríkari gagnvart fötluðu og langveiku fólki sökum þeirra innbyggðu mismununar sem fatlað fólk býr við. Sérstaklega verði að huga að fjárhagslegri stöðu þess. „Aukinn fjárhagsstuðningur er líka bráðnauðsynlegur til að draga úr þeirri hættu að fatlað fólk og fjölskyldur þeirra dragist inn í meiri fátækt eða meiri hættu”¹

ÖBÍ gagnrýnir að engar breytingar á lið 27. Örorka og málefni fatlaðs fólks á fjárlögum er að finna í aðgerðum ríkisstjórnarinnar vegna Covid-19, enn sem komið er. ÖBÍ leggur áherslu á að stjórnvöld tryggji verndaraðgerðir og afkomuöryggi fatlaðs og langveiks fólks í því ástandi sem um ræðir og leitað verði allra leiða til að tryggja að bætt verði úr.

Aðgerðarpakki 2 átti að taka til viðkvæmra hópa. Í frumvarpinu er litið fram hjá öryrkjum, sem eru stór hópur fólks í viðkvæmri stöðu. Kjör öryrkja hafa dregist stórlega aftur úr öðrum hópum, einnig tekjulægsta hópnum eins og þeim sem fá greiddar atvinnuleysisbætur og lágmarkslaun. Ef miðað er við árlegt meðaltal launa- og verðlagsvísitölu frá árinu 2007 er kjaraglæðning öryrkja að minnsta kosti rúm 30%.

Aðgerðarpakki 2 sem nú er til kynningar olli ÖBÍ vonbrigðum þó svo að vissulega megi þar finna brýnar aðgerðir varðandi geðheilbrigðismál og aðgerðir til foreldra og aðstandenda fatlaðra barna og lágtekjufólks til tómsunda og íþróttaiðkunar. Þá tekur ÖBÍ undir umsagnir Geðhjálp, MS félagsins og Þroskahjálp sem allar sýna mikilvægi þess að stjórnvöld taki

1

https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25725&LangID=E&fbclid=IwAR2czfA34ZT6rGmzmaTuS_ejWUbyTjeWK3aN7rU6zRs5WfZFicF0s48N1U8 Orðrétt segir hún: "Access to additional financial aid is also vital to reduce the risk of people with disabilities and their families falling into greater vulnerability or poverty."

málefni örorku og fatlaðs fólks upp í tengslum við Covid-19. ÖBÍ hefur í fyrri umsögnum sínum til fjárlaganefndar gert tillögu til aðgerðir s.s. varðandi hækkun grunnlífeyris, NPA, húsnæðismál, atvinnumál, menntun svo eitthvað sé nefnt, ítrekum við þær hér með.

Tryggja verður þeim fötluðu og langveiku einstaklingum sem eru í verndarsóttkví, laun. Tryggja þarf **rétt maka og aðstandenda fatlaðs einstaklings** sem settur eru í sóttkví eða er gert að vera heima vegna lokana dagvistunar, leikskóla, skóla eða þjónustumiðstöðvar eða annara úrræða fyrir fatlaða fullorðna einstaklinga vegna Covid-19.

Skiljum engan eftir! Við hvetjum stjórnvöld til að horfa sérstaklega til aðgerða til verndar viðkvæmustu hópum samfélagsins, og bæta hag fleiri hópa í því ástandi sem nú ríkir.

ÖBÍ er tilbúið að gera grein fyrir umsögn sinni og sjónarmiðum sem varða mannréttindi og þarfir fatlaðs fólks við meðferð og afgreiðslu frumvarpsins sé þess óskað.

Virðingafyllst

Þuríður Harpa Sigurðardóttir
Formaður Öryrkjabandalags Íslands